

Ion AGÂRBICEANU

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Textele din culegere sunt reproduse după:

Agârbiceanu, *File din cartea naturii*, Editura Tineretului, București, 1964.

Contents

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI	1
TABEL CRONOLOGIC.....	3
Din volumul "FILE DIN CARTEA NATURII"	8
CIOCÂRLIA	8
LA COASĂ	13
BUNICA SAFTA.....	16
ROITUL STUPILOR	20
LA SECERIȘ	22
MOȘ IONIȚĂ.....	26
LA FÂN	30
TÂLHARUL	32
TURTURELELE.....	34
LA PĂDURE	37
CULESUL PORUMBULUI	40
PRESURA	43
STRĂJERUL.....	46
CIORILE	49
NINGE	51
VÂNTURILE.....	54
ÎNTÂIUL DRUM	56
LA SĂNIUȘ.....	60
POGĂNICIUL.....	64
PLOAIE CU ȘIROAIE	66
ADORMIREA MĂRIUȚEI	68
NIȚĂ DE LA COASTA MORII	71
ÎNTRE STEJARI	76
NEPOATA LUI MOȘ MITRUȚ	79
NICU	81
SERI SENINE	84
BOURELUL.....	86
REFERINȚE CRITICE	88

TABEL CRONOLOGIC

- 1882 Se naște în satul Cenade, nu departe de Blaj, în ziua de 12 septembrie, Ion, al doilea copil din cei opt ai lui Nicolae Agâr-biceanu și ai Anei, născuta Olariu. Tatăl, de profesiune “vigil silvic”, pădurar, om cu dragoste de carte, era abonat la diverse ziare și reviste populare ale vremii. Mama, care nu știa carte, avea darul povestirii și un simț dezvoltat pentru frumusețile naturii. *“Ți plăcea viața curată, cinstită, în muncă și hărnicie. Nu era mulțumită cu orânduirea socială, cu împărțirea în oameni prea avuți și prea săraci”* (Mărturisiri). Bunicul dinspre tată, Vasile Boariu, tot pădurar, se născuse în satul Agârbiciu, situat pe linia ferată Copșa Mică—Sibiu. Poreclit în Cenade “Agârbiceanu”, porecla va deveni numele urmașilor săi.
- 1887 *“Cred că de la vârsta de cinci ani, dacă nu și mai degrabă, ajunsesem ciobănașul oilor noastre.” “Ceea ce mi-a pătruns adânc în suflet din acești ani ai primei copilării, din păscutul oilor la marginea pădurii sau în pădure, a fost mireasma câmpului, a codrului, culorile cerului, ale luncii cu florile, bătaia și cântecele vântului în văzduh sau în pădure, cântecul apelor, al pâraielor în topitul zăpezilor. (...) Aproape tot ce știu din observarea naturii cred că știu de la vârsta aceasta. Sau cel puțin cunoștințele și impresiile de atunci au rămas ca temei pentru cele viitoare. (...) Socotesc petrecerea în sânul naturii din primii ani ai copilăriei, ca și vacanțele de vară petrecute în același fel, ca epoca cea mai importantă pentru receptivitatea mea sensibilă. (...) Impresiile de atunci au reînviat în orice descriere de natură din lucrările mele”* (Mărturisiri).
- 1888 Urmează școala din sat cu “dăscăluțu”. *“Nici o impresie puternică nu mi-a rămas din cei dintâi trei ani de școală primară, nici de la învățător, nici de la colegii de școală. (...) Am impresia că iarna, în acest răstimp, nu trăiam decât când mergeam cu săniuța, sau ne dădeam pe gheață cu alți băieți, apoi la sărbătorile principale: Crăciun, Bobotează, Paști”* (Mărturisiri). În ultima parte a clasei a treia trece la Blaj, unde face și clasa a patra, pentru a putea fi mai bine pregătit în vederea continuării studiilor.
- 1892—1900 Liceul, la Blaj. *“Din clasa întâi a liceului am început să citesc istorioarele din viața “pieilor roșii”, editate atunci la Brașov. (...) Între întâiele cărți de literatură românească, am citit, tot în acești ani, Poveștile unchișului sfântos, Basmele lui Ispirescu, Satul cu comorile. (...) Apoi întreaga serie a Haiducilor lui N. D. Popescu. (...) Când eram în clasa a doua sau a treia de liceu am dat peste un mare povestaș. (...) Era ungar și reformar, dar după vorbă îl credeai român neaoș. Avea un dar de povestit extraordinar și vorbea, ca iluminat, cu patimă, ceasuri în șir. (...) Rețin că eram vrăjbit nu numai de minunățiile basmelor, ci și de felul de a povesti al lui Minea. Il stimam foarte mult, și uneori aveam impresia că nu-i ființă de pe tărâmul nostru”* (Mărturisiri). Incepând din clasa a patra liceală are ca profesor la limba română și latină pe Gavriil Precup, *“om cu aleasă cultură și cu mult simț pentru literatură”*. Acum face cunoștință cu Alecsandri, Creangă și colecția de poezii populare a lui G. Dem. Teodorescu. *“Poveștile lui Creangă m-au făcut pentru întâia oară să râd cu lacrimi, să simt o mare bucurie și lumină în suflet. Dănilă Prepeleac, Soacra cu trei nurori, ca și mai târziu Kir Ianulea și Pastramă trufanda de Caragiale mi-au rămas până azi scrierile care mă predispun la voie bună mai mult decât oricare altele”* (Mărturisiri). La lecturile preferate se mai adaugă Costache Negruzzi, Grigore Alexandrescu și nuvelistica lui N. Gane. În ultimii ani de liceu se afirmă cu încercări de poezie la societatea de lectură a elevilor, iar în foiletonul ziarului “Unirea” din Blaj, la sfârșitul clasei a VII-a, i se publică primele versuri. În același ziar, în aprilie 1900, debutează cu proză, publicând schița în postul Paștelui.
- 1900 Bacalaureatul. Toamna, se înscrie la seminarul teologic al Universității din Budapesta, ale cărui cursuri le urmează cu întreruperi, până în anul 1904, când obține “absolutoriu”. În primii doi ani continuă să trimită versuri la “Unirea”, semnate Alfius, de asemenea și câteva povestiri. Mai publică versuri în “Familia”, “Tribuna”, “Tribuna literară” și chiar în “Sămănătorul” (1903), folosind diferite pseudonime. Tot cu pseudonim (“Potcoavă”) publică în ziarul “Drapelul” din Lugoj o serie de schițe satirice și umoristice, realizate în spiritul literaturii umoristice a brașoveanului Virgil Onițiu. Dar încercările în proză încep să fie curând *“determinate de-o nouă încântare estetică, de-o adevărată însuflețire. De “Sămănătorul”. Și anume: de proza literară a lui M. Sadoveanu, I. Ciocârlan, Sandu-Aldea. Și, mai precis: de stilul nou, fraged de tinerețe, viu și colorat, cu mare putere de a descrie natura și aspectul extern al oamenilor — tocmai ceea ce păstram și eu mai adânc în suflet, în chip inconștient, din*

- prima mea copilărie (...) Simțeam acum o dorință, un avânt să încerc și eu, ceea ce nu a fost cazul când am citit pe ceilalți prozatori români: Negruzzi, Gane, Slavici, Creangă, Ispirescu, Vlahuță, Duiliu Zamfirescu" (Mărturisiri).*
- 1902 Apare la Budapesta, scoasă de o seamă de tineri (A. P. Bănuț, Al. Ciura, Octavian Goga, Octavian Tăslăuanu), revista "Lucaefărul". în nr. 8 al primului an de apariție Agârbiceanu publică schița Badea Niculae. în 1903 colaborarea se intensifică. Acum apar: în sămbăta Floriilor, Mătușa Stana, urmate, în 1904, de Mistrețul, Hoțul, Pe mal. "*Sfios cum era, la început arunca manuscrisele în cutia de scrisori a Lucaefărului de sub poartă și dispărea fără să fie văzut de nimeni" (Oct. Tăslăuanu, Amintiri de la "Lucaefărul").*
- 1904—1905 Pedagog ("subprefect") la internatul liceului de băieți din Blaj. În toamna lui 1905 primind o bursă, se întoarce la Budapesta cu intenția de a urma filologia clasică și istoria, dar scurt timp după aceea renunță. Perioadă de intensă creație și de lecturi susținute. Într-un singur an (1905) apar în "Lucaefărul" 11 povestiri. Spre sfârșitul anului 1905 apare, editat de "Lucaefărul", care scosese tot atunci și Poeziile lui Octavian Goga, primul său volum de schițe și povestiri intitulat De la țară, cuprinzând 12 bucăți (155 p.). "*Punctul de plecare în scrierea schițelor Mistrețul, Cula Mereuț, sau Căprarul, Dan Jitarul și al celor mai multe publicate în volumul De la țară a fost amintirea și mai ales emoția amintirii din întâia copilărie. (...) Era un fel de înduioșare în fața subiectului, înduioșare care închidea în sine și un fel de tristețe și de gravitate. (...) Era necesar ca orice subiect să-mi fie drag, să ajung cu el în prietenie și intimitate, pentru a-l putea lucra. Nu știu! Imi pare uneori că un sentiment de milă, sau poate de-o largă înțelegere îmi făcea simpatice și motivele antipatice sub aspect estetic sau etic" (Mărturisiri).*
- 1906 Intors la Blaj, ocupă pentru scurt timp funcția de "cancelist" la Mitropolie. Vizitează Bucureștiul cu prilejul expoziției jubiliare. Aici cunoaște pe scriitorii ardeleni așezați în Capitala țării libere, pe Coșbuc, Iosif, Chendi, Gorun, Zaharia Bârsan, precum și pe Nicolae Iorga și Emil Gârleanu. Se căsătorește cu Maria Aurelia Radu. Hirotonit, este numit preot în satul Bucium-Șasa, aproape de orașelul Abrud, în Munții Apuseni. Incepe perioada unor aspre revelații cu privire la traiul oamenilor acestor părți, majoritatea mineri la băile de aur. Rodul acestor experiențe sunt o seamă de "Fragmente" publicate în revista "Ramuri" (1907) și în "Revista politică și literară" din Blaj, din același an, portrete și instantanee reportericești, dintre care unele vor deveni schițe și povestirile care compun volumul din 1910. În întineric. "*Mai ales după ce am început a fi atras de problemele sufletești și de realitățile rezultate din lupta aspră a vieții, m-am tot depărtat de romanticismul din Hoțul sau Căprarul, și am ajuns la un realism care uneori mă lovea pe mine însumi prin brutalitatea lui, cum sunt multe bucăți din în întineric: Prăginel, Copilul Chivei, Fișpanul etc." (Mărturisiri).*
- Colaborare susținută la numeroase reviste din Ardeal și țara liberă, și îndeosebi la "Lucaefărul" și la "Viața românească"; în revista ieșeană publică, începând cu 1906, numeroase schițe: în luptă (nr. 7, 1906), Fierarul Petrea, Fefelega (nr. 8, 1908), Luminița (nr. 10), Varvoara (nr. 12), Angheluș (1909), Vecinul nostru Hudri (1910), precum și nuvela mai lungă Popa Man (nr. 3 și 4, 1910).
- 1909 Apare la Vălenii de Munte volumul în clasa cultă, reunind schițe și povestiri din viața intelectualității ardeleni.
- 1910 Apare volumul Două iubiri, tipărit de tipografia "Neamului românesc". Volumul conține cunoscutele schițe și povestiri Fefelega, Luminița, Bunica Iova, Precupaș etc., inspirate unele de amintirile copilăriei, altele din noua realitate a satului moțesc. Apare volumul în întineric, tipărit de editura "Minerva" din București, cuprinzând de asemenea evocări de figuri din satul copilăriei, dar mai ales "Fragmentele" rupte din experiența de viață de la Bucium-Șasa. Apare în biblioteca "Lumina" din București culegerea de povestiri Prăpastia. în nr. 5 al "Lucaefărului" se publică răspunsul lui Agârbiceanu la ancheta revistei cu privire la poporanism, semnificativ pentru convingerile social-politice ale scriitorului. Este numit preot în satul Orlat din apropierea Sibiului, unde va rămânea până în 1916. Perioada aceasta și cea care a precedat-o sunt însemnate pentru scriitor și din punctul de vedere al lecțiilor decisive care i-au îndrumat pașii în creație. Face cunoștință adâncită cu Balzac, Flaubert, Zola, Dostoievski, Tolstoi, Gogol, Gorki, Andreev. "*Până la ei pot afirma că aproape nu-mi puteam*

- da seama de marea valoare a prozei literare, a povestirii mari, a romanului. Însăși viața și-a deschis porți nouă pentru mine. Începusem să pipăi imensitatea luptei vieții, nesfârșita ei bogăție și variație, culmile și prăpăstiile ei” (Mărturisiri).*
- Impresii și imbolduri conjugate din lectura Annei Karenina și a Doamnei Bovary îl duc la elaborarea primului său roman, *Legea trupului*, publicat în foiletonul “Luceafărului” (nr. 1-32), apărut în volum mult mai târziu, în 1926.
- 1913 Tot în “Luceafărul” apare romanul Arhanghelii (nr. 1-12, 1516, 18-24), al cărui titlu i l-a inspirat romanul Mont-Oriol al lui Maupassant. *“Romanul acesta este însă lipsit de orice influență străină. (...) M-a îndemnat să-l scriu petrecerea de la Paști, care se făcea în Bucium-Șasa, ca și în celelalte Buciume, sate de mineri la mine de aur. Era o petrecere de proporții aproape epice: ținea trei zile și trei nopți, aproape fără întrerupere. Personagi-ile sunt aproape toate după realitate, numai povestirea însăși, viața de belșug, s-a petrecut cu vreo trei-patru decenii înainte de a merge eu în Munții Apuseni” (Mărturisiri).*
- 1914 Romanul Arhanghelii apare și în volum, în editura “Luceafărul” din Sibiu.
- Izbucnește primul război mondial. De acum începând și până după război, scriitorul înregistrează cu durere în foiletoanele, povestirile și nuvelele sale drama omului simplu zdrobit de război.
- În cursul verii scrie al treilea roman, *Legea minții — Povestea altei vieți*, la baza căruia stă concepția etică creștină. Romanul a fost publicat abia în 1927.
- 1915 După intrarea României în război, odată cu retragerea trupelor române ce intraseră în Ardeal, Agârbiceanu cu familia se refugiază la Râmnicu-Vâlcea, apoi în Moldova.
- 1916 Spre sfârșitul anului se întoarce în Transilvania, întâi la Orlat, apoi la Sibiu, unde conduce ziarul “Patria”, scos de Consiliul dirigent.

- 1 decembrie.* La Alba Iulia are loc actul solemn al Unirii Transilvaniei cu țara-mamă.
- 1919 Se stabilește la Cluj, dedicându-se gazetăriei politice, care-l absoarbe vreme de peste un deceniu. *“M-am trezit că în loc de schițe și povestiri, trebuie să scriu zilnic articole politice, ceea ce mi-a sleit inspirația literară aproape un deceniu”* (Adaos la “Mărturisiri”).
- 1920—1922 O parte din ceea ce va publica în acești ani fusese scris în vremea războiului, și chiar înainte, ceea ce-i permite să scoată într-un interval relativ scurt peste zece volume de schițe, povestiri și foiletoane: Povestiri (Sibiu, 1920), volum care cuprinde într-o primă versiune nuvela Păscălierul; Popa Man (București, 1920), cuprinzând și lungă nuvelă cu acest titlu, publicată anterior în “Viața românească” și scrisă pe baza unei amintiri “din prima copilărie, amintire de vorbe ce umblau prin sat despre un preot, plecat mai de mult de la noi, răspopit” (Mărturisiri); Luncușoara din Paresimi, nuvele (București, 1920); Trăsurica verde, povestiri (București, 1921); Robirea sufletului, povestiri (Cluj, 1921); O zi însemnată (biblioteca “Căminul”, 1921); Chipuri de ceară (București, 1921); Ceasuri de seară (București, 1921); Zilele din urmă ale căpitanului Parvu (București, 1921); Scene (București, 1922); Spaima (Craiova, 1922) etc.
- 1922 *“O singură povestire mai mare, un mic roman, publicat mai întâi în revista “Cosânzeana” din Cluj [1922] sub titlul Piciorul de lemn, și pe urmă scos în volum, tot în Cluj [1929], sub titlul Stana, am putut izvedi în anii de obositoare ziaristică”* (Adaos la “Mărturisiri”). Punctul de plecare al nuvelei e o schiță, Din război, publicată în 1915 în ziarul “Românul” din Arad.
- 1925 Apare volumul Dezamăgire, conținând și impresionantele nuvele Dura lex și Așa de singur!, inspirate de asemenea din tragedia familiilor lovite de război.
- 1922—1930 Scriitorul își extinde colaborarea la un mare număr de reviste din întreaga țară, publicând asiduu mai ales în “Adevărul

- literar și artistic”, “Cosânzeana”, “Cele trei Crișuri”, “Transilvania” (pe care o și conduce), “Ramuri”, “Viața românească” (unde apare, în 1931, în versiune revizuită, Păscălierul) etc.
 Apare la Craiova micul “roman” Dolor.
 Apare în “Biblioteca pentru toți” volumul de povestiri Stafia, cuprinzând și lunga nuvelă cu acest titlu, versiunea inițială a nuvelei Jandarmul.
- 1931 Apare romanul Biruința, înrudit ca factură cu Legea minții. Apare în revista “Societatea de mâine” din Cluj “încercarea satirică” Răbojul lui Sf. Petre (editată în volum în 1934).
 Invitat, ca și alți scriitori, să vorbească în fața studenților Facultății de litere din București, Agârbiceanu redactează
- 1932 Mărturisirile sale, publicate ulterior, în nr. 12, 1941 al “Revistei Fundațiilor”.
 1937 Prezent în continuare, cu producții nu totdeauna semnificative, în publicațiile literare, numele scriitorului poate fi întâlnit mai frecvent în revistele ardelen: “Darul vremii”, Cluj, 1930, “Societatea de mâine”, “Gând românesc” (Cluj, 1933...), “Pagini literare” (Turda, 1935...), “Familia” (Oradea, 1935...), iar dintre celelalte, în “Adevărul literar și artistic”.
- 1930 Apare romanul Sectarii, satiră a partidelor politice și a “sectarismului la care ajunseseră”. *“Dacă sub raport politic nu puteam face nimic, mă simțeam obligat să ajut societății să se ferească de ridicol și de exagerările degradante în lupta pentru o nouă căpătuire”* (Adaos la “Mărturisiri”).
 Apare în revista “Cuget ~~1930~~ povestirea Faraonii, o primă versiune a cunoscutei nuvele de mai târziu. *August*. Dictatul de la Viena, prin care o parte a Transilvaniei a fost ruptă din trupul țării.
 Scriitorul, refugiat la Sibiu, rămâne aici până în 1945, când se întoarce din nou la Cluj. Din bogata activitate de creație desfășurată în această perioadă numai o mică parte a văzut lumina tiparului.
- 1938

1940

- Editura "Cartea românească" din București tipărește volumul Amintirile, esențial pentru cunoașterea împrejurărilor și a oamenilor care au modelat în copilărie sufletul scriitorului. Sub titlul Dintr-un carnet, capitolele cărții apăruseră anterior în diverse reviste.
- 1942 Apare (Editura Fundațiilor) romanul de factură autobiografică Liceean... odinioară, reconstituire a vieții de elev de la Blaj și a atmosferei blăjene.
O altă editură bucureșteană îi tipărește romanul în pragul vieții, care surprinde tipuri și moravuri din viața intelectualității ardeleni după Unire.
în aceeași editură se tipărește romanul Domnișoara Ana, cu preocupări asemănătoare.
- 1943 în revista "Convorbiri literare", în mai multe numere din 1941, 1942 și 1943, se publică romanul Vâltoarea, imagine a moravurilor electorale. Romanul apare și în volum, la Sibiu, în 1944.
- 1940—1945 "*Tot la Sibiu, în 1940—1945, dându-mi seama că nu voi mai avea atâta timp liber, am scris și trei volume de Vremuri și oameni, în legătură cu primul război mondial, — sub formă de povestire, Acasă, Pe drumuri și Lume nouă. În tipar n-a apărut decât acesta din urmă* (1943). *Celelalte au fost oprite de cenzura antonesciană*" (Adaos la "Mărturisiri").
- Dintre volumele reeditate, scrise în această perioadă, autorul menționează în același Adaos la "Mărturisiri" romanele Frământări, Prăbușirea și Prăpastia (acesta din urmă publicat în "Revista Fundațiilor"), cu subiecte din viața intelectualității ardeleni în deceniile de după Unire, și romanul Sfântul, "o repriză satirică generală peste diferitele pături sociale în cele două decenii", "pe care n-o socotesc reușită".
- Tot din această perioadă datează și narațiunea Valurile, vânturile... — "*Povestire din primii ani de după Unire*" — și Strigoii, roman evocând obiceiuri și credințe proprii satului ardelean la sfârșitul secolului trecut.
- Fragmente din unele scrieri rămase în manuscris (Valurile, vânturile..., Frământări, Prăbușirea, Strigoii) au apărut în cursul anilor 1957 și 1962 în revistele "Steaua", "Gazeta literară" și "Tribuna", cu prilejul sărbătoririi scriitorului la împlinirea a 75 de ani și, respectiv, 80 de ani de viață.
- 1954 Apare în "Biblioteca pentru toți" prima culegere de reeditări din schițele și povestirile lui Agârbiceanu. În anii următori asemenea culegeri sunt tot mai frecvente.
- 1956 Apare la Editura Tineretului volumul Din copilărie, cuprinzând evocări scrise după 1950.
- 1957 Apare, la aceeași editură, volumul Din munți și din câmpii, imagini din lumea viețuitoarelor.
- 1959 Aceeași editură tipărește, cu o prefață de Ion Brad, volumul File din cartea naturii, tablouri din lumea satului și a copilăriei.
- 1961 Apare la Editura pentru literatură volumul de nuvele Faraonii, cuprinzând cele patru mari nuvele ale scriitorului: Faraonii, Popa Man, Jandarmul și Păscălierul.
- 1962 Scriitorul este sărbătorit cu prilejul împlinirii vârstei de 80 de ani. Revistele marchează evenimentul, iar unele, ca "Steaua" și "Tribuna", îi închină numere omagiale. Remarcabil prin ținută mai ales nr. 9 al revistei "Steaua", care cuprinde și un util indice bibliografic al operei literare a scriitorului, precum și Adaos la "Mărturisiri".
Începe publicarea seriei de Opere, sub direcția supraveghere a scriitorului, din care au apărut până în prezent patru volume de "schițe și povestiri". Studiul introductiv, așezat în fruntea volumului I, e semnat de Mircea Zăciu; revizuit și îmbogățit, textul acesta devine monografia din 1964 Ion Agârbiceanu, tipărită de Editura pentru literatură.
- 1963 Scriitorul încetează din viață, la Cluj, în ziua de 28 mai, în vârstă de 81 de ani.

1936

1910

8

Din volumul "FILE DIN CARTEA NATURII"

CIOCÂRLIA

Zăpada, subțiată mereu către sfârșitul lui februarie, la începutul lui martie se topi de tot sub adierile vântului de la miazăzi. Pe costișele unde bătea soarele, iarba se grăbi să-și arate acele verzi și fragede. Fierarii satului nu mai răzbeau cu ascuțitul fiarelor de plug. Prin curți, prin grădini, pe lângă girezile de paie găinile cotcorozeau răsunător ca și când le-ar fi zburătărit cineva. Cocoșii trâmbițau a fală de pe garduri. Purceii mici, ca niște șobolani, guițau prin curți, alergând după mamele lor, care nu i-au lăsat să sugă de ajuns, grăbindu- se să râme în țelina dezghețată din grădini. Pe drumuri, după dezgheț, tina se strânse, și se vedeau cărări bătucite.

O săptămână de primăvară învie lumea. Dar iarna înveninată rău se hotărî să se întoarcă, părăndu-i că prea curând a plecat.

Și într-o seară dădu drumul vânturilor de la miazănoapte și dimineața era alb cât bătea ochiul. Nu mai ninge, dar văzduhul era sur și greu, coborât pe umerii dealurilor din jurul satului, și vântul, deși se mai potolise, tăia ca briciul.

Cotcorozitul găinilor încetă, purcelușii cei vărğați cu dungi negre se grămădiră iarăși în paiele din cotețe, mămăruțele — vacile Domnului — care începuseră să se ivească în țărâna de sub streășina gardului, unde bătea soarele, se făcură nevăzute.

Numai oamenii nu se înspăimântară de toanele iernii. Ei începură să iasă cu plugurile pe cobile, cu sarcinile de fân legate deasupra.

Pământul nu înghețase, iar stratul de zăpadă era subțire de tot. Dacă nu mai ninge până la amiază se poate și topi, mai cu seamă în locurile de feție, cum erau cele ce trebuiau semănite anul acesta cu orz și cu ovăz.

La început mai puțin, apoi, după ce se ascunse zăpada, tot mai multe pluguri brăzdau pământul în locurile de arătură. Vremea mirosea încă mereu a iarnă, văzduhul părea îmbăcsit cu praf fin de cenușă. Oamenii purtau căciuli și clicine peste pieptare, pogănicii — băieții care mânau vitele pe brazdă — aveau buzele crăpate și mâinile îngroșate, roșii ca racul, dar tot aveau inimă să pocnească din bici și să strige vitelor pe nume.

Vântul părea că nu mai bate, nu mai mișca nici o buruiană uscată, dar era încă viu și ardea obrajii tineri, ca o flacără nevăzut de subțire.

Câteva zile soarele nu se arată din bolta sură și neclintită. În lumea aceea mohorâtă, nu-i venea nici unui fecior de la coarnele plugului să cânte; întinderile — lanurile, luncile, dealurile — păreau, nu știu cum, ca de fier. Parcă toate răsufiau încă a iarnă.

Seara, când se întorceau plugarii în sat, vorbeau pe drum:

— Blestemată vreme!

— O mai fi asta primăvară!

— Ne-a zăpăcit săptămâna cea caldă. Poate am ieșit și noi prea devreme cu plugul.

— Da' de unde! Ca în toți anii, nu mai în grabă.

— N-am apucat să ar de primăveri fără să aud ciocârlia.

— Vom auzi-o, n-avea grijă! Să se ivească numai soarele. Ea ce așteaptă?

Pogănicii, când intră în căldura din casă, cu degetele cârlig, cu buzele crăpate, cu obrajii arși de foc, au lacrimi în gene, de care ei nu știu nimic, ci încep să spună cu glas tare, aproape zbierând, cât de mult au arat azi.

O vreme a stat încordată lupta între iarnă și primăvară — câteva zile. Poate deasupra văzduhului de cenușă s-au tăiat în săbii, pentru că într-o bună dimineață sabia primăverii a despicat plumbul de sus, și vânt cald de la miazăzi, cu mireasmă de verdeață a umplut lumea, fugărind norii cei încremeniți parcă într-unul singur.

Soarele s-a ivit strălucitor de proștețime, de tinerețe și se înălța biruitor în seninătatea cerului.

Un băiețaș, care se grăbi să iasă cu oile la păscut, ciuli deodată urechile, se rezemă în bătă, își răsturnă pe spate capul înfundat în căciulă, desluși mai întâi cântecul mărunt ciripitor, apoi văzu și rotirea ce se înălța în văzduh, drept în sus, și care părea că ea cântă, și un zâmbet larg îi inundă întreaga față.

— Ciocârlia! strigă el nemaiputând de bucurie.

— Ciocârlia! Ia' ascultați și uitați-vă în soare! Cântă ciocârlia!

Privi împrejur; nu era nimeni în apropiere care să-l audă. Cunoștea zborul și cântecul ciocârliei încă din primăvara trecută.

Când înțelese că nu-i nimeni în apropiere să-i spyne vestea cea mare, lăsă oile în luncă și alergă la cel mai apropiat plug:

— Bădiță, auzita-i ciocârlia? Eu am auzit-o și am văzut-o!

Omul cunoștea băiețașul.

— Unde, măi Ionaș?

— Acolo unde-s oile mele.

— Nu mai spune!

Plugarul ara cu boii, fără pogănici. Opri boii.

— N-am văzut-o când s-a ridicat în aer, ci am auzit numai cum ciripește ceva mărunt deasupra mea.

— Tu cunoști cântecul ciocârliei?

— Cum să nu-l cunosc! Și m-am uitat la cercurile pe care se înălța spre soare, până s-a pierdut în cer.

— Dacă-i așa, a sosit de-acum și primăvara, măi băiete. Era chiar vremea.

Până să-și răsucescă omul o țigară, din împrejurimi se mai înălțară câteva ciocârlii în văzduh.

— Auzi? Auzitu-le-ai? Uite-o pe una! Uite încă una! Ba-s trei! Ba-s patru! Vezi-le, bădiță?

Ionaș nu mai știa după care să privească. Își întorcea capul mereu de la una la alta.

— Ține-te numai după una, băiete, dacă vrei să o vezi până o înghite văzduhul. Altfel le pierzi pe toate și rămâi numai cu cântecul.

Se mai opriră și alți plugari, și capete răsturnate pe spate, de oameni mari și de pogănici, scrutau înălțimile. Câțiva băiețași de pe lângă pluguri își smulseră căciulile și le zvârliră în văzduh.

— A venit ciocârlia!

— Cântă ciocârlia!

— De acum primăvara rămâne!

Linیștea a stăpănit și până acum peste hotar, dar după ce au început să cânte ciocârliile, părea și mai adâncă. Din înălțimi pătrundea clar și mărunț ciripitul, tot mai imaterial, cu cât se înălțau în cer păsăruicile cele sure.

De la o vreme cele fulgerate de lumină și de înălțimi cădeau ca gloanțe unde și unde, pe pajiștea rar înverzită sau pe arături.

Plugurile începură să umble iar.

Ionaș se întoarse la oile lui, care aveau miei mărișori, pe care soarele totuși încă nu răzbea să-i încălzească, și umblau strâmb și zgribuliți după mamele lor, încercând să sugă.

Își adună turmulیța și o mână într-o parte a luncii, unde mai erau și alți copii cu oile cu miei. Unii erau copii de școală, mai mari ca Ionaș.

— Ați auzit? Ați văzut?

— Ciocârliile?

— D-apoi ce!

— Și acum sunt vreo cinci în văzduh. Nu se mai aud și nu se mai văd. Poate să le mai vedem când pică.

— De unde să pice?

— Din cer, vezi bine!

— Zboară până-n cer?

— Tu nu ai văzut?

— Uite, una a căzut!

— Unde?

— Colo! Da' nu se vede!

— Cum să se vadă, că-i o pasăre mică!

— Nu-i așa de mică, zise Ionaș. Eu le-am văzut de-aproape astă-iarnă la noi în șură, în jurul girezii de paie. Și ciocârlie și ciocârlan! Cel cu moț!

Un băiat din clasa a III-a, vecin cu Ionaș, zise:

— Le-am văzut și eu astă-iarnă. Dar nu acelea-s ciocârliile care cântă.

— Cum nu? Nu-s ciocârlii?

— Așa le zicem și lor, dar ele nu cântă în aer. Acestea care se înalță în văzduh și cântă sunt mai mici și-s păsări călătoare. Nu rămân iarna la noi, ci se duc în țările calde.

Nici Ionaș, nici alți copii de seama lui nu voiau să creadă. Ciocârlia e munai una: cea care vine iarna prin ogrăzi și pe drumuri, și cea care cântă primăvara.

— Nu, sunt două feluri de ciocârlii, întări școlarul. Așa ne-a învățat domnul învățător, așa e scris și în carte. Ba ne-a arătat și chipurile lor pe niște table. Cântărețele sunt mai mici și nu-s moțate. Sunt păsări călătoare și numai primăvara se întorc iar la noi.

Ciobănașii rămaseră nedumeriți. Nici unul nu știuse că sunt două feluri de ciocârlii.

În vremea cât ei vorbeau se mai înălțară încă mulți ciocârlii, oprindu-le vorbele și poruncindu-le să le urmărească și să le asculte.

Pe nesimțite se amestecă între ei și un fecioraș de vreo paisprezece ani care păzea oile primarului. Era un fel de sluguliță la primar, și-l chema Vasilică. Îl cunoșteau toți copiii care erau aici cu oile.

Vasilică era orfan și nu umblase la școală, nu știa carte, îl crescuseră niște rudenii îndepărtate până la vârsta de șapte ani, apoi îl dădură la stăpân. Erau în sat încă mulți copii săraci, care gustară din vreme pâinea amară a străinului și care nu putură învăța carte.

După ce-i ascultă ciorovăindu-se asupra celor două soiuri de ciocârlii, Vasilică zise:

— Nu știu dacă-s mai multe feluri de ciocârlii, dar asta nici nu are însemnătate. Cântă una ori cântă alta, e tot atât. Dar care știe dintre voi pentru ce ciocârlia e singura pasăre cântătoare care nu se așează pe o ramură să cânte, sau de pe pământ, din grâne ca pitpalaca, ci cântă numai în văzduh, înălțându-se spre soare? Asta v-a spus-o dascălu' la școală? Așa-i că nu v-a spus? Să vă spun eu, văd că nici unul nu știe.

Erau de toți vreo opt copii, trei care umblau la școală, ceilalți nu ajunseseră încă la vârsta cerută.

Vasilică știa multe povești și le mai spuse și altă dată. După ce își aruncară ochii după oițele lor, se adunară în jurul lui Vasilică, iar el, dregându-și glasul și săltându-si gluga în spate, începu:

“A fost odată un împărat și o împărăteasă, puternici și bogați, și aveau un palat de aur pe care-l aprindea în fiecare zi senină soarele, încât de departe părea că a mai răsărit un soare și pe pământ. Nu aveau la sufletul lor decât o fată, dar ce mai fată, ruptă din soare, nu alta!

Pe vremea aceea erau zmei pe pământ care vrăjeau fetele frumoase de împărați și le duceau pe caii lor înaripați prin văzduh, pe tărâmul celălalt.

După ce crescua fata, împăratul o încuie în rândul de sus al palatului, unde erau uși de fier, și la fiecare ușă paznici cu arma la picior. Tot rândul de sus era al ei, unde trăia și se juca cu prietene și servitoare și avea toate bunătățile la masă. Avea și jucării frumoase. Nu-i fu urât în anii cei dintâi ai zăvorării ei.

Spre răsărit și miazăzi, palatul, la rândul de sus, avea un singur geam de aur subțire, prin care se vedea soarele de dimineață până seara, dar nu te orbea cu lumina lui, așa că fata de împărat putea să-l privească mereu.

Dar la început Lia — căci Lia o chema pe fata împăratului — nu-i prea avea grija soarelui, ci se juca cu prietenele sale.

După trecerea anilor însă fata se juca tot mai puțin și rămânea adeseori pe gânduri. Era acum fată mare.

— Nu-ți mai place jocul? o întrebară prietenele.

— Ba-mi place.

— Nu-ți mai place de noi?

— Și de voi îmi place.

— Să iscodim jocuri noi, poate ți s-a urât de cele vechi.

— Nu mi s-a urât!

— Păi, dacă-i așa, cum poți tăcea cu ceasurile și nu te uiți la noi?

— Nu tac!

— Dar ce faci?

— Vorbesc!

— Nu auzim nimic!

— Vorbesc fără cuvinte.

— Cu cine?

— Știu eu? Poate cu inima mea.

Când auzi doica fetei — căci și ea era cu Lia — vorba din urmă, ață la împărăteasa s-a dus.

— A venit vremea, stăpână!

— De bună seamă?

— A venit. Domnița nu se mai joacă și-i mereu tăcută și gânditoare.

— îi voi spune împăratului să dea sfoară-n țară și să vină pețitorii.

Împăratul se bucură lucru mare; de când aștepta el vestea asta. Cobora spre bătrânețe și-i trebuia un ginere care să-l ajute la împărăție. Apoi, dacă se mărita fata, scăpa și el de grija și teama lui de zi și noapte: zmeii nu mai aveau putere să i-o răpească!

Se porniră crainicii să strige vestea cea mare și în țară și în împărățiile vecine.

În vremea asta, prietenele Liei auziră că fata începe să cânte, ea singură, abia șoptit, un cântec care le făcea să tremure și inimile lor, și se mirau că fata de împărat nu se mai depărtează de geamul prin care soarele privea în palat.

Se uita la soare și cânta. Uneori glasul i se ridica și prietenele simțeau o dulceață nemaigustată, care le îmbolnăvea și le făcea visătoare.

Trecură săptămâni și luni, pețitori din lumea întreagă începură să curgă la palat: fii de împărați, în scumpeturi îmbrăcați, pe cai negri încălecați, de război înarmați; crai voinici și tinerei, toți înalți și subțirei, se lipesc ochii de ei, și mulți feciori de plugari și de gazde păcurari, parcă-s niște ghinerari de cei mai mari. Toți prin curte caii-și poartă și-n vârtej se-nvârt în roată, strălucește curtea toată de lucirea armelor, de sclipirea hainelor, mirarea boierilor, topirea cucoanelor.

Toți boierii mari și mici se adunară la palat să vadă pe cine-și va alege fata împăratului; ei de soț și lor de crai.

Împăratul hotărâse ca Lia să se uite din fereastră în curte, cu un măr de aur în mână, și de care-i va plăcea, să-l lovească cu mărul.

Dar fata privea cu ochii împăienjeniți în curte, nu izbi pe nici unul cu mărul, ci fugi în grabă la rândul de sus și rămase stană înaintea geamului de aur subțire, prin care privea soarele. Nu peste mult timp se auzi iar cântecul ei abia înfiripat, dar așa de dulce și de duios, încât prietenele ei începură să suspine, iar doica ei a plânge.

Împăratul mai făcu proba zile în șir. Veniseră atâția pețitori, încât curtea se umplu de zece ori, tot

voinicii care mai de care.

Dar fata nu alege pe nici unul de soț și se grăbea mereu la geamul de aur prin care privea soarele. Împăratul și împărăteasa se îmbolnăviră de întristare. Ce să fie cu fata lor? A pătruns cineva în locuința ei?

Paznicii răspunseră:

— Unde ne stau picioarele să ne stea capetele, dacă om pământean va fi intrat în iatacurile ei.

Prietenele și servitoarele se jurară:

— Să-mpletim cosițe albe, dacă a pătruns aici și numai umbră de om!

Doica plângea cutremurându-se toată:

— Nimeni n-a intrat aici decât soarele prin geamul cel de aur subțire.

Chemară un vraci bătrân, care, ridicându-și sprâncenele cu cărja și privind-o pe Lia, oftă și zise:

— Aș bănuî că s-a îndrăgostit de soare.

— De soare! suspinară împăratul și împărăteasa. Ai îmbătrânit și dumneata degeaba, moșule!

Vraciul își trase cărja, sprâncenele-i căzură iar pe ochi și porni la drumul pe care venise. Când veni din peștera lui de munte tot mai văzu puțină lumină și pipăind cu cărja ținu drumul singur. Acum însă se împiedica la tot pasul, se izbea de lucrurile din palat și nu mai știa încotro să apuce.

— Dați-mi o călăuză să mă ducă acasă, zise el împăratului.

— Încoace ai venit singur.

— Da, mai vedeam ceva. Acum nu mai văd nimic. M-a orbit fata voastră.

— Spui prăpăstii!

— Nu, spun adevărul. Fata voastră e acum ca ruptă din soare. Voi n-ați văzut?

— Totdeauna a fost frumoasă!

— Frumoasă ca acum? Să ia vederile omului? Să orbească de tot pe un moșneag?

Împăratul înălță din umeri, ca și când ar zice că nu-și prinde mintea cu un bătrân, și-i dădu călăuza cerută.

...Trecu primăvara și vara, și începu toamna. Începu, dar ziua în loc să scadă, creștea mereu, și căldura verii se întetea. Soarele răsărea la vremea lui, dar apunea tot mai târziu.

După o vreme lumea rămase încremenită. Ce să fie asta? Cum s-a schimbat rânduiala firii? Nu mai vine toamna? Nu va mai fi iarnă? Și căldura care creștea mereu, odată cu ziua! Muncitorii lucrau să se spetească; nu puteau lăsa lucrul până nu apunea soarele! Dar soarele apunea tot mai târziu.

Oamenilor le venea nebunia, se usca tot ce mai era verde pe hotar. Muncitorii cădeau de osteneală prea multă, iar stăpânii nu-i scoteau din brazdă până nu apunea soarele. Nici pe ei, nici vitele de jug. Ajunseseră numai oasele și pielea. Vai de zilele lor!

Popii se apucaseră de slujbe, clopotele nu mai încetau. Cu ziua de cap, cititorii în stele nu se mai mișcau din palatele împăraților, să cerceteze și să spună ce minune va mai fi și asta.

Numai fata împăratului, Lia, se făcea din zi în zi mai frumoasă și cânta mai minunat privind, prin geamul subțire de aur, soarele.

Zarva din lume crescuse mereu și ajunsese până la palatul soarelui, unde muma lui de mult se minuna și-l întreba în toată seara de ce întârzie să vină la culcare, din zi în zi mai mult.

Dar soarele nu-i răspunse nimic, și bătrâna vedea că el adoarme mai greu, cu fiecare seară.

Când văzu că de la el nu poate afla nimic, iar zbulucimul muritorilor se înălță până la ea, se hotărî să pornească pe urmele lui să vadă ce-i cu minunea asta.

Îmbrăcată în neguri dese, într-o dimineață porni tiptil în urma soarelui, merse tot după el și nu descoperi nici o piedică în drumul lui până ce ajunsese la palatul de aur al împăratului. Acolo soarele se opri privind prin geamul cel subțire de aur. Se opri și bătrâna și văzu prin geam pe fata împăratului, pe Lia, cum se schimbă la față, cum se luminează, și o auzi cum începe să cânte.

Când o văzu și o auzi, muma soarelui tresări și se cutremură, ca și când ar fi intrat în ea toată tinerețea și frumusețea fetei de împărat. Așa frumoasă numai ea, muma soarelui, mai fusese la vremea ei: nu-i mirare că se oprise fiul ei să vadă minunea! Dar soarele nu se grăbi să plece mai departe, părea că-și uitase de drumul lui. Își uită și bătrâna o vreme pentru ce era aici, tot privind la Lia și sorbindu-i cântecul.

Când își veni în fire, soarele era tot nemișcat, dar zarva și plângerea lumii se înălța până la ea și-și aduse aminte de ce pornise pe urmele soarelui.

— Adică asta este! suspină bătrâna. Aici întârzie! Dacă n-ar fi lumea și gemetele ei, n-aș zice nimic! Frumoasă fată, ca ruptă din soare. Sărmana fată! N-am ce-ți face, rânduiala firii nu se poate surpa, că se prăpădește lumea!

Și, ciuruindu-i lacrimile din ochi, muma soarelui șopti o vrajă și schimbă pe fata împăratului în păsăruica asta ce-i zice ciocârlie, și o meni să se înalțe în văzduh în toată primăvara, drept spre soare, jucând în cercuri tot mai mici și cântându-și cântecul, dar să nu poată ajunge niciodată până la el, să strice crugul lumii și să se răstoarne rânduiala firii.

Un colț din geamul subțire de aur se topi și prin deschizătură țâșni păsăruica cenușie, iar soarele

porni grăbit pe drumul lui către asfințit.

Și pe dată se puse pe lume toamnă târzie cu ploi dese și vânturi reci, și lumea scăpă de prăpăd...”

Vasilică trebui să-și curme mai de multe ori firul povestirii, ciobănașii dădeau buzna să-și adune oile care se răzlețiseră și se întorceau cu suflul la gură să audă mai departe. După ce isprăvi,

Vasilică întrebă pe școlari:

— Povestea asta v-a spus-o dascălul?

Copiii clătinară cu tristețe din cap că nu.

— Dacă-i așa, nu v-a spus nici cântecul ciocârliei.

— Nu ni l-a spus.

— Să vi-l spun tot eu, și dacă puteți să-l învățați și voi. Vi-l spun de mai multe ori. Vine așa:

Lie, Lie,
Ciocârlie,
Primăverii Ești solie,
Cerurilor bucurie,
Plugarilor veselie,
Lumii-ntregi
Minunăție!
Tot rotind,
Mărunt cântând,
De pe lunci,
De pe ogoare,
Urci în soare;

Amețești de înălțare,
De lumina Cea prea tare,
Fulgerată,
Săgetată,
Cazi prin vânt

Văjâind,

Iar pe pământ:

Bulgăraș

Cât pumnul meu

Aldui-te-ar Dumnezeu!

— Nu-i greu cântecul ciocârliei, nu-i așa, măi copii? Vi l-o spune eu de mai multe ori să-l învățați și voi, și când veți vedea ciocârlia înălțându-se în senin să li-l spuneți lor, că le place!

Vasilică tăcu, își săltă gluga între umeri și porni îngrijorat după oile pe care le păștea și care ajunseră departe, risipite. Doamne ferește să nu se piardă vreuna! N-ar mai putea să dea ochii cu stăpânul cel rău! Ar trebui să ia lumea în cap!

Se apropia amiaza și ciocârlile se înălțau acum mai rar în văzduh. Era un senin înalt și soarele încălzea binișor.

Mieii mai mari se înviorară și căutau margini la pâraie, începând să joace. Dar cei mai mici erau tot zgribuliți și se purtau strâmb printre ei, încercând mereu să sugă.

Mieii mărișori își scuturau în joc clopoțeii de acioaie, iar oile behăiau din când în când după ei.

Ciobănașii îmbucară câte ceva din trăistuțele lor vârgate cu roșu. Abia într-un târziu începură să prindă limbă și să încerce a spune cântecul ciocârliei. Până îl vor învăța bine, mai trebuia.

Unul dintre școlari zise:

— Măine îmi aduc caiet și creion și-l rog pe Vasilică să mi-l spună rar, să-l pot scrie. Pe urmă îl învățăm cu toții mai ușor.

13

— Da' dacă-l învățăm și-l vom spune, oare ne va auzi ciocârlia? întrebă cel mai mic dintre ei, abia cât genunchele.

— Vezi bine că ne-aude, răspunse altul mai mărișor. N-ai auzit ce-a zis Vasilică? Apoi el toate le știe!

LA COASĂ

Dis-de-dimineată pe ulița care duce către luncile satului trec bărbați, feciori și, mai rar, copilandri, cu coasele în spate. În traista de pânză de pe umăr își duc merinde pe-o zi, teocul, cutea, nicovala, ciocanul, uneltele de lipsă pentru a bate coasele, când li se îngroașe limba și cutea nu mai ascute. Cosașii le bat de trei ori pe zi, dimineata, la amiază și la ojină, dar când cosesc în iarba cotoroasă ori prea bătrână, tăișul coaselor se tocește mai repede și trăbă să le bată mai de multe ori.

Au plecat aproape cu noaptea-n cap pentru a avea vreme să bată acolo în lunci și coasele, și să se apuce de lucru pe răcoare, până-i iarba încă plină de rouă.

Roua cade din belșug; până înainte cu vreo trei zile a fost vreme ploioasă, acum s-a înseninat, peste zi sunt călduri mari, dar nopțile sunt răcoroase.

Merg cosași singuratici, ori câte doi, câte patru, sau în pâlcuri, și ulița răsună de vorbele lor pline de sănătate, limpezi și tari, care trec ușor prin aerul proaspăt. Uneori dintr-un pâlc izvorăsc râsete, și câte unul se izbește cu palma peste ȋtării de pânză albă.

Cei care merg în grupuri au să cosească împreună și fac, de pe drum, prinsori de întrecere, glumind asupra hărniciei unuia sau altuia, sau lăudându-se cât e de meșter cutare la coasă.

— La coasă nu-i destul să fii în putere, e nevoie și de meșteșug. Să știi cum să aduci toporiștea din brațele amândouă, să nu iei brazda prea lată, nici să te pleci prea tare, nici să rămâi aproape în picioare. Și, mai cu seamă, să nu te grăbești, ci să ții același pas, — vorbește un țăran știrb de- un dinte din față, lat în spate, vânjos în picioare și în brațe.

— ȋi spui popii căzanie, zise altul, toate le știm și noi ca și tine, Știrbule. Dar lucrul de căpetenie l-ai uitat.

— Ce-am uitat? Să ascuți coasa?

— Asta nu mai trăbă spus.

— S-o bați?

— Nici asta. Da' ai uitat legea de temelie a cosașului: o gură bună de rachiu dimineța, la amiază, la ojină și seara. Da' să fie rachiu, nu apă chioară, cum am băut la Istrate!

— La mine, mă prăpăditule? Păi rachiu ca la mine nu s-a pomenit!

Mai mulți din grup începură să rădă.

— Ți-a ieșit un sfânt din gură, zice cel numit Știrbul. Tot satul ȋi spunea așa, deși ȋl chema Nicula Ivan, și nu-i lipsea decât un dinte, de sus, dinainte. Dar acesta ȋi lipsea încă dintre dinții de lapte și niciodată nu i-a crescut acolo unul. Era o strungăreată mare, și încă de copil toată lumea ȋi zicea Știrbul.

— Da, adause el, drept ai vorbit! Rachiu ca la tine, la nime! ȋl ții în butea cu varză.

Toți știam cum lungește omul spirtul cu apă.

Înaintând pe calea pielosă spre lunci așa, și-ntr-alte chipuri, se ciorovăiau cei din grupuri. Se cunoșteau cu toții, și nu de azi! De câte ori au mai cosit ei împreună!

Drumul începu să urce ușor după ce ieșiră din sat. Încă nu răsărise soarele și văzduhul senin era curat ca lacrima. Rar era fulgerat la zborul rândunicilor.

De pe culmea domoală pe care au ajuns se vedeau luncile. Unele delnițe erau cosite și le vărgau brazde verzi, groase. Dar cele mai multe erau grele de iarbă mare și deasă.

Adia dinspre ele o boare subțire și aducea mireasmă de verdeață crudă ca un aer răcoritor.

Cosașii se împrăștiară fiecare pe la delnițele lor, și nu peste mult deasupra luncilor începu o ploaie mărunță de sunete, care se ridica din iarbă, nu cădea din văzduh. Zeci de ciocănele băteau pe nicovale limbile de oțel ale coaselor. Din bătăile ritmice se înfiripa un cântec rece, răsunător, care pătrundea până departe.

Unii cosași isprăviră și, ridicându-se din iarbă, ȋși umplură teocurile cu apă, le încinseră cu sfoară în jurul mijlocului și, luând cutea udată în teoc, începură să ascută coasele.

În clipa asta se ivi și soarele de după măgura de la răsărit și străluci în toate limbile de oțel pe care le ascuțeau cosașii. Ca săbii și sulite de lumină fulgerau în toate părțile deasupra luncilor, și cântecul nou al ascuțitului cu cutea copleșea pe cel ce se înfiripa din bătutul ciocănelor pe nicovale.

În lumina soarelui se aprinseră deodată roiul picurilor de rouă din iarbă și culorile florilor sălbatice care împetriștau luncile. Ochiul boului — romanița mare — cu nasturele de aur în mijloc, cu petalele albe împrejur; garoafa sălbatică, cu tulpina înaltă, cu floarea roșie puțin învoaltă; sânziene galbene și albe cu ciorchinele lor de floricele gingașe; iarbă înspicată, mirositoare, toate ȋși arătară podoaba în lumina cea tânără.

14

Cât bătea ochiul se întindea marea de verdeață a luncilor. Mireasma tare, sălbatică a zecilor de ierburi și flori felurite, amețea ușor, ca o băutură nevăzută, pe cosașii care se înșiruiră în lunci, și începură să se legene, aplecați, în urma coaselor. Ele fășiau și șuierau în peretele înalt de iarbă, clădind la stânga brazde groase de verdeață. Iarba se culca împăcată cu soarta, știind că i-a venit vremea să lase locul otăvii.

În urma cosașilor, prin tunsătura până aproape de pământ, se cunoșteau urmele dese, una după alta, ca niște cărării, lăsate de opincile oamenilor. Pământul, după ploile multe, era încă reavăn, numai bun să odrăslească otava.

Cosașii erau numai în cămășile albe și lungi, încinși cu sfoara teocurilor, în ȋtari strâmți de pânză, unii cu capul gol, alții cu mici pălării ca niște cuiburi de ciori.

Din brazdele de iarbă, din miriștea verde rămasă în urmă, pătrundea în văzduh, se împânzea deasupra luncilor un aer nou amărâu, cu un miros abia nuanțat de sânge.

Tot mai multe brazde la distanțe egale se înlineau de-a lungul delnițelor, și cosașii, intrați cu

temei în muncă, când se întorceau din capătul brazdei, cu coasele în spate, la capătul celălalt, să înceapă o brazdă nouă, intrau mai mulți în aceeași luncă.

în lunca unde cosea și Știrbu își aduseră aminte de unu' Precupaș, care era șchiop rău și se fărâma tot în urma cosei. Vreo doi-trei se opriră și începură să arate cum cosea Precupaș.

— Noroc că-și alegea totdeauna câte-o șiringă și cosea singur. Altfel ori ne-ar fi tăiat el, ori l-am fi tăiat noi.

— Da' v-duceți aminte cum cosea a Morăresii? Să-l fi tăiat și nu putea cosi decât în graba cea mai mare, așa că la jumătatea brazdei scotea limba.

— Parcă Ionuț al nostru nu-i seamănă?

— Eu, mă?

— D-apoi cine. Nu vezi că te pui mereu în fruntea șirului, ca să poți alerga?

— Eu, mă?

— D-apoi știu că nu eu! De câte ori te oprești tu până ajungem noi? Nu poți cosi și tu ca oamenii?

— Să cosesc ca tine? Să-i fie tot frică celui ce vine după tine că-ți atinge călcâiele?

în delnițele în care lucrau mai mulți, cum se înșirau la întâia brazdă, așa rămâneau până seara. Se obișnuiau unul cu felul de-a cosi al celui alt, și avântau coasa fără frică.

Totuși vorbă și poveste era puțină până la odihna de amiezi și de ojină.

Cu cât se înălța soarele și creștea căldura, sudorile curgeau tot mai din belșug pe fețele oamenilor. Și nu numai pe fețe: cămășile se pătau în spate. Munca era grea. Iarba mare și grea nu se lăsa ușor culcată în brazde. Cosașii se opreau tot mai des să-și ascută oțelul ucigaș, și pentru că tăișul se tocea mai repede, și pentru osteneala muncitorilor. Peste lunci ploua tot mai des, din toate părțile, cântecul prelung răsunător al ascuțitului.

în mai multe delnițe lucrau și feciorași care au ieșit întâia oară la coasă. De cele mai multe ori nu erau singuri, ci cu tatăl lor, ori cu alt bărbat. Singuri au făcut destule încercări prin grădina lor, și se credeau destoinici să intre în rândul cosașilor. Dar greutatea cea mare a cositului abia acum o simțeau, când trebuiau să țină rând cu alții. Ei se osteneau mai în grabă, ei nu mai răzbeau să-și șteargă sudoarea cu mâncile largi ale cămășii, ei se opreau mai des să-și ascută coasele. De aceea, când lucra cu oameni mari, începătorul era așezat mereu la sfârșitul șirului, și adeseori răsturna numai o brazdă până ce ceilalți coseau două.

Cosașii bătrâni îl îmbărbătau mereu:

— Numai încet și cu socoteală! Nu te grăbi.

— Nu-ți fie rușine că nu ții în rând cu noi. Și noi am pățit așa la vremea noastră. Tot începutul e greu.

— Vezi, tu, că la coasă nu-i vorba numai de putere, ci și de măiestrie. Și orice măiestrie se învață pe rând.

Adeseori vreun cosaș lua coasa din mâna feciorașului și începea să-i arate cum s-o țină, cum să se plece, cum să croiască brazda, ce lărgime să-i dea.

Și în vreme ce coasele șuierau prin iarbă, altele răsunau și cântau sub ascuțitul cuților, umplând de străluciri luncile, iar altele, din oțel mai slab, trebuiau să fie bătute încă înainte de amiază, așa că ploua în văzduh și țiuitul ciocănelor pe nicovale.

Mulți însă nu îndrăzneau să-și bată coasele decât odată cu ceilalți — deși ar fi avut lipsă — de groaza gurilor rele ale tovarășilor.

— Uite-l, mă, că și hodinește de prânz.

— Lasă-l, săracul, că-i bolnav. îl doare pântecile. Tot pe el s-a rezemat.

— Da, îi "beteag de-o pită-ntreagă și mai vrea încă o dărabă".

— Leneș, frate, nu-l știu eu?

Cine intră bucuros pe gura oamenilor? Dar unii tot erau nevoiți să-și bată mai des coasele...

Cu cât se suia mai sus soarele, căldura creștea tot mai tare și aerul deasupra luncilor se îngroșa de mireasma verdeții crude, răsturnată în brazde. De buze se lipea un fel de gust sărat, ca de buruieni sălbatice.

Din brazdele cosite ieri sau alaltăieri, din unele delnițe, se ridica, în căldura ce sporea, aroma ierbii călite, ori, și mai îmbătătoare, a celei uscate pe jumătate, mai cu seamă după ce cositurile mai vechi erau întoarse cu furcile de lemn, pe partea cealaltă, de femei și fete iuți și zvelte, răsărite parcă din pământ în ile lor albe cu catrințe și șorțuri negre.

Căldura, în valuri subțiri, începea să joace deasupra brazdelor, deasupra pieptului nesfârșit de iarbă, iar cosașii tot aruncau un ochi spre cer, când se opreau să-și ascută coasele.

Nu peste mult se puse liniștea peste lunci. Ceasornicul viu din cer le făcu semn tuturor că-i vremea amiezii. Numai un cosaș harnic și sănătos poate să spună ce gustoasă e mâncarea la amiază și somnul ce-i urmează ca la poruncă, după o străveche lege a acestei munci grele.

Peste un ceas încep să răsune ciocanele pe nicovală, și îndată oamenii se înșiruie iar la treabă, fără nici o poruncă de nicăieri.

Se mai opresc puțin, la ojină, să tragă un gât de rachiu tare, să îmbrace o creștătură de slănină cu pâine, și încep din nou.

Cu cât se apropie seara, sunt tot mai veseli: răcoarea crește, de la o vreme începe să cadă și rouă, iar pe răcoare munca nu-i nici jumătate așa de grea ca pe căldură.

Până mai șuieră încă prin iarbă limbile de oțel, în răstimpuri când se ascut coasele, începe să se audă cristeiul, nu se știe niciodată de unde. Uneori pare că-i în gura coasei, dar nu-i, căci omul se oprește și caută, și acum îl aude într-alt loc. Dar nici nu-l vede nimeni, nici nu poate spune ceva de unde cântă, să-l poți zburătări cu o piatră.

E o pasăre a înșelăciunii, ca atâtea visuri de demult ale omului: când credea că a pus mâna pe unul — ia-l de unde nu-i!...

Acum se înserează mai tare. Cosașii își adună în traistă uneltele, iau coasele în spate și, plini de vorbe spuse în gura mare, pornesc spre sat.

În urma lor rămân luncile rănite cu delnițe pline de brazde lungi, paralele, cu ierburi necosite și cu întâile căpițe mărunțele de iarbă, nici pe jumătate uscată, care vor fi împrăștiate mâine iar.

Mireasma ierbii călitate se ține de cosași până departe. Ai zice că le-a pătruns în straie, în păr, cum aroma vieții din sânul naturii le-a pătruns sufletele.

BUNICA SAFTA

Se împrăștiase de mult, topindu-se în văzduhul limpede, fără nici o urmă, fumul ce se înălțase de-diminează peste sat, când femeile pregătiseră mâncarea pentru prânz, înainte de a pleca la lucru pe câmp. Se mistui și mirosul fierturilor înăcrite cu oțet, ce pătrunsese din tinzi, din întruchipările de scânduri înnegrite, unde erau improvizate bucătăriile de vară prin curți și pe ulițe.

Aerul era iarăși pur, răcoros și subțire, așa cum rămăsese peste noapte. Soarele încă nu răsărise.

Oamenii își isprăviră treburile de dimineață din gospodării: își dădură în stavă caii, scoaseră sub biciul lung al ciurda- rilor vitele, fugăriră porcii flămânzi în uliță când răsună cornul porcarului. Dar caprele? Cine avea, și nu prea mulți aveau, trebuiau să se scoale cu noaptea în cap: căprarul tutuia mai întâi din corn, scurt și subțire, numai în falseturi, cât se trezeau câinii din somn și lătrau ca la alte alea.

Femeile se grăbiră să pună masa pentru prânz, să prindă oamenii o mâncare caldă, căci, la hotar, la lucru, nu putea fiecare gospodină să se îngrijească de fierturi. Și care putea nu lăsa dimineața să plece oamenii nemâncăți. Era lege: dimineața, la prânz, mămăligă caldă cu o ciorbă, cu o zeamă.

Acum începură să iasă pe porțițe, în uliță, bărbați, femei, fete, copilandri, veseli toți și lărmuitori, cu uneltele în spate, unii purtând și traiste pline sau desagi.

Se grămădiseră multe munci, care ținură până în a doua jumătate a lunii iunie: sapa a doua la porumb, la vii; cositul fânețelor, seceratul orzului și al alacului.

Ulița principală din partea asta a satului, care ducea și la porumbiști, și la fânațe, și la holde vărsa mereu lume peste lume, grăbită nevoie mare.

Cu toată graba însă, vorbele zburau de la om la om, de la un grup la altul; răsunau râsete limpezi de femei și fete, și neori luau cuvântul și sugacii aduși în brațe, orăcâind repede ca broaștele.

A patra casă din capul uliții era clădită în fundul unei ogrăzi largi. Era o clădire mare și grea din piatră și cărămidă, care părea intrată puțin în pământ, cu acoperișul din țigla, înnegrit de vechime și bătucit cu negi mari de mușchi suri. Către uliță avea trei ferestre, către curte două, cu ramele nevopsite de brad, bătute de ploii și căldură, cu geamuri mici și somnoroase, ca și când s-ar fi ostenit să privească de atât amar de ani aceeași uliță și aceeași ogradă.

Ușa de lemn vechi, cu zăvor lustruit și mâncat de atâta slujbă, se deschidea în tindă, unde coborai un pas. În tindă era cuptorul de pâine, cu o vatră mare, unde se făcea mâncarea iarna-vara, de unde fumul era sorbit de un horn larg la poale și subțiat mai sus, luminat tot de un lustru negru.

Depart, la spatele casei, era grajdul și șura, sub același acoperiș vechi de paie, cârpit pe alocuri. Era o clădire largă, cu streășina până jos, cât se putea ajunge cu mâna. Între casă și grajd mai era un șopron pentru car și plug și alte unelte de-ale gospodăriei și o grămadă de lemne, vârfuri rămase din iarnă.

La spatele șurii era grădina, cu mulți pomi bătrâni și tineri, cu delnițe întregi de legume, de porumb, de cartofi, de sfeclă pentru vite, de lucernă și trifoi. Se părea că strămoșul care a împlântat mai întâi aici parul, a putut să îngrădească pământ după plac.

Din gospodăria asta mare plecaseră de mult bărbatul și nevasta, cu un cumnat și o cumnată, cu sapele în spate; mai aveau mult porumb nesăpat a doua oară și trebuiau să înceapă peste câteva zile și la secerișul orzului.

Trei copii — doi băieți de șapte și de cinci ani și o fetiță de trei — rămăseseră încă dormind, în grija bunicii Safta, mama bărbatului.

Bunica Safta era văduvă de zece ani și împlinea în vara asta, la Sfântă-Maria-mare, șaptezeci și cinci. Toată viața ei a fost o femeie înaltă, uscățivă, iute în mișcări, neodihnită la lucru, pornită spre mânie repede, involburată, dar îi trecea degrabă, se liniștea și izbucnea în râs.

Se mira toată lumea cum a putut rămâne așa de subțire și frumoasă, și acum, la bătrânețe, aducând în lume cinci copii: patru băieți și o fată. Altele, cu atâta prăsilă, se îngrașe, se lăbărțează, se urătesc, se încrețesc la obraji, de nu le mai cunoști, când le-ai știut de fete.

Ei, iată, Safta a rămas tot mlădioasă și subțire, atâta doar că nu mai este așa de înaltă ca odinioară.

Dar dacă la arătare era tot Safta de mai demult, scobălțise totuși și ea în puteri, în cele care nu se văd pe dinafară. Începea să fie mai uitucă, greșea adeseori la numărât când trecea de zece, amesteca numele nepoților, îi lua pe unul drept altul, uita căruia i-a dat de mâncare și căruia nu.

Dar poate și alta mai tânără în locul ei nu s-ar fi descurcat mai ușor între atâta puzderie de copii!

Pentru că bunica Safta nu avea în grija ei în zilele de vară, când oamenilor le crăpa măseaua de graba muncilor de pe câmp, numai pe cei trei copii din casă, ai feciorului său cel mai tânăr, ci și pe nepoții după ceilalți trei feciori și după fată, când copiii nu erau nici sugaci, nici destul de mari să iasă și ei la câmp, dacă nu să sape, cel puțin să ajute la fân, ori să aducă apă. Se nimerise ca ceilalți feciori și fete să nu aibă nici un bătrân la casă în grija căruia să lase copiii.

Și cum bunica Safta rămăsese la casa ei, cu feciorul cel mic, cu Ion, și cum gospodăria lor era aici aproape de capul uliții, le venea la îndemână celorlalți să-i lase ei copiii când mergeau la lucru și să-ia când se întorceau seara.

Așa că în vremea cât se scurgea lumea pe uliță în sus, se deschidea mereu portița, și când unul când altul dintre copiii bătrânei își lăsau odraslele în curtea cea largă, strigând-o:

— I-am adus și eu, mamă!

— Văd că i-ai adus! Da' le-ai pus în traistă?

— Pus, cum să nu!

— Să le fi pus destul, că pe ăștia cu greu îi saturi. O să-mi mănânce și urechile.

Omul pleca grăbit, iar bunica Safta scotea traista de după grumazul copilului și cerceta ce merinde le-au pus părinții. Apoi lega iar trăistuța, o ducea în casă, în camera largă care dădea spre uliță, și o puneă pe masă.

În vreme de-o jumătate de ceas cinci trăistuțe se înșirau pe masă. Bătrâna le puneă în rând, una după alta, cum veneau copiii, să știe care a cui este, pentru că trăistuțele tare semănau una cu alta.

În unele erau merinde mai multe, în altele mai puține, după numărul nepoților.

Dar câți erau?

Aici era greutatea cea mare a bătrânei, și să-i cunoască al cui era fiecare și cum îl cheamă. Cu cei din casă erau de toți optsprezece copii și copile, dar bunica Safta, de câte ori îi număra, afla tot alt număr, când zece, când treisprezece, când cincisprezece.

Poate nu-i slăbise numai mintea, ci nici nepoții nu rămăneau într-un loc până-i număra, ci se amestecau și se învălmășeau mereu. Din camera dinainte unde-i aduna, să le arate la fiecare unde le-au pus trăistuțele, până să apuce să-i numere, unii fugeau în tindă, alții în curte. Cum să-i mai numeri? Iar dacă încerca să facă adunarea în cap, știind câți nepoți i-a lepădat în curte fiecare fecior și fată, se încurca și mai rău: socoteala în cap nu mai mergea deloc.

Numărătoarea se mai îngreua și altfel. De pe ulița asta, din vecini, mai erau trei-patru femei necăjite care nu aveau cu cine-și lăsa copiii acasă și, la rugămintea lor, bunica Safta îi lua sub ocrotirea ei și pe aceștia. După ce îi dădeau de câteva ori copiii în seamă, alte dăți, când erau grăbiți, își băgau copiii în curte și își vedeau de drum, așa că bătrâna se mai trezea cu un rând de copii în ogradă. Nu mai știa dacă sunt dintre nepoții ei ori sunt copiii vecinilor, și se dumerea numai când le vedea și le lua trăistuțele cu merinde de după grumaz și le puneă într-alt rând pe masa cea mare din camera dinainte.

De la vecine mai veneau cinci-șase copii, așa că acum erau în ograda cea largă vreo douăzeci și trei. Era o grădiniță de copii cum ar fi în zilele de azi și bunica Safta se învărtea între ei ca o cloșcă între pui. Striga la ei, îi certa, avea și o nuielușă în mână și pe cei mai neastâmpărați, gata de ceartă și de tăvăleală, îi plesnea din când în când.

Cel mai mare necaz al mătușii era că le tot greșea numele.

— Mă Ionuț, ce tot sari într-un picior?

— Nu-i Ionuț, bunică!

— Ha?

— Nu-i Ionuț, e Vasilică.

Bătrâna nici nu mai auzea bine, mai ales când se schimba vremea.

— Măi Ilie, nu te mai scobi în nas că o să-l spargi.

— Nu-i Ilie, bunico!

— Da' cine-i?

— E Pătruțu lui Dumitru.

— Dacă-i el, să-și scoată degetul din nas, că-l plesnesc.

Era și Pătruț al lui Năstase și unul a Măriuței, iar Ionei erau vreo șapte. Prin sat rămăneau însă mulți copii de capul lor, în grija vreunui bătrân, care ațipea toată ziua. Își înfulecau bucatele la o mâncare și-apoi flămânzeau toată ziua.

Bunica cunoștea după obraz pe fiecare nepot al cărui fecior era, sau al fetei, ce folos însă, că rar le nimerea numele.

De la o vreme, fiindu-i lehamite să tot fie corectată, nu-i mai striga pe nume, ci zicea "Tu, ăla de colo!" și întindea jordița către el.

Copiii săreau cu gura:

— Mă Toma, nu auzi că te strigă bunica?

— Tu, aia de colo, nu mai sta cu gura căscată, că intră muștele.

— Auzi, Săio, închide gura, strigau copiii veselindu-se.

— Să nu vă butrușiți, să nu văd că vă dați pumni, că mă pun pe voi cu nuiaua.

Bătrâna ieșea dintre ei, și copiii, alegându-se în grupulețe după mărime, începeau să se joace în ograda cea largă, care se umplea în grabă de gălăgie, cât gândeai că arde. Bunica mai intra în tindă, mai puneă câte-un lucru la loc, dar nu avea multă vreme pace: în câte trei-patru locuri deodată se aprindea cearta și bătaii și izbucneau strigăte și plânset.

Bătrâna trecea sprintenă de la un foc la altul și-l stingea îndată cu nuiaua, plesnind în dreapta și în stânga, fără să mai cerceteze care-s vinovații.

— Ha! ofta mătușa ostentivă după ce-i potolea. Voi nu vă puteți juca frumos și în liniște, uite, ca Măriuța și Sora, căroră nici gura nu le-o auzi.

— Că nu-s Măriuța și Sora, bunico, se repezea vrun nepot.

— Cine-or fi, sunt copile bune. Din ele vor crește fete frumoase și cumiți.

Peste tot cu fetițele nu avea atâta de lucru. Erau mai sfoase, mai fricoase — simțeau că tot nu erau acasă, oricât de bine era aici. Băieții erau mai îndrăzneți și chiar obraznici când vedeau că bunica Safta nu le știe numele, sau că nu aude ce-i strigă ei.

— Ha? Ți-e foame, măi ăla? Ceri mămăligă cu brânză?

— Nu mi-e foame încă!

— Ce strigi dar?

— Nu strig eu, bunico!

Copiii vecinilor se simțeau mai străini între atâția nepoți și nepoate, dar numai până intrau în jocul celorlalți. Unul dintre ei era mai mărișor și mai tare ca toți, și adeseori mai culca la pământ în trântă repede, pe câte unul, fie și dintre nepoți.

Cei biruiți trâmbițau cu gura strâmbă, și bunica alerga din tindă.

— Ce-i aici? Ce blestemăție?

— L-a trântit Ionuț a Anicăi.

— Cine?

Nepotul zbiera și mai tare același nume.

— Iar el? Iar ticala de Ionuț? Stai tu numai să pun mâna pe tine!

Dar copilul era în fundul curții, după grămada de lemne.

Bunica se lăuda în fața copiilor că n-o să-l mai primească în gazdă pe bătauș, îi spunea seara și Anicăi, mama lui:

— Pe Ionuț să nu-l mai aduci, că-i rău și arțăgos și bate toți copiii.

Dar în dimineața următoare Anica îi dădea drumul în curte, cu trăistuța după grumaz.

Dacă se întâmpla să fie în curte, pe aproape, mătușa Safta, femeia se tânguia, gata să miorläie:

— Ce să-i fac, bunică, nu am cu cine și unde-l lăsa! Dar dumneata bate-l, nu-l cruța pe tâlhar.

Bătrâna se muia:

— Lasă-l acum odată, dacă l-ai adus.

Când nu vedea că i-l slobozea în curte, ci se trezea așa cu el, se făcea că nu-l vede, până se aprindea cearta și bătaia într-un punct.

După ce-l flișcăia cu nuiaua, până nu vedea copilul, zicea:

— N-o să mai pui tu picior în curtea mea!

Nu-l mai puneă până în ziua următoare.

Ograda largă era plină de soare și de căpșoare goale, cele mai multe cu păr auriu, puține, câteva copilițe, cu cosițe negre. Una avea păr stufoș, roșu, neimpletit în cosițe. Pe unde trecea printre copii își purta prin soare flacăra din cap cu primejdie să se aprindă.

Curtea răsună de nechezul cailor, de mugetul vacilor și al vițelilor, de boncănitul tăurencilor, de cotcodăcitul găinilor, de cântatul cocoșilor. Unii alergau în hamuri de sfoară, dădeau năvăși din picioare, se opreau și nu mai voiau să meargă. Cei care îi mânau, în mână cu o biciușcă sau o nuia,

strigau, smânceau din hături, asudau, până ce caii o rupeau din nou la fugă, stând să calce totul în picioare, cât se fereau toți din calea lor.

Noroc că ograda era largă, și, în aceeași vreme, într-altă parte, o vacă ieșea mugind din poata mărginită de o scândură, o vițelușă rămânea înăuntru și mugea ușor, scurt și fraged.

Un copil făcea pe taurul împungaci, îngrămădind pe vreo câțiva în gard, boncăluind furios, iar o copilă cotcodăcea în grămada de lemne, între vârfurile căreia se ascunsese, până când un băiat cucuriga, urcat pe grămada de gunoi uscat dinaintea grajdului.

Dar iată că de la o vreme se face liniște. Copii și copile se adună în grup, se prind de mână și fac un singur șir, afară de doi mai mari. Aceștia se prind numai ei, ridică brațele astfel prinse în sus, ca pe o poartă, prin care trăbă să treacă șirul întreg și să prindă pe cel din urmă din șir, băiat sau fetiță, cum se va nimeri. În vremea asta cei care fac poarta spun:

— Floare — mirioare,
Mie mi se pare
Că-s mai mulți la voi,
Mai puțini la noi.

Și răspunde șirul întreg:

— Daca vi se-mpare,
Nu-i cu supărare;
Haideți și culegeți,
Din coadă alegeți,
Voinicul bărbat
Cel mai închelmat;
Zâna cea aleasă,
Că-i cu geana trasă Ca o preoteasă!
Alegeți ce-o fi,
Cum s-o nimeri!

Șirul înflorit de obraji rumeni, de ochi aprinși, negri și albaștri, de cămeșuțe și ii albe, cu chindișitură rară pe mâneci

— câte-un pui roșu — trece liniștit pe sub poartă. Numai când se apropie coada, cel din fruntea șirului, și după el toți cei până la poartă, se reped într-un iureș, să nu poată prinde portarii pe cei din coadă. Uneori reușesc, când e avântul mare și portarii mai slabi, alteori nu, și cel din coadă, băiat sau fetiță, rămâne câștigat de portari.

În cadența versurilor, jocul se repetă mereu, șirul se tot scurtează și crește cel legat de mâna unui portar, până când nu mai rămân decât doi. Acum ei se fac portari, iar cei care și-au făcut slujba conduc șirul pe sub poarta cea nouă.

Uneori iureșul pentru a scăpa pe cel din coadă e așa de aspru, încât șirul se rupe, sau unii se împiedică și cad. Jocul nu se socotește atunci, și rândul trece din nou pe sub poartă.

Jocul ăsta i-a învățat și-i învață în toată vara bunica Safta. Ea-l supraveghează de fiecare dată. Până învață versurile trece o vreme, și până la vara viitoare mai uită pe unele.

Mai are mătușa și alte griji: cei care se joacă de-a caii se înverșunează uneori și izbucnesc pe portiță în uliță și până prinde ea de seamă abia-i mai vede, învăluită în nori de praf.

Strigă tare după ei, nu știe care sunt, nu cunoaște nume. Căluții nu aud, zburdă și nechează, dar de la o vreme se ostenesc și se întorc. Vin în pas, pe o aruncătură de băț, apoi iar încep goana, și trec vijelios prin portița deschisă.

— Arză-vă focul! zice bunica speriata. Cum sta înaintea porții în uliță, erau gata să o răstoarne.

*

Până la amiază copiii mănâncă de două-trei ori. Unii mai ales sunt veșnic flămânzi. E lucrul cel mai greu pentru mătușa, căci ea trăbă să dezlege fiecare trăistuță și să le împartă copiilor a căror e merindea. Și de multe ori nu mai cunoaște a cui e, și trăbă să-i vină în ajutor înșiși copiii. E nevoie să le împartă cu bună măsură, să le rămână destulă mâncare pentru amiază, și pentru două-trei gustări după amiază, că ziua de vară e lungă, și părinții se întorc odată cu înnoptatul.

Cu cei trei nepoți din casă n-are nici o grijă. De câte ori li-e foame se duc în cămară, unde le-a pus bunica mâncarea. Și

dacă o isprăvesc mai devreme, nu-i nici o supărare, le dă alta.

Dar cu ceilalți are griji și supărări destule până îi mulțumește pe toți.

Mai are supărare cu vreo șase sau șapte mărunți, patru copile și doi băieți, care trăbă să doarmă de amiază. îi culcă pe toți de-a curmezișul în patul cel din camera dinainte. Nici nu mai știe care a cui sunt, poate sunt dintr-ai vecinilor. Ea nu alege. Pe care-l vede moțând, îl duce la culcare, și-i mai și flișcăne pe care nu vor să adoarmă, ci după ce se văd în pat au poftă de joacă.

În vremea cât vede de cei somnoroși se teme să nu-i scape pe uliță cei din ograda. Ei au umbră sub

doi meri din curte, și ar putea să se astâmpere până-i bunica prin casă.

Vorbă să fie! Câte unul mai adoarme la umbră după ce a mâncat de amiază, dar celor mai mulți le arde mereu de joacă...

Apoi, când soarele începe a scăpăta și umbra casei bătrâne umple întreaga ogradă, când unul, când altul iese la porțiță și se uită pe uliță în sus, să vadă: nu vine mamă-sa?

Acum bunica Safta nu-i mai oprește să iasă la porțiță: știe că de-acolo nu-i nici o primejdie să se mai miște până sosesc părinții să-i ducă acasă.

Le împarte trăistuțele goale, cu ajutorul copiilor care le cunoșteau și dintr-o sută, fiecare pe a lui, și nu le mai are grijă.

Se isprăvea și pentru ea o zi de muncă.

ROITUL STUPILOR

De-o săptămână, mătușa Stana intră de mai multe ori — într-o înaintea de amiază, pe porțița grădinii cu flori, unde e așezată stupina. Porțița e îngustă, scundă, și bătrâna se apleacă tare, și totuși abia se strecoară din curte.

Stupina a ieșit din iarnă în primăvara asta cu cincisprezece stupi, câți au lăsat din toamnă. Au avut hrană destulă, că anul trecut a fost bogat în flori și nici iarna nu a fost prea grea.

Era către sfârșitul lui mai, cu senin înalt și liniștit, într- amiezi cu dogoare mare. Azi-măine trebuia să înceapă roitul.

Mătușa Stana venea la stupină și, în fiecare seară după ce se întorceau albinele de pe hotar, se uita cu băgare de seamă la urdinișul căror coșnițe rămâneau grămezi mai mari de albine. Din ele trebuiau să pornească cele dintâi roiuri.

De câte ori intra la stupină într-o înaintea de amiază vedea că din ele ies grăbite și înfrigate cele mai multe albine, țâsnind în aer ca niște alice, zburând într-o țesătură deasă și încurcată în fața stupinei, într-un zumzet necurmat, până își luau drumul în depărtări.

Mătușa Stana se trezise cu stupi la casă, și cunoștea și după neliniștea zborului, și după melodia deasă ce se desprindea din zborul lor că mai ales doi stupi vor roi cât de curând. Pregătise de mult coșnițele pentru roiuri, le frecase bine pe dinăuntru cu mătăcină — buruiiană a cărei mireasmă le plăcea albinelor — avea pusă la îndemână și o scară pe care să se suie, să așeze coșnița în pomul în jurul și deasupra căruia va vedea că s-a oprit roiul.

Dar semnele o înșelau mereu și iată, era gata să treacă o săptămână tot pândind zadarnic, până ce trecea bine de amiază. Apoi nu mai intra la stupină până seara; știa că după- amiază nu mai roiește nici stupul cel mai încărcat de albine.

De câte ori ieșea din grădinița cu stupina, un nepot și o nepoțică, ce pândeau mereu la ușa cea mică până era bătrâna înăuntru, întrebau la repezeală:

— Roiește azi vreunul, bunică?

— Doi sunt gata să roiască.

— Păi, și ieri ai spus așa.

— Am spus ce văd cu ochii, dar gândul și hotărârea lor cine o cunoaște? Poate nici ele nu știu încă, de bună seamă, când vor roi. De unde să știu eu?

— Dacă le fluieri, nu roiesc mai degrabă?

— Fluieratul nu ajută decât numai după ce a ieșit roiul. Da' voi să stați pe-aici, pe lângă porțiță, și când veți auzi zumzet greu și veți vedea că se ridică multe de tot în aer, înaintea stupinei, să mă strigați.

Copiii rămâneau bucuroși lângă porțiță, la umbra cireșului. Bătrâna la început îi pune să păzească chiar în grădinița unde era stupina, dar ei²⁰ zbugheau îndată în curte; prea se învălmășeau albinele înaintea stupinei, prea fierbeau în văzduh și treceau multe ca niște alice rătăcite pe la urechile lor.

Alta era până nu dăduseră căldurile. Atunci intrau de voie bună la stupină, ședeau lângă un strat de calapăr și priveau pierduți cum ieșea mereu câte una din urdinișuri și își lua zborul, de-acuma, în linie dreaptă, către hotar. Nu era nici o primejdie să se izbească de ei.

Se uitau minunați, pătruși de cântecul zborului lor, și își uitau și de foame. Asemenea și serile când se întorceau la coșnițe, cu piciorușele lor de ață încărcate de ceară — credeau ei — nu le era frică să se apropie de stupi, ba pe la spate, își lipeau și urechea de coșnițe să audă freamătul înăbușit, cântecul cald dinlăuntru.

Dar peste zi, cât ce se ridica soarele și începea căldura mare, le era frică să rămână aproape de stupină în grădiniță. Nu se știe, lumina mare ori căldura vărsa în muștele de aur un fel de nebunie, și ele zburau orbește. Și dacă te mușca vreuna, când erau așa de inverșunate, durea tare și îndată se

umfla locul înțepat.

Nu! Acum nici bunica nu-i mai pune să păzească roitul în grădină. A văzut ea că nepoții ei sunt fricoși încă.

Aici, la umbra cireșului, la spatele stupinei, nu se rătăcea nici o albină, se auzea numai, ca o cădere continuă de apă, cântecul lor.

Doamne! Cum le mai plăcea lor zumzetul ăsta, și cât era de liniștitor și adormitor.

Deasupra curții, soarele se înălța mereu și ei își mai schimbau locul sub cireș, unde venea umbra mai deasă. Cerul era senin mereu și prin nucii grădinii fluiera, din când în când, mierla galbenă. Uneori o țarcă, o coțofană se lăsa în vârful unui par din gard și, înclinându-se și bătând rar din coada lungă și neagră, sporovăia repede, întrebând pe cei doi copii unde este un cuib cu ouă? Ori le spunea că a aflat ea cuibul și vrea să li-l arate și lor?

Ba nu, că țarca-i hoată și, dacă află un cuib, nu mai spune nimănui, ci lasă numai coaja oului măturie că a trecut și ea pe acolo.

...Poate o să le vină neamuri dintr-alt sat? Bunica le-a spus că țarca-i știe și le vestește sosirea.

Oricum, până trosote și se închină țarca în vârful parului, copiii nu-și mai iau ochii de la ea. Frumoasă pasăre, cine o fi îmbrăcat-o așa de minunat? Surioara lor mai mare, nici când își pune catrința nu-i așa de împodobită!...

Căldura crește și copiilor parcă le-ar veni somnul. Se uită mereu prin cireș, dar nu văd nici o cireășă baremi roșie. Sunt abia alburii. Las' că se coc ele nu peste mult!

Nu se știe: a crescut zumzetul înaintea stupinii, ori au ațipit copiii și când se trezesc le pare zumzetul mai tare că, mai de multe ori într-o înaintea de amiază, se trezesc strigând:

— Roiește, bunico!

— Haide că roiește!

Bătrâna, dacă le-a cunoscut felul, nu se prea grăbește. Iar li s-a părut, de bună seamă.

Dar tot vine și intră în grădiniță și cercetează cu grijă zborul albinelor și zumzetul din fața stupinei.

— încă nu roiește, măi copii!

Și buna intră iar în casă. Are treburi destule și își mai și uită de stupi.

— Roiește, bunico!

— Haide repede că roiește!

De câte ori a venit bunica în zadar!

Dar odată trebuia s-o nimerească și copiii.

Bătrâna nici nu mai are vreme să-și tocmească năframa ce-i căzuse pe-o ureche și intră ca o furtună în grădiniță, și numaidecât copiii o aud cum fluieră și bate din palme.

Băiatul, mai curajos, crapă încet portița și o vede pe bunica într-un nor de albine. Abia îi mai vede capul din roi.

Închide repede portița și ascultă iar cum fluieră și bate din palme. Copila nu cutează să se uite prin crăpătura portiței. Dar frate-său nu rabdă mult și iar o crapă încă și mai tare.

Bunica a înălțat acum într-o mână coșnița pregătită, tot fluieră și se retrage încet de la stupină, învăluită de roiul ce fierbea în jurul ei, deasupra capului, în jurul coșniței, și până sus, în văzduh.

Tot retrăgându-se odată cu sumedenia albinelor înverșunate care se țes dese, încât nu mai vezi cerul printre ele, bătrâna se oprește sub un prun în care se așezau cele mai multe roiuri.

Nu e înalt și, rezemând scara, urcând, bunica reazemă coșnița între ramurile dese, înțepenind-o bine.

Apoi coboară, își umple poala cu țărână și trece dincolo de prun, fluierând mereu.

Se va așeza aici roiul, ori nu se va așeza?

Albinele bătuesc coșnița pe dinafară, se pun pe ramuri, iar se ridică și zboară printre crengi, cu zumzet mare.

21

Oare a intrat matca în coșniță? încă nu va fi intrat, căci, iată, unele se ridică încă drept în sus, iar altele au ajuns până la măruș din apropiere.

Bătrâna începe să zburătească în văzduh cu țărână din poală, să întoarcă pe cele ce vor să se depărteze de prun.

— Haideți și voi, măi copii! Aruncați și voi cu țărână în calea celor ce vor să ia tălpășița!

Copiii nu îndrăznesc îndată. Numai când bunica le strigă a treia oară, a patra oară, cu glas mâniaș, se strecoară cu frică pe portiță.

— Luați țărână și aruncați. Veniți lângă mine.

— Dar nu ne mușcă, bunică? zise copila.

— Acum au ele altă treabă mai mare, nu să vă muște pe voi. Nici nu ne văd. Haideți aici!

Copiii ascultă, se apropie și văd că albinele zboară destul de sus, și-s tare grăbite.

Încep să arunce și ei cu țărână în calea celor ce parcă ar vrea să se depărteze de la prun. Și când mai prind inimă, încep să fluieră și ei ca și bunica și să bată din palme când nu aruncă cu țărână.

Norul de albine e tot mai gros în jurul prunului, coșnița nu se mai vede, e bătucită pe dinafară de ele și bătrânei i se pare, de la o vreme, cum se uită la coșnița mai de aproape, că o șuviță întunecoasă, mișcătoare, se scurge de pe pereții coșniței înăuntrul ei.

Când se încredințează că a văzut bine, nu mai aruncă cu țărână, nu mai fluieră, și le face semn copiilor să-i urmeze pilda.

— S-a așezat matca în coșniță, copii! De-acum nu mai fuge roiul. Vor veni ele și cele care se mai învârt prin alți pomi.

Copiii nu cutează să vină prea aproape; bunica le arată pâraiașul acela mișcător ce se scurge în coșniță.

— E mare roiul, bunică?

— E roi bun. Când vor intra toate în coșniță, vom vedea și cât e de mare.

— Le-a mirosit bine coșnița! zice copila de departe.

— Păi dacă a frecat-o bunica cu mătăcină! Asta-i buruiana albinelor, așa-i, bunico?

— Am rupt și eu mătăcină și am frecat-o, așa-i, bunică?

— Așa-i, mi-ai ajutat și tu!

încă nu e amiază, dar nu-i mai trăbă mult. Cei doi copii aproape nu mai au umbră.

Înainte stupinei albinele țeș mereu aceeași pânză piezișă ce se înalță către grădină. Stupii care n-au roit se cunosc: pe urdinișul lor albinele ies și intră buluc. Urdinișul celui din care a plecat roiul nu e bătucit de albine; aproape că le poți număra pe cele care ies și care intră.

Copiii au rămas în apropierea prunului în care s-a pus roiul. Aici zboară tot mai puține albine și-s toate sus, nu-i primejdie să-i muște.

De la o vreme bătrâna își tocmește năframa care i-a căzut pe ceafă, își face o cruce și zice:

— Haideți să mâncați de-amiază.

Copiii se urnesc cu greu din loc.

— Nu fuge roiul, bunico? întrebă fetița, tocmindu-și și ea năframa cu puncte albe, care-i lunecase tare pe-o ureche.

— De-acum nu mai fuge!

— Cum să mai fugă dacă a intrat în coșniță? o înfruntă fratele său. Bunico! E mare roiul?

Bătrâna chiar cobora scara. Se uitase să vadă cât e de plină coșnița.

— Mare! Asta poate roi la anul de două ori.

Pe departe de stupină, unde albinele se țeseau fulgerător

— oleacă înnebunite parcă de lumină și căldură, ori de neastâmpărul roitului apropiat — copiii se strecoară pe porțiță în curte. Bunica vine în urmă, după ce s-a mai uitat o dată cercetător la stupi.

— Măine poate mai roiește unul sau doi. Le-a fost greu până s-au pornit!

Intră și ea, după copii, în tindă...

Acum e liniște grea peste sat, peste grădini. Soarele parcă nu vrea să înceapă a coborî, ci-și joacă încă multă vreme undele pâlpaitoare, de argint, în mijlocul tăriei.

Copiii dorm de amiază, bunica își vede de o sută de treburi mărunte și în răstimpuri intră în grădiniță să vadă ce mai face roiul.

Bine face! Puține albine se mai învârt în jurul coșniței. Iar când îl cercetează în asfințitul soarelui, numai două nu se așezaseră încă pe ciorchinele greu de albine, care umplea mai mult de jumătate coșnița mare.

De-acum să vină fată-sa și ginerele de la câmp, să ridice primul roi din anul acesta și să-l pună în stupină, în rând cu stupii, în locurile unde au stat cei pe care i-au tăiat în toamna trecută.

Pe înserate, odată cu părinții, intră și cei doi copii în grădină să vadă cum vor coborî coșnița cu roiul.

Acum nu mai zboară nici o albină, nici în jurul rojului, nici înaintea stupinei. Nu se aude decât un vâjâit surd, înfundat, care pătrunde în stupină, și un miros aromat de ceară.

Înainte a trei coșnițe albinele stau ciucuri, nu se mai vede urdinișul.

— Astea poate roiesc mâine! zise copilul, privind cu aer de cunoscător la mamă-sa.

— Poate! Li-e și vremea, răspunse femeia cu gândul aiurea.

Când ieșiră tuspătru din stupină în curte, din înălțimi îi privi o stea, singura care și răsărise, scăpărând de bucurie.

LA SECERIS

Văzduhul înalt — fumuriu la poalele boltiturii — a încremenit deasupra lumii albastru, inundat de lumină tare, ce izvorăște de pretutindeni din înălțimi, nu numai din argintul jucăuș al soarelui. Pleoapele coboară instinctiv și ochiul mijeste, ca de somn, privind parcă ostenit prin tăietura îngustă.

Se apropie miezul zilei și căldura crește mereu. Din marginea lanurilor de grâu, satul se vede în

vale ca într-o ceață rară, subțire, cu casele ascunse în pomet, ca pete de var unde și unde. Numai clopotnița, cu acoperișul de tinichea albă, arde în valuri tremurătoare de lumină, care se desprind mereu ca dintr-un izvor nesecat și se pierd în aer.

E în toiul secerii și din lanurile de grâu, din crucile și clăile de snopi, s-a împânzit în aer mireasma boabelor coapte, a spicelor pline și grele, ca o aromă a vieții celei nouă, cu o adiere de pâine proaspătă. Hotarul satului e împărțit afară de pășune, în trei table pentru grâu, porumb și ogoare, așa cum a rămas din vechime. Acum tot satul era în lanul nesfârșit de grâu, cu bărbați, cu femei, cu copilandri, și în multe părți cu sugaci care dormeau înfășați la umbra clăilor de snopi, gângureau ori scânceau, iar cei mai treji strigau flămânzi, repede și tare, ca niște broaște ciudate la marginea bălții.

Cu secera albă la zimți, fulgerând în lumina soarelui, pe umbră, femei tinere se grăbeau, și de ici și de colo, către orăcăitul cu care văzduhul nu era obișnuit. Dintr-o mișcare își tocneau năframa pe cap și se grăbeau, cu umbletul mlădios, alintat parcă. Unele erau tinere de tot, ca niște mlădițe. Obrajii le ardeau, răcoriți totuși după ce se ridicaseră din șirul sece- rătorilor, unde căldura dogorea, și din holda înaltă.

Secerătorii erau împrăstiați fiecare pe tabla lor de grâu. Prin lanul nesfârșit erau delnițe secerate, cu snopii clădiți în cruci, cu alții ridicați numai în picioare, în urma secerătorilor, cele mai multe cu secerătorii înșiruiți în fața peretelui de holdă.

Se făcuse grâu bun, cu paiul înalt, cu spicul greu, încârligat spre pământ.

Dogoreala văzduhului grăbise coacerea și oamenii, mulți, secerau nu numai ziua, ci și noaptea, după ce se arăta luna plină, enormă, sângerie la început, când se iveră de după Măgura mare, apoi tot mai albă și mai subțire, să poți vedea prin discul ei.

Se apropia amiaza și tot mai multe femei răsăreau prin lanuri cu desagi sau traiste în spate, cu coșuri în mână, acoperite cu merindețe albe. La umbra unor snopi — umbră săracă — așterneau masa și chemau pe secerători.

Fierturi acrișoare, de salată, de fasole verde, cu mămăligă caldă încă, îi răcoreau pe muncitori, care, după ce le sorbeau tăcuți din blide, căpătau glas și, cu larmă destulă, veseli, se înfruptau mai departe cu mămăligă cu brânză sau pâine cu slănină.

Dar până ținea încă prânzul, copilandri și copii mai răsăriți porneau cu ulcioarele după apă la fântânile din pășunile vecine, unde se adăpau vitele.

Erau fântâni adânci, cu apă bună și rece, cu cumpănă. Pe drum ei îmbucau încă din bulzul cu brânză.

în curând se împânzea pășunea de ei, unii mergeau, alții veneau cu vasele pline — căni, ulcioare sau “fedeleșe” — vase cilindrice de lemn de brad — care păstrau mai multă vreme apa rece.

*

într-o tablă mare, de vreo zece hectare, secerau trei familii de țigani. întovărășite, ele au luat cu “ruptul” secerișul holdei unui țaran mai înstărit și care nu avea copii. Plata nu era în bani, ci în clăi de grâu, pe care omul trebuia să le ducă și la îmblătit cu carul lui.

Cele trei familii erau înrudite, bărbați și femei abia trecuți de treizeci de ani și care ieșiseră la sece cu toată casa. Erau vreo șapte-opt băieți și fetețe, tuciuarii, cu capul gol, numai în cămășuțe, cu ochii negri, arzători și neastâmpărați, unii mai mărișori, alții se târau încă de-a bușilea.

Una dintre femei, la apropierea amiezii, ațâță focul, atârnă de parul cu cârlig ceaul și puse apă de mămăligă. Din pari, câteva scânduri și toale rupte înjghebaseră un fel de colibă, în care dormeau noaptea copiii și stăteau la umbră peste zi când îi potopea arșița soarelui.

Stăpânul delniței de grâu nu venise decât la început când făcuse târgul cu secerătorii, după multă ciorovăială și într-o larmă mare, și nu mai veni decât la isprăvitul secerișului, să numere clăile de grâu și să socotească împreună plata lor în clăi. Lucrul era dat cu “ruptul”, nu avea să se teamă că oamenii se vor lenevi la secerat, să se părjolească grăul și să se scuture: secerătorii se vor grăbi și singuri să isprăvească, și știa cât sunt de harnici.

Uscăturile pentru foc le aduceau în toată dimineața bărbații dintr-un crâng de salcii, ce creștea în apropiere, în pășunea vecină, unde a fost o baltă, din care, pe seceta și dogoreala asta, nu mai rămăsese nici un strop de apă.

Cât ce începu să se ridice fumul, copiii făcură roată în jurul focului — cei mai mici pe vine — și priveau încântați la fum și la flăcări.

Secerătorii ceilalți erau departe de colibă, dar văzură și ei fumul și se bucurară.

— Uite, mă, că iese fum!

— Harnică femeie Saveta!

— Păi dacă-i femeia mea!

— Și ce-i dacă-i a ta? A mea nu e tot atât de harnică?

— Harnice sunt toate trei, ce vă sfădiți?

Secerile începură să vâjâie și mai repede prin peretele holdei, să câștige cât va pierde cu amiaza.

Erau lihozi de foame, dar despre asta nu pomenea nici unul nimic. Erau oameni mândri și nu se tânguiau, ba se întreceau care să secere mănunchiuri mai mari.

Femeia care se învărtea în jurul focului trimise în grabă pe copiii mai mărișori după apă. Porniră vro patru cu ulcioarele de lut în mână. Doi dintre ei erau încinși peste cămășuțe cu o sfoară și ei mergeau în frunte. În urma celor patru mai venea al cincilea cu mâinile goale. Abia se ținea de ceilalți, dar nu voia să rămână la colibă.

În curând ajunseră în pășunea comunală și luară drumul către cele trei cumpene ce-și înălțau grumajii uriași în văzduh.

Încă erau rari copilandrii și copiii care mergeau cu ulcioarele după apă. Era încă devreme.

Dacă nu era nimeni la fântână, țigănușii scoteau cu greu apa: și să coboare cumpăna și să o ridice cu găleata plină. Câte doi sau câte trei se încleștau cu mânuțele cănite de ruda cumpenei. Dar aproape totdeauna se afla sau venea îndată la fântână un fecior sau un copilandru și le scotea găleata cu apă. Pe căldura înăbușitoare setea ardea, usca gâtulejul — mai ales femeilor și copiilor — și nu era altă apă în apropiere.

Uneori câte-un fecior, înainte de a scoate vadra plină, ridica în brațe pe câte-un puradel și se făcea că-l aruncă în fântână. Nu numai cel înșfăcat, dar toți strigau ca din gură de șarpe, deși după o întâmplare ca asta știau toți că feciorașul glumește. Se înspăimântau, dar ochii le râdeau.

De data asta fu ridicat deasupra fântânii copilașul care se ținea cu greu în urma celor patru, dar el nu zbieră, nici nu-și deschise gura, deși ceilalți țipau din răspuțeri. Strângea tare din dinți și se zvârcolea în brațele copilandrului, dar era mut ca mușii.

— Cum îl cheamă pe ăsta, măi? întrebă tânărul, punând copilul pe pajiște.

— Dinu-l cheamă, răsuflară ușurați ceilalți.

— Dinu să-l cheme, dar să știți că ăsta e un pui de zmeu, nu-i fricos ca voi! Așa-i, Dinule?

Copilul lumină vesel din ochi, dar nu deschise gura.

— Ce taci, mă? îl întrebă un puradel mai mare.

— Vorbește, că doară nu ești mut, îi spuse altul.

Dar Dinu parcă nu-i aude. Se părea că-și plimbă limba prin gură, cu dinții strânși.

Își umplură ulcioarele din găleată și porniră spre locul în care secerau părinții lor și de unde se ridica un sul de fum alburiu în văzduh — călăuza lor.

Cât ce ajunseră copiii, puseră vasele cu apă în coliba improvizată și ei se adunară în jurul focului. Muma unuia dintre ei înăcrise zeama de salată și în jur se răspândea mireasma de oțet, care deștepta și mai tare pofta de mâncare a copiilor, ca și aroma caldă a mămăligii ce fierbea în ceaun.

Numai Dinu — băiețașul ca de vreo patru ani, cel ce nu-și deschise gura ca un mut — zăbovea în colibă, tot cotrobăind prin cele trei șerpăre de piele, vechi și roase — se vedea bine că-s moștenire de la bătrânii care se călătoriseră de mult pe tărâmul celălalt.

Își ținea gura tot strânsă și din când în când părea că limba îi umflă un obraz.

După o căutare zadarnică prin cele trei șerpăre ieși la foc și el și se trânti mai la o parte.

Nu peste mult mâncarea fu gata, femeia dădu un chiot și îndată porniră încoace, cu secerile pe umăr, trei bărbați și două femei, cu capetele goale, numai în cămașe bărbații, iar femeile încinse cu câte o șurță pestriță, zdrențuită.

Toți cinci intrară întâi în colibă să bea apă — și părea că nu se mai satură, așa de îndelungat țineau ulciorul la gură.

Apoi se cuibăriră roată în jurul mănâncării și muncitorii și copiii.

Numai tatăl lui Dinu, un om voinic, zvelt, tuns până la piele, cu niște sprâncene negre, arcuite, groase, nu mai ieșea din coliba improvizată.

— Haide, mă, că-i târziu și ne grăbim, îi strigă nevastă-sa.

Dar omul cotrobăia mereu prin șerparul lui, prin colibă, scutura haine, țoale, și era tot mai cătrenit, cu cât nu găsea, se vede, ce căuta.

Văzură și ceilalți că-i tot mai furios.

— Haide, mă; ce dracu' cauți? Hai, că se răcește zeama, îi strigă nevasta.

— Mi-a furat cineva băncuța din șerpar, strigă omul mânios.

— Ce băncuță, mă?

— Am avut o băncuță de argint, de douăzeci de bani, și mi-a furat-o cineva.

— Ți-o fi furat-o diavolul! cine să ți-o fure?

Când auziră de ce-i vorba, toți își uitară de mâncare, și copiii. Dinu, încalte, nici nu luase încă lingura în mână.

— Măi, oameni buni, care mi-ați furat-o dați-mi-o. Nu mai am nici un ban altul, și nu mai am pe ce-mi cumpăra tabac!

— Vezi c-o fi căzut pe jos, zise un țigan. Va fi căzut din șerpar.

— Cum să cadă? Poate știi tu? Ai văzut-o tu?

— De unde s-o văd? Da' mă gândesc că copiii ăștia se tot joacă prin colibă și vor fi întors șerparul cu gura în jos.

— Copiii! Nu copiii ăștia știu ce-i banul, ci oamenii mari.

— Haidem, mă! Vei crede că ți-am furat eu băncuța?

— Tu ori Pătru, ori vreuna din muierile astea! Dracul n-a venit să mi-o ieie.

La vorbele astea toți se involburară, săriră în picioare, începură să strige și să gesticuleze, se părea că toți sunt gata să sară la păgubaș, făcând în jurul lui un cerc, din care se aruncau mereu brațe furioase.

De multă larmă, cei doi bărbați se rupseră din cerc, intrară în colibă, își luară șerparele și, venind, ținându-le cu deschizătura în jos, le băteau cu palma și le scuturau.

— Eu am furat băncuța, mă?

— Eu am furat-o?

Și amândoi își scuturau șerparele în fața păgubașului.

Cele trei femei năvăliră și ele în colibă, își înfășurară zdrențele și le scuturară și ele în fața omului.

— Eu am furat băncuța?

— Ori eu?

— Sau eu că ți-s nevastă? Cum te-ai putut prosti așa? Ai pierdut băncuța cine știe pe unde și acum ți s-a răscolit veninul. Haideți să mănâncăm, că se răcește zeama!

Dar, înverșunati cum erau cu toții și de învinuirea mincinoasă și de foamea care le chiorăia în măruntaie, nici unul nu se puse să mănânce, ci strigau și lărmuiau, și începu fiecare din cei trei bărbați să-și palmuiască băieții mai mărișori, să-i întrebe unde au ascuns băncuța. Copiii urlau și se jurau urât că n-au văzut nici o băncuță.

Acum intrară în colibă și bărbații și femeile și începură să scuture și să caute peste tot. Mai căutară o dată și femeile prin cele trei șerpare. Nu era nici o băncuță, nici un ban de aramă, nici un fel de ban, ci numai rămășițe de tutun de pipă.

Cu încetul larma începu a se potoli, și oamenii, tăcuți și încruntați, se așezară la mâncare. Copiii se grăbiră mai întâi cu lingurile — cei mai mărișori, cei mici scânceau până ajungeau femeile să le dea și lor de mâncare.

Numai Dinu ședea cu lingura în mână și nu mânca. De la o vreme mamă-sa băgă de seamă.

— Mănâncă, Dinule, ce mai aștepti? îl îndemnă ea.

— Mănâncă, mă, îi strigă și tatăl său, păgubașul.

Dar copilul rămânea cu gura strânsă, cu lingura goală în mână.

— Mănâncă, mă, nu vezi că se isprăvește din blid? îi spuse cu ciudă mamă-sa, după ce blidul fu umplut din nou cu ciorbă acrișoară de salată, și-i dădu și un pumn în spate.

Dar Dinu nu se mișcă.

— Se vede că nu-i place zeama, tu, vecină, nu-l mai și bate, zise una dintre femei.

— Ba-i place, arză-l focul, dar azi nu știu ce are, zise mama lui Dinu furioasă.

Și, fără să mai zică o vorbă, își umplu lingura de lemn cu ciorbă și i-o turnă cu putere în gura lui Dinu, abia descleș- tându-i dinții.

Copilul începu să tușească tare, să se înece și, deodată cu tusea, îi sări din gură băncuța de argint și căzu drept în blidul cu zeamă.

— Uite băncuța! strigară vreo trei glasuri.

— Unde-i? întrebară alții.

— A căzut în blid!

Toți se plecară asupra blidului plin de ciorbă și femeile începură să caute cu lingura. O simțeau, dar nu o puteau prinde și scoate. Goliră ciorba în oală și pe fundul blidului văzură cu toții banul alb de argint subțire, lustruit de mult umblat prin mâinile și pungile oamenilor.

— Iote, mă, băncuța! strigă vesel păgubașul.

Dinu însă plângea cu gura strâmbă, cu ochii țintă la băncuță, în vreme ce fețele tuturor înfloriră de zâmbete.

— Văzut-ai hoțul? Iată cine ți-a furat băncuța și ne-ai făcut să ne jurăm pe cele sfinte! zise un bărbat.

— Acum apucă-te și-l bate, să nu fure mai mult! zise zâmbind celălalt.

Păgubașul își luă banul de argint și se uită la el pe toate fețele.

În curând secerătorii se trântiră pe-o lature și se culcară de amiază, iar copiii intrară în umbra colibei, unde ațipiră și ei pe rând. Dinu în urma tuturor. Și în somn îl mai cutremurau suspine la răstimpuri depărtate.

*

După odihna amiezii secerătorii intrară iar în toate lanurile și secerile vâjâiau în peretele des de

holdă. Pe la mijlocul după-amiezii, când începu să se răcorească, în unele lanuri muncitorii se opriră câteva minute să îmbuce de ojină, apoi pretutindena bărbații și flăcăuandrii începură să lege snopii, să-i adune și să-i clădească în cruci.

Tot mai multe șire drepte se înălțau în miriștile proaspete, dând o înfățișare nouă lanurilor, ca niște paznici înlănțuiți, ridicați din pământ. Și copiii cărau, târau după ei snopii, la șirurile ce se înălțau.

Cu cât creștea răcoarea, se porneau cântecele fetelor din tot mai multe lanuri. Femei cu desagii ori traista pe umăr, cu coșurile pline cu oale goale în mână, porneau acum spre sat, să pregătească cina. Bine de cele care aveau vro bătrână acasă și puteau secera și ele pe răcoare până se însera, când se întorceau cu ceilalți la cina gata.

Din când în când se înălța din lanuri cântecul cununii, a celor ce au isprăvit de secerat și ieșeau în drum cu cununa de spice în trei brațe, grăbindu-se veseli și plini de glume spre sat.

Văzduhul, după apusul soarelui, se cobora mereu, iar deasupra lui începeau să licărească stele mici, ca niște ținte de argint.

Deasupra satului se înălțau tot mai des suluri de fum și de pe ulițe se simțea aroma fierturilor de pe vetrele din tindă. Satul răsuna de cântecele cununii și țipete speriate și vesele se ridicau în văzduh când cei care purtau cununa erau întâmpinați cu vedre de apă din care erau botezați.

Cei rămași în lanuri să secere și noaptea se culcau după cină până răsărea luna. Unii adormeau îndată frânți de osteneală. Dar fetele și feciorii stăteau de poveste și se țineau de hârjoane, până se trezeau cântând.

Cum sorbea văzduhul cântecele tinere! Și cum scăpărau în înălțimi stelele — o puzderie până se arăta luna. Atunci cele din jurul ei, și până departe, nu se mai vedeau.

Mireasma grâului copt, a grăuntelui și a paiului, creștea tot mai pătrunzătoare, mai grea, mai plină ca peste zi în zăpușeala soarelui.

Ca un nou roi de stele nevăzute se înălța în văzduh de pretutindeni cântecul greierilor. Din fânețe pătrundea uneori până aici glasul aspru al cristeilor.

*

Cele trei familii de țigani care secerau cu “ruptul” își făcură și cina în miriște, și acum, după ce nu mai rămăsese în pipele de lut ars, roșu, ale bărbaților, decât numai scrumul, se culcară și ei. În coliba improvizată se culcară, ca de obicei, numai copiii. Dormea acum și hoțul, fără să mai suspine. Bărbații și femeile, rupți de oboseală, dormeau cu gura căscată, sforăind cu înecăciuni.

Noaptea e călduță. Nici o boare nu adie din vro parte, ci răcoarea coboară mângâietoare din văzduh, din înălțime.

În curând începe a se înălța la răsărit și nu peste mult se ivește luna curioasă să vadă ce mai face lumea asta.

Dar curiozitatea îi trece repede: vremea cât a privit încețoșată. Acum plutește rece și nepăsătoare și se tot înalță pe bolta cerului, tot mai străvezie. Muncitorii se deșteptau cu greu, căscând, să se vadă fălcile, trosnindu-și brațele înțepenite. Cum ar mai fi dormit! Lanurile în care se seceră și noaptea au început apoi să răsune. Acum se auzea vâjăitul fiecărei seceri. Oamenii lucrau tăcuți, plini încă de somn și oboseală. În locul lor vorbea șuierul secerilor. Secerau și noaptea oamenii cei mai necăjiți și nu holdele lor de grâu, căci nu aveau, ci lucrau cu “ruptul” de la cei mai avuți, și voiau să isprăvească repede, să mai poată lua și de la alții, pentru ca la sfârșitul secerișului să poată îmblăți și ei câțiva snopi, să aibă pâine pentru sărbători.

MOȘ IONIȚĂ

Satul se prelungeste cu ulița lungă până la poalele dealurilor împădurite, în fundul cărora se ridică în cer culmile munților. Ulița lungă urcă ușor pe marginea râulețului de munte ce-și frământă necurmat, în bolovani lucii de pe fund, apa rece, cristalină, tare. Când se frânge în bolovani ascuțiți se sfarmă, ca de sticlă.

De pe Cetățuie — un deal înalt, rotund, îmbrăcat în tufișuri de mesteacăn, cu urme de ziduri dărâmate — ulița asta se vede pornind din vatra satului, ca un braț prea lung din trup, nepotrivit cu celelalte uliți și hudite. E o stradă întărită, pietruită cu bolovănași din râu, cu case tot de piatră, acoperite cu țiglă; de pe Cetățuie poți număra fiecare clădire, așa e de înalt dealul acela, întărit odată, deasupra unei strâmtori ușor de apărat.

Șuvița de apă, ce coboară din izvoarele din munți, nu seacă niciodată și, îndată ce scapă primăvara de învelișul de gheață, nu mai știe alta decât să cânte ziua-noaptea. N-are nici un nume decât “Râul” și nu e decât un braț mai slab al unei ape mai mari, care apucă din munți pe alt povârniș și duce trunchi de brazi în spate.

Râul de pe ulița lungă, cât e de mic, nu seacă niciodată și din el se adapă viețuitoarele satului și

mulți dintre locuitori, deși în sat sunt și fântâni.

În albia râului sunt pietre mari și chiar pietroaie. Când coboară în vatra satului, de unde începe ulița lungă, este un teren larg, semănat cu pietre mari, unele rotunde, altele ca niște bucăți de stânci, prinse, înțepente în pietriș și nisip, unele de mult au prins mușchiul pe ele — altele mai de curând.

Când ajunge râul aici, apele se pierd, sunt supte în turiștea asta de pietriș și nu mai iese la iveală până departe, când se adună iarăși în albia râului.

Ce apă mică! Cum a putut să care așa pietroaie?

Mic de obicei, dar când se topesc zăpezile din munți la repezeală, sau când se descarcă vara ploii mari, îndelungate, ori când se rupe cerul, râul vine cu ape mari, involburate, aleargă ca un balaur cu valuri tari, cu creastă de spumă aspră în spinare, iar întunericul lui clocote și bubuie, de pare că fierb cazanele iadului. Atunci aduce pietroaiele cele mari, pe care le poartă și le izbește ca pe niște jucării, fierbe și sare peste piedici și împoașcă cu stropi până departe.

Pe terenul plin de pietriș și de pietroaie, de unde începe ulița lungă, crește troșcoțel gras și e plin de găște albe ca neaua și de paznicii lor, copii între cinci și șapte ani. Găștele rup lacom cu ciocurile aspre firele de troșcoțel, tot smâcînd din capul mic, cu ochi de mărgea, și se împărăștie până unde se înfiripă iarăși râul, sau în sus, până nu s-a pierdut încă în pietriș. Beau mai mult din trecere de vreme, înălțându-și grumajii lungi, încordați, intră în apă, se ciupăie de două- trei ori, dându-și grumajii pe spate, ies apoi și pasc din nou, după ce au vorbit puțin una cu alta, tot lungindu-și gâturile, gâgâind potolit.

Când pornesc pe râu în sus, copiii nu le au grija, dar când se duc la râu unde se ivește din nou din pietriș, pleacă doi- trei să le întoarcă, să nu se piardă prin sat.

Peste drum de terenul cu bolovani, la începutul uliței lungi, este o casă veche de piatră, cu doi vișini mari în curte și cu doi bolovani mari rotunzi la porțiță, care țin loc de laviță.

Pe porțița aceea, cât ce dau căldurile verii, iese în fiecare zi un moșuleț adus puțin de spate, cu părul alb, lung până pe umeri, cu o pălărie veche, fără culoare anumită, cu boruri largi, pleoștite, încins peste cămașa aspră de pânză cu un șerpar lat, încălțat cu opinci, bine strânse cu nojițe pe picior, cu fluierle înfășurate cu curele negre, de două palme, în mână cu o biciușcă.

El iese din curte, ține deschisă porțița și începe a chema:

— Țuguli-țuguli; țugu-țugu!

Și îndată năvălesc din curte vreo opt purceluși — să tot fie de două luni, li se cunoaște încă pe păr învârstatul de la naștere — și aleargă, adulmecând din năsururile fragede la troșcoțel și încep să rupă pe întrecute.

Bătrânul închide porțița și, cu o cărje lucie în mână, merge agale la pietroiul cel mai mare și șade. Piatra e fierbinte, dar omului îi place, și privește împrejur cu ochii lui albaștri împăienjeniți.

Obrajii lui sunt roșii, fără zbârcituri, și mustața albă- colie e lăsată pe oală. El cască strașnic și nu mai are ce arăta în gură: e pustiu.

După o vreme își scoate pipa mică, afumată, din șerpar, ca și bășica cu tutun, o umple, scapără din amnar și cremene, aprinde iasca și-i dă foc tutunului. Apoi își pune pe-ndelete toate sculele iar în șerpar și, rezemat de cărja lucie, începe să colbăiască.

Nourași, pâlcuiri mici de fum vinețiu, i se înalță deasupra capului, să se mistuie grabnic în văzduh.

Nu s-a așezat bine pe pietroiul lui și copiii încep să-i sară înaintea.

— Moș Ioniță!

— Ai venit și dumneata, moș Ioniță?

— Da' ți-s flămânzi purceii, moș Ioniță, uite-i cum înfulecă.

— Flămânzi, vezi bine! Găștele voastre nu-s flămânde dimineța?

— Da' acum nu-i mai dimineată, moș Ioniță!

— Nu va fi! Pentru că-i soarele sus? Vara răsare, soarele devreme.

— Ai scos azi târziu purceii, moș Ioniță!

— Bine că v-ați scos voi găștele devreme. Vom vedea care se vor sătura mai curând!

— Păi găștele rup numai câte-un fir.

— Da' nici gușa nu li-e mare.

— Purceii n-au gușe, moș Ioniță?

— Măi, că prost te-a mai făcut maică-ta! Cum să aibă, că doar nu-s păsări!

— Bunica zicea că nu-i pasăre ca porcu' și buruiană ca curechiul.

— Asta-i zicală să arate cât is de bune verzele cu carne de porc.

Copiii mai sgăură ce sgăură în jurul moșneagului, apoi își văd de găște și de jocurile lor. Caută pietricele mici, albe, rotunde, și se joacă "de-a bencile". Iau în palmă douăsprezece pietricele, le aruncă sus, le prind pe care pot pe dosul mâinii, pe acestea le saltă din nou cu dosul și le prind în palmă. Care reușește să prindă mai repede toate pietricelele, câștigă jocul și nu mai are grijă de găște: trăbă să le grijească cel care a pierdut.

Moș Ioniță rămâne singur și când nu mai vede purcelușii în apropiere începe să-i cheme:

— Țuguli-țuguli! țugu-țugu!

Șobolanii îi cunosc glasul și vin repede în jurul lui. Bătrânul le aruncă bucățele de mămăligă, pe care le poartă în sânul cămășii de pânză aspră, și purceii se reped și macină repede din fălcile crude. Când nu le mai aruncă și se încredințează că nu le mai dă, încep iar să rezeze troscoțelul.

Dar și dacă n-ar avea ce să le dea și nu i-ar chema când se împrăștie, n-ar fi nici un rău; copiii sunt cu ochii în patru și după purcei, nu numai după găștele lor. Moș Ioniță știe și, după ce-și isprăvește bucățelele de mămăligă rece, nici nu-i mai cheamă.

Stă pe pietroiul rotund, prăjindu-se la soare, rezemat cu amândouă mâinile în cârja lui de corn, și prin minte îi trec multe. Icoane, frânturi, amintiri spălăcite din viața lui.

...Iată, cum privește la pietrele din jurul lui, își aduce aminte că pe când era el de vreo zece ani a venit într-o vară râul așa de mare și de furios, bătând din valuri și din bolovani, încât a luat o poiată din vecini, cu un vițel, a deschiat-o într-o clipă, împrăștiindu-i și alungându-i bărnele, iar vițelușul abia a apucat să zbiere o dată și a fost înghițit de valuri. Atunci a intrat potopul și la ei în curte și le-a dus gardul, poarta și porțița, cât au rămas ca în câmp. Ce se mai tânguia mamă-sa, dar tată-său i-a dat o palmă: “Ce te mai bocești, tu? Nu-i moarte de om! Vom face alt gard și altă poartă”.

Așa era tată-său: om tare! Nu-i păsa de oameni, nu-i păsa de lume și nu îngenunchea în fața nenorocirilor. Copil, fecio- raș-fecior și om mare apoi se uita la el ca la un sfânt. Chiar când el, Ioniță — luându-se după datina satului — după ce se eliberase din armată, furase o fată și o adusese în casa asta de zid. Ce bătaie i-a mai tras tată-său, soră cu moartea, rușinând fata și trimițând-o la părinții ei. își aduce și acum aminte de înfruntarea tatălui său, după ce i-a trecut mânia: “Măi, Ioniță, să ții minte că între oameni de omenie nu se- ntâmplă furturi nici de dobitoace, dar încă de fete! Dacă-ți place fata, i-om trimite pețitori după lege!”

Și așa a făcut și a ieșit lucru bun. Câți ani să fie de când a murit? El, Ioniță, era de patruzeci. Vor fi vro treizeci! Cum mai trec anii ăștia, Doamne sfinte!

Bună femeie a fost și maică-sa, săraca! Parcă o vede și acum în postul Crăciunului și al Paștilor cum le dădea copiilor pe ascuns, să nu vadă bunica, o creștătură de slănină sau un bruş de brânză și cum îi învăluia în poalele ei când răcnea uneori tatăl lor la dânsii, poruncindu-le să nu mai facă larmă.

Da, da! Milostivă femeie, nu ca bunica, aspră și neîndurată, care ar fi voit să postească și să ajuneze toată viața...

...Hei! Bună a fost și nevasta lui, fata pe care o furase.

Din ea, din ființa ei, se strecurase și în el o dulceață care, iată, nu l-a mai părăsit nici acum la bătrânețe. E de-ajuns să- și aducă aminte de ea, pentru a simți picurul acela de miere! Drept e și aceea că pe Ana lui nu o vedea cu amintirea ca pe o umbră, ca pe tatăl său, pe mamă-sa sau pe bunica, ci vie și caldă, numai cât nu-i vorbea. Și totdeauna după dulceața amintirii, urma o strângere de inimă și un oftat ușor scăpa din pieptul lui moș Ioniță.

Luat de amintiri i se stingea și pipa, i se împrăștiau și purceii și, uneori, potopit de căldură, nici nu mai știa pe ce lume se află.

— Moș Ioniță, io ți-am întors purceii!

— Ha!

— Io i-am întors că au fugit prin sat la vale.

— Și io i-am ajutat, sărea cu gura alt copil.

— El numai când veneam cu ei pe uliță în sus, stăruia cel dintâi.

Bătrânul se dumerea târziu de ce este vorba.

— Brav copil! Da' v-ați scăldat voi azi?

— Scăldat de două ori, moș Ioniță.

— Și-i caldă apa?

28

— Nu, e cam rece. Nu poți sta mult.

— Așa-i apa de munte, proaspătă mereu.

— Da' a Boarului m-a corlit, moș Ioniță.

— Să-l fi corlit și tu!

— Da' el e mai mare și mai tare.

— Când vei crește să te răzbuni, să-l ții sub apă până zvâcnește ca peștele strâns în mână. A Boarului e un copil prăpădit, știu eu.

Pe râu în sus, nu departe de prundișul în care se pierdeau și pe care pășteau găștele și purceii, era o bulboană adâncă până la genunchi și destul de largă să încapă trei-patru copii deodată. Cum era la umbra unei sălcii, apa nu se încălzea niciodată prea tare și copiii ieșeau în grabă vineți și zgribuliți din ea.

Se apropia amiaza și căldura era tot mai mare.

— Dumitale nu ți-i cald, moș Ioniță?

— Ba mi-i cald.

— De ce nu te scalzi și dumneata? Ți grijim noi purceii.

— Nu mă scald, că-s prea bătrân și mi-e frică să nu întineresc.

Copiii îl privesc mirați.

— M-am scăldat și eu la vremea mea, măi copii. Când eram ca voi. Bulboana asta era și atunci.

Ehei! Era, cum să nu fie!

Da, își aduce aminte multe întâmplări cu bulboana. Pe Florica o vede ca-ntr-o negură, pe nevasta lui ca într-o oglindă. Oare unde va fi ea acum și ce va face? Poate va întâlni-o în curând...

— Moș Ioniță, mai rămâi cu purceii, că io plec cu găștele.

— Da' ți-s sătule?

— Sătule, că nu mai mănâncă și se tot duc pe rând la vale.

— Toți mergeți?

— Mergem că-i amiază și ni-e foame.

Moșneagul răstoarnă capul și se uită la soare.

— încă nu-i chiar amiază, mai puteți sta.

— Am mai rămâne să-ți grijim purceii, numai să ne spui și azi o poveste, zice altul. Copiii s-au adunat cu toții în jurul lui.

Moș Ioniță se uită în jur și vede că purceii ronțăie încă veseli la troscoțel.

— Ce pustie de poveste să vă mai spun? Parcă eu le știu pe toate?

— Mai știi dumneata destule, se amestecă al treilea în vorbă.

— Haida să vă spun, dar asta nu-i poveste. Știți voi Ce- tățuia?

— Cum să nu o știm, moș Ioniță, sar toți cu gura, că doar în toată ziua o vedem. Și de-aici se vede.

— Voi vedeți dealul rotund și împădurit. Dar Cetățuia?

Copiii se uită unul la altul.

— N-ați văzut-o?

Copiii clatină muți din cap.

— Nici nu se vede, numai dacă te urci în vârful dealului. Și nici atunci nu mai vezi decât niște ziduri dărâmate și pietroaie rostogolite. Cetățuia acum nu mai este, dar a fost pe vremuri, și măgurii acelea i-a rămas numele de Cetățuia. Dar știți voi ce e o cetate?

Copiii se uită iar unul la altul și câțiva clatină din cap că nu.

— Cetățuia îi zice la o cetate mai mică. Iar cetate este un loc pe înălțimi, întărit jur-împrejur cu ziduri groase și înalte. Acolo se adunau locuitorii unui sat când veneau să-i robească păgânii și se apărau până-i biruiau pe sălbatici, rostogolind peste ei pietre mari din cetățuie. Ei, care-mi întoarce o dată purceii?

Moșul văzuse că i se răzlețiseră godinile. Alergară cu toții și se întoarseră în grabă.

— Da', măi copii, cetățuia de la noi nu a fost făcută de oameni, ci de uriașii care au trăit odată pe lume. Ați auzit voi de uriași?

Unii auziseră, alții nu.

— Cetățuia de la noi, spun bătrânii, cum au auzit și ei, a fost zidită de o pereche de uriași care aveau o singură fată. Într-o zi a ieșit la plimbare fata, pe-aici pe la poalele Cetățuiei, pe unde e satul nostru acum. A aflat un plugar care ara cu patru boi, cu un pogănic alături. Fata s-a minunat, s-a tot uitat la ei, apoi a luat în poală plugul, boii, pe plugar și pe pogănici, s-a dus cu ei în cetățuie și i-a vărsat din șorț înaintea tatălui său.

— Uite, tată, ce furnici am găsit eu!

Uriașul a clătit din cap.

— Nu-s furnici, fată, ci sunt oameni. Ia-i în poală și du-i de unde i-ai adus. Cât îi vezi de mici vor trăi mai mult decât noi și vor stăpâni pământul.

Fata i-a ridicat în poală și i-a dus la arătură. Și numaidecât omul a pus plugul în brazda de unde a lăsat-o, iar pogănicul a început să măie boii: "Hăis, Rujan! Cea, Păun!"

— Și nu le-a fost frică, moș Ioniță?

— Nu, că românii nu erau fricoși, nici copiii!

În vreme ce copiii se întoarseră cu capul spre Cetățuie, moș Ioniță se ridică în silă de pe piatra lui și începu să cheme:

— Țuguli-țuguli! țagă, țagă!

Purcelușii se adunară și porniră după bătrân. Știau că le dă acum lătură.

— Puteți merge acum și voi cu găștele. E crucea amiezii, zise el.

LA FÂN

Într-o săptămână iarba din toate luncile a fost răsturnată în brazde groase. Oamenii se grăbiseră să usuce fânul pe secetă, să-i rămână întreaga mireasmă și să-l clădească în căpițe fără să-l picure decât roua nopților, — chiar dacă nu-l vor putea căra acasă să-l clădească în clăi mari, până ținea seninul. Să-i rămână nu numai aroma îmbătătoare, ci și culoarea de-un verde palid, care se trecea cu totul, se spăla, când brazdele erau bătute zile întregi de ploi, sau când căpițele trebuiau mereu împrăștiate și uscate din nou. Atunci când fânul căpăta o culoare roșcată, și de multul întins și scuturat, florile se scuturau și rămâneau mai mult cotoare, ogrinji, decât fân, și vitele îl mâncau în silă.

Iar anul ăsta era nădejde să usuce și să adune fânul pe vreme bună. Nu-i vorbă că și oamenii se hărniciseră foc și satul întreg ieșise în lunci. Numai babele și moșnegii hodorigiți rău, care nu mai prea știau cum îi cheamă, rămaseră să păzească acasă, să dea buruieni purceilor și vițelilor și flămânzilor de copii mai mărunți care se tăvăleau în jocuri până începea să le cânte broaștele în pantece.

Sugacii erau toți în lunci. O furcă de fân într-o țepușe le ținea destul umbră. Unii erau înfășați până la grumaji, numai capul rotund, în căiță, li se vedea, cu pleoapele închise, cu obrajii albi, fragezi, să-i tai cu un fir de păr. Alții aveau crinișorii mânuțelor slobode, și tot umblau cu ele să prindă parcă fire nevăzute din aer.

De la o vreme se pornea, când ici când colo, orăcăitul repezit al celor ce se deșteptau flămânzi, sau care flămânzeau ori se osteneau tot prinzând cu pălmuțele aerul.

Femei tinere aruncau greblele și se grăbeau să-i împace pe cei răzvrățiți.

Lucrul la fân, pe întinsul luncilor, era de multe feluri. Într-o delniță întorceau brazdele groase pe partea cealaltă, punând în bătaia soarelui iarba încă verde, care mirosea a suc sălbatic. Furcile ușoare de lemn lunciau cu îndemănare pe sub brazde și unii copilandri și copii se opinteau uneori, unde erau brazdele mai groase. Bărbații, chiar femeile, numai se jucau cu întorsul lor.

Într-altă delniță răscoleau cu furcile sau cu greblele brazdele întoarse înainte cu o zi, și fânul se scămoșă, să-l poată pătrunde cât mai tare căldura, și rămânea așa răscolit până după-amiază când se aduna și se clădea în căpițe.

În alte părți răscoleau fânul împrăștiat din căpițele mici, făcute de cu seară, să nu-l atingă nici roua, încă nu era de tot uscat.

În alte delnițe începură să clădească căpițe mari, încă înainte de amiază fiind fânul deplin uscat.

Nu era copil, ieșit cu satul în luncă, să poată ținea o furcă în mână și să nu-și arate hărnicia. Părinții s-au îngrijit să aibă fiecare câte o furcă de lemn pe măsura lor: nouă și ușoară. Lucrau cu toată hotărârea, cu ochii mereu la cei mari, să vadă dacă le iau în seamă râvna, și unde nu puteau răsturna brazda, o lăsau și înaintau în rând cu ceilalți lucrători, iar vrulul care venea după ei răsturna fânul sau îl răscolea, să dregă greșul, icul rămas nelucrat, părând că nu bagă de seamă nimic.

În vreme ce oamenii mari, femeile și chiar feciorașii treceau cu furcile prin fân cu nepăsare, copiii suflau și asudau, dar nu ieșeau din rând.

— Ți-e cald, mă Ionică?

— Cald.

— Vezi și ieși din rând și mai hodinește.

— Mi-e cald, dar nu-s ostenit!

— N-ai flămânzit?

— Nu! Da' ce? E amiază?

— La fân nu este amiază, ci când i foame omului și când se isprăvește un rând de lucru. Acum, după ce isprăvim cu răscolitul, vom aștepta să se usuce bine. Poți mânca dacă ți-e foame.

— Nu mi-e foame! Las' să isprăvim întâi cu răscolitul.

Vro câțiva mai mici, care n-au furci ca furcile, ci niște lăstărașe cu două brațe, ușoare ca pentru ei, se tot amestecă printre lucrători și se silesc și ei să răscolească unde lucrează alții.

— Ce mai furcă frumoasă ai, măi Pătruț!

— Mi-a făcut-o tata dintr-o salcie.

— Bună furcă! Și coarnele i-s ascuțite.

Copilul se uită la furcă, parcă acum o vede întâia oară.

— Ascuită, da, și uite cum intră în fân, răspunde copilul și se repede cu mica lui unealtă neputincioasă. Unele au coarnele prea subțiri, se mai rupe câte unul, și atunci voinicul strâmbă gura și începe să trâmbețeze.

Dar prin mijlocul luncilor curge un pârâu care nu seacă decât în secetă mare și, repede, unul dintre muncitori îi taie o nouă furcă din sălcile ce cresc de-a lungul pârâului, și-l împacă pe cel

deznădăjduit, care se avântă din nou la treabă, și mai înverșunat.

Prin delnițele unde încep să se clădească căpițele încă înainte de amiază, fânul îl cară numai bărbații, iar femeile greblează. Greblează și copiii, cu unelte mai mici, cele mai multe nouă, și se bucură cât de ușor lunecă colții de lemn prin tunsura regulată, rasă până la pământ, semn că s-a cosit bine anul acesta și au fost meșteri buni cosașii. Alții se reped uneori la furcă, aruncând grebla și duc și ei fân în căpiță. Prind în coarne câte o pală de fân, o ridică deasupra capului și le pare că duc o căpiță întregă.

După-amiază munca asta se înfiripă de-a rândul prin lunci. În multe delnițe e fânul uscat de tot și oamenii croiesc căpițele, tot cărând în furci de lemn cu coarne lungi mătăhale mari de fân, pe care uneori abia le ridică de la pământ deasupra capului, și din care radiază valuri de căldură, înfierbântate cum au fost de văpaia soarelui.

Nu se desprinde numai căldura din fânul purtat în furci, ci și mireasma florilor uscate, și muncitorii când ajung la căpițe se simt oleacă amețiți și li se pare că au intrat cu capul în răcoare, după ce au aruncat uriașa căciulă pe căpiță.

Femeile greblează cu repeziciune și tot adună noi valuri de fân, ca niște troiene, în care își împlântă furcile cărătorii la căpițe.

Ele-s în straie curate ca de sărbătoare, vorbesc tare, strigă una de la alta, și de la o vreme, când începe a se răcori, câte una pornește un cântec, și uneori i se alătură și altele.

Bărbații, feciorii, copilandrii parcă lucrează și mai crâncen în aroma cântecelor și multora li s-a umezit cămașa în spate, pe care s-au lipit flori de fân.

— Asta-i Anica Surdului, zice vrun bărbat de la cine știe a câta delniță de la cântăreață.

— Are un glas să te scoale din morți.

— Și e și frimoasă și harnică.

— Mama Anicăi a fost și ea o cântăreață vestită.

— Cântă ea și Anica Surdului, dar s-o auziți, când va începe, pe Sora Dinului!

— E la fân și ea?

— Ei au isprăvit ieri, dar azi ajută mătușă-si. Poate fi a șasea delniță de la noi.

— Păi da, Sora n-are pereche în nouă sate. În vara trecută au trecut prin sat vro trei domni, care umblau după povești și cântece, și abia a scăpat fata de ei, nici una nici două s-o ducă cu ei la oraș, s-o audă și domni cei mari.

— Am auzit și eu. Dar ce domni vor mai fi și ăia care umblă vara prin sate după povești?

— Păi vor fi oameni care n-au nici o treabă, niște îmbuibăți care nu mai știu cum să-și treacă vremea.

— Ba ăștia mâncau din traistă pită cu slănină și cu ceapă, ca orice drumeț.

Oamenii vorbeau ducând mereu în furci mari încărcături de fân, de sub care nu li se mai vedeau decât picioarele. Vorbeau după ce aruncau fânul pe căpițe.

Pe multe căpițe se vedea câte un copil care se urca aici să "îndese" fânul, dar mai cu seamă pentru plăcerea lui de a se vedea sus și de a se urca tot mai sus o dată cu creșterea căpiței. Pe căpițele din luncile mai depărtate, copiilor cufundați în fân nu li se vedeau decât pălăriuțele rotunde, negre ca niște ciori.

Când muncitorii începeau să facă vârful căpiței, îi coborau întinzându-le furca de lemn de care să se prindă.

Jos, li se părea celor care au făcut mai întâi slujba asta că s-au coborât din cer și o vreme rămâneau amețiți.

Erau în lunci, veniți cu satul, și copiii prea curajoși, care vroiau să-i suie și pe ei pe căpițe, deși erau prea mici pentru treaba asta.

Câte unul cât ce ajungea sus și se cufunda în fân, începea să urle, cât trebuia coborât în grabă; alții însă, deși amețeau la așa înălțimi, strângeau încruntați din dinți și nu se făceau de rușine.

Hei! ce mai umbră aruncau căpițele gata greblate și netezite ca de sărbătoare, ca fetele când merg la joc — colo, după ojină, când soarele începea să coboare spre asfințit! Acum era lumea sugacilor, care, sătui, dormeau buștean în umbra plină de mireasma fânului nou!

Erau unii țărani meșteri mari în clăditul căpițelor. Le croiau cu temei, le așezau cu grijă palele de fân și le băteau bine cu furcile, le înălțau pe-o fărâmă în toată circumferința, le subțiau cu meșteșug, nemailăsând pe alții să pună fân, ci numai ei. De sub mâna lor vârfurile ieșeau îndulcite cu măsură, tot mai subțiri, până nu mai încăpea deasupra decât fân cât să-și facă cioara cuibul.

Tot atât de zveltă era și umbra lor pe cositura țepoasă.

Altele erau croite rău, groase, prea pieptoase, cu vârful pus prea repede, unde se nimereau mâini mai neîndemânatică sau cu mai puțină experiență. Peste cele clădite cu meșteșug putea să plouă cât de bine, nu răzbătea apa, fugea pe fire în jos; în cele făcute rău sau de mântuială, apa intra și fânul trebuia uscat din nou. Dar cele mai multe erau bine clădite.

Umbrele lor creșteau mereu cu cât cobora soarele.

Lucrătorii se grăbeau să strângă fânul până nu se umezea de roua ce cădea din belșug, îndată ce începea să se răcorească.

Pe cel ce nu era uscat de tot îl grămădeau la repezeală în căpițe mici, abia înfiripate, și aici se îmbulzeau copiii care — dacă li se rupeau furcile firave — duceau fânul cu brațele, înverșunați de-o hărnicie mare.

Glumele zburau de la o delniță la alta.

— Uite, mă, căpiță făcută de Nicodim! Ce borțoasă și negreblată.

— Borțoasă, că e gata să nască una! Nu vezi cum s-a lăsat într-o parte?

— Caută niște proptele, Nicodime, și o reazemă!

— Da' căpițele făcute de Ionu' Mărgineanului? Îs mai strâmbe ca el.

— Te poți ascunde în gropile ce le-au rămas în coaste.

— Bine că-s mai frumoase ale tale! Ia te uită că una ți s-a și răsturnat!

Bărbații lucrează până târziu. Femeile au plecat de mult acasă. Nu numai cele cu copii sugaci, ci toate, să pregătească cina pe când vor sosi muncitorii. Copiii s-au luat și ei după mame. Îi dor picioarele și abia apucă să ajungă acasă...

Acum pleacă și bărbații cu furcile în spate, veseli și ușori, ca după o muncă ce a fost pentru ei numai floare la ureche.

În lunci rămân căpițele tăcute, tainice, care nu mai au umbră. Căci inserarea întinde vălul ei ușor, uniform, peste lunci și peste lumea întreagă.

Numai mireasma fânului mai stăruie în aer deasupra luncilor și, dusă de boare, până departe peste câmp.

În liniștea ce crește mereu nu se mai aude nici o larmă, nici un strigăt, nici un răget de vită; toate au coborât către sat.

Deasupra luncilor se împânzește numai cri-criul necurmat al greierilor și aroma fânului nou.

TĂLHARUL

E pe la mijlocul lui iunie. De-o săptămână s-a întemeiat seninătate adâncă și cerul s-a înălțat sus de tot, și-a ridicat parcă marginile și de pe umerii dealurilor mari dimprejurul satului, pe care se reazemă de obicei.

Văzduhul e limpede ca lacrima. În înălțimi amețitoare plutesc, în cercuri mari, trei cruciulițe negre. Uneori abia se mai zăresc. Se alungă? Se joacă? Sorbite de seninătate, ca de-o apă subțire, nu pot coborî mai jos?

În sat, în curtea lui Ilie Rău, cloncăne trei cloști cu pui de deosebite mărimi. Cei mai tineri sunt nimai niște boțuri de pufușor auriu și fug mărunțel pe niște bețișoare de chibrit. Rândul al doilea de pui e în creșterea penelor, cum sunt mai urâți, cu aripioarele și cozile pline de cotoare. Cei mai mari pot zbura la un pas, când îi cheamă cloșca pe negândite și cu grabă mare.

Cei îmbrăcați numai în pufușor piuie mereu și cloșca pășește cu grijă să nu-i calce. Sunt tot în preajma ei și când îi cheamă ridică mirați capul și se uită în ciocul ei. Dar cei care au fost mai aproape i-au și luat din cioc bunătatea.

Rândul al doilea, cărora le cresc acum penele, nu au astâmpăr nici o clipă și cloșca e silită să alerge după ei, să nu-i lase să se împrăstie prea departe.

Cei în pene nu mai prea iau în seamă ce face cloșca, din zi în zi sunt tot mai neatârători și parcă abia așteaptă să scape din robia părintească. Uneori în apropierea cloștei rămâne numai unul, alteori e singură și cloncăne rar, rămânând plictisită oarecum.

Dar e destul să cârâie cloștele odată cu cocoșul, și toți puii se adună în fugă fiecare la matca lui. Când s-a auzit cârâitul au și izbucnit din tindă în curte un băiețuș și o fetiță și, curând după ei, un moșneag.

Cocoșul își răstoarnă mereu capul într-o parte, se uită în cer și cârâie; cloștile cu puii s-au ascuns prin grămada de vărfuri uscate din fundul curții.

— Uite-i, tâlharii! Sunt trei, bată-i Precista! zice moșul răsturnându-și capul pe spate și punându-și pălăria streășină ochilor.

— Unde-s, bunicule?

— Colo sus! Nu vedeți?

— Nu!

— Nu se vede nimic, întări și copila.

— Ba se vede, numai nu vă știți voi uita.

Cocoșul încetă să mai cârâie. Cloștile cu puii ieșiră din ascunzișuri. Bătrânul și cei doi copii se uitau mereu în cer, cu mâinile streășină la ochi.

— Uite-i! Uite-i! strigă deodată fetița. Sunt trei, bunicule.
 — Trei dară!
 Copilul nu-i descoperi până târziu. Făceau și acum cercuri unul după altul, cu aripile întinse.
 — Nu-s nici cât niște porumbi, zise el, oarecum dezamăgit.
 — Nu se văd câtu-s de mari, că sunt încă prea sus.
 în curte era acum liniște, găinile, cloștile, puii își vedeau de treaba lor.
 — De ce nu mai cârâie cocoșul și cloștile, moșule? întrebă fetița.
 — Nu mai li-e frică dacă suntem noi aici.
 — Văd ele că-s prea sus!
 — Ba au văzut altceva: că sunt trei, și găinile știu că uliul nu coboară, numai când e unul singur.
 — Păi, de ce au venit trei?
 Dar, până ce vorbiră ei, găinile se neliniștiră iar, și cocoșul dădu alarma.
 Când priviră în cer bunicul și nepoții, nu mai plutea în văzduh decât unul singur, cu mult mai jos.
 — Asta-i uliu de cel mare, bunicule, se minună fetița.
 — Da! e hârău, e tâlharul! Uite-l cum face cercuri tot mai mici!
 Uliul se rotea și cobora tot mai jos. Uneori cădea ca o săgeată, apoi iar făcea cercuri cu aripile întinse. Crucea neagră era tot mai mare pe cer.
 De la o vreme, găinile iar se liniștiră.
 Când priviră în sus, moșul și nepoții nu mai văzură pasărea de pradă. O descoperiră mai târziu, plutind deasupra altei gospodării, pe uliță la vale.
 — A văzut că la noi azi nu are ce face. Mai încearcă într- alte părți. Tâlharul! N-am o pușcă să-l prăbușesc din cer.
 — Da' ajunge glonțul până la el, bunicule?
 — Cum să ajungă, tu, proasto? Nu! Până la înălțimea de- acum nu bate nici un glonț. Aș aștepta eu până mai coboară. M-aș ascunde în ușa tinzii și l-aș lăsa până s-ar cobori deasupra curții, și atunci, deodată, baff! Cum l-aș mai trăsni!
 — Și de ce nu ai pușcă, bunicule? întrebă fetița.
 — Nu ne lasă stăpânirea. Numai jandarmii și pădurarii au arme.
 Tot vorbind se retraseră la umbră pe podmol, și nu peste mult timp moșul intră în tindă, după ce mai cercetă o dată prin văzduh.
 Uliul pierise.
 Căldura creștea mereu și albăstrimea de dimineață a cerului trecu într-un fel de ceață subțire, alburie.
 Copiii dădură de mâncare cloștilor făină de porumb muiată și frământată în apă. Grijiră să le dea în trei părți ale curții, să nu se bată cloștile ca orbețele, să calce în labe pușorii cei tineri. Le pusese și niște blidișele cu apă. Se uitară cum ciugulesc pușorii cei mici cu ciocuri ca acele, cum înfulecă de repede cei mari, până li se oprește mâncarea în grumaz, câtu-s de lacome cloștile care nu se mai gândesc la pui, până nu se satură ele mai întâi. Cloșca cu pui mici mai sfărâmă în cioc câte-un bruș de făină, chemând pușorii, dar repede îi lăsă și își vede de foamea ei.
 Pe cloșca cu puii cei mai mari n-o puteau suferi copiii: după ce se sătura, începea să răcăie cu labele în mâncare, împrăștiind-o până departe.
 — îi ciudă că puii n-o mai ascultă! zise fetița.
 — Ar trebui să-i lase, că de-acum sunt mari.
 — Da, însă cine îi mai dă ei mâncare de asta?
 Copiii rămăseră lângă cloșcă, până isprăviră, și puii începură să se împrăstie. Priviră apoi cerul: nimic! Gol!
 — De acum nu mai vine!
 — Nu!
 — Se va fi dus în pădure, la umbră.
 — Tâlharul! Știi când a prins puicuța?
 — Da' când a prins puiul de rață?
 — Măi, Nicule! S-a învățat la noi și nu știi niciodată când vine!
 — Hai să mâncăm de-amiază. Azi nu mai vine.
 — Da' nu-i încă amiază.
 — Mie mi-e foame. Să-l întrebăm pe bunicul.
 — Hai!
 Se luară de mână și se strecurară în tindă.
 — Așa-i că-i amiaza, bunicule?
 — încă nu-i! Ți-e foame?
 — Ni-e foame la amândoi.
 — Dar dacă vine tâlharul până mâncați? Haida să vă dau pe rând cum v-am mai dat. Unul să

păzească afară. Care-i mai flămând?

Fetița arătă cu degetul la băiat.

— El!

Și ea ieși în curte să vegheze.

În cer nu era nimic nici acum, nici deasupra casei lor, nici cât putea vedea deasupra satului.

Cloștile cu pui mai mici se puseră la umbra gardului și începură să se scalde în țărână. A treia umbla singură prin curte, cloncâind din când în când. Puii ei se împrăștiaseră. Unii trecuseră, prin gard, în grădină.

După ce-i dădu copilului de mâncare, bunicul ieși în curte, cercetă și el cerul.

— Vino de mănâncă și tu, se vede că s-a dus tâlharul.

Dar abia începu să mănânce și fetița, și în curte izbucniră

cârâiturile cocoșului și ale cloștilor. Ba trecură grabnic din cârâit în cotcodăcit, încât se părea că arde, atâta larmă și atâta învălmășeală și fugă de găini.

Când ieșiră grabnic în curte bunicul și nepoții, din grădină se ridică tâlharul cu un pui din cei mărișori în cioc.

Alergară, strigară, hâșăiră, aruncară cu bucăți de lemne și bătrânul și copiii, pătrunzând în grădină, dar uliul cel mare, hârăul, tâlhar de ziua mare, bătea regulat din aripile largi și se ducea în drumul lui.

Fetița începu să plângă. Băiatul aflase niște pietre și arunca și acum în văzduh după tâlhar.

— Ce mai arunci cu pietre? Acuma nici glonțul n-ar mai avea ce-i face! De când s-a ridicat din grădină, cu o pușcă bună îl puteam trăsni.

Copiii voriră să afle numaidecât pe care pui l-a dus hârăul. Începură să-i cheme. Fetița aduse un pumn de grâu, dar fu așa învălmășeală de pui și de găini, încât nu putură afla nimic.

Până azi din pușorii cei mai mari mai rămăseseră zece. De acum vor mai fi numai nouă.

— Mi se pare că lipsește cocoșelul cel peștiș, zise băiatul.

— Nu! Pe cocoșel l-am văzut. Dar n-am văzut puicuța cea neagră. Asta trecea mereu în grădină.

— Ce să facem, zise necăjit bunicul. Dacă n-am grijit nici azi, apoi n-am mai grijit niciodată! Bătă-l Precista de tâlhar! Se vede că a stat ascuns prin vreun pom din grădină! Acum chiar puteți mânca de-amiază liniștiți! Azi nu mai vine a doua oară!

Copiii se mai împăcară cu soarta și începură să mănânce. Amieza și bunicul.

— Oare să fi fost tot uliul care a luat și puii ceilalți? Întrebă fetița.

— D-apoi cum? Tot el! Tot tâlharul! Că așa-i legea lui: unde se înfruptă o dată, vine mereu.

— Trăbă pușcă, bunicule! se viteji copilul.

— Trăbă, dar de unde?

— Să ceri una de la jandarmi.

— Zadarnic aș cere, că nu dau.

— Spuneai că au și pădurarii.

— Au, dar nici ei nu le împrumută.

Un răstimp copilul se gândi.

— Să meargă tata și să le ia una!

— Păi cum! Să se bată cu pădurarii?

— Să vină unul cu pușca lui aici, să-l împuște pe tâlhar, zise fetița.

— Vezi, tu ai spus un lucru cuminte. Numai cât oamenii n-au vreme să păzească cu ceasurile după o pasăre.

Se făcu o vreme liniște.

— Acum iar ne ceartă mama, zise într-un târziu copila. Da' noi nu suntem de vină; nu-i așa, bunicule?

— Nu sunteți și o să vă apăr eu, nu aveți nici o șagă. Păi, ce să-i faci! Orice viețuitoare trăbă să se hrănească cu ceva pentru a trăi. I-ar fi și uliului mai ușor să mănânce iarbă, ori frunză din codru, nu să sgăure cu ceasurile în înălțimi, pentru a se arunca asupra unei păsări. Da' ce să-i faci! Fiecare viețuitoare cu legea ei! Noi trăbă să ne apărăm avutul, nu-i vorbă! Cine-și dă oaia lupului de bună voie? Da' uneori, iată, nu putem! Las' că vorbesc eu cu mamă-ta!

TURTURELELE

Pășunea comunală se întinde, cât vezi cu ochii, urcând ușor către măgurile de la răsărit, cinci la număr, care se înalță, toate rotunde, într-un singur șir, la marginea orizontului. Par ridicate anume, nu prea departe una de alta. Sunt pline de tufe de spini, care se mai rătăcesc și prin pășunea comunală, de unde le-au stârpit de mult țărani. Pe măguri le-au lăsat pentru capre, că lor le place să roadă mereu. Ele pasc mai mult pe cele cinci măguri. Nu-s prea multe, vreo treizeci. Înainte vreme

erau peste sută. Dar de când sătenii au ajuns la mai multe oi și vaci, caprele s-au mai împuținat.

Dacă ele n-ar trece până la măguri, prin toată pășunea, s-ar prăsi și aici mai multe tufe de spini, din rădăcinile celor răzlețe. Dar caprele, în trecerea lor grăbită, au totuși vreme să rețeze și să ronțăie orice lujer.

Spre miazănoapte pășunea e tivită de păduri mari, bătrâne, iar spre apus și miazăzi de lanurile și ogoarele satului.

Întreg hotarul ce suie la o înălțime destul de mare e cam sărac și așteaptă multă gunoie, așa că o parte din pământ îl lasă la fiecare an de ogor, pe care pasc oile și se pun stânile.

Mai ridicată și mai săracă este însă pășunea comunală. Sătenii, care au copii numai buni pentru pășunatul vitelor, nu le dau în ciurdă, ci, dis-de-dimineată, cu trăistuța cu merinde după grumazi, cu bâta în mână, duc vitele la mâncare mai bună; pe marginea lanurilor și a luncilor, dar tot mai mult prin pâraiele mari, pline de rupturi cu iarbă grasă, care trec din pășune în păduri. Cirezile sunt prea mari pentru a paște aici, ciurdarilor li-e frică să nu se rătăcească vreo vită prin păduri, așa că pășunea cea bună rămâne pentru vitele copiilor.

Pâraiele sunt largi, pline de surpături, și prin adâncul celui mai mare se prelinge și un firicel de apă, oprit de copii în bulboane din care se pot adăpa vitele.

Nu sunt mulți de care părinții se pot lipsi pentru a-i trimite cu vitele la pășune. Trei-patru grupuri de ortaci de aceeași vârstă, între doisprezece—paisprezece ani, care se înfierbântă la jocuri cu mingea și cu “poarca” — un joc cu o bilă de lemn, de obicei o trupină mică și rotundă ca măciuca unei băte pe care unul o oprește să intre într-o gaură făcută anume, iar ceilalți se silesc să o ducă acolo, lucrând toți numai cu bătele.

În pâraiele acelea e și mai răcoare ca în pășunea comunală, unde, afară de cele patru cumpene de la fântânile din care se adapă cirezile, nu mai face nimic umbră pământului.

În pâraie sunt câțiva stejari bătrâni cu coroanele largi, la umbra cărora se adună vitele când e căldura prea mare. În crengile lor vin adeseori din pădure turturele și guruie întristate, așezate uneori pe câte-o ramură uscată, așa că băieții cu vitele le pot vedea bine.

Dacă nu le-ar auzi tânguiea așa de pătrunzătoare, deși se repetă mereu aceleași patru-cinci note, mulți le-ar lua drept porumbi sălbatici, dar după cântec le cunosc cu toții:

— Gru-gru-gru! Gru-gru-gru! Gru-gru-gru!

De câte ori încep să guruie în stejarii din părau — uneori și trei-patru deodată — copiii tac și ascultă.

În cântecul turturelelor este tristețe adâncă, grăitoare, aproape omenească, ori numai oamenilor li se pare așa și ele, spunându-și cântecul, se veselesc ca oricare pasăre. Copiii rămân mișcați la guruitul lor, care-i învăluie ca o negură de melancolie.

O întristare le umple sufletul. E ceva și discret și foarte fin în cântecul turturelelor.

Copiilor le place cu toată monotonia lui. Guruitul lor e mai cald și mai adânc decât al celorlalți porumbi sălbatici.

În pădurile ce se ridică vecine cu pâraiele sunt tare multe turturele. Când încep să cânte și în stejarii apropiați din pădure, să te răstorni pe spate și să tot ascuți.

Ele se întrec în cântec în luna mai, ca toate păsările pădurii, de dimineată până nu dau călduri prea mari și după-amiază când începe a se răcori. Cântă de dragul cuiburilor, ouălor, al pușorilor din ele. Cântă de dragul primăverii și vieții celei nouă, oricât ar părea de supărate, nu numai după glas, ci și după îmbrăcămintea lor sură.

Copiii cu vitele au trecut prin școala satului patru ani, unii mai regulat, alții cu lipsuri mai mari, care cum au putut și cum i-au lăsat necazurile. Câțiva știu din școală versuri despre turturică și le tot trec prin gând, în vreme ce ascultă cântecul, până când vreunul se trezește că le spune tare:

Amărâta turturica,
Of, sârmana, vai de ea —
Când rămâne singurică Zboară tristă prin pustie Mai mult moartă
decât vie.
Unde vede-o apă rece Ea o tulbură și trece,
Și când stă câteodată,
Stă pe-o ramură uscată.
Unde vede vânătorul Acolo o duce dorul.

35

Versurile le plac la toți și se silesc să le învețe și cei care nu le știu, sau care le-au uitat. Și le învață ușor. Nu peste mult se aud repetate și de unul și de altul. Copiilor li se pare mai trist cântecul turturelelor în zilele ploioase, cu cerul sur, cu pădurile întunecate, cu pâlcuri de neguri prin văgăuni. Nu se mai aude nici un cântec de pasăre, numai al supăratelor porumbițe cenușii.

— Gru-gru-gu! Gru-gru-gu! Gru-gru!

Un duh de melancolie îi pătrunde, dar le place să asculte cât de mult. Tot trăbă să fie ceva omenesc în cântecul lor!

Când soarele începe a dogori și turturelele tac, ei își văd de jocuri până târziu după-amiază, când încep iar, pe răcoarea înserării.

*

După câteva zile de vreme rea se înstăpâni iar bolta senină deasupra lumii. Copiii cu vitele se împărțiră: unii care să le păzească, alții să culeagă bureți din pădure, schimbându-se. După ploii își ridicară din frunzișul umed încă pălărioarele albe, galbene, potop de bureți, uitându-se mirați în jurul lor, parcă neștiind cum s-au trezit acolo. Erau potop, încât copiii își umplură în grabă traistele.

După ce le puseră la umbra stejarilor începură jocurile, când deodată se treziră înaintea lor cu moș Mitruț, ciurdarul.

— Mergă "poarca", merge, măi feciori?

Bătele nu se mai lovira o clipă.

Ciurdarul era c-o traistă mare după grumaz.

— Sunt bureți, măi băieți, nu știți voi?

— Sunt potop, moș Mitruț.

— Păi așa gândeam și eu, după atâtea ploii au trebuit să iasă din frunzișul uscat. Voi ați cules?

Copiii arătară traistele din umbra stejarilor.

— Ați intrat departe în pădure?

— Nu, moș Mitruț, cât ce intri îți umpli traista.

— Ei, dacă ar fi traista mea mică cum e a voastră! Da' uitați-vă aici! Eu am un sac!

— Chiar un sac să ai, și-l umpli în grabă. Că nu poți pași de ei!

— Voi vedea eu îndată, măi copii!

Și ciurdarul se afundă în pădure.

Copiii își continuară jocul și nici nu-și mai dădură seama cum trece timpul când se propti în fața lor, pe picioarele-i scurte și groase, ciurdarul cu străițoiul umplut de bureți. Abia acum văzură copiii bine cât de mare era traista ciurdarului: era ca a cerșetorilor străini care trec uneori prin sat.

Moș Mitruț își puse traista pe pajiște și șezu lângă ea. Își scoase pălăria, o puse lângă traistă. Capul lui, cu plete sure, aburea.

— Bureți sunt mulți, măi copii, dar sunt și locuri grele. Cei mai frumoși pe-acolo au răsărit. Da' voi cunoașteți bureții buni?

— Cunoaștem, cum să nu!

— Ia aduceți traistele să vedem!

Copiii le aduseră în grabă, și ciurdarul răscoli prin toate.

— Numai bureți albi și urechiiși! Bine, măi copii.

— Păi, îi cunoaștem și noi, moș Mitruț.

— E bine să se priceapă omul la toate în lumea asta.

Până vorbiră, o pereche de turturele zburară din pădure într-un stejar din pârâu, și în curând mai veni o pereche.

— Drăguțele de ele, tot pereche le place să zboare, zise ciurdarul.

în curând se auzi dulcele lor guruit.

O vreme se făcu liniște. Toți ascultau. Apoi un băiat mai îndrăzneț întrebă:

— Oare de ce-s așa de supărate turturelele, moș Mitruț?

Omul nu răspunse în grabă. Asculta întins.

— Cum n-or fi, măi băiete, când își aduc aminte de suferințele lor de altădată. Trăbă să știi că odată au fost și ele oameni. Nu le știți povestea?

— Nu le-o știm, se repeziră cu gura toți copiii.

Omul își puse mâna streășină și se uită după soare.

— Mai este vreme! zise el, gândindu-se la ciurda de vaci unde lăsase paznici pe doi nepoți mai mari. Dacă mai este vreme, haida să v-o spun eu.

Copiii se adunară grabnic roată în jurul lui. Și moș Mitruț începu povestea:

"A fost odată, în vremile cele bătrâne, doi oameni săraci, dar săraci lipiți pământului. În loc de casă aveau un bordei în pământ; în loc de mămăligă coceau câteva boabe de porumb, că n-aveau niciodată destul să ducă la moară, să facă făină.

De muncit munceau din crăpatul zorilor până nu se mai vedea. Dar pe vremea aceea era iobăgie amară, iar stăpânii lor se nimeriseră mai pestriți la mațe ca alții. Munceau fără nici un folos pentru ei. Erau robi în toată legea. Și nu era nici un judecător drept la care să se plângă cei doi oameni năpăstuiți.

Erau tineri amândoi și frumoși lucru mare, iar dacă-l durea pe unul ceva, numaidecât îl durea și pe celălalt, așa se aveau de dragi. Numai din dragoste trăiau și din ea se săturau, că de pe partea mănăncării — sănătate bună!

Stăpânii îi pismuiau chiar pentru că erau frumoși amândoi și se iubeau, și-i puneau la lucrurile

cele mai grele, doar se vor prăpădi de la fața lor. Dar perechea cea tânără nu se prăpădea, ci tot creștea în frumusețe, fiindcă iubirea lor tot sporea.

Lucrau, răbdau, plângeau, dar la urmă iar se bucurau că trăiesc. Nu le păsa că-s flămânzi. La o clipă de odihnă se uita unul în ochii altuia și se giugiuleau, se dezmierdau ca niște odrasle de împărați.

Stăpânii crăpau de necaz: ei aveau toate bunătățile pământului și totuși se certau și se băteau în fiecare zi, spre rușinea slugilor. Nu se înțelegeau în nici un lucru și îmbătrâneau văzând cu ochii de atâta răutate ce se încuibase în ei.

Nu peste mult timp veninul din ei îi îmbolnăvi greu și se temeau de moarte.

Atunci se înțeleseră pentru întâia oară în viața lor. Stăpânul zise:

— Noi ne prăpădim, și cei doi mișei rămân să se iubească mai departe.

— Nu pot muri până-i știu în viață, răspunse femeia. Dacă ești stăpân pe averea ta, pune slugile să-i bage în temnița cea mai adâncă.

Bărbatu-său o ascultă îndată.

— Nici pâine, nici apă! porunci el slugilor.

Perechea de tineri fu aruncată în întunericul cel mai adânc fără pâine, fără apă.

Dar ei cântau ziua-noaptea, gângureau mai mult, mângâindu-se unul pe altul.

Trecură zile în chinurile foamei, dar ei parcă nu le simțiră.

Stăpânii așteptau în toată ziua vestea că au murit. Dar nimeni nu le aduse vestea. În schimb, ei intraseră cu un picior în groapă.

— Poruncește-le să nu mai cânte așa tare, că se aude până la noi și nu putem dormi de răul lor.

— Abia suspină, stăpâne, nu mai au putere să cânte cu glas, răspundea temnicerul.

Dar stăpânii auzeau mereu gânguritul lor. Când începură amândoi să horcăie de moarte, stăpânul mai avu putere să poruncească gădelui să-i scoată din temniță și să le taie capul.

Porunca s-a ținut, dar când a ridicat gădele paloșul, n-a mai avut în cine da: două păsărele sure se înălțau în văzduh. Așa s-au născut în lume turturelele, măi copii!"

Ciurdarul, întristat și el de poveste, își luă traista și grăbi la turma de vaci. În curând trebuia să o pornească spre sat. Soarele se apropia de asfințit.

În pădure guruiau pe întrecute turturelele.

Copiii rămaseră o vreme pe gânduri, apoi, adunându-și vitele, porniră cu ele spre sat.

LA PĂDURE

N-a mai putut răzbi cu el: de două zile se ținea după tatăl său prin curte, prin grădină, la tăietorul de lemne, pe la șira de paie din grădina șurii.

— Mă iei cu dumneata, tată? Zău, ia-mă și pe mine!

Auzise vorbindu-se în casă că omul va trebui să meargă la pădure, să aducă un car de vârfuri, din cele rămase din iarnă în delnița ieșită lui la sorți. Fănică văzuse că în curte nu mai erau decât câteva brațe de crengi uscate în locul unde fusese o grămadă mare și pricepu că tatăl său va trebui să aducă altele.

Tatăl său nu-i prea răspundea, se făcea că nu-l aude și nu-l vede. Dar Fănică se ținea scai de el și nu ostenea să se roage.

Nu mai ieșise din sat până acum. Nici în car n-a fost, decât din curte până-n drum. Și, Doamne, ce bine era în car! Să nu te mai cobori! Dar când ajungea carul lor în calea ce ducea la câmp, tatăl său, fără să mai oprească boii, îl lua pe sus și-l punea în drum. De multe ori Fănică se zvârcolea și răcnea în brațele românului, până atingea pământul cu picioarele.

— Aha! De ăștia îmi ești? Bine că știu! Altă dată nu te mai aduc nici până aici!

Când îl auzea pe tatăl său vorbind așa și părând mânios, Fănică tăcea îndată și numai lacrimile de pe obraz arătau că a plâns.

Anii cât a fost mic atâta era drumul său în car. Dar acum nu mai era mic și tatăl său l-ar putea duce cu carul până la pădure, unde-o fi pădurea aia, dar de bună seamă era drum lung până acolo, că din sat nu se vedea nici o pădure. Și să meargă în car atâta vreme! I se lumina fața la gândul ăsta. Apoi, îndată ce-i veni în minte că poate tatăl său nu-l va lua cu el, buzele i se încrețeau spre plâns, și uneori se miorlăia:

— Mă duci și pe mine, tată?

— De! Voi duce un plângece ca tine!

Atunci îndată i se descrețeau buzele.

— Da' nu plâng! Mă iei cu dumneata?

În ziua când începu să gătească pentru pădure carul și Fănică era tot în picioarele lui și tot cu lacrimi în ochii măriți de așteptare, tatăl său zise:

- Vom vedea ce va zice și mamă-ta.
- Mama mă lasă, se învioră copilul.
- Te lasă că vrea să mai scape de tine. Dar bunică-ta ce zice?
- Mă lasă și ea. Numai zice să am grijă să nu cad din car când vom veni cu lemnele.
- Apăi vezi! Este o primejdie!
- Nu mă voi sui în vârful carului pe lemne, ci voi veni pe jos cu dumneata!
- Măi, măi! Ți s-a și urât cu carul?
- Nu mi s-a urât, dar dacă zice bunica să nu cad.
- Numai copiii mici cad și dacă ți-e frică nu te mai duc nicăieri.

Fănică puse buza și începu să trâmbițeze în toată legea. La vorbele de mai înainte ale tatălui său și din glasul lui domol înțelesese că nu se mai împotrivesc și-i păruse că a prins pe Dumnezeu de picior. Și acum, deodată, i-a turnat o cofă de apă rece în cap.

Ieși și mamă-sa și bunica din casă să vadă pentru ce plânge așa de tare.

- Ce-i cu el? Ce are? întrebă mamă-sa. Nu mai plânge, măi Fănică!
- Ce să aibă? E prea mic și fricos să-l duc în pădure. Se teme să vină îndărăt în carul încărcat cu lemne, zice că va veni pe jos. Dar cum să vină pe jos atâta drum un copil ca el? Ar trebui să-l aduc în brațe.

— Mai taci și tu și ia copilul cu tine, zise bunica. încă n-a ieșit din sat și-i trecut de cinci anișori.

— Dacă zici dumneata, îl duc. Dar dacă va vedea un lup în pădure?

— Nu va mai vedea nici un lup, și mai ține-ți și tu gura odată. îl fierbi pe bietul copil în toate apele, zise mama.

— Dacă l-ai făcut fricos, eu ce să-i fac? Acu, de-o probă, îl iau la pădure, să nu vi se pară că-l necăjesc anume.

Fănică tăcuse de mult din plâns. își ștersese și lacrimile cu mâneca largă a cămășuței. Ascultase cu încordare toate vorbele și acum era încredințat că-l duce la pădure.

începu să zburde prin curte, să se învârtă în jurul carului, să alerge în poiată să vadă boii, să fugă în casă și să iasă iar.

Cum i-ar fi plăcut acum lui să fie fecior mare, să dezlege boii de la iesle, să-i prindă el la jug, să fie mai repede gata de drum! Ori el să înjuge numai pe Bodor, iar pe Joian să-l lase pe mâna tatălui său, că era cam împungaciul!...

Erau acum toate gata la car, funia cea lungă și groasă era strânsă și pusă cu belciugul în capătul loitrei, securea era la locul ei în inelul de fier, boii erau înjuțați, numai traista cu merinde mai trebuia.

Când veni bunica cu ea, omul o luă în mână, o cântări, se uită la ea și zise:

— Mi se pare că v-ați uitat că suntem două guri.

— Am pus mâncare destulă, n-avea grijă.

— Până la pădure va flămânzi copilul. Apoi în pădure și la întoarcere? Va trebui să fie tot cu traista după el!

— Nu mi-e foame, tată!

— Numai asta ar mai trebui să-ți fie foame până ce nici n-am ieșit din curte. Sui în car!

Fănică se cuibări repede într-un ungher, înainte, pe scândura tare.

Ieșiră în drum și nu peste mult timp ajunseră deasupra satului. Calea era încă plină de bruși și carul hurduca tare. Până la un loc drumul urca mereu și Fănică vedea acum mai întâi satul întreg. îl luă cu amețeală; atâtea case! Câte vor fi? Și toate sunt în satul lor. Mare sat! Și uite ce multe grădini, toate pline de pomi! La spatele caselor și a șurilor era o mare de verdeață. Poate așa va fi și pădurea!

Și boii înaintau încet, rumegând, și tatăl său îi mai îndemna cu câte-o vorbă.

— Cea, Bodor! Hăis, Joian!

Of! Doamne! Ce n-ar da el să șadă pe ceaglău, ³⁸cu biciul pe spate, în locul tatălui său, și să mâne boii! El ar poeni din când în când și din bici.

Ajunseră deasupra urcușului și acum se deschidea, jur-împrejur, zarea până departe.

Uneori carul hurduca așa de tare prin bruși, încât Fănică se prindea cu mâna de loitre; începură să-l doară toate mădularele și să-i amortească piciorul care era sub el. Se mai răsucea luându-și altă poziție, dar de la o vreme, oricum se așeza în car, îl dureau toate cele. Și pădurea încă nu se vedea nicăieri.

— Parcă ai înțepenit, măi Fănică!

— Ba nu, dar mi-a amorțit oleacă un picior.

— Mai întinde-ți-l și tu!

— Mai este mult?

— Ce să fie?

— Până la pădure.

— Ce? Te-ai săturat de car?

— Nu, dar nu văd pădurea.

— Vei vedea-o în curând. Acuși începem să coborâm, și în groapă se întinde pădurea. Dar nu ți-e foame?

— Nu!

— Spune dacă ți-e foame, că hurducatul ăsta flămânzește pe om.

Copilul simțea parcă deșertul din el. Era lihod pe dinăuntru. Dar îi era rușine să spună că-i foame. Treceau printre holdele de toamnă, mărișoare pentru luna mai, și mireasma verdetii umplea văzduhul și amețea puțin pe copil, ca o băutură.

Când se ostenea de privit în depărtări, se uita prin leasa carului cum fuge pământul dedesubt. Era și asta o mare minune ca și nemărginirea în care parcă plutea cu boii, cu car cu tot.

Ehei! Dar acum chiar îl dor toate mădulele! De când tot vin, tot vin și nu mai ajung la pădure.

Începură a coborî și numaidecât în vale, înaintea lor, se văzu pădurea tălăzuindu-se până-ntr-ale zări.

— Dacă ai înțepenit, poți veni și pe jos la vale, e ușor, nu te ostenești, zise omul când opri boii să mai răsufle.

Dar Fănică rămase în car. De-acolo vedea mai bine pădurea.

Asta era pădurea!

Nu! Nu era asta! Fănică nu văzu decât tot orizontul depărtat. O întunecime neclintită.

Copilul nu simți pădurea decât când intrară cu carul în ea pe-o cale îngustă, mai mult pajiște decât cale, peste care se bolteau coroanele puternice ale stejarilor și fagilor.

Îl săgetă deodată prin inimă și pofți să se coboare din car. Simți că a intrat într-o altă împărăție, în care era și străin și tare acasă. Parcă-l îmbrățișa o ființă de neguri, ceva cald și bun și ocrotitor și nu-i mai trebui car.

— Acum oprim puțin, Fănică, și îmbucăm ceva, că mi s-a făcut și mie foame. După ce-om mânca, te poți coborî dacă vrei.

— Vreau!

Dar ce bucate mai erau cele din traistă? Era numai pită cu slănină și mămăligă rece cu brânză și cu ceapă, dar parcă erau dintr-altă lume. Așa gustoase n-a mai mâncat el! Și așa flămând încă n-a mai fost!

— Aici este și un izvor. Nu ți-e sete, măi Fănică?

— Ba mi-e tare sete!

Băură și porniră cu carul mai departe. În curând ajunseră la delnița lor, în tăietură, și omul dejugă boii și-i lăsă la păscut.

În tăietură era pășune mare și grasă și boii nu se prea mișcau dintr-un loc. Omul începu să încarce carul, iar Fănică intră în tufărișul tăieturii, până la piept. Nu înotă multă vreme în desimea aceea mirositoare de lușeri tineri, de iarbă, de flori sălbatice cu mireasmă tare, nu cutează să se depărteze prea tare de boi.

Ei erau lumea lui de-acasă, iar aici era altă lume: îmbătătoare, amețitoare, străină și sălbatică.

Și totuși, ce mângâiere îi pătrundea întreaga ființă cum se lăsase jos în iarba înaltă, din care nu i se mai vedea decât pălăriuța.

Deosebea aroma unei ierbi pe care o aducea uneori tatăl său acasă și o punea la grindă, iar mamăsa în lada cu haine. Așadar aici crește *paranginea*, își zise el. Și o altă mireasmă ațâțătoare venea până la el uneori. Vezi bine, o cunoaște el și pe asta. E a *dumbraunicului*, pe care îl aduceau copiii mari, care pășteau vitele pe lângă pădure.

Să meargă și el să caute? Dar dacă va rătăci și se va pierde prin tufele astea? De la o vreme nu se mai putu împotrivi; va căuta doar numai până de unde se văd boii!

Când să se ridice din iarba parfumată văzu plutind în cer, deasupra tăieturii, o pasăre mare. Zbura în cercuri, cu aripile întinse, fără să fâlfâie vopodată, și se învârtea în același loc. Nu era nici uliul cel mare, *hărăul*, care se învârtea uneori și deasupra curții lor — era cu mult mai mare. Și din când în când pătrundea de-acolo, din înălțimi, un strigăt scurt, ascuțit. Un fel de cheunat.

Oare pasărea trimitea țipătul acela? Dar altul cine?

Privi multă vreme rotirea de sus, ce desena un cerc negru pe cer, apoi, durându-l grumajii, își plecă capul. Printre lușerii tineri și fragezi din fața lui se făcea ca o cărare prin care putea vedea mai departe. Își uită de iarba mirositoare pe care voia să o culeagă și privirile îi fură atrase de-o pată sură, drept pe cărare înainte, care se tot mișca.

Ce putea fi?

Se uită peste umăr și văzu boii aproape păscând liniștiți iarba grasă.

— Ce să fie? se miră el.

De mișcat se mișca, de bună seamă, parcă era cu cap și păștea la iarbă. Va fi vreo oaie, vreun miel? Dar de unde să fi venit în tăietură așa departe?

Deodată Fănică scoase un țipăt: pasărea din văzduh, lă- sându-se în cap, căzu ca fulgerul drept

deasupra vietății care se mișca în cărăruia aceea. Dar în aceeași clipă se învăluiră tufișurile din apropiere și copilul nu mai văzu în cărare nimic. Și îndată pasărea își luă zborul, fâlfâind din aripile grozav de mari. Așa aripi Fănică n-a mai văzut.

— Bine că a scăpat! auzi din spate, din dreptul boilor, pe tatăl său.

Copilul îl privi neînțelegând nimic.

— N-ai văzut?

— Am văzut!

— Și nu știi ce s-a întâmplat?

Fănică clătină din cap că nu.

— A fost un fel de vultur, un uliu mare de tot, care a vrut să prindă un pui de iepure. Dar se vede că iepurașul a fost un șoldan și s-a ascuns în tufă. Acolo tâlharul n-are ce-i face, se încurcă cu aripile și nu mai poate zbura. Bine că a scăpat săracul!

Fănică nu înțelese în grabă ce-i spunea tatăl său. Era încă înfricoșat de săgetarea păsării negre prin văzduh.

— Bine că a scăpat iepurele, zise el într-un târziu, scârbit parcă de toată întâmplarea.

— Uneori scapă, alteori nu; asta merge după istețime și iuțime.

Copilul simți o amărăciune în suflet, care îi risipi pe-o vreme bucuria ce-l copleșise aici, în tăietură.

Să vrea să omoare un iepuraș? Ce pasăre blestemată?

— Am isprăvit de încărcat, Fănică. Haida să mănâncăm, că-i ojina, și să plecăm, să nu ne apuce noaptea pe drum.

Către casă nu-i fu frică copilului în carul încărcat cu lemne. Era și tatăl său în car, lângă el.

Fănică tăcea mereu. Omul începu să fredoneze o doină. Copilul asculta, dar nu-l auzea. Gândul lui se înfunda mereu în lucruri neînțelese parcă, în aerul acela străin din pădure, într-o lume nouă.

CULESUL PORUMBULUI

Primăvara fusese secetoasă până după Sângeorgiu, arăturile grele, cu bruşii mari și tari, așa că plugarii nici nu cutezară să arunce grăunțele de porumb sub brazdă. De ce ar fi semănat? Să hrănească norii de ciori care se lăsau când ici, când colo, peste arături? De unde se vor fi adunat atâtea ciori de cele mari, cu aripile sure, tivite cu negru?

Încercaseră o vreme cu grăpile de fier să spargă bruşii, dar colții săreau de pe un bruş pe altul și nu-i puteau zdrobi.

Plugarii erau tăcuți, încruntați: își schilăviseră vitele cu aratul în cremene și cu zadarnice încercări de grăpat. Priveau zadarnic cerul senin și se scârbiră de vânturile mari și reci care băteau necurmat de la miazănoapte de vreo trei săptămâni. Multe locuri rămăseseră nearate.

— Anul ăsta am pus-o de mămăligă! ofta câte unul.

— De! Au mai fost primăveri secetoase.

— Ca asta n-am mai apucat, și-s om bătrân.

— De-acum pentru porumb e târziu. La Sângeorgiu trebuie să se afle sămânța în pământ, și nu într-unul uscat cum sunt arăturile noastre de azi. Eu mă gândesc ce să seamăn în locul porumbului.

— Ce să semeni? Eu tot porumb voi semăna, altfel ce mănâncăm la iarnă?

— Tot nu vei mânca la iarnă mămăligă, chiar dacă ar ploua mâine!

— Să fie numai ploaie destulă, să-i umble vreme potrivită și să fie o toamnă lungă! Să vezi ce cucuruz se vor face. Când se vor muia de ploaie arăturile din *i e s t a n* și se vor fărâmița bruşii de atâtea vânturi, să vezi ce țărână se va face! De-a dragul să sameni!

Așa și într-alte chipuri vorbeau plugarii din sat și chiar cei cărora le pierise nădejdea să mai samene porumb așteptau ca pe ace să plouă. Ce ar putea face un an fără mămăligă?

La Sângeorgiu se împliniseră cu strășnicie toate ⁴⁰riturile străvechi pentru ploaie: nu rămăsese față mare, dar nici fetișcană, pe care feciorii să nu toarne găleți de apă din fântânile satului și nu rămăseră copile și băieți neurzicați, ei între ei. Toți aveau mâinile pline de bășici.

Totuși nu plouă până la trei săptămâni după Sângeorgiu. Atunci, într-o noapte, se descuie cerul. O săptămână a plouat mereu: când a mânguit, când a ciuruit, când s-a descărcat în picuri mari și tari ca grindina.

Oamenii umblau cu capul gol: las' să-i plouă, să le fie și lor și arăturilor și pășunilor! Căci și pășunile abia de-acum se vor infiripa, să pască vitele mari. Se muie și se risipiră bruşii de colții greblelor de fier peste grăunțele semănate acum. După ploaie urmară călduri de mai, și iarăși ploi, a umblat tot vreme potrivită, așa că în secere oamenii se treziră că isprăviseră cu prașitul de-al doilea ca și într-alți ani. Porumbul era înalt până la piept, cu fire puternice, cu frunze negre și grase.

— Iată, ne arată să nu mai cărtim, ziceau cei care deznă- dăjduiseră în primăvară.

— V-ați făcut păcate degeaba, răspundeau cei care rămăseseră tari în credință. Niciodată omul nu știe ce-l așteaptă.

— De-acum numai de-ar fi o toamnă lungă! Oricât de frumos, porumbul e în întârziere cu patru-cinci săptămâni. Să aibă vreme să se coacă!

La mijlocul lui septembrie a brumat ușor, iar pe munți s-a pus un strat subțire de zăpadă. Dar atâta a fost toată primejdia. După o săptămână, vremea s-a încălzit și s-a pus o toamnă cu seninătăți statornice, care a ținut până la sfârșitul lui octombrie, ba a mai trecut cu un picior și în noiembrie, până pe la jumătatea lunii.

Ce porumb s-a făcut? Pădure! Câte doi și trei tului pe-un fir, cât le râdea oamenilor inima.

În aceeași zi a intrat satul întreg la cules, la începutul lui noiembrie. Diminețile erau răcoroase, dar îndată ce se ridica soarele, o căldură bună începea să joace în valuri fine deasupra lanurilor de porumb. Frunzele uscate foșneau încet la adierea boarei și o mireasmă îmbătătoare se risipea în aer. Era coaptă și cânepa de sămânță, semănată printre porumb, iar pe mie-zuini crescuse deasă și înaltă, cât nu-i ajungeai cu mâna la măciuliile grele, pline de sămânță. Mireasma ei tăia pe a porumbului, o aromă tare și ameteitoare.

Plugarii își lungeau carele cu inima cea lungă și le înălțau laturile cu scânduri, să încapă cât mai mult porumb.

Se culegea cu foi cu tot și îl dezghiocau numai acasă, în șuri, să nu piardă bunătatea de nutreț.

În toate lanurile se auzea cum rup tuleii și-i aruncă în grămezi. Se ridica în văzduh larma vorbelor, a glasurilor, părând o neîntreruptă fierbere. Din când în când se ițea în larma asta câte-un chicotit de fată pe care câte-un fecior o atingea, ca din nebagare de seamă, cu un știulete.

Cântece nu se auzeau, ci numai foșnetul mereu al frunzelor uscate printre care treceau culegătorii.

Carele cu vitele desjugate erau la marginea delnițelor și vitele mestecau, cu grumajii vineții, întinși, jipii de pe care se culeseră tuleii, tot mișcându-și coarnezle albe. Uneori aflau și câte-un știulete, uitat ca din întâmplare pe fire, și rumegătoarele îl mâncau cu plăcere, căzându-le, din când în când, câte-un bob din marginea gurilor late.

*

Nu era car care să nu fi adus copii și copilițe din sat. Cei mai mărișori ajutau o vreme la cules, dar tuleii se rupeau greu și curând îi dureau mâinile. Cei mai mici își încercau în zadar puterile. Așa că cei mai mulți se pierdeau prin delnițele lor, tot scobind frunzele de mătase ale știuleților, să afle vreunul roșu sau pestriț. Și când aflau, chiuiau de bucurie și se adunau doi-trei să-l rupă cu puteri unite și-apoi îl dezghio- cau cu înfrigurare, mirându-se mereu de frumusețea lui.

Alții căutau bețe uscate de cânepă de sămânță și le rupeau, adunându-le în mănunchi, apoi alergau cu ele la un luminiș să desfacă cânepa, să-și împletească biciul. După culesul cânepii de vară, acum era cel din urmă prilej din an să-și facă biciul, căci pe cele făcute atunci le prăpădiser de mult. Bețe de codârște își luaseră de acasă, încrustate gata la capătul unde să prindă biciul.

Cei cuprinși cu munca asta își uitau în grabă de culesul porumbului. Împleteau cu hărnicie; mergea unul de la altul să vadă cum împletește, cum își face biciul, să nu rămână unul în urma celuilalt, cu biciul mai scurt, mai subțire, sau cu mai puține sfori.

Și nu peste mult începeau să pocnească răsunător, și de ici și de colo, mândri de ceea ce au făcut.

Unii mai mărișori trebuiau să facă bice și pentru frații mai mici. Copilele erau mulțumite dacă puteau strânge în brațe un știulete roș sau pestriț.

Uneori copiii mai mari se făceau nevăzuți prin porumbiști și se întorceau târziu de tot cu câțiva știuleți cu frunze verzi în brațe. Ei se jurau că-s încă în lapte, dar unghia abia le intra în boabe.

Puteau căuta porumb de fiert nu numai în delnițele lor, ci și la străini, nu se supăra nimeni. Într-alți ani aflau încă mulți știuleți, în lapte, dar anul ăsta erau tare greu de aflat, așa că era mare biruință pentru cei ce găseau.

Friptul, acum îndată, era tot așa de greu, căci nu⁴¹ era urmă de lemn sau de găteje, și focul îl făceau numai cu jipi care nu țin jarul, iar porumbul mai mult se afuma decât se frigea.

Dar ce bun și aromat era, Doamne! Trebuiau să le dea numaidecât și celor mici, care izvorau din toate părțile de prin delnițe, chemați de aromă, și făceau roată în jurul tuturor focurilor unde se frigea porumb. Puțin era, dar cum să nu le dea, când cei mici nu-și mai luau ochii de la știuleții din foc, tot mutându-se de pe un picior pe altul?

*

Carele se încărcau mereu după cât de mulți și harnici erau culegătorii. Unele porneau spre sat, scârțâind de povară, altele veneau goale din sat. Nu lăsau porumb cules în delniță peste noapte. Jitarii mai păzeau încă, dar oamenii știau că acum paza cea mai bună era la ei în sură.

În toate carele se încărcau deasupra pănuși de cânepă de sămânță, și cuibărit între ele era câte un copil căruia i se vedea numai fruntea și pălărioara. Până acasă, mireasma tare a cânepii îl ametea, dar copiilor le plăcea mirosul ăsta sălbatic, care aducea cu cel al urzicilor. Sămânța măciuliilor nu o

foloseau numai la semănatul de primăvară a cânepii de lucru, ci și pentru ulei, iar cu cotoarele înalte și groase ardeau cuptoarele de pâine.

*

E bine când se fac bucate din belșug și când este sănătate. Dar dacă nu-i sănătate, toată lumea asta nu mai plătește o ceapă degerată.

Așa se gândea Dumitru Marcului care culegea în delnița lui alături de nevastă și de doi copilandri. Culegea tăcut și cu un fel de scârbă. îl tăia mereu prin măruntaie și uneori se oprea din lucru, se făcea cârlig și abia mai răsuflea. Când se apuca iar de cules, fruntea-i era îmbrobonată de sudoare.

De câte ori se-ncârliga, și nevasta și băieții se opreau pe-o clipă din lucru, cu răsufierea oprită. Cunoșteau după semne când îi venea rău de tot și când scăpa mai ușor. Acum, la cules, nu stătea mult ghemuit la pământ, dar îi venea prea des.

— Te-am rugat să rămâi acasă, Dumitre, și eu și copiii. Rău ai făcut că nu ne-ai ascultat, îi zise într-un rând nevasta.

— Singuri nu ați fi isprăvit delnița asta, răspunse el în silă, simțindu-și gura amară ca fierea.

— Dacă nu isprăveam azi, am fi isprăvit mâine. Ce-i într-asta? Nu-i nici o grabă așa de mare. Vremea e bună.

— Dar poate să se strice, și mai avem de cules în două delnițe. Ar fi păcat să ducem acasă, udat de ploii, un porumb frumos cum e în iest an.

— Nu se mai strică ea vremea în săptămâna asta. Să știi că mâine nu te mai lăsăm cu nici un preț să vii. Vei rămâne în pat să ți se așeze durerea.

Dumitru făcu o mișcare cu mâna, ca și când ar fi zis: “Cât despre asta, pace bună!”

Lucrau tuspatru în tăcere grea. Crâșnea fiecare știulete rupt de pe fir, și larma asta lui Dumitru îi făcea rău.

Era bolnav de mulți ani, din an în an tot mai greu. Azi îi venea neputința neobișnuit de des.

— Nu mai culege, Dumitre. Uite, ți-am adus țundra. întin- de-te pe ea și las' că isprăvim noi.

— De întins mă voi întinde eu pentru totdeauna, nu peste mult, n-avea frică.

— Nu mai culege, tată, ziseră băieții cu inima rece. Isprăvim noi și fără dumneata.

— Măi copii, vedeți-vă de lucru și dați-mi mie pace. Las'să mai culeg și eu încă o dată, pe urmă tot voi veți culege.

Dup-o vreme se încârligă iar și se lăsă la pământ. Nu-l ținu mult nici acum, dar până pe la ojină îi veni răul încă de vreo cinci ori. Și iar se apucă de cules, transpirat acum nu numai pe frunte, ci pe întreg trupul.

Când se zgârci și se lăsă a șasea oară la pământ, nu mai stătu ghem, ci se întinse căzând pe spate, izbi de câteva ori din picioare, din brațe, apoi se cutremură scurt și se liniști, până nu apucă nevasta și copiii să ajungă lângă el.

Safta, nevasta, se lăsă în genunchi, îi ascultă răsufierea, cum făcuse adeseori în anii din urmă, dar acum nu mai simți nimic.

— Doamne sfinte și n-avem o lumânare! Petre, Ioane, dați fuga în vecini, poate are cineva o lumânare!

Băieții, buimaci de spaimă, începură să alerge prin porumbiști, unul la dreapta, altul la stânga.

Dar cine să vină cu lumânarea la culesul porumbului? N-avea nici un culegător de gând să înnopteze aici.

Ci nici nu mai era nevoie de lumânare! trupul lui Dumitru începuse să se răcească și să se înțepenească. Safta-și aduse aminte că dacă nu-i închizi din vreme pleoapele mortului, rămâne cu ochii deschiși.

I le închise, apoi își puse frânte mâinile în poală și rămase mută. Se aștepta ea de mult la moartea bărbatului, dar nu așa, nu într-un lan de porumb și fără lumânare.

Durerea și nenorocirea ei că nu-l aflase moartea în pat, era mai mare ca pierderea lui. Dacă n-a vrut s-o asculte, să fi rămas acasă! Ea ce să facă? Ce-ar mai putea face?

Și deodată izbucni într-un plâns cu hohote, care se topi într-un bocet amar, ce se înălța în văzduh ca o alarmă a nenorocirii.

Cei doi băieți nu aflară lumânare în vecini și alergară și mai departe, dar când se întoarseră cu mâna goală, erau însoțiți de vreo zece bărbați și femei.

Bărbații cu capul gol își dădură iertăciunile, privind țintă la mort, femeile se alăturară la bocetul Saftei, iar cei doi băieți erau încă tot buimaci de spaimă.

Dup-o vreme un om zise:

— Mai aveți de cules?

— Puțin de tot, poate o jumătat' de ceas, răspunse un băiat.

— Pentru mort e mult și atât. Veniți cu toții să isprăvim repede culesul și să încărcăm carul. Unde vi-s vacile?

— Acol' lângă car.

— Prinde-le la jug și adu carul aici.

Și bărbații și femeile care au venit s-au apucat de cules, în vreme ce Safta se bocea nemaiauzind nimic, iar unul din băieți stătea lângă mort cu capul gol, cu mâinile fără putere de-a lungul trupului.

Până isprăviră de cules și încărcară carul, înțepeni bine și trupul lui Dumitru și-l urcară deasupra porumbului, între pănușile de cânepă mirositoare.

Se urcă lângă mort și unul din băieți, iar celălalt cu mamă- sa mergea alătura de vaci cu capul în piept.

Safta se mai boci până ieșiră din delniță în drum, apoi amuți de tot.

între culegători vestea se lăți repede, de la vecin la vecin, așa că până seara toți știau că a murit, în mălăiștea lui, Dumitru Marcului, culegând la porumb.

Oamenii nu se prea mirară, îl știau bolnav greu de tot, dar peste bucuria și lumina culesului li se așternu tuturor un nor pe suflet.

Și larma omenească încetă să se mai ridice deasupra lanurilor, numai fâșâitul frunzelor uscate creștea mereu, cu cât se apropia înserarea.

Și din când în când se mai auzeau pocnete din bici. Copiii le încercau să nu-i dea de rușine deseară, din carele încărcate cu porumb, în drum spre casă.

Și numai semnalele acestea scurte și seci păreau că mai răspândesc viață și veselie deasupra lanurilor de porumb, prin care fâșâia vântul în frunzele uscate.

PRESURA

Pădurea stăpânește cât vezi cu ochii pe coastele de către răsărit. Se revarsă până jos în lunci; când bat vânturi mari se tălăzuiește ca o mare cu valuri sure, până în zări departe, până în pădurile satelor vecine. Și de vânturi are parte cum a crescut pe înălțimi mari și nici o măgură, nici un piept înalt de deal nu se ridică să-i țină de adăpost din nici o parte.

Așa că pădurea rareori e liniștită pe toată întinderea ei. Când e așa, are de departe o culoare întunecată, metalică, ca de fier, rar se află în ea alt copac afară de stejari bătrâni, cu frunza pielosă și aspră. În apropierea ei te ametește o mireasmă tare, ca o respirație rece de verdeață.

Îl ametește pe cine nu-i obișnuit, dar Petrică nici n-o mai simte. Din primăvară e tot cu nasul în respirația aceea de verdeață, de suc, de mazăgă, de sevă tânără, pentru că e tot la marginea pădurii pe o costișă plină de spini, cu oițele lui: patru sterpe, zece noateni și un berbec. Aici e pășunea până la toamnă. Costișa cu spini e mare, pășunea e mereu bună. Când se mai pune secetă, spinii tot au lujeri; totuși mai grasă e iarba chiar pe marginea pădurii, pe unde pasc mai rar, numai spre seară, când vrea Petrică să le sature bine.

Printre spini crește iarbă mărunță și deasă ca peria, retezată mereu de boturile lunguiețe ale oițelor care nu ostenesc în veac. Numai când se pune căldură mare turmulițe se adună grămadă, oile cu capetele vârâte una într-alta suflă des și nu și-ar ridica capul din înghesuiala în care și l-au plecat, nici să dea lupul între ele. Când vrea să le urnească din loc, Petrică le împinge proptindu-se de lâna lor, dă cu băta și de obicei nu reușește să fugă decât una după alta, puțin mai înainte, și iar se fac ghem.

Dar acum încă n-au coborât din cer căldurile. E numai luna lui mai și Petrică trebuia să aibă grijă. Noatenii sunt neastâmpărați și mereu ar vrea să scape în pădure la lujeri tineri. Copilul e mereu cu ochii în patru să nu treacă vreunul în pădure, de când l-a speriat odată rău de tot pădurarul. L-a aflat trântit pe spate la marginea pădurii, cu ochii în albastrul cerului și turma întreagă în tufișuri.

A vrut să ia berbeculele să-l ducă în sat, să-l închidă în curtea primăriei, până vor plăti părinții gloaba pentru paguba din pădure. A și prins berbeculele și cu o sfoară ce avea la el l-a legat de coarne. Dar berbeculele nu voia să meargă nici înaintea lui, nici după el, ci se trăgea mereu înapoi. Se smuci până rupse sfoara aceea și fugi între oi.

Petrică încremeni când văzu ce vrea să facă pădurarul. Nu putu plânge, numai când îl văzu pe berbecule slobod.

— Haida, măi Petrică, și ajută-mi să-l mai prind o dată, îi porunci pădurarul apropiindu-se.

Dar copilul nu se mișca din loc și începu să plângă și mai tare.

— Nu vrei să-mi ajuți?

Nici o vorbă, nici un semn.

— Nu-i nimic! Vii tu deseară cu oile acasă, și ți-l iau eu din curte. Trăbă să plățiți gloaba.

În ziua aceea Petrică n-a mai fost bun de nimica, iar seara îl pătrunse o spaimă rece, care în răstimpuri făcea să-i dărdăie dinții.

Dar nu a venit nici un pădurar după berbece. Nici seara, nici dimineața, nici seara următoare. Abia după o săptămână se liniști, încredințat că n-o să-i mai ducă berbecele.

Bine că n-a spus acasă nimic.

Încă în ziua nenorocirii dezlegă sfoara din coarnele berbecelui; la câteva zile găsi prin spini și capătul celalt. Acum se încredințase: nu era o sfoară nici groasă, nici tare, și pădurarul de bună seamă a glumit numai, n-a voit să-i ia zălog berbecele. O ață ca asta, cum să nu o rupă berbecele lor, care trăgea și pe un om mare după el! Și apoi i l-ar fi putut lua mai ușor din curte, dacă chiar ar fi voit... Dar ce mai știi? Poate a uitat. Mai bine să grijească să nu-i mai intre oile în pădure. Că badea Nicodim, pădurarul pe care-l cunoștea din sat, se ivera la marginea pădurii când nici nu visai.

Oile lui aveau ce paște pe costișă, nu aveau nici o lipsă de pădure; acum primăvara și spinii erau plini de lujeri fragezi, parcă mai cruzi ca cei din pădure, și oițele lui puteau paște ce le plăcea: când iarbă, când lujeri.

Paza o făcea tot de către pădure, nu numai să oprească oile să intre, ci și pentru o presură care-și avea cuibul pe- aici.

Nu-i vorbă, cântau ele multe presuri în spinii costișei, dar cea care avea cuibul aici, într-un spin mărișor și des, le întrecea pe toate.

Și nu era nici sperioasă ca altele: la câțiva pași de el cânta să se prăpădească. Petrică se lăsa încet pe iarbă între spini și o asculta. Nu se putea mira destul cum poate cânta așa de frumos, așa de mărunț, cum poate fi un ciripit așa de curgător și melodios, proaspăt și tânăr mereu. Uneori îi părea că undeva în văzduh picură un izvorăș, nu stropi mici de apă, ci mărgeluțe mărunte de tot, abia să le poți vedea.

De jos, de pe țelina dintre spini, vedea uneori păsărica întregă deasupra cuibului, alteori nu-i zărea decât capul și ciocul. Cum risipea în aer mărgeluțele cântecului ei? Părea încremenită acolo pe spine, mică, pestriță, cu un cioc numai cât o jucărie.

Mai ales după-amiezile, când începea să se răcorească și să crească umbrele spinilor, presura lui cânta cu foc. Cântau și alte presuri în spinii costișei, dar ca asta nici una.

De la o vreme găsi în cuib un oușor pestriț, cât un bob, apoi altul și altul până la patru. Nu le atingea, nu se apropia prea tare de cuib și niciodată când presura era prin apropiere. Se mulțumea să le vadă și să se însuflețească. I se aprindeau obrăjorii de plăcere.

Ce minunății gingașe mai sunt în lumea asta! Oare presura știe cât îi sunt de frumoase ouăle? De bună seamă știe, că-i tot în preajma lor și le păzește.

Într-o zi, apropiindu-se de cuib, văzu în el patru pui, urâți foc, în piele roșie ca opărită, cu capetele prea mari, cu ciocurile tivite cu zăbale galbene.

Se depărtă repede, scârbit. Din ouă așa de frumoase să iasă așa urâtenii! Păi puii de găină ies din găoace îmbrăcați gata în pufoșorul lor auriu. Pentru ce nu-s așa și puii presurii?

Valeu! Și cum se îmbulzesc toți cu ciocurile urâte deschise pe marginea cuibului, de câte ori vine presura aducând în cioc ceva de mâncare!

Pace bună! Nu-i mai trăbă să-i vadă până nu se vor îmbrăca cu pene, până când nu vor crește mărișori. Mici sunt prea urâți și Petrică, să-l tai, și nu poate suferi ce-i urât.

Apoi nici presura nu mai cântă acum decât rareori. Cântă altele, va asculta pe la alți spini.

Nu se poate stăpâni să nu treacă, totuși, în fiecare zi pe la cuibul presurii, să arunce o privire în cuib, când nu e pasărea acasă. Uite-uite că încep să li se arate pe vârful capului și pe pielea care nu mai este acum așa de roșie niște tulle, urâte, nu-i vorbă, dar Petrică știe că astea sunt cotoarele penelor. Se depărtează repede de cuib, sunt urâți și acum. Doamne, cât sunt de urâți!

Într-o zi auzi larmă mare de țarcă, de coțofană, dinspre cuib, și se grăbi într-acolo. Știa că țarcile pustiesc pe puii cei neajutorați de pasăre, dacă pot pătrunde la cuibul lor.

Văzu două coțofene zburând jos de tot, în jurul cuibului. Le străluceau în soare cozile negre-verzui și aripile tivite cu negru. Făceau tărațoi mare, se tot coborau peste spine și iar se ridicau. Nu puteau pătrunde printre crengile spinoase și dese până la cuib. Puii nu se mai vedeau, se trăsese zguliți în fundul cuibului.

Obraznicele nu fugiră nici când se apropie Petrică de spine. Poate nici nu-l văzură, așa erau de aprinse de încercarea lor și strigau în gura mare. Nu le pasă nici că pasărea sosi și începu să zboare pe deasupra spinului.

Copilul căută un bruş și, după ce zvârli în ele, sări și cu bâta și abia le alungă.

Presura coborî numaidecât pe marginea cuibului și cele patru ciocuri se iviră, încă tot tivite cu galben. Nu mai erau așa de golași. Totuși erau urâți. Petrică se grăbi de la cuib. Părea că i-i ciudă de ce nu a lăsat să-i mănânce țarcile, căci până la urmă tot ar fi pătruns ele până la cuib, altfel nu s-ar fi învărtit așa de mult în jurul spinului.

Dar nu se grăbi la oile care pășteau liniștite pe costișe, ci către pădure, unde se puseseră țarcile într-un stejar și se certau încă. Se vede, își zicea copilul, că una pune vina pe cealaltă, pentru că n-au

putut ajunge până la cuib. Se uită întins la ele, cum tot dădeau din cozile lungi și făceau larmă mare, cârâind în cascade repezi și răsunătoare.

Frumoase păsări și ele, își zise în sinea lui Petrică, dar pentru ce mănâncă puii păsărilor, ori le sparg și le sorb ouăle? N-au ce mânca?

în vreme ce căzu pe gânduri pentru ce sunt și păsări răpitoare în lume, când e prea destul cu lupii și cu vulpile, răsări ca din pământ lângă el pădurarul.

— Iar nu ești lângă oi, măi Petrică?

Copilul tresări, privi repede împrejur, văzu turmulița lui la loc bun și se liniști.

— Oile-s acolo! și el arătă cu mâna. Da' vezi dumneata, bădiță Nicodime, țarcile astea?

— Cum să nu le văd? Se și aud că se sfădesc urât.

— Erau gata să mănânce niște pui de presură.

— Și nu i-au mâncat?

— Nu, că le-am alungat eu cu bâta.

— Dacă-i așa, cu tine se sfădesc, nu între ele. Cine știe ce blestemății spun. Și nu vor să plece de aici până nu te vor spăla bine. Adică de ce te amesteci tu în treaba lor? zic ele.

— Puii sunt încă în cuib și-s golași, vai de capul lor. Le era ușor să-i mănânce până am sosit eu, dacă ar fi putut pătrunde la cuib. Dar cuibul e bine apărat de crengi spinoase.

— Apoi, da, fiecare vietate știe câte ceva să se apere. Păsările acestea mărunțele își știu așeza la adăpost cuiburile. Unele se grăbesc, e adevărat, și nu-l pun la loc bine apărat, da' presurile sunt păsări înțelepte. Da' ascultă aici, băiete: de câte ori ți-au mai intrat oile în pădure?

— De-atunci niciodată, bădiță Nicodime.

— Minciuna încă-i vorbă!

— Nu mințesc. Mi-a fost frică atunci că-mi iei berbecele.

— Dacă a rupt sfoara!

— Că n-a fost sfoară, numai o ață.

— Apoi vezi, așa pățești dacă n-ai la tine tot ce-ți tre- buiește.

Țarcile zburară din stejar prin pădure, aruncând mereu vorbe de ocară.

— Acum cred că mă sfădesc pe mine, zise pădurarul. Mi-au mirosit pușca.

— Da ce nu le-ai împușcat, bădiță Nicodime?

— Nu-mi stric eu alicele pe-o pasăre.

— Vrei să împuști iepure?

— Păi cum!

— Da' eu n-am văzut nici unul de când sunt cu oile pe costișă.

— Unde să vezi? Doar n-or veni iepurii să pască printre oile tale, să-i împungă berbecele? Iepurii sunt acum la holdele cele mărișoare și în pădure, prin tăieturi.

— Mi-a spus un copil că mamă-sa a prins unul când a fost la plevilă.

— Apoi vezi! Pe-acolo se țin; da' încă-i oprit vânatul, până colo, la toamnă.

— Dacă-i oprit, de ce umbli cu pușca?

— Păi nu mai sunt alte gadine prin pădure? Da' lupul? Da' vulpea?

— Nici lup, nici vulpe n-am văzut!

— Păi astea nu-s gadine să iasă la luminiș. Mai ales aici pe costișă, unde ești tu cu o bătă zdravă de corn și unde e berbecele cel împungaciu. Așa-i că împunge?

— Pe mine nu!

— Ba pe mine când l-am legat de coarne m-a izbit de câteva ori cu capul. Da' acum vezi că ți-ai și uitat de oi. Eu nu le mai văd.

Nu le vedea nici Petrică.

— Vezi cum le grijești tu? Vor fi intrat în holda Bologoaei! Așa le scapi și prin pădure. Dar de te mai prind o dată, te-ai curățat de berbece, să știi!

Cuvintele din urmă le auzi Petrică alergând. Acolo trebuiau să fie oile, de bună seamă, unde a zis pădurarul. Le-a mai scos el de câteva ori din holda Bologoaei.

Până s-a înapoiat cu ele pe costișă, pădurarul se mistuise în întunericul de sub boltiturile stejarilor celor bătrâni...

înspre seară, pe răcoare, presura cânta de mama focului în vârful spinului, deasupra cuibului. Lui Petrică i se păru că niciodată n-au tremurat mai armonios și mai repede mărgelușele glasului ei.

Copilul se lăsă într-o rână, cu capul rezemat în palmă, cu bâta lângă el, și ascultă.

Era, îi părea lui, o căldură nouă, un avânt, un fel de îndrăzneală mai mare în piuitul ei. Se bucura de bună seamă că i-au scăpat toți puii, care acum nu-și mai iveau ciocurile tivite cu galben pe marginea cuibului, căscându-le, ci dormeau claie peste grămadă în cuibul lor, unde era cald și bine. Și în curând păsărica-i va acoperi și cu aripile ei, să nu le fie frig peste noapte.

Presura, cântând, îl vedea pe copil, dar nu se speria de el. Pentru ce s-ar speria? El nu i-a făcut

nici un rău, nu a zbu- rătorit-o niciodată.

Și la gândul că azi i-a fost de folos presurii, simți o undă trecătoare de căldură la inimă și se lumină la față...

Numai de-ar crește mai în grabă penele puișorilor, să nu mai fie așa de urâți! Nici nu vrea să-i mai vadă până atunci!...

Dar când, după o săptămână, trecu iar pe la cuib, cuibul era gol. Zburaseră puii cu presura. Și spre seară, când presurile începură să cânte, trei chiar, de pe spinul cu cuibul, nu mai cunosc care-s puii și care-i presura.

STRĂJERUL

De vreo trei nopți Niculiță doarme tare neliniștit, adică mai mult nu doarme. Se învârte de pe o parte pe alta, stă o vreme întins pe spate, dă țolica la o parte că-i prea cald, apoi iar se întoarce și se acoperă: parcă îl ia cu fiori de frig. Febra nici nu-i crește, nici nu-i scade, nu-l doare nimic și el nici nu se crede bolnav.

Vede că într-un colț, sub o icoană, pâlpaie un sâmbure de lumină și știe că e candela lor, pe care mamă-sa o lasă aprinsă și peste noapte, de când el nu prea poate dormi. Știe că mamă- sa se scoală de multe ori și vine lângă patul lui, se pleacă peste perină și aproape totdeauna îi spune, punându-și mâna rece pe fruntea lui:

— Iar nu dormi, Niculiță? închide ochii, cu ei deschiși cum să adormi?

Simte că mamă-sa, și când e în patul ei, e tot cu gândul la el. Uneori îi zice:

— Dumneata de ce nu dormi? Ți-e frică să nu fiu bolnav, nu-i așa? De aceea lași și candela aprinsă.

— O las să nu-ți fie frică în întuneric, că te trezești mereu.

Copilul se miră:

— Frică? De ce să-mi fie frică? Doar îs în casă și cu dumneata!

— Pe întuneric ți-e urât.

— Mie nu mi-e urât.

Spunea adevărul: nu-i era urât; se gândea la atâtea lucruri la care până acum nu se gândise niciodată...

Și, mai întâi, iată, liniștea asta nemaipomenită care stăpânea în împărăția nopții! Niciodată peste zi nu i-a țiuțit în urechi o astfel de liniște. Se împânzise în cameră, pătrundea de-afară, parcă nu numai prin ferestre, ci și prin pereți, cobora și din pod și se strecura prin tavanul de scânduri și grinzi. Izvora și din masă, din scaune, din lavițe, lăsând toate lucrurile moarte, goale, uscate și nefolositoare, care păreau cu totul străine, aduse nu se știe de cine și de unde și lăsate încet, abia pipăit, în cameră.

Acum nici nu i-ar veni lui Niculiță să umble printre ele, să le atingă. Prea erau străine și de neatins, de nepipăit.

Pălparea candeliei mișca umbre ciudate pe pereți, tot așa de multe ca toate lucrurile din cameră. Se uita la ele adeseori, mai ales când stătea pe spate în patul lui. Cu ce semănau? Dar până să se înfiripeze o formă, se și împrăștia și se ridica altă pâlpare de umbră. Cum se nășteau? Cine le purtau? Cine le sorbea?

Lui îi părea că le place să fluture așa, în liniștea nepătrunsă a nopții. Lor nu le era urât. Se mișcau și nu cunoșteau urâtul ce intrase parcă în scaune, în masă, în lavițe, chiar și în icoanele de pe perete, se cuibărise acolo adânc, să nu mai iasă din ele.

Ce știuse el de toate aceste înainte când dormea buștean, de cum pune capul pe perină seara, până-l trezea mamă-sa, dimineța, iarna să meargă la școală, vara cu vitele la păscut. Nu știa nimic și acum îi părea că-s lucruri de cea mai mare însemnătate să le știe.

Cum n-a știut nimic până acum, nici în câte părți fuge gândul într-o liniște așa de mare! De necrezut! Nici nu te poți ține pe urma lui și nici nu-l poți opri! Zboară într-o clipă în locurile cele mai depărtate.

Iată, acum s-a oprit la un cuib de presură într-un spin de pe costișe, unde pășteau vitele. Vede și cuibul, vede și vitele, deși nu-s nicăieri! Peste o clipă e la ei în șură și-l vede pe tatăl său făcând mestecături din paie și fân; peste alta e în carul care iese scârțâind din curte, și el șade pe sulul gros cu care se leagă snopii de grâu în carul încărcat; peste-o clipă e în școală și ascultă cum îl ceartă dascălul pe un copil care nu și-a învățat lecția.

Cum poate fugi gândul lui așa de fulgerător de la un lucru la altul, dintr-un loc într-alt loc?

Cum i-ar putea fi urât, când nu e nici pe-o clipă singur în pat, ci călătorește mereu? Oare mamă-sa nu știe? Și dacă ar merge numai cu gândul în atâtea părți! Dar se duce el însuși, în pat nu mai rămâne nimeni.

— Vezi, Niculiță mamii, și dormi, că acuși se face dimineață, și abia ai închis ochii.
 — Nu mi-i somn!
 — Trăbă să adormi și dacă nu ți-i somn. Numără mereu până la o sută și vei vedea că-ți vine somnul.

Pentru ce ar adormi? El nu-nțelege. Dar pentru că i-a spus mamă-sa începe să numere. Ajunge la o sută și începe din cap. Gândul însă nu-i mai stă aici și greșește. De la patruzeci parcă a trecut la optzeci. Și, dac-a trecut, nu-i tot atât? Nu-i, că ajunge prea iute la sută. Când începe a treia oară, nu mai ajunge nici la treizeci. Se trezește cu gândul la niște ghicitori, învățate din cartea de citire:

Câmpu-i alb, oile-s negre,
 Cin'le vede nu le crede,
 Cin'le paște Le cunoaște.

Păi da, scrierea și citirea! Asta a învățat-o și pe mamă-sa, nu-i nu știu ce! Nici asta:

De la noi la munte Tot zale mărunte!

Furnicile prin iarbă. Mai mult îi place alta:

Am o casă cu două rânduri:
 Sus stau câinii,
 Jos stăpânii!

N-a putut-o ghici mamă-sa, în ruptul capului, că-i bordeiul țigănesc, săpat în pământ, pe acoperișul de paie al căruia dorm câinii: dintr-o săritură-s acolo...

își aduce aminte de îndemnul mamă-si și iar începe să numere până la o sută. O dată, de două ori. A treia oară i se pare că s-a oprit la jumătate...

își dă seama c-a adormit oleacă. S-a trezit de trâmbișatul cocoșului. Oare a câta oară a cântat? Mai înainte știa că cocoșul lor cânta numai când se face ziua. De când dormea iepurește nopțile, auzise că mai de multe ori bate din aripi și cucurigă. Nici nu știa că bate și din aripi când vestește dimineața. Da' în liniștea nopții, acum aude și fâlfăitul aripilor. Adevărat că și ziua când cântă, face așa! Dar a câta oară va fi cucurigat acum? Ieri noapte l-a auzit de trei ori, întâia oară de cum s-a înstăpânit noaptea, devreme. Mamă-sa — întrebată — i-a spus că vestește și miezul nopții și zorile.

...Acum va fi cântat de miezul nopții. Dar oare de unde știe el cându-i? Cine-i spune? De bună seamă că e miezul nopții: aude și ceasul lor în camera vecină bătând douăsprezece.

Să fie numai miezul nopții? Așa de lungi sunt nopțile? Pân-acum nici nu se culca bine și se și făcea dimineață... Da' ceasul cum e făcut să știe toată vremea? L-o fi făcut oameni meșteri, ceasornicarii. Mari minunății în cutia lui! Odată, când s-a oprit, l-a luat tatăl său din perete și i-a deschis ușița. Și-a înălțat și el capul deasupra mesei și a văzut. Câte roțițe erau acolo, maică Doamne! Meșteri mari oamenii!

Ciudat îi părea lui Niculiță că peste noapte numai rar auzea ceasul bătând în camera vecină. Nu bătea și noaptea? Cum să nu, ceasul nu stă, numai când nu e tras sau e stricat. Cum de nu-l aude totdeauna?

Copilul ațipea uneori și dormea câte-o postată, dar când se trezea nu-și dădea seama că a ațipit. Cum să bage de seamă, când gândul lui era și acum neastâmpărat? Poate urmărea încă un vis, și o vreme visa treaz? Uneori înțelegea că continuă un vis, alteori nu... Păi, cum ar fi adevărat că el cade de pe acoperișul șurii lor și plutește prin aer ca pe aripi mari, ajunge pe pământ și nu se lovește? Ori că vaca lor Măndreana a avut doi viței, unul bourean și al doilea un pui de bivol? Ce comedie?

Cum să fie drept? A visat de bună seamă!

...De miezul nopții a cântat cocoșul, că iată liniștea crește parcă și lucrurile din casă sunt și mai pustii că pân-acum și le cotopește urâtul de tot. Dac-ar putea căsca și ele, se gândea Niculiță, ar căsca să le trosnească fălcile! Noaptea e tot mai grea!⁷

A răzbit-o și pe mamă-sa. O aude cum respiră de regulat și de adânc. Până acum n-a auzit-o. în camera asta dorm numai ei amândoi. Așa a poruncit doctorul. Pentru ce? Nu știe.

Dar lui Niculiță îi place mai mult așa. Când dormeau mai mulți într-o odaie și nu adormea în grabă, nu-i plăcea sforăitul bunică-sa.

Mamă-sa dormea lin. Poate nici nu ațipise decât acum, după miezul nopții. Și, dacă n-ar fi liniștea așa de mare, nici n-ar auzi-o.

Dar liniștea-i așa de mare, așa de grea, atât de adâncă acum, încât îi bate în urechi. Sau îi bate un ciocănel foarte ușor? Poate nu era decât zvâcnirea arterelor. Dar Niculiță nu simțea, ci auzea.

Noaptea părea că a crescut din cer până-n pământ și s-a pus pentru veșnicie...

Cum stătea întins, nemișcat pe spate de multă vreme, Ni- culiță auzi deodată, spintecând liniștea și întunericul, un țipăt mare, ca de om ori ca de fiară? Ca de pasăre ori ca de furtună? Parcă de furtună era. îl auzi și-a doua, și-a treia oară, înspăimântat, cu răsuflarea oprită.

După strigătul acela, liniștea creșu și mai tare. în vis ori treaz, lui Niculiță îi păru că numai

noaptea putea să țipe așa, înnebunită, să nu se cufunde undeva în hău. Strigătul a trebuit să se audă peste tot satul și chiar în lumea toată.

Și-a tras țolica și s-a acoperit și pe cap. Dacă va începe iar să strige? Dar n-a mai strigat! Ci, după o vreme simte că cineva-i ridică ușor țolica de pe cap. El se ghemui tot: poate-i noaptea, cea care a strigat mai înainte! Era treaz? Visa?

— De ce te-ai acoperit și pe cap, Niculiță maichii? Iată, ești tot o apă!

Aduse un ștergar și începu să-l șteargă.

— Mi-a fost frică! zise copilul cu mare silă.

— Frică! ziceai că nu ți-e frică.

— Da, a strigat așa de tare noaptea, și mi-a fost frică.

— Cine a strigat?

Nedumerit, mai mult cu îndoială, mai treaz acum, zise:

— Noaptea.

— Noaptea! râse mamă-sa, dar dându-și repede seama de febra copilului, continuă îngrijorată: cum să strige noaptea? Ea nu-i om ca noi. A strigat prăpăditul acela de Nichifor, străjerul satului. L-ai auzit și tu? Strigă de trei ori pe noapte și răcnește de parcă vrea să verse tot ce are în el. El a strigat!

— L-ai auzit și dumneata?

— Auzit, cum să nu! înainte cu câteva minute a vestit că-i liniște și pace în sat. Ar trebui să strige numai când se iscă vreun foc, ori dacă dau tătarii — doamne ferește — dar n-ai ce-i face! Zice că de aceea îl plătește satul, să vestească liniște și pace, să poată dormi oamenii fără griji.

Nichifor! Nene Nichifor! D-apoi îl cunoaște și el!

— Omulețul ăla cărunt, mereu cu pipa-n gură?

— Țăla, da! El e străjerul satului. În slujba asta nu intră omul harnic, care trăbă să se odihnească noaptea, ci unul ca el, un taie câinilor frunză.

Niculiță se gândi: cum poate un om așa de puțintel ca nenea Nichifor să dea un strigăt așa de mare?

— Nu l-ai mai auzit pân-acum?

— Nu!

— Se vede că ai dormit. Da' eu îl aud și din somn.

— El a fost adică?

— Păi cine?

— Nenea Nichifor stă de multe ori de vorbă cu noi, cu copii de școală. Știi dumneata că lângă școală este o crâsmă și dumnealui tot pe-acolo se-nvrârtește.

— Da, că nu-i place să lucreze, da' rachiul ar bea pe toată minuta.

— Nouă ne spune povești. Știe multe, scurte, lungi, și în versuri și fără versuri.

— Va ști, că de altceva nu e bun. Acum vezi și dormi și nu te mai înfrica de prostii! Cum să zbiere noaptea? Doar nu-i om! Strigă prăpăditul ăsta de Nichifor: până dimineața mai răcnește o dată peste sat.

Frică? Păi, dacă-i nenea Nichifor, cum să-i mai fie frică? Când îl va întâlni pe la crâșma de lângă școală îl va întreba el cum poate striga așa de tare? Și nu numai tare, și cu un fel de huiet care te îngheață.

Nenea Nichifor! Mereu se adună grupuri de școlari în jurul lui și-l ascultă câte spune. Știe multe. Oare de ce nu le va fi spus niciodată că el e străjerul satului și strigă noaptea că-i pace și liniște? îl va întreba el!

Mamă-sa s-a dus de la patul lui, dar nu-i mai aude respirarea. Se vede că n-a adormit încă...

Nenea Nichifor! Vai, bată-l pustia de bătrân! adică el a strigat. A învățat de la el și versuri frumoase, cu haiduci, dar și unele de scârbă! Oare dege-i vin în minte unele din acele urâte?

Saie-ți ochii tăi, nănaș,

Cu cine mă cununași,

Cu propteaua gardului Cu urâta satului!

Seara când se suie-n pat Parcă-i ursu'mpiedicat.

Dimineața când se scoală Parcă-i piatra de la moară...

Iată și de astea le spunea nenea Nichifor, versuri care nu se găsesc în cărți. Și altele, încă și mai urâte! îi veniră în gând și nu le mai putu opri și pe-acestea — tot urâte — despre unul Toma, o batjocură mare:

Toma Roma —

Cap — cumu-i al calului —

Stă la poala dealului,

Cu gura Cât șura!

Cu dinți Sfredeliți.

Cu buzele Ca lipitorile Are — nătărău —
 Urechii de căpău.
 Cu ochii Ca bladele!
 Cu mâinile Ca fusele!
 Cu picioarele Ca rășchitoarele!
 La poale de deal Culege podbeal Să-și facă O zeamă acră De tusă să-i
 treacă!
 Dară Toma ce-și vedea!
 Doi bondari se boncănea Două muște se sfădea Și Toma le despărtea.

Auzi tu, o prostie ca asta! Și cum i-a venit chiar ea în minte? I-a venit și iată că-i place și-i vine să râdă. Dar nu râde, numai cu fața și cu ochii... Apoi pleoapele cad.

Mamă-sa s-a aplecat asupra lui și i-a văzut zâmbetul. Parcă i s-a luat o piatră de moară de pe inimă. Poate nu va fi ce-a spus doctorul? Poate se face mai iute sănătos! Iată-l că a adormit și doarme liniștit!

Bată-l pustia să-l bată de străjer! Să-i sperie el copilul în miez de noapte! Și cine l-a pus să se oprească așa de aproape de casa lor! Doar trebuia să strige din capul uliței! Numai să-l întâlnească, îi va spune ea buchile!

CIORILE

De trei zile văzduhul se întunecase tot mai tare. întâi se părea că s-a înălțat o ceață răsfirată peste bolta senină, apoi negura aceea alburie s-a tot îndesat, s-a tot întunecat, ca un greu și uniform văl plumburiu.

Sub el lumea întregă era sură: dealurile, pădurile, luncile, aerul. Pomii din grădini, arborii înălțau brațe negre, neclintite în liniștea apăsătoare, ca într-o așteptare încordată. Frunzele se scuturaseră de mult.

Pământul era înghețat tun și frigul pișca. Fusesse și mai rece înainte de a se innora, dar acum, de trei zile, se mai muiase: în aer se simțea un fel de umezeală, un fel de aromă mai rece ca cea de ploaie.

De trei zile se învăluiau prin văzduh pâlcuri mari de ciori, izvorând nu se știe de unde, zburând înghesuite, cât parcă li se atingeau aripile, vâjâind domol în aer și lăsându-se pe ramurile negre ale pomilor din grădini. Crengile se aplecau și se legănau sub povara lor: în câte un pâlc erau cu zecile.

— Cra-cra! Cra-cra! Cra-cra!

Cele care vesteau astfel că au sosit lungeau grumajii și se închinau din cap.

— Cra-cra! Cra-cra!

Dar numai puține dădeau glas, pesemne ele erau crainicii. Celelalte se legănau pe crengile care nu și-au aflat încă echilibrul, când adeseori după una se ridicau în grabă toate în văzduh, rotindu-se, trecând pe deasupra grădinilor, întâlnindu-se în văzduh cu alte pâlcuri, cu care nu se amestecau și întorcându-se, uneori, să se așeze pe același arbore de pe care s-au ridicat, alteori poposind pe alți pomi sau arbori, în alte grădini.

— Cra-cra! Cra-cra! Cra-cra!

Sunt ciori de cele mari, sure, cu aripile tivite cu negru ca și coada și capul. Văzduhul nu rămâne multă vreme gol de roiul lor: când un pâlc, când altul se ridică învărtejindu-se, parcă acolo sus o putere străină le rupea rândurile, le învăluia până se adunau și iar se coborau undeva.

Ciorile n-au cuiburi prin arborii grădinilor, nici chiar în salcâmi uriași ce străjuiesc pe marginea pârăului ce trece prin mijlocul satului. Au venit de departe, de la păduri, unde, în câteva poieni cu stejari rari, cuiburile lor fac colonii întregi.

Aici, în sat, nici nu au astâmpăr de trei zile, mereu se rotesc în cete prin aerul sur și, când se așează pe crengi, câteva din ele trăbă să-și spună vestea:

— Cra-cra! Cra-cra!

Ca și când zborurile lor ar prinde mereu ceva nou, ceva străin, și vin să vestească și oamenilor și, nefiind încă sigure de vestea ce o dau, se ridică înfrigurate iar, să mai prindă o dată semnul, și îl spun iar și satului.

Copiii, îmbrăcați în veșminte groase, cu căciuli în cap, ies în curți, își dau capul pe spate și urmăresc vârtejurile ciorilor prin văzduh, până se lasă iar, grele, pe pomii grădinilor. N-au mai văzut atâtea ciori din iarna trecută.

— Cra-cra! Cra-cra!

Cei mai mulți le cunosc. Răzlețe trec și vara prin sat, mai ales când sunt pui mici la cloște, primăvara, și de multe ori fură câte unul. Copiii strigă, chiuie, zburătăcesc cu bruși după hoațe, dar ele se duc nepăsătoare cu bulgărașul de aur în cioc.

Copiiiilor nu le plac ciorile și nu le suferă prin curte. Dar acum nu sunt pui mici, iar ciorile sunt multe, pâlcuri întregi, și zboară învăluindu-se, să te tot uiți la roiurile lor ciudate.

De unde vor fi venit atâtea? Și parcă-s grase și grele, cum se apleacă crengile sub povara lor.

Copiii urmăresc tăcuți învăluirile de aripi pe sus, până îi pătrunde frigul.

Bărbați, femei, când ies prin curte, își aruncă și ei ochii spre cer, nu pentru a vedea zborul ciorilor. Dar ce caută ei și așteaptă nu se zăresc fluturând rar în văzduhul sur, până în seara zilei a treia de când s-au arătat ciorile: întâii fulgi de nea. Rari, mărunți, nehotărâți, mai mult se opresc decât coboară și jos pe pământ par tare firavi, ca niște scame, ca niște născuți fără de vreme.

— Uite că ninge' mamă! strigă un copil cu nasul turtit în geamul dinspre curte.

— Ninge, da, doar ne-au spus ciorile că va ninge.

— Ele au spus?

— Ele! N-ai auzit că de trei zile strigă mereu: cra-cra? Și nu le-ai văzut învăluindu-se în pâlcuri mari pe sus?

— Da' ele de unde au știut?

— Ele miroasă zăpada până e încă sus, în nori. În tot anul ne spun vestea. Da' acum abia începe să ningă. Va ninge însă bine peste noapte. Până dimineața va fi tot alb.

— Tot ciorile au spus?

— Nu ele, asta o știm și noi, oamenii. S-a muiat afară tare frigul și ăsta e semnul.

Și, iată, copilul vede pe geam că mamă-sa spune adevărul: cad fulgi tot mai mari, mai lănoși, și tot mai deși.

Din alte case ies copiii mai mărișori în curte. Cu capul gol, cu palmuțele întinse să prindă fulgii. Dar nici nu-i pot vedea bine și se topesc.

După ce a început să ningă, ciorile nu se mai rotesc în văzduh, nu mai croncăie, ci stau grele pe crengile uscate — nemișcate, ca într-o adâncă meditare.

Apoi, când încep să se însereze mai tare, stolurile se ridică în liniște de prin grădini și pleacă, fără să bage cineva în seamă, către pădurile din care au venit...

Dimineața ninge încă, văzduhul e întunecat de fulgii mari și deși care se grăbesc acum, roind amestecați, până unde se vede în aer.

Copilașii privesc prin geamuri, cu năsul turtit de sticlă, cei mai mărișori au început să-și probeze săniile. Dar zăpada e prea moale încă și săniile nu lunecă, ci trec prin omăt și ronțăie pământul înghețat.

Prin curți, unde și unde, s-a coborât din văzduh câte-o cioară, și fac pete pe imaculatul zăpezii. Nu croncăne nici una, ci caută cu ciocul prin nea, mai ales în apropierea gire- zilor de gunoi din fața grajdurilor.

Sunt tot ciori sure, de cele mari, nu se știe dacă au venit din pâlcurile din zilele trecute, sau sunt ciori răzlețe.

Unii copii le zburătăcesc cu cioturi de lemn, alții se uită la ele cu băgare de seamă. Nu sunt prea fricoase. Dacă una află un oscior ori altă bunătațe, se saltă din aripi îndată și zboară cu câștigul în plisc.

— Săracele! își caută și ele pâinea cea de toate zilele. Iarna e grea și pentru ele, spune vreun român în fața copiilor.

— Să mănânce muguri din pădure, zice un băiat mai mărișor, care ținea o uscătură în mână, gata să arunce după cioară.

— Mănâncă ele și muguri, când nu mai au încătrău.

— Mănâncă pe pustia! Nu le-am alungat eu de câte ori, iarna trecută, de la pătulul nostru de cucuruz? Se cațără cu ghearele de lați și ciocăne știuleții la care ajung prin deschizături. Mănâncă rânduri întregi de boabe.

— Ei, și a sărăcit tată-tău dintr-asta? Nu v-a ajuns mămăligă astă iarnă?

Băiatul îl privește prost, cu gura căscată. Nu răspunde.

— Bietele ciori, zise omul, mai culeg și ele o sămânță din brazdă, mai dezgolesc câțiva știuleți când e copt cucuruzul, și oamenii le alungă cu ce le vine la mână. Pun și sperietori la marginea porumbiștilor și văruiesc tuleii de pe delături să le sperie. Dar la folosul ce ni-l aduc nu se gândesc.

Băiatul care nimerise în vorbă cu românul era de felul lui cam obraznic.

— Nici ouăle, nici carnea lor nu sunt bune. Ba-s chiar spurcate, se repezi el. Ce folos aduc? Poate să zicem și noi că-s porumbi, nu sunt ciori, cum spune țiganul.

— Măi că pestriț ești în cerul gurii! Află de la mine, dacă n-ai știut până acum, că și ciorile sunt păsări folositoare. Câți șoareci de câmp nu stârpesc ele și câți viermi stricăcioși? Nu-i vietate care să nu-și aibă folosul ei...

De a doua, de a treia zi, au început să umple satul ciorile cele mărunțele, negre ca tăciunele pe tot trupul, "ceucele", cum le zic sătenii. Ele dau năvală oriunde se aruncă gunoi din casă sau din coțete și fac prăpăd în semințele ce se împrăștie găinilor, dacă nu-i nimeni afară. Zadarnic cărâie cocoșul și sare după ele: nu li-e frică și sar mai repede decât el, dar tot pe boabele aurii de porumb se lasă.

Ciori de cele mari vin rareori să fure de la păsările de curte. Nu-s așa de îndrăznețe ca cele mici.

Pentru prinderea acestora sunt în sat feciorași care știu împleti, din păr de cal, ghilțuri.

*

După o săptămână ninsoarea a încetat, cerul s-a înseninat și s-a pus un ger, că trosnesc noaptea acoperișurile de șindrilă, de se părea că praf se va alege din ele.

Acum începură să vină prin sat tot mai des și mai multe și ciori de cele mari. Ele se apropiau mai cu seamă de cotețele porcilor, de troacele lor și ciuguleau tărăța sau urluiala înghețată pe margini sau pe fundul lor. Uneori urcau și pe spinarea grăsunilor ce dormeau și-i purecau de mărunței cei suri și grași. Grăsunii, și dacă se deșteptau, nu mișcau: le plăcea cum îi gâdilă în spate.

Într-o zi, într-o curte se coborî o cioară de cele mari. Se vedea că zboară cu anevoie, iar în curte se văzu că-i și șchioapă.

Șontâc-șontâc se apropie de gunoi și începu să caute.

Doi băieți mai mărișori erau prin curte. Chiar se întorseseră de la săniat.

— E șchioapă, mă, zise unul.

— Hai s-o prindem!

— Cum s-o prinzi, că de zburat poate zbura. Mai bine o lovesc cu o scurtătură. E aproape.

Dar când să arunce cu bucata de lemn, o copiliță, sora unuia, începu să țipe la spatele lor. Ei nu simțiră când ieșise din casă.

— Ce-i, tu Aniță? o întrebă frate-său. De ce zbieri așa?

— *Vleau să plind cioaia*. Nu da cu bâta!

Copila văzuse de mult cioara pe fereastra dinspre curte; văzuse că-i șchioapă și-și pusese în gând să o prindă. Dar îi trebuise mult curaj și pază până să iasă din casă. Mamă-sa nu o lăsa afară pe gerul ăsta.

— Da' cum s-o prinzi tu, Aniță? E șchioapă ea, dar poate zbura.

— *O plind*. Nu da!

Și ea porni spre cioară.

Frate-său, de frică să nu zboare, avântă uscătura și nimeri pasărea, răsturnând-o într-o dungă.

Anița începu să urle. Mamă-sa ieși din casă.

— Ce-i aici? De ce plângi, Aniță? Da' cine focu' ți-a deschis ușa tinzii?

Și porni după copilă.

Dar până s-o ajungă, Anița înșfăcase de coadă pasărea care era vie încă, dar făcea slabe mișcări de apărare.

— Ce-i asta? întrebă mama întorcându-se spre băiat.

Îi povesti tovașul de săniat.

— Am văzut și eu cioara cea șchioapă prin curte. Da' tu ce-ai avut cu ea s-o omori?

— Uite că nu-i moartă, e numai amețită, răsuflă băiatul, văzând că pasărea se mai zvârcolea încă.

— Să lovești o pasăre șchioapă! N-a fost de-ajuns nenorocirea ei? Șchioapă acum iarna! De bună seamă a șchiopat-o tot un blestemat ca tine.

Și femeia-i arse repede două palme răsunătoare.

Anița, cu cioara de coadă, încetase de plâns.

Pasărea nu sângera, nici ochii nu-i erau închiși, dar nu mai avea nici o putere. Se vede că o croise bine băiatul.

Mama luă copilă de mână.

— Vino, Aniță, s-o ducem în casă, să o ducem la căldură, să nu înghețe.

Copila ridică spre mamă-sa ochii înlăcrimați:

— Da' nu *moale*, mamă? așa de *tale* a pălit-o Ionuț cu bâta!

— Vom griji-o să nu moară!

51

*

Peste câteva zile cine intra în casa lor putea vedea pe laviță o lădiță cu spițe și în ea cioara cea șchioapă. Anița era mereu lângă ea și pasărea începea s-o cunoască. Ea-i dădea și grăunțe și apă.

Ionuț, fratele, înconjură cât putea lădița. Nu-i plăcea să vadă cioara, care se înviora din zi în zi, și acuși îi va trece și umflătura de la picior.

Când se întâmpla să croncăne pe-afară o cioară, cea din colivie înălța pe-o clipă capul, apoi nu-i mai păsa.

NINGE

Toamna a fost tare ploioasă. Bine că a fost vreme frumoasă până a ținut culesul porumbului, să poată aduce românii și jipii uscați și să-i clădească în căpițe mari, răscolite parcă mereu de vânt. Pe

lângă clăile de fân și girezile de paie, grămezile foioase erau totuși mici, și mireasma cu care veniseră din câmp se împrăstie repede în vreme ce a fânului se va păstra toată iarna.

Oamenii erau veseli că au isprăvit culesul pe vreme bună, și acum nu le mai păsa că se puseseră ploile de toamnă: se va muia pământul și vor putea ara mai ușor. Cei mai mulți nu aveau ogoare pentru grâu și-l semănau în porumbiști.

Dar și după ce arară și semănară tot pe apucate, în zilele când vânturile mai împrăstiau norii, ploile nu mai conteniră. Dimpotivă, se puseră cu mai mult temei. Nu ploi mari, ci cu ațe subțiri și dese, cu fumegări grele, când pe umerii dealurilor, când pe văi. Uneori cerul se cobora peste sat, să-l ajungi cu mâna din vârful șurilor.

Azi așa, mâine așa, săptămâni în șir. Pe drumuri, prin curți, se prăsisse o tină în care roatele carelor intrau până la butuc și vitele până la genunchi.

Satul era vestit de tinos. Din bătrâni oamenii foloseau "picioroange", niște păruștei ciopliți frumos, în care erau icuite niște cercuri de lemn, să poată intra talpa piciorului, cam la înălțime de un metru. Cei mai mulți luau și băte când umblau cucuiați pe picioroange, dar alții, mai ales tineretul, umbla ușor și fără reazemul bătei.

Umblare la hotar, pe ulițele satului, mai era destulă: vitele ieșeau încă la păscut, oamenii duceau cu carele gunoiul ce-l mai aveau prin curți.

Și ploile mărunte țineau mereu. De la o vreme părea că se întunecă lumea toată. Și frigul creștea din zi în zi.

— De-ar îngheța odată!

— De-ar îngheța, da-i prea devreme. Ce ne facem dacă se pune iarna de acum?

— Mai bine să se pună, decât să ne înecăm în glod.

— Păi, tot mai pot paște oile prin porumbiștile nearate și vitele. Să le punem de-acum pe fân?

Într-o noapte s-au deșteptat oamenii speriați: umfla viforul streșinile de paie, să smulgă acoperișurile, șuiera și vuia în hornuri, se spinteca prin crengile negre ale pomilor din grădini, văietându-se pe zeci de glasuri; pătrundea pe unde putea, prin toate crăpăturile, în case, și răcea tare aerul, încât lumea se învelea mai bine în straie și pături.

— Țasta-i crivățul, tu muiere!

— Va fi, că s-a făcut frig în casă.

— Vine și prea devreme, și la vreme.

— Cum așa?

— Păi, s-a pus iarna prea curând, dar încălce a înlemnit și pe dușmanul de afară.

— Tina?

— D-apoi cum! Nu mai era de trăit.

Până dimineța, tina înghețase tun. Vântul spulbera mereu de pe cer toate petecele de nori care se mai iveau și se puse un senin verziu, cu cerul tare, înalt și larg. Și frig! Amorțea mâna pe coada securii și în ochi se iveau lacrimi.

Se oprise toată mișcarea în sat. Nici care pe uliți, nici vite la păscut. Prin colții de tină înghețată, mari, cu gropi rele între ei, sa-r fi putut schilodi vitele și să se sfarme roțile carelor.

Acum se puseseră în sat o sărbătoare care nu se știe cât va ține: până când va umplea zăpada gropile și va astupa colții și brășii înghețați din curți și de pe drum. Acum nu cutezau oamenii să-și ducă vitele nici până la fântână să le adape, le duceau apa cu ciuberele în poieți.

După trei zile crivățul s-a mai potolit. Și ici, și colo, se vedeau oameni pe acoperișurile de paie ale șurilor sau caselor, care astupau, cu jipi, spărturile făcute de vânt. A făcut destulă pagubă, deși paiele erau ude și grele de atâta ploaie.

De departe, cei care luau snopul din furca celor ce urcau pe scări, și-l potriveau în spărturile acoperișului, păreau niște schilozi care nu se puteau ridica dintr-un loc, și-și purtau brațele fără să le poată stăpâni.

Suluri de fum alb se ridicau deasupra tuturor caselor, zdrențuite la repezeală și risipite de vântul care bătea încă.

Oamenii trebuiră să facă foc, și era numai la sfârșitul lui noiembrie.

— Ne vom arde și gardurile la iarnă!

— Ei, nu va ține gerul de-acum!

— S-a mai pus și-ntr-alți ani iarna devreme și n-am pierit.

— Nu, da' mai demult ni se dădeau delnițe mai mari de pădure. Din an în an le-au tot micșorat.

Oamenii erau îngrijorați. Mai rămăseseră și porumbiști nearate.

Nu le mai putură lucra nici când încetă vântul și se muie frigul. Pământul nu se dezgheță.

În loc de dezgheț începu să ningă. Îndată ce se muie frigul, vântul începu să bată de la apus și umplu într-o zi cerul cu nori grei. O vreme trecură în turme tulburi și în cete pe sus, apoi văzduhul

întreg se împânzi de-o culoare cenușie, coborând până aproape de sat, nemișcat, și începu să fluture câte-un fulg de nea, care părea că nu știe unde să cadă, sau mai bine să rămână în văzduh.

Cârduri de ciori se învăluiau pe sus, peste sat, peste grădini, se lăsau pe crengile negre și iar se înălțau, fâlfâind moale din aripile negre.

Către seară începu să cearnă cu fluturi mari, scămoși, să ningă des cât nu se mai vedea la trei pași, și așa ținu trei zile și trei nopți.

Acum trebuia să înoți prin zăpadă și, până se făcu o pârție prin curți și pe drum, mai trecură câteva zile.

începură să umble săniile. Sub zăpadă nu se mai simțeau colții înghețați. Oamenii duceau iar gunoi la câmp, aduceau lemne din pădure, și unii cărau jipii de porumb rămași pe câmp.

— Devreme ne-a intrat anul ista alba în sat!

— Nu-i nimic, numai de-ar pleca devreme.

— Așa i-ar fi legea: dacă vine devreme, să se și care tot așa.

— Las' că-i bine! Cu tina aceea ne-am fi înglodat de tot.

— Da' era mai bine cu colții înghețați?

Bine-i așa! Uite ce mai drum de sanie se înfiripă!...

Ninge, se oprește, se scutură văzduhul, și, când ai fi crezut că se luminează, începe iar, închegându-se întuneric sur în înălțimi. Ninge acum parcă numai de mântuială, să fie în treabă...

*

De când aștepta Petrică să nu mai ningă deloc, să poată ieși cu săniuța pe care i-a făcut-o tatăl său anul trecut, și aștepta și ea într-un colț din cămară să-i vină vremea.

Nici nu s-a acoperit bine curtea cu zăpadă și Petrică o și scoase din adăpostul ei. Dar săniuța se hurducă pe colții înghețați și scrâșni, iar el se împiedică de brușii tari și căzu în nas. Căzu rău, îl podidi sângele și, când văzu zăpada roșie, începu să zbiere ca mușcat de șarpe.

Mumă-sa năvăli în curte, îl ridică, îl duse în casă și-l spălă cu apă rece, până se opri sângele. Suspinele lui Petrică încetară cu mult mai târziu.

— Te mai doare?

— Doare tare!

— Ți-ai fi rupt nasul în colții ăia. Ce copil ai mai fi fost tu fără noi?

— Da' am vrut să merg cu sania.

— Văd eu bine ce-ai vrut, dar iată ce ai pățit! Trebuia să mă întrebi pe mine.

De-atunci copilul o întreba în fiecare zi de zce ori:

— Acum pot să merg cu sania?

— încă nu! Nu-i încă drum de sanie.

— Nici acum?

— Păi, nu vezi că ninge încă? Vrei să-ți ningă căciula cea nouă?

Era singura lui căciulă și i-o făcuseră s-o aibă de Crăciun. Până acum, în iernile trecute, folosise o ruptură a unui frate mai mare, ce-i cădea peste ochi. Nu! Nu voia să i-o ningă. Dar cu pălăria nu putea ieși să-i degere urechile. în cea folosită iarna trecută pusese mamă-sa un ou de cuiabar și o vârăse sub pat, unde veneau vreo două-trei găini să ouă, de când se pusese frigul, că erau tare ouătoare.

într-o zi, când slăbise frigul de tot, dar ninge încă, Petrică își tot învărtea căciula în mână, minunându-se cât era de frumoasă cu blana ei neagră, strălucitoare. Și se gândea: și tatăl său, și frate-său pusese căciulile de când s-a lăsat frigul. Umblă cu ele prin zăpadă, uneori sunt albe de tot, și nu se strică. Le scutură de zăpadă când intră în casă, și căciulile sunt iar cum au fost.

îi spuse și mamei sale ce gândea.

— Păi bine, alea-s rable vechi, nu-s nouă ca a tă. ⁵³ Și dacă s-ar strica, pagubă-n ciuperci. Asta-i o căciulă scumpă.

Petrică rămase cu ochii la căciula din mână. Drept că era frumoasă! Și voia să o aibă nouă la Crăciun.

Totuși, supărarea nu-i mai trecea. Ninge și iar ninge! Așa putea ține până la sfârșitul lumii!

Se urcă pe laviță, privi prin fereastra ce răspundea în curte: se cerneau fulgi mari, scămoși. începu să plângă potolit. Nu se auzea, numai când suspina.

Bunica avu treabă în camera asta și-l află suspinând.

— Ce-i, măi copile? De ce plângi?

— Ninge, bunico!

— Și ce-i dacă ninge? Nu-i frumos?

— Da' ninge mereu și nu se mai oprește.

— Las' să ningă! De-aceea-i iarnă.

— Da' căciula?
 — Ce-i cu căciula?
 — O ninge dacă ies cu săniuța!
 — Și dac-o ninge, ce-i?
 — E nouă, bunico!
 — Să tot fie.
 — Da' se strică și nu mai e nouă la Crăciun!
 — Auzi tu, cumințenia pământului! Dar căciula de-aceea-i, măi copile, s-o ningă. în ploaie — pălăria, în ninsoare — căciula. Asta-i legea de cându-i lumea.
 — Da' mama nu mă lasă cu căciula, să nu se strice.
 — Ei, s-o strica! Ia-ți săniuța și pleacă. Nu-i mai frig deloc afară.
 Petrică stă în cumpănă. Bătrâna a ieșit în mână cu un ștergar pe care l-a scos din ladă. Copilul se uită pe fereastră.
 — Ninge! Ninge mereu!
 Nu cuteză să calce porunca mamei sale. Ce ar fi să iasă cu pălăria? Bunica a zis că nu-i mai frig defel.
 Căută pălăriuța veche, turtită, și o scutură de după cuptor. își aduse săniuța din cămară și se strecură încet pe ușa tinzii.
 “Nu-i frig, ba-i chiar cald”, își zise Petrică și înotă prin zăpadă, trăgând cu greu săniuța după el.
 Mamă-sa îl văzu pe fereastră, și ieși cu căciula în mână.
 — Vino, măi Petrică, și-ți ia căciula. E rușine să umbli prin zăpadă cu pălăria. Acum nu se mai strică. Ninge rar.
 Copilul se întoarse bucuros. își înfundă căciula peste urechi. Toată fața îi râdea: abia mai zărea cu ochii de sub căciulă. O împinse pe frunte și ieși cu săniuța în uliță. Era întâiul și se simți mândru că-i întrecuse pe ceilalți copii.

VÂNTURILE

îi plac toate vânturile. își aduce aminte că în copilărie a vrut odată să prindă vântul. Ieșise cu moșul său în grădină, unde era o baltă plină de trestii uscat — era în gură de primăvară. Trestiișul se îndoaia, foșnea uscat, uneori făcea valuri care parcă fugeau unul după altul.

— Uite, moșule, vântul! striga el înveselit.
 — Da, bate vântul și-i destul de rece!
 — Dumneata-l vezi?
 — Ce să văd?
 — Vântul!
 — Cum să nu văd cum se clatină trestia și salciile de pe marginea bălții!
 — Da' nu trestia și salciile!
 — Păi, ce alta?
 — Vântul!

Bătrânul ridică din umeri.

— Mă lași, moșule, să mă duc să-l prind?
 — Ce să prinzi?
 — Vântul!

— Du-te și prinde-l, zise zâmbind moșul său. Să-l aduci să-l văd și eu la față.

Băiețașul de-atunci a prins fuga, a ajuns la trestiiș, l-a văzut de-aproape cum se leagănă, a auzit cum foșnește din frunzele uscate, s-a uitat, a căutat prin trestiiș, dar vântul nu l-a văzut, nu l-a găsit, și, dezamăgit, s-a întors cu mâinile goale la bunicul său.

— Nu l-ai aflat?

54

— Nu-i!

— Păi tu credeai că-i cineva viu? Vântul, măi băiete, e o putere a aerului.

Și-aduce aminte că n-a înțeles nimic și a rămas tare nemângâiat.

Nu înțelege Nicu multe nici până acum: ce sunt vânturile, de unde vin, cum bat și unde se duc?

Și acum e mărișor, peste o jumătate de an va merge la școală. De când cu pățania din copilărie n-a mai cutezat să întrebe pe nimeni ce sunt vânturile.

Nu știa ce sunt, dar îi plăceau toate. Păzea noatenui lor, vreo trei sterpe și un berbec bulbuc, la cap cu coarnele mari, răsucite de vreo trei ori, pe o costiță plină de spini, la marginea unei păduri. Cunoștea acum toate vânturile.

Cea mai mică adiere, boarea, abia pleca firele de păiș, nu putea mișca nici frunzele spinilor, nu avea cântec, auzit poate numai de găzele mărunte și smălțuite, care se urcau pe firicelele de iarbă, cu piciorușele lor ca o părere și le clătina boarea odată cu firul de iarbă.

El zicea că nici boarea nu putea să fie mută, când toate celelalte vânturi își aveau cântecul lor. își

încorda auzul, se pleca cu urechea pe pajiște, dar nu auzea nimic. De bună seamă auzeau însă găngăniile, care la adierea boarei parcă înviau toate de unde erau ascunse prin iarbă și începeau să se miște și să se împrăștie în împărăția verdeții.

Unde era iarba mai înaltă se înfiora și ea la adierea boarei, și se închina ușor. Nevăzută și abia simțită de obicei, ce răcoare învietoare îi aducea în obraji când erau călduri mari! în potopul acela din căldurile verii, în cuptorul ce dogorea sub soare, de unde aducea boarea răcoarea aceea, ca de pe alt tărâm?

Nu știa, dar nici nu se întreba cu stăruință, ci numai așa, de mântuială. Se bucură că se răcorește și el.

Uneori, după-amiezile, când începeau să se lungească umbrele căpițelor din luncă, pe unde își păștea acum, în trecut, noatenii, boarea trăgea mai tare, purtând mireasma fânului proaspăt din căpițe. Boarea mai mare părea că înviorază acum și oițele lui, care retezau cu hărnicie firicele nouă de iarbă din cositură. Nu avea să pască mult pe-aici, până vor căra oamenii fânul, apoi luncile vor fi oprite, să crească otova.

Lui Nicu îi plăcea adierea asta mai tare, o inspira cu lăcomie și-i părea că-l... întinereste, se gândea el, dacă ar fi putut fi mai tânăr.

Spre seară mai pricepea răcoarea boarei, parcă ar fi adus-o din pădurea vecină; în toiul amiezii însă, și departe de pădure, nu avea de unde o răscoli.

Din ceea ce văzu cât a păscut oițele pe costișa plină de spini, înțelese că boarea adie numai pe pământ, nu se ridică departe în aer, nu ajunge până la coroanele arborilor, ba nici tufele de spini nu le clătește. Mai înțelese că boarea nu schimbă vremea, nu aduce nori, nu vestește ploi.

Ea răcorește pe lucrătorii osteniți și încălziiți în dogoarea zilelor de vară. Deși rămăsese rușinat de pățania din copilărie, când a voit să prindă vântul, îi tot venea și acum să se gândească la boare ca la o ființă vie, pe care nu o putea vedea, dar parcă o simțea ușoară, tinerică și fragedă.

Vânturile erau de multe feluri. Nicu, pe lângă oițele lui, toată ziua sub cer, avu vreme să le cunoască și să se împrietenească cu toate. Cu toate cele ce băteau din primăvară până toamna târziu.

Îi plăcea vântul ce bătea din aripi aspre, care venea de către răsărit, învolbura coama pădurii și ridica în pale lâna de pe noatenii lui, dar mai cu seamă de pe cele trei sterpe, și de pe berbece, care aveau lâna mai mare.

Învolburată, coama pădurii părea sură, nu făcea valuri, nu alerga cum alergau pe coastă lanurile de grâu verde înspicat. De câte ori le vedea pornind în valuri Nicu zâmbea, căci își aducea aminte de-o poveste cu un om cam țicnit, pe care i-a spus-o tatăl său. Omul a avut și el o holdă, într-un loc singuratic pe un deal, unde nu mai erau și alte semănături, și într-o zi s-a dus să vadă cât a mai crescut grâul. Dar bătea vântul de la răsărit. Holda verde unduia în valuri, care păreau că fug peste muchia dealului. Mintosul alergă acasă, își luă secerea și dădu fuga la holdă și începu a o secera așa verde, să nu-i fugă toată peste deal.

Doamne, dar ce minune era să privești când bătea vântul ăsta semănăturile de pe deal, să le vezi cum grăbesc și aleargă toate spre culme, și totuși nu se clintesc din locul lor. Nicu n-a văzut nici marea, nici un lac mai mare, să poată vedea valurile de apă, ci numai bălți. În bălți, și când bătea vântul tare, apa abia se încrețea.

Privind mereu fuga lanurilor de grâu, uitându-se la coama pădurii frământată și sură, ascultând cântecul potolit al copacilor de pe marginea pădurii, Nicu își uita nu numai de oițele lui, ci și să mai mănânce. Turmulița lui nu era departe, se răsfirea numai pe costișă, oițelor le plăcea să mănânce pe răcoare. Și vântul ăsta de la răsărit era totdeauna răcoros.

De la o vreme prindea putere și începea să miște și crengile pădurii, nu numai coama de frunze. Atunci se isca și alt cântec, în locul freamătului de mai înainte, un fel de vâjâit domol și adormitor, să-l ascuți cu ceasurile, își zicea Nicu.

55

Vântul ăsta de la răsărit era sec, uscat, și când pornea, copilul începea să cunoască din câte a văzut, că se pune vreme secetoasă. Bătea o zi-două, fugărea norii înalți pe cer, apoi se însenina, vântul înceta și vremea începea să se încălzească. Se pune vreme uscată, bună de fân și de seceră.

Dar când vântul se pornea de la apus, când aducea mireasmă de umezeală, de ploaie, Nicu începu să știe că se schimbă vremea, că vor veni ploi. Vină, numai să nu țină mult, cu zilele, să-i înmoaie straietele în toată ziua, să-i fleșcăiască gurguiul opincuțelor, încât să se tot împiedice de el. Vină și vânturile aducătoare de ploaie, să mai crească iarba pe costișă. Las' să plouă, că oilor le place să pască în ploaie, să le mai spele lâna!

Ș-apoi vântul ăsta de la apus nu e statornic, nu bate regulat în același fel, zile în șir. Pornește de cele mai multe ori năbădăios, frământă pădurea cu dușmănie, apoi deodată piere și răsună ploaia pe coama neagră și liniștită a pădurii.

Dacă ar răsună numai! Dar cântă, și pe câte glasuri! Cum să le prinzi pe toate? Și trăbă să le prindă, că-i tremură sufletul la fiecare întorsătură de cântec.

Minunea cea mare e cum răzbește vântul până în înălțimi și mână norii, îi scoate mereu de după măgurile de la apus și-i mână în turme mari — parcă-s turme grele de bivoli — și-i duce cine știe unde, peste păduri? Că norii sunt purtați de vânt, Nicu nu se mai îndoiește: a văzut de atâtea ori că dacă un nor din care ciuruie ploaia a trecut pe deasupra lui, ploaia — până ce vântul aduce altul tot așa de vânt-negru

— cade mai rar, în picuri mai mici, în ațe subțiri. Cum se suie vântul la așa înălțimi și cum are putere să poarte norii?

Dar norii oare ce vor fi? Dacă-s din apă, cum stă apa în văzduh și nu cade, numai câteodată? Dar el a văzut că sunt vânturi care se suie cu mult mai sus, deasupra norilor celor negri. Prin spărturi care se fac uneori în întunericul de sus, el a văzut nurași albi chiar la porțile cerului. Ei sunt duși de vânturi în altă parte, nu pe un drum cu cei grei de ploaie...

Apoi viforele de vară, care aduc furtunile cele mari, cu fulgere și trăsnete dese, cu durduituri ce se țin lanț, nu mai știi: în cer sau sub pământ, de unde își iau ele puterea cea grozavă, cu care încovoie copacii pădurii și urlă cutremurător prin întinderea nesfârșită a codrilor? De unde vin așa de viforoase, așa de mânioase, uneori seci, fără ploaie, de cele mai multe ori însă cu descărcări de ploaie, ca și când s-ar rupe cerul și curge ca din găleată?

Curg șiroaie groase ca funiile de la car și răsună cu larmă grea în pădure, de parc-ar fi la capătul lumii.

Vreme grea, purtată de vifor ca un blestem peste lume: culcă lanurile de grâu, strâmbă și rupe firele de porumb, răstoarnă copacii, umple pădurea de uscături, încât au ce aduna săracii o jumătate de an.

Lui Nicu îi place viforul cu fulgere și trăsnete, cu rupere de nori, numai să nu țină ploaia prea mult, să-l răzbească la piele, deși se adăpostește mereu sub vreun stejar bătrân de la marginea pădurii — împotriva poruncii ce i-a dat-o tatăl său să nu alerge sub arbori când e vreme tare.

Da! Lui tatăl său i ușor să zică, dar el nu-i aici în potop ca Nicu, și apoi de ce-ar trăsni chiar în stejarul sub care se adăpostește el?

Vorbesc și oamenii mari câte de toate. De când paște oile pe costișe el n-a văzut să trăsnească în nici un copac!...

Hei! Dar ce frumos e după ce stă ploaia și se limpezește cerul! Aerul parcă-i mai subțire și văzduhul mai albastru. Și după ce a trecut și viforul în drumul lui, se înstăpânește o liniște și pace în care răsună mai limpede și mai tare clopoțelii de pe cei trei noateni ai lui...

Odată, tot gândindu-se ce sunt vânturile și pentru ce bat, își zise că trăbă să fie măturătoarele și aerisitoarele văzduhului, căci după ele aerul era totdeauna mai curat. Și apoi, acasă la ei, de câte ori mirosea greu pe lângă grămada de gunoi de grajd, iar după vânt nu se mai simțea nimic...

Îi plăceau lui Nicu și vânturile iernii, dar mai mult să le audă șuierând și fluierând în strașină decât afară, unde îi tăiau obraji ca briciul. Îi plăcea să vadă cum învăluie fulgii de nea și ciorile din văzduh, dar de viscol se temea. Viscolul le scotea totdeauna fum din cuptor și casa se răcea până aeriseau. Viscolul acoperea câmpul în troiene de zăpadă, aducea lupii până-n sat — cum auzea vorbindu-se în casă în vreme de viscole mari...

...Și după ce începu să umble la școală nu știu mai mult despre vânturi, până în clasa a patra, când le vorbi dascălul despre mișcarea aerului. Nici atunci nu pricepu mare lucru și tot mai mult îi zăcea la inimă o poveste, ce i-a citit-o dintr-o carte străină un băiat care umbla la școală la oraș.

După istoria din cartea aceea vânturile își aveau zeul lor, pe unul Eol, care le ținea închise într-o peșteră și le dădea drumul numai când voia el... Pe vremea aceea, poate, oamenii vedeau vânturile. Și lui Nicu parcă i-ar fi plăcut să trăiască pe vremea aceea.

ÎNTÂIUL DRUM

Flutură rar câte un fulg de nea prin văzduhul sur. Se opresc pe-o clipă nehotărâți, apoi coboară iar și iar se opresc. Parcă le pare rău după înălțimea din care vin, se simt străini în lume și se tem de ce vor afla, jos, pe pământ.

Uneori îi prinde o undă de vânt și-i mătură, de nu se mai văd și trece o vreme până ce îndrăznesc să coboare alții. Îi mătură și din curte, de pe pământul înghețat pe care s-au așezat, ușor, ca niște scame de pene.

Nu e frig. A fost înainte cu câteva zile, până a înghețat tina. Acum e bine. Se tot încearcă să ningă, și nu poate. Se pare că iarna și-a uitat din anul trecut cum să-și scuture cojocul.

Lelea Anuța e necăjită tare. Copilul cel mic, sugaciul, oră- căie ca o broască în leagăn. I-a dat să sugă, dar n-a vrut. Își increțește și-și strâmbă obrăjorii și strigă tare, parcă speriat.

Îl ridică iar din leagăn și-i dă sânul plin și alb, dar broscioiul se ferește, se învinețește la obraz, și

zbeară din răspuțeri.

Așa o fierbe de azi dimineată.

— Ce te doare, puiole, ce te doare? Of, Doamne! De ce vor mai avea dureri și copiii?

— Îl pune iar în leagăn și Ioniță, frățiorul cel mare, se și

repede să-l legene în locul mamei sale, cuprinsă de trebi, cât nu mai știe unde-i este capul.

— Haia, haia! Haia, haia! mormăie cadentat copilul.

— Mai încet, mai încet, Ioniță, că-l răstorni.

Leagănul se balansează uneori, să ajungă cu fundul deasupra.

Ioniță mormăie tot mai tare și cât poate el de gros, să acopere plânsul sugaciului, să-și poată vedea mamă-sa de lucru.

— Haia, haia! Haia, haia!

Rar, aruncă ochii pe fereastră. Parcă ninge mai bine. Vântul țiuie uneori în streășina lungă, și fluieră scurt prin horn, și atunci flacăra din vatră se tupilează pe-o clipă, se topește repede, coborând pe tăciuni, ca și când ar fi gata să se stingă. Dar în clipa următoare învie iar.

Leagănă cu putere, cu stăruință mare. Poate adoarme cel mic. El vede și simte că mamă-sa e îngrijorată, dar de la o vreme îi vine greu și lui să mai audă plânsul frățiorului: parcă i-a intrat prin urechi până în mijlocul capului.

— Grijește, mă, că-l dai peste cap! Leagănă mai încet.

Cum să legene mai încet? De la o vreme se uită cu dușmănie la cel ce zbiară mereu.

Mamă-sa iese și vine și iar iese. Are treabă în tindă, în cămară, prin curte după lemne. Au făcut foc în camera dinainte și aici fierbe și mâncarea pe vatră. Rar privește și ea prin geam: ninge iar și acum. Rar, dar vântul se întetește.

— într-un târziu sugaciul a adormit.

— încet, Ioniță, de tot încet!

Ioniță ar lăsa bucuros leagănul și s-ar duce la fereastră să vadă cum ninge. Dar dacă se deșteaptă și plânge iar? Acum e așa de bine în cameră, în liniștea mare ce s-a pus. Privește cu încântare jocul flăcărilor pe vatră, deasupra lemnelor înnegrite. Par când săbiuțe ascuțite, când săbii late, când fuioare despletite. Și rar, vântul fluieră prin horn și parcă scuipe în foc.

Lelea Anuța începe deodată să caute cu înfrigurare prin solnița agățată într-un cui. Nu află ce caută, o ia din cui, o întoarce cu capul în jos și o scutură pe masă. Dar nu se scutură decât câteva fire de sare. Trece în tindă, caută în oale, intră în cămară, răscolește pretutindeni și iar vine. E neliniștită, îngrijorată.

— Măi Ioniță, n-ai văzut tu pe undeva sarea?

— în solniță, mamă.

— Nu mai este în solniță. S-a isprăvit.

— Poate în tindă, în oala de fier, cea crăpată.

— Nu mai este nici acolo.

Copilul se gândește: unde a mai văzut el sare? Dar nu-și aduce aminte să fi văzut într-alt loc.

— N-am cu ce săra nici mămăliga, nici mâncarea. Ce să fac? Aș da o fugă până la prăvălie, dar mă tem că se va deștepta copilul.

La gândul să rămână singur cu cel din leagăn, Ioniță se acri tot. Ce să facă dacă se va trezi urlând? Alta era cu mamă-sa acasă: putea să plângă cât de tare, nu se temea de vreo primejdie.

— Să mă duc să cer împrumut de la vecina, mamă!

— Du-te și vino repede!

Dar vecina nu avea, chiar acum o pusese în fasole și mămăligă, pe care a avut-o.

Și nu avea nici cealaltă vecină.

— Va veni tatăl tău de la pădure și nu pot face mâncarea.

Și, necăjită, lelea Anuța începu să caute iar. Nu află nimic.

— Știi ce, mamă? Niță doarme acum și nelegănat, mă duc eu la prăvălie să cumpăr sare.

— Tu?

— Știi că am mai fost și cu dumneata.

— Cu mine ai fost, dar singur nu. Singur nu știi nici unde e prăvălia.

— Ba știu. Cunosc casa. Are table verzi la ferești.

— Are, da' pân-acolo, prin câte hudite trăbă să treci? Te vei rătăci și nu vei mai ști veni nici acasă.

Ioniță zâmbi.

— Cum să nu știu? Las' pe mine. Dă-mi bănuții și o traistă și îndată-s cu sarea acasă.

Ce să facă mamă-sa? Nu se îndură să lase pe cel din leagăn. Era bolnăvior, de bună seamă, și trebuia să vadă și de mâncare.

— își aruncă ochii pe fereastră. Ninge mai des, cu fulgi mari, lănoși. Vântul se mai potolise.

— Ia-ți pieptarul și îmbracă-ți clicinul cel bun. Ia-ți și căciula.

Copilul se repezi să se îmbrace.

Mamă-sa deschise lada și adună din lădița ei, cu mare silă, douăzeci de bani de aramă. Căută o traistă mică și i le dădu lui Ioniță.

— Să-ți iei și băta, să nu-ți iasă în drum vreun câine.

— Mi-o iau, zise curajos copilul, aruncându-și traista după cap. îmbrăcat, cu căciula în cap, părea mai mare de cinci ani trecuți câți avea.

Banii de aramă îi legă mamă-sa în colțul năfrămuței lui cu rândunele și i-o puse în buzunarul clicinului.

— Aici sunt douăzeci de bani, Ioniță. Tu să dai năfrămuța lui jupânul și-i va număra el. Să-i spui numai atâta: m-a trimis mama să-i dai sare de banii legați aici.

— Păi, eu nu pot spune: să-mi dai sare de douăzeci de bani?

— Ba poți, numai să nu uiți până acolo.

Ioniță se simți jignit.

— Da', mamă, eu știu și număra până dincolo de douăzeci.

— Știi, cu greșeli.

— Acum nu mai greșesc. Dumneata nu m-ai auzit de mult cum număr.

— Bine, bine! Tu să dai năfrămuța jupânului, să dezlege banii și să-i numere el. N-ar fi rușine să-i numeri tu și să greșești?

Lelea Anuța ieși cu el din tindă, să-l ducă până la portiță.

Dar cum ieși în curte — altă îngrijorare: ningea tot mai tare.

— Mă Ioniță, eu zic să nu te mai duci tu nicăieri.

— Ba mă duc!

— Dar nu vezi cum ninge?

— Las' să ningă, doar is cu căciula!

Bătă avea zdravănă, cu măciucă, o bătă de corn, călită la foc de tatăl său. Să poftească să se ia vreun câine de el!

Porni pe uliță la vale, spre vatra satului, unde era prăvălia, iar mamă-sa se grăbi în casă la cel din leagăn. Nu mai era așa de îngrijorată. Dacă se va încurca pe hudițe, îi va arăta vreun om unde e prăvălia. Apoi, de! Copilul era mărișor acum. Frig nu era. Vântul încetase aproape.

Cu băta în mână, cu trăistuța după grumaz, Ioniță mergea vârtos prin zăpada moale, care abia albise ulița. în urma lui rămăneau urme negre, căci zăpada i se lua pe tălpile opin- cuțelor.

Ulița era pustie. Țipenie de om nici prin curți. Nici un lătrat de câine. Era o liniște și o pace, cât lui Ioniță îi părea că aude fâșăitul fulgilor de nea, care cădeau tot mai deși și se roteau uneori ca un potop de fluturi.

Se silea să-și amintească prin câte hudițe trebuia să treacă până la prăvălie. Prin vreo patru, ba parcă prin vreo cinci, căci în vatra satului ulițele erau scurte și se încrucișau mereu. Dar încă nu ajunsese până acolo. Mai avea, ulița lor era tare lungă.

înaintea unei portițe văzu un câine mare, ciobănesc, unul alb, mișos, și își strânse bine băta în mână. Dar câinele nu-i avu grija, părea că nici nu-l văzuse. Ședea liniștit în coadă și se uita și el cum ninge. Părea că pacea și liniștea din văzduh intrase și în el.

După ce trecuse de el, Ioniță mai înturnase o dată capul peste umăr: câinele era nemișcat la locul lui.

Dar cum începu să ningă de tare! Și văzduhul parcă se cobora tot mai jos. Se opri o clipă să scuture căciula. Mai gros de un deget era stratul de zăpadă ce se așezase pe fundul ei.

Se văzu deodată la o încrucișare de ulițe. Pe care să apuce?

Vezi că ulițele și casele albe de zăpadă nu mai semănau cu cele pe care le văzuse el când a fost cu mamă-sa la prăvălie: ajunsese parcă pe un tărâm nou. Totuși nu stătu mult la gânduri și porni pe una. Nu merse douăzeci de pași și nimeri într-alta, care carnea la stânga. La capătul ei intră într-o uliță mai largă, apoi în alta strâmtă de tot. Asta se înfunda într-o poartă. Nu! Pe-aici nu fusese cu mamă-sa. Se întoarse și tot orbecăind pin zăpada ce cădea acum ca o perdea, se trezi iar în ulița pe care venise.

începu să asude. Nu-i era cald, dar începu a se teme că nu va afla prăvălia. Porni înapoi și intră într-altă uliță, pe care nu fusese încă. Dacă ar fi fost i s-ar fi cunoscut pașii, căci acum lăsa urme adânci în zăpadă.

Nu era țipenie de om, nu zbura nici o pasăre, nu cucuriga nici un cocoș, nu lătra nici un câine. Numai zăpada cădea în perdele tot mai dese și lumina se micșora, deși încă nici amiază nu era.

Ioniță se opri și își încordă din nou gândurile. Deodată îi veni în minte că de-a stânga prăvăliei, nu prea departe, era biserica. Vezi bine! Cum nu s-a gândit până acum?

Va căuta să vadă turnul, dar cum nu știa unde se află, nu știa în ce parte să-l caute. Așa că se învârti încet în jurul lui și privi în toate părțile.

Dar nu vedea mai departe de-o aruncătură de băț. Sus, perdeaua de zăpadă era parcă și mai deasă.

Începu să asude și mai are. Va mai afla prăvălia?

Porni cu hotărâre pe altă uliță și ajunse într-o nouă înfundătură. El era singura vietate care se mișca pe drum, alb tot în potopul de ninsoare care sporea mereu.

Oamenii erau prin case, prin grajduri, făceau prin șuri mestecături de fân și paie pentru vite. Toată lumea era mulțumită că ninge, că au scăpat de gerul sec. Pacea tainică ce cobora odată cu ninsoarea intrase în toți.

Cum trecu de vreo trei ori pe aceleași ulițe, atrase atenția unui bătrân care privea prin fereastra unei case. Cine să fie copilul ăsta care se tot învârte pe aici? Când îl văzu iar, ieși în drum.

— Ce-i cu tine, măi Prâsleo? Ce cauți pe-aici?

— Că nu mă cheamă Prâslea, ci Ioniță, suspină copilul, care era gata de mult să plângă.

— Fie și Ioniță! Ce cauți?

— M-a trimis mama după sare și nu aflu prăvălia.

— Ai mai fost la prăvălie?

— Am fost cu mama, dar atunci nu era zăpadă și acum nu mai cunosc ulițele.

— Dacă-i așa, vino după mine.

Bucuros, Ioniță zâmbi și porni după bătrân. Nu-i mai păsa pe ce ulițe trece. Îndată se trezi înaintea prăvăliei.

— Ei, acuma știi?

Copilul își uită să-i mulțumească bătrânului și intră repede în prăvălie.

În odăița ticsită de rafturi și de miremele diferite ale mărfurilor, în aerul acela ciudat pe care Ioniță nu-l mai uitase de când a fost întâia oară la prăvălie cu mamă-sa, copilul se simți parcă mai în putere.

Jupânul de după tarabă îi zise, ridicându-și barba lungă și albă de pe o carte groasă în care citise:

— Mă copile, ieși și te scutură afară de zăpadă, nu aici.

Ioniță ieși și se minună ce strat gros de nea se pusese pe fundul rotund al căciulei și pe mânecele clicinului. Opincile încai erau hăbucite cu zăpadă până la curelele ce-i înfășurau gleznel.

— Să faci bine să-mi dai sare de douăzeci de bani, vorbi Ioniță, intrând și întinzându-i jupânului năfrămuța pe care o scoase din buzunar.

— Ce vrei cu batista asta?

— Acolo-s banii legați într-un colț.

Jupânul luă năfrămuța cu rândunici, dezlegă colțul, luă banii de aramă și-i numără.

— Nu-s, numai optsprezece, zise jupânul cu un zâmbet viclean în colțul gurii.

— Ba-s douăzeci!

— De unde știi tu?

— Păi, mama i-a legat acolo.

— Și i-a numărat ea?

— Mi-a spus că a legat douăzeci de bani să nu-i pierd până la prăvălie.

— Așadar nu i-ai numărat tu?

— Nu!

— Vin și-i numără aici pe tarabă, și vei vedea că sunt numai optsprezece.

— Douăzeci trăbă să fie, așa mi-a spus mama și ea știe număra și nu minte.

Zâmbetul se înteti pe obrajii jupânului cât se mai vedeau din barbă.

— Vino și numără-i, să nu zici că te-am înșelat.

Ioniță nu se apropie de tarabă.

— Vine vreme că tu nu știi număra până la douăzeci!

— Ba știu și după douăzeci.

— Dacă știi, vino și-i numără!

Copilul se apropie de tarabă și începu a număra banii, tot luând câte unul din grămadă și punându-l de-o parte pe scândură.

— Vezi că-s douăzeci? zise el triumfător. Doar mama nu minte!

— Mie mi-au ieșit numai optsprezece, zâmbi jupânul. Hai să-i mai număr o dată.

Și-i mai numără sub supravegherea lui Ioniță.

— Stai, că ai zis cincisprezece de două ori.

Jupânul râse.

— Se poate să ai tu dreptate, că omul bătrân mai iute greșește.

— Păi am dreptate, jupâne! Doar nici eu nu mint, ca și mama.

— Și zici că știi a număra și după douăzeci?

— Știu până la o sută. Mama nu mă crede, da' eu știu. M-a învățat Mitruț.

— Cine-i Mitruț?

— Un copil vecin cu noi care umblă la școală.

— Eu nu te cred! Ești prea mic să știi număra până la o sută. Hai să auzim.

Ioniță își uită și de sare și de ninsoare și începu a număra. Era vorba de ambiția lui.

— Bravo, măi copile! Știi bine. Nu mă mir că așa de mic te-a trimis mamă-ta după sare pe-o vreme ca asta!

Jupânul îi luă trăistuța, îi măsură sarea și i-o puse pe tarabă. Până luă Ioniță traista după cap, jupânul căută prin câteva rafturi și-i dădu o fluierice roșie de zahăr. Dar era chiar fluierice, bătrânul o probă: fluiera ascuțit.

Mai văzuse Ioniță astfel de fluierici pe la copii, dar el nu avusese niciodată. O luă în mână, o privi cu admirație, apoi deziluzionat o întinse peste tarabă jupânului.

— Nu mai am alți bani, zise el supărat.

— Nu trăbă nici un ban. Ți-o dau pentru că ai știut număra până la o sută.

Copilul stătu pe gânduri.

— Ia-o, mă Ioniță, dacă ți-o dă jupânul, ce mai stai pe gânduri, vorbi la spatele lui un om care intrase între timp în prăvălie.

Copilul se întoarse și-l văzu pe Ionu Linii, un om de pe ulița lor, care avea în mână o sticlă unsuroasă.

Ioniță întinse cu neîncredere mâna și luă fluiericea.

— Asta-i un copil deștept, zise jupânul; câtu-i de mic și mi-a numărat până la o sută.

— Păi seamănă cu mamă-sa, care-i deșteaptă foc, răspunse omul, în vreme ce jupânul îi umplu sticla cu gaz.

Ioniță mulțumi jupânului și ieși din prăvălie cu Ionu Linii.

Ningea și acum? Potop! în câteva clipe se albiră amândoi.

— N-am mai pomenit așa ninsoare! se miră românul.

Ce noroc că venise și el la prăvălie! Acum chiar nu ar mai fi știut pe unde să iasă în ulița lor.

Numai ei doi înaintau pe drum, prin amarnica ninsoare: curgeau, nu alta, fulgii lănoși, mari și grei, cât aproape se înnoptase.

— Da' cum de-ai venit tu la prăvălie, măi Ioniță?

— Păi tata-i la pădure și copilul cel mic plânge tare, se vede că-i bolnav, zice mama. Și ea n-a putut veni.

— Da' văd că bătă ai bună!

— Păi, cum! Dacă mi-ar fi sărit un câine în drum?

— Să n-ai grijă, că acum câinii zac în culcușurile lor și miroasă zăpada.

— O miroasă? se miră copilul.

— Păi cum! Să vadă ce fel de iarnă se va pune? Una slabă sau una geroasă. Câinii cunosc după mirosul celei dintâi zăpezi...

Olio! Dar cum se schimbă și casa, și șura, și curtea și gardul lor, și acoperișul porțiței, de când a plecat el la prăvălie! Gata să nu le mai cunoască.

Mamă-sa îl aștepta tare îngrijorată.

— De ce ai stat așa de mult, măi copile? Mă temeam că te-ai rătăcit și nu mai afli prăvălia, pe ninsoarea asta.

în loc de răspuns, Ioniță își scoase trăistuța cu sare de după cap, o puse pe masă, apoi duse la gură, întors către perete, fluiericea cea roșie de zahăr și o probă.

Un țuiut ascuțit răsună în cameră.

— Ce-a fost asta? îl întrebă maică-sa.

El îi arătă fluiericea.

— Mi-a dat-o jupânul, fără bani, pentru că i-am numărat până la o sută.

— Ai numărat tu?

— Păi cine altul, că eram singur cu jupânul în prăvălie.

Și Ioniță avu o singură părere de rău: că nu putea fluiera
și cel din leagăn cu fluiericea pe care i-o tot punea la gură.

LA SĂNIUȘ

Numai la o săptămână după Crăciun s-a înstăpănit iarna peste lume, până la marginile zării. S-a pus cu temei, să nu se mai clinească până vor începe să bată vânturile primăverii. Cojoc gros ca în anul acesta, spun bătrânii, n-a mai avut dumneai de ani de zile.

Ulițele satului s-au ridicat, astupând și pâraie și șanțuri și podețele de la intrarea curților: nici nu mai semănau a ulițe, ci a fâșii late de câmpie acoperite de covorul alb și gros.

Toate casele din sat par mai mici — ca și când s-ar fi cufundat — și au căzut într-un somn adânc sub acoperișurile grele de zăpadă, cu streșinile mai aproape de pământ.

Cine a văzut satul în toamnă, ori chiar cu două săptămâni înainte de Crăciun, nu l-ar mai cunoaște: e un sat străin.

Pare o arătare de pe alt țărâm, străin și localnicilor, dar mai ales copiilor, care nu se mai satură să privească noua înfățișare: porțițele, gardurile, șurile, șoproanele — oriunde a fost un acoperiș — se pitulează acum sub învelișul greu de omăt, cufundate într-o pace adâncă.

Copiii mai mici privesc prin fereastră minunea de-afară, cei mai mărișori ies și în curte să vadă, dar repede li se înroșesc urechile.

Odată cu încetarea ninsorii s-a înseninat și s-a pus pe un pui de ger să li se lipească degetele de clanța de fier a ușii. Intrau curând în casă tropotind din cizmulițele tivite la tureac, sus, cu piele roșie, și căroră în sat li se spune: călțuni. Numai fetițele purtau cizmulițe.

Cerul se înălțase tare deasupra satului, și din hoarnele ce ieșeau prin acoperișurile albe se înălțau suluri drepte de fum. Nu mișca nimic în văzduh. Vânturile, după ce spulberară câteva zile zăpada, ridicând troiene lungi și înalte, ca niște întărituri ale iernii, se mistuiră undeva după orizont.

Nici o mișcare pe ulițe, câteva zile până a ținut gerul cel mare. Satul părea pustiu, aruncat și încremenit în groaza asta de o putere peste fire.

Apoi frigul se slobozi binișor și oamenii, scoțându-și săniile de sub adăpostul șoproanelor, începură să le încarce cu gunoi.

Aproape în fiecare curte, înaintea grajdurilor, erau grămezi mai mari sau mai mici de gunoi, după câte vite avea fiecare plugar.

Nu era nici un drum de sanie, dar se făcu în grabă: talpa săniilor nu se cufunda în zăpada înghețată, ci luneca pe deasupra ei. În schimb vitele trebuiră potcovite. Zile în șir răsunară cele trei făuriști din sat, cântecul ciocanului țiuia ascuțit în văzduh.

Pe ulițele mai umblate de sănii se iviră dungi albastre, care străluceau în razele piezișe ale soarelui cu dinți, încât îți luau vederea. Era lunecușul lăsat de tâlpile late de lemn, care nu erau ferecate cu rafuri de fier, și care, la cotituri, se întorioiau, părând că vor să se învârtă în jurul lor.

Copiii se bucurară mai întâi și de muierea frigului, și de drumul săniilor făcut pe uliță. Ieșiră și ei în grabă cu săniuțele. Unele erau făcute de meșteri buni, cioplite frumos, încheiate temeinic, altele erau mai din topor, dovedind fiecare priceperea părintelui sau a unui frate mai mare.

Întâi se iviră mai puține, cu băieți mai mărișori; apoi tot mai multe, cu copii și copile și mai mărunței. Se umplură ulițele cu căciuli de toate formele, cele mai multe, prea mari pentru ei, le cădeau peste ochi și mereu trebuiau să le ridice cu mâna. Căciula nu se face pentru un an-doi și trebuia s-o croiască mai mare — credeau părinții — să-i fie bună copilului și când va crește mărișor.

Cei mai mici erau așa de gros îmbrăcați, încât abia-și mișcau brațele, pe care le țineau departe de trup ca și când nu ar fi fost ale lor, ci unele străine.

Rânduri mișcătoare începură să curgă pe ulițe, pe drumul făcut de săniile care duceau gunoi. Unele fugeau mai tare, altele mai încet, după cum erau de tari și ageri de picior cei ce trăgeau săniuțele. Se schimbau mereu caii și stăpânii, căci săniile singure nu mergeau fiind ulițele drepte, mai fără povârnișuri chiar, decât erau sub zăpadă.

Din zi în zi săniuțele de pe ulițe începură a se rări. Copiii mai mari și chiar cei numai mărișori porneau cu săniuțele pe coasta din capul satului din sus, către răsărit. Era o coastă înaltă, largă, de unde puteau pleca, din vârful ei, deodată zeci de săniuțe și veneau ca trăsnetul până la poalele ei, unde era loc șes, adăpostit — nu ducea pe-aici nici un drum de care. Era, din vremuri vechi, locul de săniat al satului.

Și nu veneau numai copii, ci și feciorași și feciori mari în unele după-amiezi, mai ales duminicile și în sărbători. Ei veneau cu sănii largi cu care aduceau și lemne din pădure, cu patru pari înfipti în capetele tâlpilor, cu câteva scânduri drept leasă, și altele pe de lături.

Într-unele se grămădeau și zece inși deodată. Când se urnea din vârful coastei una dintre ele, era adevărat prăpăd: vâjăia ca vijelia. Să nu fi întâlnit în cale nici săniuțe, nici om, că era primejdie mare.

Știau și ei, și nu intrau pe dâra micilor sănii, ci mai la o parte, căci loc era destul la coborâș. Știau și copiii, și se trăgeau și ei mai departe de ele, și multă vreme uitau să se mai sănieze. Și se uitau la fulgerarea săniilor mari, în care chiuiau feciori și feciorași.

Dar se întâmpla uneori, când sănii de cele mari erau mai multe și porneau din vârful coastei una după alta prea aproape, să se ajungă, să se izbească, să se răstoarne și să vezi ros- togolidu-se prin zăpadă feciori mari și feciorași, unii răzând, alții ocărând, ba se iscau mai rar și certe și chiar bătăi cu cei vinovați pentru răsturnare...

... Așa că nu-i nici o mirare că doi băieți vecini, copii de doi ani la școală, prinși veri la Sântoader, trebuiră să se roage zile în șir până îi lăsară părinții să se ducă la săniușul de pe coastă.

Se săturară să se sănieze pe uliță, în rând cu cei mici. Oricât de repede ar fi alergat calul, nu se

putea asemena cu lunecarea pe coastă în jos. Nu! Nici poveste! Au fost și ei iarna trecută de vreo două ori, cu un frate mai mare al lui Vasilică.

Dar anul ăsta fratele lui Vasilică era în armată, iar Nicu- liță, tovarășul lui, nu avea mai mare decât o soră. Dar o fată mare cum să vină cu ei la săniat pe coastă? Ar fi răs-o toți feciorii, socotea Niculiță.

Așa că anul acesta trebuiau să se ducă singuri.

Să se ducă dacă-i vor lăsa părinții, dar ei se socotiră mult până să le dea voie.

— Dacă pățiți ceva, nici să nu mai veniți acasă. Să plecați în lume! Cine a mai văzut așa copii neascultători!

Plecară supărați, până ce ieșiră din curte. Mergeau cu sania lui Vasilică. Era mai tare și mai frumoasă.

— Măi! Ne-au lăsat!

— Bine că ne-au lăsat!

— Acum hai s-o tulim!

Se făcură amândoi cai și porniră în fugă către coasta să- nișului.

Când se apropiară, stătură cu răsufierea oprită; nu de alergare, ci de mirare cum veneau, ca din praștie, săniuțele pe coastă, la vale. Cinci, șase, opt, în zece rânduri, drepte, linie, coborau și într-o clipă erau la poale. La coborâș nu se prea vedeau bine cei din săniuțe, câte doi, câte trei, chiar câte patru, dar când începură să urce pe alt drum, cunoscură mulți copii de școală. Ce de căciuli, maica mea Doamne, urcau, clătîându-se, coasta!

Era zi de lucru, dar tot veniră și feciori mari și copilandri la săniat. Nu mulți, numai cinci sănii mari. Cu deosebire de acestea trebuiau să se ferească, cum le-au dat în grijă părinții.

Dar nu era nici o pimejdie! Acestea coborau pe alt drum, văzură ei bine. Și, Doamne, cum mai zburau! Parcă le-ar plăcea și lor să fie într-una din ele. Cum vâjâiau spintecând gerul!

Priviră o vreme cum coboară zburând și săniile mari și cele mici, apoi începură să urce coasta în rând cu alți copii care ajunseseră cu săniuțele jos.

Parcă, parcă le-ar fi oleacă frică! Anul trecut în fruntea saniei a stat fratele lui Vasilică, ei doi la spatele lui. Acum, care va sta în frunte și care la spate? Amândoi nu încăpeau la un loc.

Cât priviră de jos ei văzură că cei doi ce ședeau în fruntea săniuței dădeau uneori și din picioare, când cu unul, când cu celălalt.

— Oare de ce fac așa? întrebă, încă jos, Vasilică.

— Știu eu?! Poate să facă să nu lunece sania prea tare.

— Ori poate s-o facă să coboare drept, vorbi Vasilică.

— Se poate și asta.

Ajunși în vârful coastei, se mai sfătuiră care să șadă înainte. Vorbeau tare și cam înfricați.

— Să șadă cel care conduce! zise un băiat din apropiere, care-i auzise sfātuindu-se. Care dintre voi se știe sania mai bine?

— Vasilică, zise Niculiță.

— Ba Niculiță știe mai bine.

— Ați mai fost singuri cu sania pe coastă?

Cei doi nu răspunseră, ci clătînară numai din cap, privind înfiorați cum porniră de lângă ei vreo trei săniuțe încărcate, lunecând cu repeziciune mare.

— Cel care șade în față trăbă să știe conduce, vorbi același băiat, apropiindu-se de sania lui, unde îl așteptau doi ortaci.

Să conducă! Ce să conducă? Sania dacă pornește odată, se duce ea de capul ei. Și încă cum!

Cei doi nu mai vorbiră nimic, se uitară cum șed în săniuțe, în care erau numai doi ca și ei și se urcară la întâmplare. Se trezi în față Vasilică, iar la spatele lui Niculiță.

Lunecușul era destul de mare de unde porneau săniuțele. Sania lor abia o mișcară, și lunecă într-o parte.

— Stai, Vasilică, să o oblesc, strigă Niculiță.

Se coborî, o îndreptă, se urcă din nou, dar când mișcară săniuța, o luă costiș de cealaltă parte.

Un băiat mai mărișor se apropie de ei și-i zise celui din față, pe care nu-l cunoștea:

— Trăbă să-i dai direcția cu picioarele ținute înainte, să n-o lași să se abată nici la dreapta, nici la stânga, până pornește odată bine. După ce a pornit odată, se duce ea de capul ei în linie dreaptă.

După multe încercări, cei doi vecini reușiră să pornească săniuța în linie dreaptă. Până nici nu s-au gândit bine cum s-a întâmplat, au ajuns la poala coastei.

Obrajii le ardeau de bucurie și ochii le scânteiau.

Au grăbit spre culme și după câteva drumuri, Niculiță zise:

— Acum tu știi, las' să șed eu înainte.

— Șezi și învață și tu, nu-i mare lucru.

Se pare că tot era mare, căci pe la mijlocul coastei, cum, cum-nu, săniuța se întoroi, alta o ajunse

din spate și copiii din amândouă se treziră claie peste grămadă.

— Mă, trăbă să ții picioarele gata și, după ce a pornit sania, să n-o lași când vrea s-o ia într-o parte. E lunecuș mare și ușor se abate din drum, zise supărat un băiat mai mare care venise cu sania a doua, ridicându-se cam șchiopătând.

Cu toată silința și grija, sub conducerea lui Niculiță se mai răsturnară de două ori, și atunci trecu la cârmă din nou Vasilică și nu mai pățiră nimic.

Către seară erau ruși de osteneală amândoi, când îi văzu la poala coastei un văr al lui Niculiță, unul Ilie, fecior june care venise și el la săniat cu alți trei cu o sanie de cele mari.

— Sunteți veniți de mult? îi întrebă el.

— De mult.

— Isprăviți acum, nu mai urcați și mergeți acasă. Dar înainte urcați-vă în sania noastră și vă săniați o dată, și cu ea.

Ei se codiră să urce în sania cea mare pe coastă, în sus, dar ardeau de dorința să vină o dată și cu ea, să vadă cum vine de repede.

— Urcați-vă, că sunteți osteniți. N-aveți grijă, nu veți fi grei.

Cei doi vecini și tovarăși ascultară, ajunseră pe culmea coastei, se așezară în sanie la mijloc, în jurul lor patru feciori în picioare și vărul lui Niculiță la cârmă.

Când porniră în chioțele celor mari, le păru că trec amețitor prin ceva fierbinte, așa le tăia obrajii curentul ce-l făcea sania, desplicând fulgerător aerul.

— V-a plăcut? îi întrebă Ilie.

— Vine mai iute ca a noastră!

— Vezi bine! cu cât e mai grea cu atâta fuge mai repede. Mai vreți o dată?

— Mai!

Și mai vrură, de patru ori, până ce Ilie îi duse la săniuța lor și-i porni spre casă.

Se însera, când intrară cu săniuța în curtea lui Vasilică și puseră sania sub șopron.

— Acum se vine, cu noaptea-n cap?le strigă din ușa tinzii mama lui Vasilică. Așteptați de-acum să vă mai lăsăm! Sunteți niște copii care nu aveți nici o măsură.

Cei doi tovarăși nu se înfrică, cunoscură de pe glas că mama lui Vasilică nu era mânioasă, ci numai se făcea. Știau ei: când era mânioasă țipa ascuțit și iute.

— Da' n-ați pățit nimic?

— N-am pățit.

— De șchiopătat văd că nu șchiopătați. Dar haideti în casă, să vă văd la lumina lămpii: întregi sunteți, ori ba?

Cei doi tovarăși zâmbiră. Știau că n-are ce vedea. S-au lovit, la a treia răsturnare, unul la frunte, celălalt la un ochi, dar nu-i mai durea de mult.

Intrară hotărâți în lumina lămpii înaintea femeii, care mai învărti ceva prin tindă, de unde-i întrebă:

— Nu v-ați răsturnat?

Copiii se priviră cu înțeles: ce să-i mai spună?

— Nu, răspunseră ei.

— Nu v-a ajuns altă sanie din urmă?

— Nu!

Gospodina intră în cameră, cu năframa cam pe-o ureche,

— cernuse o sită de făină și era năframa neagră ninsă puțin de pulbere fină. Se duse în fața lor și îi privi în lumina lămpii.

Dar abia-și aruncă ochii și-și plesni palmele: al ei, Vasilică, avea umărul obrazului drept vânat, iar celălalt avea un cucui în frunte.

— Vai, blestemăților, v-ați înțeles să mai și mințiți! Se apropie de copilul ei și puse degetul pe pata vânată:

— Da-aici ce-i? Apoi apăsă cu degetul pe cucuiul din fruntea lui Niculiță: Și aici ce-i?

Copiii rămaseră năucți: cum nu-i mai durea nimic de mult, nu știau că le-a rămas vreo urmă. își și uitaseră de durere.

— Nu-i nimic! răspunseră ei hotărâți.

— Așa? Nimic? Mai mințiți o dată? Și ea luă la repezeală oglinjoara agățată de perete și le-o ținu înainte pe rând. Nu-i nimic? Hai! Nu-i nimic nici aici?

Tovarășii se minunară de semnele rămase.

— Da' nu mă doare deloc, zise Vasilică.

— Nici pe mine, spuse tovarășul.

— Nu vă doare acum, dar v-a durut. Și de ce ați mințit? V-ați răsturnat, nu-i așa?

— Ne-am răsturnat, răspunseră ei blegoșați.

— Să vă mai cereți voi la săniat pe coastă! Nu-i aici drumul? Vreți să vă schilăviți, să rămâneți

neoameni, cu o mână ori cu un picior rupt! Să vă mai aud numai că-mi vorbiți să mai mergeți acolo!

Cei doi tovarăși iarăși nu se neliniștiră; mama lui Vasilică se făcea numai și acum că-i mândioasă, dar nu era. O cunoșteau ei după glas.

— Așteptați numai să vă vadă și ceilalți. Pe tine, Vasilică, tatăl tău, iar pe tine, Niculiță, tatăl tău și mama ta! Mi se pare că în seara asta plâng și la noi și la voi mâțele!

Vorbind, ieși în tindă și se întoarse îndtă cu doi bulzi de mămăligă cu brânză, pe care-i pregătise de cu ziuă, iar când sosiră copiii îi puse să se încălzească.

— Luați și mâncați, că veți fi înghețați. Așa copii mincinoși cine a mai văzut? Să vă mai cereți voi să mergeți la săniat pe coastă! Să vedeți ce papară veți mânca!

Copiii mâncară bulzii și Niculiță se duse acasă. Mamă-sa nici nu băgă de seamă cucuiul din fruntea lui. Bucuros, copilul se dezbracă și se sui repede în pat și își trase țolul peste cap. Începu să sforăie îndată. De-acum nu-i mai păsa: până dimineață umflătura aceea pe care o pipăia cu degetul sub țol va trece și va merge iar la săniat cu Vasilică.

POGĂNICIUL

A rămas orfan de tată la doisprezece ani. Avea trei frați mai mici și mamă-sa, lipită de săracă, trebuia să-l dea slugu-liță în sat. La ea nu avea ce păzi: nici cap de oaie, dar încă de vită mare.

Copilul crescuse mărișor pentru vârsta lui și era deștept foc, n-ar fi crezut nimeni la câte se pricepea. Se învățea ca

o sfârlează prin curtea stăpânului și numai înghețai cu ce ispravă intra în casă. Băga de seamă, dintr-o aruncătură de ochi, care lucru nu era la locul lui, sub șopron, în grajd, pe lângă clăile cu fân, la grămada de lemne, la cotețele porcilor, la ciubarul găinilor, și le punea toate în bună rânduială.

Slujba lui, cât se înverzea câmpul și dădea frunza tufișurilor, era să pască întâi oile cu miei mici, apoi, după înțărcat, să meargă cu vitele stăpânului la pășune.

Dar până nu se ivea încă colțul ierbii, îndată ce se dezgheța, se zvânta și începeau arăturile de primăvară, slujba lui era să fie pogănici, să mâne vitele la plug, să tragă toate și să țină brazda.

Stăpânul lui, un țăran cu stare, învăța la jug aproape în fiecare primăvară o pereche de junci sau junici. Moștenise obiceiul ăsta de la înaintașii lui în gospodărie, care nu vindeau niciodată viței nici măcelarilor care cutreierau satul în fiecare iarnă și primăvară, ci îi țineau să crească, și, după ce-i învățau la jug, îi duceau la târg și-i vindeau cu preț bun.

Stăpânul copilului, unul Precup, ținea la obiceiul ăsta, și așa, în toată primăvara, avea lipsă de un băiețuș care să mâne vitele la plug, să le facă să tragă toate și să țină brazda, sub supravegherea lui care era la coarnele plugului.

Perechea neînvățată încă o prindea între boii de la rudă și vacile din frunte, cu tânjala mai subțire, mai ușoară, imbel-ciugată de celelalte două, așa că nu prea puteau sări din brazdă nici să se înțepenească pe picioare, căci le trăgeau vacile mari dinaintea lor, iar din urmă le ajungeau coarnele boilor.

Totuși era mare zoală și frământare, zile în șir, și pogăniciul răgușea cât striga la ele.

Era ușor să răgușească, pentru că aerul era încă rece de tot, iar el, cum se frământa pe lângă vite, se încălzea și, când își scotea căciula, capul îi aburea. Și trebuia să și-o ridice adeseori.

De multe ori, pe juncul sau junica de către om trebuia s-o ducă de corn, pentru a ține cea dinafară brazda. Vitele tinere se băteau repede la grumaji, jugul le ajungea dureros și încercau mereu să iasă din rând.

În jug nu le puneau întâia oară, când începeau arăturile de primăvară. Prin curte, pe uliță, purtau adeseori jugul, prins într-o tânjală, uneori chiar la ruda carului, pentru a obișnui pe juncii neînvățați sau pe junice. Totuși, numai când ieșeau din muncă grea a aratului de primăvară, stăpânul Precup îi putea lăuda că știu a trage în jug.

Dar până ajungea la lauda lui, prin câte greutatea trebuia să treacă bietul pogănici!

Nu-i vorbă, avea și Precup biciul pe umăr, striga și croia și el cu biciul perechea care învăța, dar greul cădea tot pe Nichifor, pe băiatul pogănici.

Nu era ușor să ducă de corn vita de către om. Precup ținea un soi de vite mari, care la trei ani nu mai păreau junci și junice, ci boi și vaci în toată legea. Copilul ajungea cu greu la cornul lor, mai cu seamă când vita își ridica sau își smucea capul. Și, adeseori, îi era destul să-și încordeze grumajii pentru a se scutura de pogănici.

Era grea și ostenitoare slujbă și pe vreme liniștită, dar când băteau vânturile reci, arzătoare, ale începuturilor de primăvară! Și Precup era cel dintâi plugar în sat care răsturna brazda, abia că se ducea zăpada. Și de câte ori arătura lui era acoperită de covorul alb al iernii, care se întorcea să mai vadă ce-i prin țară!

Stăpânul trebuia să vadă, chiar dacă nu era prea bucuros, că pogăniciul era sprinten și curajos,

neobosit și îndemânat. Alt copil în locul lui nu ar mai fi cutezat să prindă juncul de corn după ce s-a scuturat o dată de mâna lui. Dar Nichifor nu se dădea bătut. Iarăși și iarăși se sălta în vârful opincilor să ajungă la corn, iar când nu izbutea făcea un salt și tot îl prindea.

Purta biciul pe spate, dar rareori îl folosea, decât să pocnească cu el. Și pocnetele erau rare, pentru că din apropierea celor șase vite nu putea pocni, fiind prea aproape de ele. Numai când — pentru un răstimp — cele tinere se mulcomeau și țineau brazda, se depărta puțin de plug și-și încerca pleasna cea nouă.

Ce pustiu era însă pe câmp, pe ogoare, în văzduh! Pustiu și sur pretutindenea. Și frig! Nici ciocârliă nu se ridica încă în văzduh, numai ciori treceau din când în când și se lăsau pe arătură, iar prin văzduh trecea croncănind spre păduri vreun corb, rar de tot.

Nichifor simțea că toată firea era moartă încă, nici mireasma de iarbă verde, nici de ploaie, nici o strălucire a soarelui. Cerul era mereu cenușiu, neclintit, și rareori fluturau câțiva fulgi de nea.

Precup avea vorbă în fiecare primăvară cu nevasta și cu soacra pentru aratul prea timpuriu.

— Nu-i nici un câștig. Zadarnic sameni de acum orzul și ovăzul — dai hrană ciorilor. Cine mai iese cu plugul odată cu tine?

Omul le lăsa să vorbească și-și vedea de treburile lui.

— Duci și pe copilul ăsta cu iarna-n cap, încât vine degerat seara, cu buzele și mâinile crăpate, vine, sărăcuțul, fript de vânturile primăverii. Ce va zice biată mamă-sa? Că l-a dat pe mâna unui nesăturat care...

— Care vrea să facă om din el, să știți voi! le tăia vorba. Ce zici tu, Nichifore?

Copilul, în căldura din casă, simțea durerea din degete, îl pișcau mai tare crăpăturile de pe buze și de pe mâini, dar nu se arăta.

— Dacă ar fi după Precup ați pleca cu plugul în toiul iernii, zicea bătrâna.

Când se sătura de gura lor, bărbatul se proptea pe picioare și întreba:

— Numai anul ăsta am ieșit prea în grabă la plug?

— Păi, chiar asta spuneam și noi, că în tot anul faci așa.

— Și mi-au mâncat ciorile sămânța? S-a făcut rău orzul și ovăzul? Nu am avut noi clăile cele mai multe la secere?

— Am avut.

— Păi, ce mai vorbiți? Tacă-vă pliscul că știu eu ce fac! Eu nu mă amestec în treaba voastră: când vă apucați de tors fuiorul, când puneți războiul, când înălbiți pânza. Nu vă amestecați nici voi unde nu vă fierbe oala.

Alteori cele două femei căinau juncii sau junicile pe care le dejugau seara, în curte, Precup și Nichifor.

— Le pui și tu la munca cea mai grea să învețe la jug! Uite cum sunt de zolite și de ostenite junicile!

— Da' când vreți să le învățăm?

— La lucru mai ușor, că-i păcat să chinui vita crudă.

— N-o chinuie nimeni, că trage între boi și vaci. Mai mult se plimbă decât trag.

— S-or plimba! zicea bătrâna pipăind grumazul bătut de jug al juncului. Uite ce-i aici.

Omul nu le mai răspundea, ci ducea cu Nichifor vitele în grajd și le dădea de mâncare.

Dimineața plecau iar, când abia se lumina. Pământul unde arau era departe de sat, cale de-un ceas și mai bine.

Era adevărat ce ziceau femeile: încă nu începuse nimeni la arat. Dar, de când se știe satul, tot din neamul lui Precup ieșeau cei dintâi cu plugul.

Plugul era pus pe cobile, așa-l duceau și-l aduceau de la câmp, și pe cobilă era legată și sarcina de fân pentru vite. Mare sarcină pentru șase capete.

Precup îl lăsa pe Nichifor să se cuibărească pe fân, dar pogânicul nu putea rămâne multă vreme nemișcat, îl pătrundea frigul și sărea în drum, încercându-și pleasna cea nouă, în toată slobozenia, în urma plugului.

— Bună pleasnă i-ai făcut, Nichifore.

— Bună!

— Pagubă că, pe lângă brazdă, nu prea ai loc să pocnești.

— Să am, ar trage vitele mai bine, și juncii.

— Cred și eu.

Peste sat mai stăruia fumul de cu seară și ceața nopții. Cerul era jos și întunecat, un aer rece, un frig uscat. Respirarea celor șase vite țâșnea pe nări ca niște fuioare albe.

Nichifor se mai urca uneori pe sarcina de fân, apoi când îl pătrundea frigul iar cobora și pocnea din bici.

Ajunși iar în brazdă, lui Nichifor îi părea că juncii au, la început, aceeași simțire ca și el: le era silă

să plece iar. Dar după două-trei brazde intrau și ei în ritmul cunoscut, din zi în zi tot mai bine, tot mai ușor.

De la o vreme, juncul de către om nu-și mai ferea cornul de mâna lui; lui Nichifor îi părea chiar că îl privește cu prietenie, cu ochii lui negri, mari, înlăcrimați parcă. Părea că-i spun: "Ce să facem? N-avem ce face!" Adică nici juncul, nici el, Nichifor.

La amiază le puneau juncilor fânul cel mai bun, otava, dacă aduceau și otavă. Și ce plăcere era pentru pogănici să șadă pe ruda boilor și să se uite cum mâncau juncii! Dar ce bucurie să șadă, ce plăcere, după atâtea ceasuri de umblet!

Când începea să mănânce i-ar fi plăcut să-și poată deschide mai bine gura, dar, o vreme, cum buzele-i erau crăpate tare de vânt, nu o putea deschide bine și trebuia să-și taie cu briceagul bucăți mici de pâine, până i se mai deștepeneau buzele.

Vânturile astea, de la crăpatul primăverii, parcă nici nu erau vânturi, ci adieri tăioase de pe zăpadă, de pe gheață, care se strecurau prin aer nevăzute, ca niște șerpi subțiri cu limbi ascuțite.

Vânturile! Dacă n-ar fi vânturile astea secetoase și înghețate!

Da, vânturile și umblatul cel mult alătura de vite, adeseori prin bruși tari, încă nedezechetați de tot! Nu-i mirare că înspre seară îi tot veneau în gând versurile auzite nu mai știa de la cine:

— Sfinte, Doamne, soarele Ca ma dor picioarele.

Poate tot un pogănici a iscodit și vorbele astea!...

Dar ce bucurie pe Nichifor când juncii sau juncile erau date bine la brazdă, când trăgeau întins cu celelalte, când se învățaseră cu jugul! În toată seara le mângâia pe bărbie când le desjuga, iar în iesle se strecura, adeseori fără știrea stăpânului, și câte un braț de otavă.

Și apoi ce supărare pe capul lui, când venea târgul de la

Ispas, când Precup ducea de obicei la vânzare juncii sau juni- cile!

Cu săptămâni înainte era tot întunecat, încât stăpâna, ori mamă-sa, zicea adeseori:

— Ce să fie cu copilul ăsta de-i tot cu voie rea?

— Poate-l doare ceva. Nici nu mai mănâncă cumsecade.

— I-am spus eu lui Precup, că-l prea zolește la plug cu iarna în cap.

Precup însă vedea pe Nichifor că îndată ce nu avea altă treabă, era tot pe lângă perechea de vânzare. Le scărpină pe grumaji, le țesăla, le hrănea bine.

— Așa le grijește, de parcă-s ale lui! zicea stăpânul.

— Păi, nu le-a învățat el la jug? răspundeau femeile. Și acum, când is învățate, le vinzi!

Dar câtă vreme a stat Nichifor sluguliță la Precup, în doi ani, n-au vândut vitele tinere. Într-un an au ținut juncii și au vândut boii cei mari, în cel următor au ținut juncile și au vândut vacile. Pogăniciului îi trecu supărarea.

Cele două femei se țineau cu gura de Precup, când mergea la târg cu juncii sau juncile:

— Să nu uiți să-i cumperi și băiatului ceva.

— Ce să-i mai cumpăr? Pălărie i-am cumpărat.

— Să-i cumperi o pereche de bocanci, să aibă și el duminica o încălțăminte în picioare. Să mai iasă și el din opinci.

Precup se îmbufna:

— Dacă vor ieși toți din opinci, n-o să fie bine de noi, tu muiere!

PLOAIE CU ȘIROAIE

De trei zile se pusese zăduf mare. Și mai înainte s-a aprins cerul senin și dogorea văzduhul, dar, din când în când, tot se mai isca o aripă de boare și adia prin cuptorul lui iulie.

Dar de trei zile s-au încuiat porțile văzduhului și-a coborât peste lume o cloceală, un năduf greu, care scurta respirarea, care cobora parcă de pe tărâmurii cu boliști grele, și mirosea a glod, a putreziciune.

Prin curți, la umbra gardurilor, câinii scoteau limbi de-un cot, ca niște panglici fine de catifea roșie, în vreme ce flămân- zările li se zbăteau de respirarea deasă. În țărâna de sub streșini se scâldau găinile, cu penele rășchirate, când lăsân- du-se pe-o parte, când pe alta, cu sprijinul picioarelor, ridicând mereu nurași de praf.

Vrăbiile se pitulau prin cuiburile din acoperișurile de paie ale șurilor, ori se vârău adânc în streșinile de spini și paie ale gardurilor. Rar se lăsa o țarcă în vârful unui par, cărâia repezit și slăbănog de câteva ori și își lua zborul. Și mai rar se rătăcea o mierlă galbenă în câte-un nuc, dar nu fluiera după obicei, ci se miorlăia urât, ca pisicile, semn că-i era scârbă și ei de cloceala asta.

Era încă devreme, dar năduful era înăbușitor. Ulițele erau pustii. Peste sat liniște mare și un fel de ceață alburie, care de trei zile se tot îndesa în înălțimi, cât nu se mai vedea seninul curat, ci unul spălăcit de tot.

Pe podmolul de lut de sub streășina lungă de paie a casei, moș Vintilă adormise cu pipa în gură, rezemată în piept, cum i se plecase capul. Petrișor, nepotul, în mână cu o crenguță de nuc, alungă muștele ce încercau să se așeze pe fața și pe ochii bătrânului. Erau și muște mari, verzi, care se izbeau ca alicele de perete și de capul bătrânului. Petrișor era gata să le plesnească cu creanga de nuc. îl apăra bine pe moșul său. Bătrânul, în vremea din urmă, adormea ușor cât ce ședea și-i tare scârbă de muște. îi asigurase lui Petrișor câte două nuci și un măr, de fiecare dată când îl păzea de muște. Nu le-a putut suferi toată viața, iar acum era neputincios în fața lor cât ce ațipea.

Petrișor știa că, dacă moșul său se trezea la o pișcătură de muscă, nu mai căpăta nimic; așa că era mereu cu ochii în patru, câtă vreme dormea sau moțăia bătrânul.

Și acum, pe zăpușeala asta, muștele parcă obosiseră și zburau ca turbate.

Petrișor se mira de fiecare dată de unde scociorăște moșul său nucile și merele, căci după știința lui nu mai avea de la Paști nici de unele, nici de altele. Cât a putut l-a pândit pe bătrân să vadă de unde le scoate, dar n-a putut afla. Când nici nu se gândea, moș Vintilă deschidea palma și-i întindea bunătașile.

Azi bătrânul nu ațipise prea mult pe podmol, sub streășina casei. Aerul era mai greu, mai înecăcios ca ieri și alaltăieri. Se ridică cu greu de pe podmol, făcu câțiva pași în curte, puse palma streășină și cercetă cu băgare de seamă cerul, mai ales către apus. Și, după multă căutare, descoperi, în sfârșit, ce căutase zadarnic de două zile: chiar la apus, pe culmea Măgurii mari, se pusese o pată mare, întunecată, care părea că crește mereu.

— Azi, cât ce trece de amiază, vine potopul, măi Petrișor. Dă fuga în grădină și adă mohorul pe care l-am cosit, azi dimineață, pentru vițeii și du-l în șură, să nu-l ude.

— Da' chiar plouă, moșule?

— Plouă! Și încă ce ploaie! Potop o să vie. Bine-i că se dezleagă, în sfârșit, încuietorile cerului; numai să nu bată gheața.

Când se întoarse nepotul din grădină, bătrânul era în casă, în camera de dinainte, și-i dădu cele două nuci și mărul.

— încă nu plouă, moșule, da' soarele abia se mai vede din ceață.

în vreme ce vorbi mușcă din măr și se gândi că moșul său are de bună seamă o ascunzătoare aici, în ladă, sau în vreo laviță.

— încă nu plouă, că mai întâi trăbă să se adune furtuna cu puterile ei în jurul sâmburelui celui negru de la asfințit, când pornește să vină în galopul cel mai mare, să-l ajungă pe Sântilie cu trăsnetele lui.

Lui moș Vintilă, când era zăpușeala mare, îi plăcea să șadă în odaia asta, cu toate ferestrele astupate cu năfrâmi negre, ca să nu umble musca și să rămână răcoarea de-dimineață. Aerul era mai subțire, mai ușor de respirat.

Bătrânul fu de părere să mănânce de amiază până nu se dezlănțuie potopul, și copilul fu bun bucuros, căci de mult îi era foame.

Ospătară, la masa din tindă, mămăligă rece cu brânză și cu ceapă, băură apă rece din ulciorul de lut, luminând frumos din smalțul verde.

Când gâlgâi moș Vintilă cea din urmă înghițitură, în plimbarea mărului lui Adam, mare cât o vertebră, se sparse departe întâiul tunet, care hurducă parcă după capătul pământului.

Afară se coborî în grabă o întunecime, cât părea că se face seară și numaidecât pomii începură să se îndoiaie și într-o clipă din curte, de pe uliță mai ales, se ridicară nori de praf.

Moș Vintilă luase năframa cea neagră de la fereastra ce răspundea în curte și se uita cu încordare. Fulgerele sporeau, se încolăceau vinete prin norii ce veneau învăluiți și grei, ca niște turme de bivoli înspăimântați, și cerul se surpa acum în toată clipa, când aici, când acolo, tot mai aproape.

— Vreme tare, măi Petrișor!

Copilul se speriașe, ghemuit într-un colț.

— Nu mai trăsnește, moșule?

— Mai trăsnește, cum să nu, că-i mare prăpădul. Numai de n-ar bate gheața.

Se miră că nu se surpă odată cerul și nu pornește ploaia. Era cu ochii prin geam tot în curte: să vadă, sar de la pământ întâii picuri? Dacă săreau, era gheață.

Zadarnic pândi el cu ochii în curte, căci ploaia se descărcă dintr-una peste tot satul, răpăitoare, bubuitoare, vâjâietoare, asurzitoare. Nu erau picuri nici de gheață, nici de ploaie, ci sfori groase, întinse, și ele împânziră în câteva clipe văzduhul, din cer până în pământ, întunecând lumea.

Copilul rămase cu gura căscată; nu mai auzise, nu mai pomenise așa furtună. O vreme pomii se mai îndoia, crengile se învăluiau ca și când ar fi vrut să se smulgă din trunchi, vântul ducea pieziș perdelele sforilor de ploaie. Apoi vântul trecu, pomii se liniștiră, iar ploaia părea că numai acum începe să se descarce cu toată puterea.

Moș Vintilă, făcându-și o cruce largă, veni de la fereastră.

— Ce te zgâiești așa, măi copile? Putea să bată gheața după așa năduf.

Nepotul se apropie cu teamă de fereastră, dar repede se trase înapoi: curtea nu se mai vedea din apă, pâraie ieșeau pe sub poartă în uliță.

— Ce-i, măi Petrișor, ți-e frică?

Dup-un răstimp de gândire, răspunse:

— Oare nu ne duce casa, moșule?

— A noastră nu, că ulița noastră e pe-o costișă. Dar jos, în vatra satului, nu știu ce va fi. Asta nu mai e ploaie, măi băiete! Asta-i rupere de nori!

Vorbeau strigând tare, ca surzii. Dar în curând nu se mai auzeau oricât de tare vorbeau. Începu să vuiască și să clocotească ulița, tivită pe de margini cu șanțuri adânci.

Dar nu vuiiau numai șanțurile, nu numai ele clocoteau de apă groasă, murdară, care sărea în valuri mari și apucase razna și pe uliță, ci ulița întregă curgea întunecată, plină de valuri.

Uitându-se în uliță, pe copil îl prinse amețeala și-i venea să se clatine. Era gata să verse. Își luă la repezeală ochii din uliță.

— Acum chiar ne duce, moșule, se miorlăi el înfricat.

— Ne duce pe noi?

— Cu casă cu tot. N-ai văzut cum sălta pe valuri o căpiță de fân?

— O casă nu-i o căpiță de fân, măi fricosule! Nici nu știam că te-a făcut maică-ta așa de fricos. O casă nu-i un bordei țigănesc, are temelii tari de piatră. Da' nu-i vorbă, acolo jos, în vatra satului unde se adună toate pâraiele, n-o să fie ușor. Noroc că acolo nu sunt case de oameni săraci, de nuiete, numai de cărămidă și piatră.

După ce răpăi și vui vreo jumătate de ceas, ploaia încetă dintr-o dată, așa cum se și pornise. În curând nu mai curgeau nici ulițele, numai șanțurile adânci de pe margini.

Moș Vintilă deschise fereastra dinspre curte și în odaie năvăli un miros greu de glod. Miroseau pâraiele cele murdare, care continuau să clocotească în șanțurile adânci, zvârlind deasupra spinării sure.

Mirosea a glod, dar era răcoare. Ce răcoare! Ce prospețime! Și nici o muscă nu mișca.

În curând cerul se curăți de nori, și în cer lumină un soare tânăr, proaspăt.

— Bine c-a venit curată, măi băiete. Acum te poți duce să dai mohor la viței. A trecut de mult de-amiază.

Hei! Dar ce plăcere să umbli desculț prin bălțuțele și tina călduță de prin curte! A dat mohor la vițeluși, dar a mai întârziat prin bălțuțele calde.

Trase cu urechea. Parcă nu mai vuiiau atât de tare pâraiele din șanțurile de pe uliță. A deschis portița; vezi bine că nu! Apa a scăzut și în șanțuri.

Când ploaia mai puțin și pâraiele astea erau mai mici, de câte ori n-a intrat cu picioarele în apa călduță. Poate mai scade apa și acum!...

Până i-a spus lui moșu-său ce fac vițerii, până s-a mai învărtit prin odaie, când și-a aruncat ochii în uliță văzu copii desculți, numai în cămășuțe, cu capul gol, bălăcindu-se în pâraiele din șanțuri. Își ridicau cămășuțele până la brâu și umblau veseli prin apa călduță.

Ieși în grabă și el. Știa că moșul său îl lăsa, numai să aibă grijă să nu-și stropească cu apa aceea glodoasă cămașa. Când ieși el la portiță, și de-o parte și de alta a uliței, șanțurile erau înflorite cu copii.

Și acum râsul lor umplea ulița.

ADORMIREA MĂRIUȚEI

Sărbătoarea Constantin și Elena cade către sfârșitul lui mai, când primăvara e pe ducă, dar tot mai are încă destule flori și prin grădini și pe câmp. Prin grădini iasminul abia acum înflorește, trimitând până departe mireasma lui dulce și tare, din delicatele lui mici potire albe. Bujorii, gherghinele și-au dezvelit în soare florile aprinse, mari și roșii. Garoafele sângerii miresmează ușor straturile și adieri subțiri din parfumul lor pătrund până în suflet. Vioalele albe și roșii, cu rozetele cărnose, delicate, abia și-au deschis câte-un ochi; ele vor înflori pe îndelete, dar aerul e plin de pe-acum de mirosul lor. Peste toate se ridică și plutește ca o ceață nevăzută mireasma rezedei înflorite de curând, mărunțel și sfios, peste care au dat năvală sute de albine, zăpăcite de-atâta dulceață.

Da, grădinile sunt încă în floare și către sfârșitul lui mai, iar câmpul nu rămâne în urma lor. În iarba înaltă, ce se apropie de coasă, înflorește acum ochiul bouului în fire singuratice, sau în tufe, cu petalele desfăcute și albe, cu miezul rotund și galben, cât un bănuț de aur nou — un fel de crizantemă sălbatică ce împodobește, de-acum până la coasă, luncile și fânețele. Se ridică cutezător ciucurul roșu

al trifoiului, deși numai culoarea e de capul lui, încolo n-are nici o aromă. Înflorește acum coada șoricelului — o floare în ciorchine albe, cu mireasmă dulce, care aduce aminte de iasmin. Și se ridică sau se leagănă, în rând cu iarba undulată de vânt, pâlcuri de sânziene galbene și albe, cu mirosul lor pipărat și amețitor.

După un obicei vechi al satului, în ziua praznicului de Constantin și Elena se ținea examenul de sfârșit de an. Venea vara și cei mai mulți părinți aveau nevoie de copiii lor să-i trimită cu vitele la pășune, sau cu noatenii.

Ca de obicei, și în anul ăsta, cu o zi înainte de examen, dascălul ieși cu școlarii pe câmp să aducă cele mai mari ramuri verzi din pădure, iar ceilalți să adune flori, să împodobească școala. De câte ori plecau din clasă și din curtea școlii, la excursie pe câmp, fiecare școlar și școlăriță își avea tovarășul, același de la întâiul drum.

Acum, în preziua praznicului, când porni dascălul cu toți școlarii la câmp, Anuța Surdului se trezi singură, fără tovarășă. Se zăpăci că nu știa ce să facă. Se uita în dreapta, se uita în stânga: toate copilele aveau tovarășe, nici una nu era singură.

Își duse pumnișorii la ochi și începu a suspina.

— Ce-i, tu Anuță, ce-i cu tine? o întreabă dascălul.

— Păi, n-am tovarășă, domnule!

— Da' cine ți-e tovarășă? N-a venit la școală?

— Nu, domnule. Nu poate!

— Cum? De ce nu poate?

— E Măriuța Bologoaei, domnule!

— Așa! Ea este! Sărăcuța de ea!

Dascălului i se muie glasul: Măriuța Bologoaei era bolnavă de trei săptămâni.

Luă de mână pe Anuța Surdului și o duse la două fete, care erau în rândul din curte al școlarilor și se țineau de mână.

— Anuța n-are soață, le zise el, că tovarășa ei, Măriuța, e bolnavă, știți și voi. Luați-o cu voi. Veți fi trei în rând.

Școlarii ieșiră cumiți, în rânduri frumoase, în uliță și luară drumul spre câmp, să aducă ramuri verzi și flori să împodobească școala pentru examenul de mâine.

În vremea asta, Măriuța zăcea albă ca o floare vestejită, în pătucul ei de lângă fereastră. Rugase pe mamă-sa să-i pună așternutul aproape de fereastră, să poată vedea în curte, să poată vedea cerul senin și, prin văzduh, zborul rândunicilor. Sub streșina casei lor erau, de mulți ani, trei cuiburi de rândunici, și suveicile, cu coada neagră, înforfecată, mereu țeseau linii nevăzute prin aer, întorcându-se mereu la cuiburile lor.

De câte ori le vedea întorcându-se și le auzea ciripind mărunț pe marginea cuiburilor, pe Măriuța o gădila la inimă, și un zâmbet i se înfiripa în jurul gurii cu buzele arse de febră.

Cât erau de frumoase, de zvelte și de dulci! Și cum ciripeau de mărunț! Oare ce gândesc ele când vorbesc așa cu puișorii lor de pe marginea cuibului? Le pare bine de ei? Se bucură? Cum să nu se bucure, dacă-i iubesc! Uite, toată ziua aleargă să le aducă de mâncare! Oare ce le dau de mâncare? Mamă-sa i-a spus că musculițe, pe care le prind din zbor. Nu-i mirare că le pot prinde, dacă zboară așa de repede!

Cum stă pe spate, cu capul pe pernă, vede prin geam și în înaltul cerului. Acolo se rotește uneori un uliu mare, care se mistuie nu se știe unde în văzduh, și iar se arată. În parii din gard se lasă uneori — nu știe, stau într-un picior, ori cum — țărci sau coțofene cu coada lungă, cu aripile tivite cu negru, și cârâie repezit, și se tot închină. Se ceartă aprins o vreme, apoi fâlfâie din aripi și pleacă într-altă parte.

Măriuța știe că țărțile caută și cuiburile cu ouă de găini, și, dacă le află, nu mai rămân în urma lor decât cojile.

69

Fie! Da' păsările-s frumoase, păcat că nu știu cânta frumos! Baremi așa cum fluieră mierla galbenă ce se oprește adeseori în nucul din grădina lor. Adevărat că uneori și mierla se prostește și miorlăie ca mâțele.

De trei săptămâni, toată primăvara de-afară năvălește, prin fereastra asta, în sufletul Măriuței.

Peste zi mamă-sa îi aduce din grădină flori proaspete. A început cu florile de păpădie, care-și revarsă mai întâi aurul în iarba verde; au urmat curând ramuri de păducei înfloriți, apoi potopul de flori de cireș, de vișini, de peri și de meri. Măriuța voia să aibă mereu în pat, pe perini, lângă capul ei, o floare, o crenguță înflorită. Le mirosea cu nesaț, iar când nu o vedea mamă-sa și le lipea de obraji fierbinți. Cât erau de răcoroase!

— Măriuța mamei, nu ți-e foame?

Ea clătina din cap.

— Un strop de lapte!

Același semn.

— Un pahăruț de apă!

— Apă!

își muia buzele, înghițea cât o păsărică.

— Lasă paharul aici, pe fereastră, mamă.

— Ajungi cu mâna la el?

Făcea semn din cap că ajunge.

Pe mamă-sa o mânca supărarea de când se îmbolnăvisese copila. Era sură la obraji, ochii îi căzuseră în orbite, slăbise.

— Bagă de seamă că o să te îmbolnăvești și tu! zicea bărbat-său.

Ea făcea semn cu mâna că nu-i mai pasă de nimic, chiar să moară, dacă nu i se mai ridică din pat copila. Nu mai aveau alt copil.

Nu se știa din ce se îmbolnăvisese Măriuța. într-o zi se întorsese cu durere mare de cap de la școală și asta fusese tot semnul. Copila căzuse la pat și nu-l mai părăsi. în sat nu era doctor, orașul era departe și bani să plătească o căruță și pe doctor, de unde să ieie?

Măriuța înghițea în silă puțin lapte și bea apă. Apă multă: ar fi stat cu buzele și cu limba tot în pahar.

Copila părea că-i dusă mereu cu gândul, că se risipește în primăvara de afară. în altă parte a camerei, de unde să nu poată vedea afară, nu putea răbda patul. Mamă-sa încercă în zadar, când vremea afară era urâtă și rece, să o ducă de la fereastră. Dar puține zile fură friguroase și întunecoase de trei săptămâni, de când Măriuța căzu la pat.

încă a doua săptămână se rătăci nu cuc în grădina lor și ea-l întrebă în gând: “Câți i-a da, pân s-a mărita?” Și pasărea își spuse numele cadentat, în răstimpuri egale, de zece ori. Acum era de opt ani. Așa că se va mărita când va fi de optsprezece — socoti ea — și un zâmbet luminos îi inundă obraji palizi și subțiați.

Nu vorbi nimănui de taina ce i-o spuse cucul. Se simțea bine și liniștită în sufletul său cu siguranța asta. Apoi nu simțea nici o durere, nici nu-și dădea seama că-i bolnavă. îi părea, de când stătea în pat, că e o... altă copilă.

Nu-i mai Măriuța de pân-acum. Și-i părea că se face tot mai ușoară, ca un abur, și se risipește, se risipește în primăvara de afară.

în cele trei săptămâni venea uneori tovarășa ei de bancă, Anuța, care nu locuia departe, pe aceeași uliță. O trimețea și dascălul să vadă ce mai este cu ea, și dacă-i mai bine să-i arate ce să mai învețe din carte, să nu rămână în urmă de ceilalți școlari din clasa ei, acum când se apropia, ba era chiar aici, examenul.

Anuța veni de două ori cu carte, în care puse semne, să-i arate Măriuței ce să mai citească.

Dar Măriuța nu înțelese nimic din ce-i spuse tovarășa sa. Se uită ca la un lucru străin, la cartea de citire în care Anuța punea semnele. Ce să facă ea cu cartea aceea?

— Să citești, să știi și tu la examen, o îndemnă Anuța.

La examen? Ce putea fi asta?

A treia oară, tovarășa de bancă nu mai veni cu cartea. I-a adus niște flori de liliac învolt, albe ca spuma.

Bolnava zâmbi și-și întinse amândouă mâinile după ră-murelele înflorite, și-și îngropă obrazuțul, rămas numai cât un pumn de copil mic, în ele. Numai acum băgă de seamă Anuța cât erau de subțiri, de firave, brațele Măriuței. Și-i intră o răceală în tot trupul, și se grăbi acasă.

Cât stătea la bolnavă nu vorbeau nimic împreună. Măriuța părea că nu o cunoaște, ori că nu are să-i spună nimic. Era mereu cufundată în lumea ei cea nouă.

Numai primăvara de afară o trăgea cu putere. Ar fi tot privit, ar fi tot ascultat, pipăindu-și mereu florile proaspete de pe perină și răcorindu-și uneori cu ele obraji aprinși.

Cu trei zile înainte de examen, bolnava nu mai bănu nici picurul de lapte de până atunci. Nu-i mai trebuia decât apă, cu lingurița, căci din pahar sau lingură mare nu mai putea sorbi acum.

Părea că nu o mai cunoaște nici pe mamă-sa. Nu mai vorbea. Dar urmărea și acum zborul și asculta întins ciripitul rândunicilor. Iar într-un rând, când cocoșul lor cucurigă din răspuțeri, chiar sub fereastră, ultimul zâmbet trecu pe fața ei...

Când se înapoiară școlarii de la câmp cu ramuri verzi și cu flori sălbatice, Anuța se repezi să-i aducă un mănunchi cu ochiul bouului, garoafe, sânziene și coada șoricelului. I-l pregătise afară de florile pe care le adunase pentru școală.

Curtea era pustie, tinda era goală, pretutindena liniște, nici o mișcare. Copila se înfioră toată și se strecură cu mare teamă în odaia bolnavei.

Mama Măriuței stătea la căpătâiul ei cu o luminiță de ceară aprinsă în mână. Dar, oare, era mamă-sa? Nu mai semăna! Asta era o femeie uscată și bătrână.

îi veni să iasă repede pe ușă, dar ochii îi rămăseră proniți pe fruntea Măriuței. Ce albă era! Și cum juca deasupra flacăra luminiței peste ochii închiși... Copila adormise pe veci, și mamă-sa nu

credea.

*

A treia zi, pe-o vreme senină și caldă, o duseră la groapă. Dascălul, deși se ținuse examenul, adună pe toți școlarii s-o însoțească. Pe copile le învățase un “vers”, care se cântă la fete tinere.

Mama Măriuței o împodobi cu cununiță de mireasă pe cap.

În curte, după ce se isprăvi prohodul, dascălul porni corul școlărițelor:

Frunză verde busuioc N-avui în lume noroc!
 Busuioace, nu-nflori,
 Că n-are cin'te plivi.
 Busuioc, floare frumoasă,
 N-are cin-să te-amiroasă,
 Nici la brâu de-aci-n coala Nu te-a purta cineva,
 Nici la grindă nu-i mai sta,
 La icoane nici așa!
 Că pe cine ai avut A pus capul pe pământ!
 Te-ai bucurat, țintirime,
 Că frumoasă floare-ți vine:
 Da' nu vine să-nflorească,
 Ci vine să putrezească,
 Pe părinți să-i amărăscă,
 Lumea-ntreagă s-o cernească,
 Florile să ofilească...

Mai departe corul unison al copilelor nu mai putu continua cu toate stăruințele dascălului: izbucniră toate în plâns și după ele începură și femeile din curte.

Patru feciorași luară sicriul pe sub care trecuseră două năfrâmi lungi, și porniră cu Măriuța la cimitir.

NIȚĂ DE LA COASTA MORII

Hotarul satului e tare deluros, carele urcă și coboară mereu — de departe părănd că le poartă niște valuri largi și potolite. Nu sunt înălțimi mari și coborâșuri iuți, se ară destul de ușor, și pământul e negru, roditor destul, dacă-i gunoit tot al treilea an. Coaste mari, cu fruntea-n cer, abia sunt două: Măgura mare și Coasta Morii.

Cea dintâi e pășunea satului, mai potrivită pentru oi și capre, decât pentru vite mari. Iarba e rară, săracă, și la secetă arde toată, încât pășunea se schimbă într-o întindere roșcată, pe care numai tufele rare de spini mai poartă sămânța de verdeață.

Oamenii au noroc cu Coasta Morii în vreme de secetă: aici sunt păduri mari și tăieturi tinere, pe care la strămoare mare vitele sătenilor nu le cruță, deși îi globește de-i arde. Ce să faci? Să lase vitele să le moară de foame?

Sub Coasta Morii nu e nici o moară, nu curge nici un râu. Râul și moara sunt la vreo cinci kilometri de-aici. Dar îi spune așa, pentru că pe sub ea duce drumul la moară și aici e și miezuina cu satul vecin, e cel din urmă loc cu nume de pe hotarul lor.

Până sus, la culmea împădurită, ce pare o sprânceană nesfârșită a cerului, coasta e goală, pustie, cu surpături de nisip, cu măsele uriașe de piatră gălbuie, ce iese din pământ și se prăjesc la soare, cu fire rare de ierburi seci și de păiș. Pe-aici urcușul e greu. Dar, din partea dimpotrivă, pădurile coboară lin pe întinderi nesfârșite și ajung până la șes, la râul cu moara, înghițind și drumul ce duce la moară.

La poalele urcușului greu, între pruni și meri, se pitulează casa pădurarului, și câteva acareturi zgulite și sperioase acoperite cu paie vechi, înnegrite de vreme.

Nu trece car la moară — vara, sanie — iarna, să nu se oprească la poarta pădurarului.

— Uhu! Măi nene Visarioane, acasă sunteți? 71

Dacă nu-i acasă pădurarul, e acasă nevasta, ori feciorașul Culiță, ori băiatul Niță. Cineva e totdeauna acasă, n-o putem lăsa pustie, lângă un drum umblat.

— Acasă! Acasă! răspunde cineva din curte. Apoi porțița scârțâie.

— Bună dimineața!

— Să dea Dumnezeu!

— Ce-i mai nou pe la moară, nene Visarioane? Au trecut mulți înaintea mea?

— Nu prea mulți. Trei care.

Altă dată mai multe. Altă dată nici un car.

— Dar nu știi, umblă amândouă roțile?

— Umblă.

Alteori, când era apa mică, nu măcina decât o piatră.

— Da' pe-aici ce mai faceți?

— O ducem și noi!

- Este ghindă în pădurile de pe Coasta Morii?
- Este destulă.
- Se vor prăsi iar turme de porci sălbatici și va fi vai de cucuruzele noastre.
- Poate nu va fi vai! Mai sunt pușcași pe lumea asta. Da' prin sat ce-i mai nou?
- Mai nimic!

Ori vorbea pădurarul, ori nevestă-sa, ori feciorul, băiatul Niță se strecura de pe unde era, se oprea la spatele vorbitorului și asculta cu încordare.

Cunoștea pe cei mai mulți săteni, care treceau pe sub Coasta Morii cu carele. Asculta și se amesteca mereu în vorbă, mai ales când răspunsurile la întrebările drumețului le dădea mamă-sa, ori frate-său. Dar, uneori, și când vorbea tatăl său cu omul de lângă car:

- De ieri nu mai umblă o roată. Apa pe irugă a scăzut.

Sau:

- Acum umblă amândouă, de când a dat ploaia.
  - Mai sunt la moară oameni și dintr-alte sate.
- Așa, și cu alte știri, se amesteca mereu în vorba celor mari.

De la o vreme, ziceau drumețului:

- întreabă-l mai bine pe Niță, că el știe mai bine ca noi.
- De unde să știe mai bine un copil ca el? întreba vreun drumeț, care încă nu cunoștea taina băiatului.

— Știe, dă-l în foc, că aproape nu-i zi să nu meargă cu un car până la moară și să se întoarcă spre seară cu altul.

- Auzi comedie! Și dumneavoastră îl lăsați să se țină mânz după cară?
- Nu-l lăsăm, dar nu-l putem ținea legat de piciorul patului.
- Și nu vă e frică să nu pățească ceva? Apa-i primejdioasă, nu te poți juca cu ea.
- Înnoată ca o rață, arză-l focul, să tot vrea cineva să-l înece, și nu ar putea.

Niță aude și i se lărgește gura mare într-un surâs. Peste neplăcerile ce le avea cu părinții pentru moară, trecuse el de mult. începuse să scape la moară de când a fost de opt ani, și acum era de doisprezece.

Supărarea cea mare a părinților era că nu-și puteau pune nădejdea în el, când îl trimiteau cu vitele. Se făcea nevăzut, când îl credeai mai cuminte și mai liniștit cu slujba sa. Noroc că vitele nu intrau în loc oprit, căci nu era decât pădurea. Iar din pădure pădurarul nu-și putea globi vitele sale.

Atâta lucru știa și Niță, și așa avea curaj să scape de acasă cu vreun car care mergea la moară. Nu-i păsa că n-are traistă cu demâncare după grumaji, morarul îi dădea totdeauna să mănânce. îngrijorat era numai să poată veni mai devreme, până nu se înnoptează, să-și caute vitele prin pădure.

De câteva ori s-a înapoiat fără ele și a mâncat niște băței, să-i plângă și mâțele de milă. De-atunci nu se mai întorcea seara fără vite și, dacă nu era car de la ei din sat să se întoarcă după-amiază, Niță pleca pe jos, și ajungea mai iute ca și cu carul cu boi.

Pusese el pe Joiana, vaca cea mai neastâmpărată dintre vitele lor, un clopot cu limba ascuțită, care se auzea din mari depărtări, și totdeauna afla vitele duse departe prin pădure. Le afla totdeauna în tăieturile cele mai tinere, unde creștea iarba mare și grasă, trifoi și lucernă sălbatică și lujerii cei mai fragezi.

Când intra în curte cu vitele sătule tobă, ai casei știau unde s-au săturat, dar li s-a urât să-l mai tot înfrunte pe Niță: știau că și așa era în zadar.

De trei-patru ani îl trăgea așa la moară. Ar fi putut merge și pe jos, căci știa prin zăvoiul din lunca morii poteci pe care ajungea mai curând decât cu carul. Dar era una din marile plăceri ale vieții lui să meargă cocoțat pe sacii plini — încolo cu grăunțe, înapoi cu făină calduță încă.

Drumețul se trezea numai cu Niță că iese dintr-un tufiș de răchite. Cunoștea pe nume pe cei mai mulți.

- Bade Dumitre, mă lași în car?
- Te las, da' unde te duci?
- La moară.
- Aveți și voi măciniș?
- Nu avem.
- Păi, cum? Ce să faci la moară?
- Nu fac nimic, numai mă uit.
- La ce te uiți?
- N-am la ce? Cum se-nvârt roțile, cum se-nvârt pietrele, cum curge făina.
- Hm! D-apoi cei de-acasă te lasă?
- Mă lasă.

- N-ai nici o treabă?
- N-am. Sunt cu vitele.
- Păi, ele nu trăbăsc păzite?
- N-au unde merge, numai în pădure.

Așa se întâmpla de câte ori era un cărăuș nou, care nu-i cunoștea felul. Cei care îl luaseră o dată cu carul, nu-l mai întrebau nimic, ci-l lăsau să se urce pe saci.

Ce drum neted și moale era prin zăvoiul din lunca morii! Niciodată nu se făcea tină. Dedesubt era un strat de nisip de pe vremea când a curs odată aici râul morii. Nu se auzeau roțile, nici pașii vitelor, chiar când carul era tras de cai potcoviți.

Lui Niță i se părea că plutește, iar dacă închidea ochii îi părea că stă pe loc. Mireasma grăunțelor uscate pătrundea prin saci, iar la întoarcere mirosul făinii proaspete de grâu și de porumb îl amețea.

Îi plăcea să se întindă cât era de lung pe un sac plin, cu fața în sus, cu brațele încrucișate căpătâi. Dar nu rămânea mult așa. Șezând în carul încărcat cu saci, vedea pe deasupra zăvoiului, îmbăcsit de tufe de răchită și de sălcii. Aici se simțea mai stăpân decât în pădurea cea mare de pe Coasta Morii.

Dinspre râu veneau adieri răcoroase, tot mai umede, cu cât se apropiau. Deodată urechea lui prindea o larmă ușoară, depărtată, mai mult un zvon, și Niță tresărea de bucurie și de plăcere: cunoștea căderea depărtată a râului prin iazul care-l tăia, de la un țârm la altul, ca o spinare neagră de balaur.

Asculta cu încordare, și de multe ori nu auzea ce-l întreabă omul de pe lângă vite.

- Ce-i cu tine, măi Niță? Parcă ai amuțit.
- La ce te gândești, măi băiete, de nu mai spui o vorbă?
- Ai voștri când au mai dus pe urmă la moară?
- Mai prins-a tatăl-tău vite în tăieturi, în vremea din urmă?
- Sunt în anul ăsta alune pe Coasta Morii?

Unii, când vedeau că nu răspunde, înălțau din umeri și se mirau de ciudățenia băiatului. Îl vedeau cu fața cam schimbată, cu linii de seriozitate grea, ce nu se potrivea pe obrajii unui copil, și se mirau în sinea lor.

Alții nu-l lăsau până nu răspundea.

- Pare că ascuți ceva, măi Niță. Ce tot ascuți?
- Dumneata nu-l auzi?
- Nu! Ce să aud?
- Cum sună iazul.
- Ce spui? Iazul? D-apoi e încă departe. Tu-l auzi de- aici?

Băiatul înclina din cap.

Omul își încorda auzul, dar nu prindea nici un zgomot.

Era de fiecare dată o mare încântare pentru Niță să prindă de departe murmurul iazului, să-l urmărească, cocoțat pe saci, cum crește în mersul nezdruncinat, lin, al carului pe drumul pielos. Când mergea sau venea pe jos, nu se putea încânta așa de tare de cântecul iazului, nu-l putea urmări așa de bine.

Și cum se întărea cântecul acela pe măsura apropierii de iaz, până când se pierdea deodată în larma răsunătoare, seacă, totuși, și țipătoare, ca la despicarea cu securea a blanelor uscate de stejar, a căderii râului spintecat de împletitura iazului!

Atunci, într-o clipă, Niță sărea din car și alerga la iaz, la marginea râului, deasupra morii.

Omul care-l vedea mai întâi rupând-o la fugă se speria, nu știa ce l-a apucat, oprea carul în drum și se lua fuga după el.

- Ce-i, măi Niță, ce te-a apucat? întreba omul cu sufletul la gură de atâta alergare.
- În larma iazului trebuia să-i strige mai de multe ori și vorbele, până-i răspundea băiatul.
- Ascult cum vâjâie și răsună!
- Apa?

Niță făcea semn din cap.

- Mi-era frică să nu faci vreo prostie.

În al doilea rând, când îl aducea pe băiatul pădurarului de sub Coasta Morii, nu mai alerga după el, cum nu-i mai aveau grijă nici ceilalți români care îl aduceau la moară și-i cunoșteau năravul.

De câte ori venea la moară, Niță se oprea mai întâi lângă iaz. Vuietul șuvoaielor de apă ce năvăleau printre coastele negre ale iazului, ca niște șerpi groși, scipitori de gheață, se prăbușeau de la o înălțime de peste doi metri și se sfărâmau în valuri ce fierbeau cu furie în spuma albă, clocotitoare, împrăștiind puzderii de stropi în aer. Vuietul acesta neîntrerupt parcă îl ridica pe Niță de la pământ și-l ținea atârnat în văzduh. Atârnat de ce? De nimic!

Nu avea ochi să vadă tot, nu avea urechi să audă tot. Ar fi rămas cu ceasurile să vadă și să asculte mereu, dar știa că-l mai așteaptă și altele. Și când venea într-o altă zi, minunile de la iaz începeau din

nou, ca și celelalte.

Al doilea popas al lui era la irugă, unde erau stavilele ce opreau și dădeau drumul apei bătute de iaz, la roțile morii. Îi plăcea apa oțelită parcă de alunecusul căderii și de strânsoarea între pereții de blane groase. Părea un balaur încordat, o vietate sură și grea, pornită la atac. Puterea apei, a curentului din irugă, sporea pe fiecare metru de apropiere de roți. Înainte de a se rezezi în ele, mușcă într-altă stavilă și se aruncă sub roți sfâșiat în două, cu două capete cu coama spumoasă, să și le spargă în lopețile ce le așteptau ascunse în apă, în valuri de spumă, în nourași de negură și în stropi grei care împrășcau până departe.

Niță, de când a venit întâia oară la moară cu tatăl său, înlemni la priveliștea asta, și de-atunci o vede mereu, o urmărește pe-ndelete, și mereu rămâne înfipt pe podețul din fața celor două roți mari și negre, de pe care, când ajung deasupra și cad razele soarelui acolo, ciuruie șiraguri nesfârșite de pietre scumpe.

Oamenii vin și trec peste podeț, umblând după treburile măcinișului, și care nu-l cunosc, care îl văd acolo întâia oară se uită la el întrebător, și unii chiar îngrijorați.

- Oare de ce sgăură atâta vreme aici copilul ăsta?
- Știu eu? Pare cam amețit.
- Numai să nu amețească de tot, Doamne ferește, să cadă în apă.

Trece altul, care-i cunoaște năravul:

- N-aveți nici o grijă! Țsta-i copilul pădurarului de la Coasta Morii. Așa e felul lui.
- E cu tatăl său aici?
- Nu. Vine cu câte un car, cum nimerește.
- Și de ce vine?
- Iată, se uită și el, vrea să cunoască, parese, ce-i pe la o moară.
- Poate o fi cam luat de pe drojdii.
- Nu pare. E un băiat cuminte.

Oamenii vorbesc, trec pe lângă el, dar Niță nu-i vede, nu-i aude. Cum să-i vadă și să-i audă când înaintea lui cele două capete spumoase ale irugii se sfarmă mereu în valuri de spumă, în lopețile negre ale roților, și stropii se ridică mereu în nourași subțiri, și pietrele scumpe ciuruie mereu din înălțimea roților? Și unde mai pui larma, fierberea aceea nesfârșită ce se aude din curentul sfărâmat, pulverizat, care a țâșnit din irugă cu două capete pletoase?

Să tot vezi și să tot ascuți!

Uneori, când rămâne prea mult aici, pe podețul dinaintea roților, parcă i-ar veni o slăbiciune la inimă, se prinde de margine, de peretele podețului. Îi trece însă în grabă.

De altfel rar rămâne prea mult acolo. De cele mai multe ori se trezește cu o mână prietenoasă pe umăr.

- Ai mai venit pe la noi, Niță?
- Vocea asta moale o cunoaște bine și o aude ușor. E bădița Nichifor, morarul.
- Mai, bade Nichifor! Azi ai apă mai multă, nu-i așa?
- Așa este!
- Se vede că a plouat la munte. E și cam turbure apa.
- A plouat, vezi bine. Acum vino în moară, stai de mult aici?

Din vorbele oamenilor din moară despre copilul care a înțepenit înaintea roților, badea Nichifor află devreme de sosirea lui Niță. Dar îl lasă în voia lui, știa că până nu vede ce-i pe-afară nu-l poate ținea în moară. Când întârzia însă prea mult, ieșea să-l caute. Știa că Niță mai are încă destulă treabă în moară.

Copilului pădurarului de la Coasta Morii îi plăcea, cât ce intra în clădirea morii, două lucruri: mireasma făinii proaspete și colbul alb ce era așezat pe toate lucrurile din moară. Îl trăgea înlăuntru și-l gădila oarecum la inimă huruitul acela potolit, ce se auzea încă de afară, iar în moară îi umplea auzul.

Era ca pe alt tărâm, de unde n-ar mai fi voit să se întoarcă acasă.

De când tot venea la moară a observat mereu și a urmărit toată rânduiala măcinatului. Morarul Nichifor, când a văzut că Niță vrea să știe tot, l-a luat de mână și l-a dus pretutindenea prin moară, arătându-i toate tainele morii, ca unui om mare, minunându-se de priceperea copilului.

- Măi Niță, tu morar ai să te faci, îi zicea de multe ori. Să-i spui lui tat-tău să mi te dea ucenic.
- Copilul zâmbea parcă și cu urechile.
- Nu mă lasă! zicea supărat.
- De ce să nu te lase?
- Zice că trăbă să păzesc vitele.
- D-apoi, nu-i vorbă, că le și păzești tu, zâmbea morarul, știind cum scapă el de-acasă.

În scurtă vreme cunoștea, după ce-i arată morarul de câteva ori, când era făina prea mare sau prea

măruntă, pipăind-o, când luneca pe urdinișul luciu, caldă și mirositoare.

— Bădiță Nichifore, la roata asta vine făina prea mare!

— Bădiță Nichifore, cea de grâu vine prea măruntă.

Morarul se ridica de pe un sac, unde ședea colbăind din pipă, cerceta și vedea că Niță are dreptate.

— îți spun eu că tu morar o să te faci.

Copilul zâmbea iar. Ce lucru minunat ar fi să ajungă morar, să poată vedea în toată ziua iazul, iruga, roțile cele mari și negre, vâjâitul hurducat al pietrelor de moară ce se învârteau amețitor sus, în podul morii, sub coșurile pline de grăunțe, să audă mereu larma asta dintr-o lume nouă!

în anul al doilea, de când venea pe la moară, într-o vreme secetoasă când nu umbla decât o roată, Niță îi zise morarului:

— Bade Nichifore, în râu este încă apă destulă, dar curge prea multă prin iaz, fără nici un folos.

— Curge, dar ce să-i faci?

— Să astupi mai bine iazul, să se abată mai multă apă la irugă.

— Să-l astup, ca după ce va veni un potop să se proptească râul cu putere în iaz și să mi-l ducă cu totul.

— Da' să nu-l astupi, numai cât e secetă.

— Adică ce fac azi să stric mâine. Dar cine poate dovedi atâta și atâta cheltuială?

— Să nu strici. Să pui înaintea iazului niște stăvilare ca la irugă. Când e apa mică, lași stăvilarele de dinaintea iazului până pe fundul râului; când crește apa le ridici și nu-ți mai duce râul nici un iaz. Stăvilarele trăbăsc numai o dată făcute și rămân acolo ca și la irugă.

Morarul îl privi mirat, trase un fum adânc din pipă și zise:

— Măi-măi! Se vede că tu ești cumințenia pământului. Așa ceva, cum spui tu, mai că s-ar putea face.

— Se poate, vorbi vesel copilul, de ce să nu se poată? La irugă de ce se poate?

Altă dată, după ce rămase mult prin podul morii și se tot uita la vârtejul pietrelor, după ce ieși afară și, uitându-se la roți, văzu că nici jumătatea apei din irugă nu fugea sub roți, și cealaltă năvălea pe jilipul gol, se apropie de morar și zise:

— Bade Nichifore, nu crezi dumneata că s-ar mai putea pune două pietre la moară? Mai mult de jumătate din apă curge fără folos, pe jilipul gol. Ce zici dumneata? Să macini cu patru pietre?

— Da' la patru pietre le trăbă patru roți, măi Niță. Unde să le pui?

— S-ar putea și cu două roți. Să mai fie un pod și deasupra celor două roți, să se mai pună două în podul de deasupra, sub coșurile lor, iar pietrele de sus să fie legate oarecum de cele de jos, să le învârtă acestea.

Morarul râse.

— Măi Niță, mi se pare că tu tot n-o să te faci morar, ci poate un inginer. Știi carte?

Copilul clătină din cap. Se născuse și crescuse în casa de sub Coasta Morii, și satul era la opt kilometri. Cum să umble la școală?

— Dacă nu știi carte e rău, că fără școală nu te poți face inginer.

Niță nici nu știa ce-i un inginer și nu-i păru rău, el voia doar să se facă morar.

Bădicul Nichifor îl îndrăgise pe băiat și-i arătă toate șuruburile morii. îi dădea să mănânce de amiază și-i spunea pe ce vreme să pornească spre casă, când nu pleca nici un car de la ei, iar când era vreunul îi spunea din vreme.

De înotat l-a învățat un fecioraș al morarului, care umbla prin apă ca peștele. Niță a învățat repede toate felurile de înotare, pe care le știa acesta, și se lua la întrecere cu el. Nu se temea să se scalde nici sub iaz unde fierbe apa, nici la gura jilipurilor, când apa năvălea în spume de sub roți și făcea la coada morii valuri mari.

* 75

Odată, când pădurarul Visarion veni la moară cu Niță, morarul îl luă pe pădurar la o parte și-i zise:

— Păcat că nu dai copilul ăsta la școală!

— Cum să-l mai dau, că a trecut peste anii școlii? Cum să mai învețe cal bătrân? Apoi satul e prea departe de noi.

— Nici nu zic să-l dai în sat la școală.

— Dar unde?

— La oraș!

— Fugi de-aici, bade Nichifor! Acolo nu l-ar mai primi în nici o școală. Apoi cine are bani pentru asta? Îmi pare și mie rău că n-a învățat carte, dar ce să-i fac? Unde să fi învățat?

— Ascultă-mă pe mine, Visarioane, și dă copilul la școală la oraș. Într-un an face toate clasele primare, adică ce se învață patru ani în școala satului. E deștept — lucru mare.

- N-am bani, bade Nichifore!
- Vorba ta din urmă?
- D-apoi cum?...

Dar până la urmă pădurarul, cu chiu, cu vai, vânzând ce-a putut, l-a dus pe Niță la școală, la oraș.

După ani grei de luptă cu sărăcia, dar plin mereu de curaj și de voie bună, Niță, fiul pădurarului de la Coasta Morii, ajunsese un inginer vestit. Norocul lui a fost că și pe lângă orașul în care a învățat trecea un râu, încă mai mare decât cel de la ei, și aici, la marginea orașului, era o moară și încă cu patru pietre, și peste râul de aici încăleca un iaz ca o spinare de balaur uriaș, netedă, lucind în soare, căci era de beton. Și de câte ori se simțea ostenit, sau prea necăjit, venea să se risipească, și, cu el deodată, se risipeau necazurile lui, în frumusețile sorbite încă din copilărie cu atâta patimă.

Și nu ajunsese numai inginer vestit, nu-i lucra numai mintea, ci și inima, rămânând îndrăgostit de tot ce era frumos, rămânând tânăr până la bătrânețe.

ÎNTRE STEJARI

La marginea pădurii era o poiană rotundă, care se rezema cu spatele pe întunericul stejarelor bătrâni, cu ramuri groase, strâmbe și încălcite, iar cu laturea de către lunci cu un brâu de stejăriș mai tânăr, ca un semicerc de verdeață luminoasă. În mijlocul poienii străjuia singuratic un stejar scorburos, cu trunchiul gros, cu scoarța aspră și crăpată ca niște solzi de pește străvechi cu multe ramuri uscate, negre, dar cu coroana încă verde, largă și puternică.

În poiană nu creșteau buruieni și iarbă aspră de pădure, ci iarba fragedă a luncilor din apropiere, semn că semicercul de stejăriș tânăr, ce străngea poiana ca-ntr-un braț, nu se prășise de mult și că lunca se înfunda mai înainte adânc în pădure.

Numele "între stejari" nu privea poiana, ci pâlcul întins de la marginea pădurii, în care nu creștea nici un alt neam de copac, ci numai stejari bătrâni, dar viguroși încă, și care erau la distanțe mari unul de altul, încât vedeai printre ei până departe. La umbra lor nu creșteau tufișuri, ci numai ierburi înalte și aspre în marginea cărora te puteai tăia ușor la degete. Aveau niște ferăstraie fine, cu dinții mărunți, ce nu se puteau vedea decât tare de aproape.

Nici într-un alt loc din pădure nu mai creșteau, pe o întindere mai mare, un singur fel de arbori, ci amestecați: fagi, stejari, arțari, jugaștri, mai rar chiar și tei și mesteceni.

Așa că, la partea asta de pădure, îi zicea "între stejari" și chiar poiana purta acest nume.

Aici era împărăția graurilor. Stejarii cei bătrâni erau plini de scorburi, de găuri scobite de ciocănitari, și aici își făceau graurii cuibul. An de an ouau, cloceau și scoteau pui sute și poate mii de grauri.

Până nu începea ouatul, stolurile lor întunecau pe câteva clipe soarele, așa zburau de deși și de învăluți peste lunci, peste dealurile învecinate, ca apoi, văjâind să se lase ca un nor pe crengile stufoase ale stejarelor celor bătrâni. Mai târziu, zburau tot mai rar în pâlcuri. Apoi se mai arătau în văzduh doar grauri singuratici.

Când ieșeau puii golași și își înșirau ciocurile tivite cu zăbale galbene, pe marginea cuiburilor, în poiană, între stejari începea o forfoteală mare. Se țeseau mereu prin aer părinții grijulii și harnici și le aduceau în cioc hrana așteptată.

Băiatul pădurarului, Vasiliță, pe vremea asta venea mereu cu vitele în poiană și urmărea, cu încordare, la care găuri din stejari, și la câte, zburau graurii cei mari cu demânzare. Vitele aveau pășune bună aici, așa că el putea să nu le mai aibă grijă, și să numere cuiburile graurilor. Dar numărutul nu era ușor. Cuiburile erau multe în același stejar și câte trei-patru, și până trecea de la un copac la altul și aștepta să vină păsările sure cu mâncare în cioc, uita adeseori până la ce număr a ajuns. Așa că trebuia să înceapă din nou, căci voia să nu greșească nici cu unul, când îl va întreba fratele lui cel mare, Dumitru, câte cuiburi cu pui sunt.

Avea treabă Vasiliță, nu glumă! Uneori se uita pierdut la ciocurile tivite cu galben ce se înșirau pe marginea găurii din stejar, se uita întins până ce veneau părinții de câteva ori cu mâncarea, și zâmbea cu toată fața când îi vedea cum cască cu toții ciocurile. Când se trezea, nu mai știa unde a rămas cu numărătoarea.

Din când în când, trebuia să iasă dintre stejari să vadă dacă mai sunt vitele în poiană, ori au ieșit în lunci. Și iar uita numărătoarea și iar începea de la cap, cu stejarul din mijlocul poienii în care erau cinci cuiburi cu pui golași.

I-ar fi plăcut să vadă și pui mai mărișori! Și se mira cum sunt toți de aceeași vârstă, toți golași încă.

De la o vreme, când văzu că greșește mereu, își rupse din caietul lui o foaie, își puse în buzunar un capăt de creion rămas din iarnă, de la școală, și, de câte ori trecea de la un stejar la altul, făcea

însemnare pe foaia de hârtie. Dar acum se ivi altă greutate: numerele erau așa de multe unul sub altul, coloane lungi cât foaia de caiet, încât la adunare îi ieșea tot alt rezultat. Când a adunat el la școală coloane așa de lungi de numere? Niciodată! Și nu numai el, dar nici școlarii mai mari n-au adunat. Învățătorul nu le dădea așa adunări mari.

Vasilică văzu că nu iese bine nici cu însemnările. Și, dacă ar fi fost la adunările de azi, diferența de numai câteva cifre față de cele de ieri, încă treacă-meargă. Dar erau deosebiri de zeci de cuiburi. Chiar în adunarea coloanelor de fiecare zi îi ieșeau sume deosebite.

Frate-său Dumitru încă nu l-a întrebat câte cuiburi de graur a aflat. Încă nici nu știa că au ieșit puii. Dar îl va întreba nu peste mult. Și de ce-i va răspunde, și cum îi va răspunde atârna un lucru de mare însemnătate.

De mult tot voia Vasilică să-l ducă într-o seară și pe el, frate-său Dumitru, când mergea cu pușca la marginea pădurii, să pândească la iepuri, să vadă și el cum împușcă un iepure.

Dumitru l-a tot amânat și, pe urmă, când a văzut că nu poate scăpa de el, i-a zis:

— Te duc dacă-mi spui câte cuiburi de graur sunt între stejari. Dar să știi că pe urmă le număr și eu... Dacă nu vei fi greșit, te duc.

Și acum asta era neliniștea și zdroaba lui Vasilică: să afle toate cuiburile cu pui și să nu greșească la numărătoare. De ce ținea Dumitru așa de mult să știe câte cuiburi sunt și în care stejari? Vasilică nu știa. Poate ca să-l pună pe el la probă, poate că știa înainte că vă greși, și anume-i cerea, ca să nu-l ducă cu el la pândă la iepuri.

Așa trecură zilele și pușorii creșteau. Vasilică umpluse și rupsesse multe foi rămase nescrise în caietul lui; de câte ori făcea o adunare pe o foaie, ce nu se potrivea cu cea de ieri, cum aceea nu se potrivea cu cea de alaltăieri.

Le rupea, nu cumva să-i cadă însemnările în mâna lui Dumitru, să vadă ce adunări știe face! Ce ar mai râde de el și l-ar mai batjocori! Las', că-i știe el felul lui frate-său!

De ceea ce se temea Vasilică, se întâmplă într-o zi. Dumitru îl întrebă:

— Măi Vasilică, n-au ieșit încă puii de graur?

— Au ieșit!

— De ce nu mi-ai spus?

— Sunt încă mici, golași și cu zăbale.

— Ai numărat tu cuiburile?

Copilul stătu o clipă la îndoială.

— încă nu, bădiță.

— Vezi și le numără. Știi ce înțeles avem. Să nu greșești. Și încă ceva: să bagi de seamă să nu ne trezim fără pui în cuiburi. Cât ce le cresc penele, zboară. De când ai văzut în cuiburi pui?

— Va fi o săptămână.

— Atunci grăbește-te cu număratul, că peste o săptămână vin și eu să număr cuiburile.

Vasilică începu iarăși să numere în cap, fără însemnări. Parcă tot nu greșea așa de tare ca și cu adunările din caiet. Vreme de-o săptămână le mai numără în fiecare zi. Vezi bine, tot alte sume îi ieșeau, căci stejarii cu cuiburi erau mulți, iar cuiburile și mai multe.

în ziua când se trezi cu Dumitru în poiană, le mai numără de două ori și-i ieși tot alt număr. Pe care din două să i-l spună fratelui său?

Dumitru păru că și-a uitat de înțelesul lor. Porni singur printre stejari, se oprea lângă unul, se oprea lângă altul, se uita la găurile negre, vedea capetele puilor, iar mergea, iar se oprea. "Le numără!" își zise Vasilică și îngheță de frică. El rămase în poiană și de acolo îl urmărea pe fratele său. De frică își uită și cele două sume ce-i ieșiră la numărătoare de azi. Ce-i va spune?

Dumitru se întoarse.

— Măine, cel mult poimăine, vor zbura puii, măi Vasilică. Trebuia să-mi spui mai devreme când au ieșit. Acum să vedem cât sunt de mari. Văd că ⁵⁷stejarul de aici, din mijlocul poienii, sunt cinci cuiburi, și nu-s prea sus. Haida să te ridic să-ți bagi mâna în gaură să scoți unul, să vedem cum stă cu penele.

Vasilică rămase lemn.

— Ce? Ți-e frică? Doar te ridic eu, și pe urmă pui piciorul pe umerii mei, cu o mână te ții de creanga ceea care-i chiar lângă un cuib, cu cealaltă scoți un pui. Tu ai mână mică și încape ușor.

Dar copilul nu se mișcă.

— Nu vrei? Nu credeam că ești așa de fricos.

— Nu mi-e frică, bădiță.

— D-apoi ce?

— Mi-e frică să nu-l sugrum când îl voi prinde cu mâna și-l voi trage din gaură.

— Ș-apoi ce?

Vasilică nu mai zise nimic. El văzuse de câte ori ce tărăboi fac graurii când se apropia vreo țarcă sau vreo cioară de un cuib. Și el le-a zburătăcit de câteva ori. Cum să se atingă de un pui?

Dumitru îl privi ciudat. Ce era cu Vasilică?

— Spune-mi dar câte cuiburi ai numărat, și mă voi urca eu în stejar.

Copilul se zăpăci și spuse, pe răpușie, vreo trei numere, cum i-au venit în minte.

— Nu știi?

— Nu știu, de bună seamă. La numărătoare mi-au ieșit tot alte numere.

— Sunt șazeci și șapte de cuiburi, aruncă Dumitru vorba. Nu le numărăse, dar înțelegea că Vasilică va lua de bună socoteala lui.

Copilul puse capul în piept și nu mai zise nimic.

— Așa că înțelegerea noastră nu mai rămâne în picioare. Și eu chiar în seara asta ies cu pușca.

— Și nu mă duci?

— Cum să te duc, dacă n-ai numărat cuiburile?

— Du-mă, zău, bădiță!

Dumitru tăcu o vreme, părând că se gândește.

— Știi ce, măi Vasilică? Te iau deseară cu mine, dacă îmi scoți un pui din cuibul ce ți-am arătat. Iată, facem o nouă învoială!

Dar copilul nu voi. Vor veni graurii când va striga puiul și-l vor vedea cu mâna în cuib! Nu! Nu se poate! Mai bine nu se duce cu Dumitru deseară, să-l vadă cum împușcă iepurele. Și-apoi nu putea să-l prindă rău, de grumaji, când să-l scoată din cuib și să-l sugrume? Nu! Mănânce-și Dumitru iepurele!

Feciorul, când văzu că n-are ce face cu el, se cățără în stejarul bătrân, se prinse cu o mână de creanga ce-i arătase lui Vasilică, își vârî destul de greu mâna în scorbura și scoase un pui. I-l arătă și lui Vasilică: avea pene mari, era gata de zburat.

Dumitru slobozi puiul în scorbura și se pregătea de coborât, când sosiră graurii alarmați de tipetele puilorului.

Vasilică, cu sufletul la gură până atunci, scoase un suspin de ușurare. Puiul nu pățise nimic.

— Poate te-ai temut să nu te mănânce graurii cei mari, măi copile?

Seara aceea Dumitru nu avu vreme să iasă cu pușca. Avu ceva de lucru. Dar în dimineața următoare, dis-de-dimineată, se repezi între stejari, în mână cu un mic toporaș și cu o traistă după cap, și începu să se cațere în stejarii cu cuiburi, cioplea intrarea găurii unde nu-i intra mâna, nu știu ce făcea cu puii, ce-i băga mereu în traistă, și în vreme de un ceas avu traista pe jumătate; și se opri din lucrul lui.

Graurii făceau mare tăărăboi, zburau în jurul cuiburilor ca amețiți și erau tot mai mulți.

Când veni mai târziu cu vitele, Vasilică văzu zborul neo-goit pe la multe cuiburi, auzi ciripituri în scorburi, puii ieșeau pe marginea găurilor și se lăsau în jos în zbor nehotărât. Văzu și urme de tăieturi pe la marginea scorburilor.

Ceva se-ntâmplase pe le cuiburi, de bună seamă! Dar ce? Nu putea ști. Dar ceva cu primejdie pentru grauri. Uite-i cât sunt de neliniștiți! Toată ziua a fost supărat. Ce să fie? Țărți ori cioare nu se vedeau. O vulpe nu se putea urca așa de sus. Dar chiar dacă s-ar fi urcat, nu i-ar fi intrat capul pe gaură. Poate să fi tras puii cu laba? La multe cuiburi știute de el cu pui, acum nu se mai arăta nici unul...

Seara, mamă-sa puse pe masă o cratiță mare, plină cu tocăniță de pui și o mămăligă cât o rotulă de plug. Avură și doi cosași în ziua aceea. Dumitru se uita cu coada ochiului la Vasilică. Mirosul tocăniței umplu odaia. Copilului îi plăcea lucru mare tocănița de pui cu mămăliguță caldă.

începură să mănânce.

— Măi, oameni buni, am tot auzit că tocana de grauri e minunată, dar până acum n-am mâncat, zise unul dintre cosași.

— Ba eu am mai mâncat, vorbi celălalt.

78

— Noi, de când a crescut Dumitru, mâncăm în tot anul o dată pe vremea asta.

Vasilică mânca, asculta, dar nu înțelese până nu vorbi tatăl său de Dumitru. Atunci mâna în care ținea furculița, cu un gogoloș de mămăligă cu care înmuiașe în cratiță, îi înțepeni între masă și gură, îngălbeni și-i veni să verse. Mamă- sa îl luă repede de la masă și-l scoase în tindă.

— Vezi ce pățești dacă mănânci prea lacom? Hai și bea un pahar de apă!

Dar copilul se lăsă pe vine și nu voi să mai scoată nici o vorbă. Cât ce-l părăsi mamă-sa, ieși în curte, din curte în grădină, șezu pe-o piatră sub nucul cel mare și izbucni într-un plâns cu sughițuri.

Târziu îl află Dumitru, care-l căuta peste tot locul.

— Las', Vasilică! Tot o să te duc eu să vezi cum împușc iepurele.

Copilul se smuci mânios din mâna lui.

— Nu! Nu mai viu cu dumneata. Adică de-aceea voiai dumneata să vezi cât sunt de mari puii!

Și începu să plângă cu hohote.

— Taci, măi prostule! Tu nu știai că graurii sunt buni de mâncare? Ce te miorlăi? Parcă tocană de pui de găină nu mănânci?

— Da' nu-s pui de graur! Of! Sărăcii de ei! Și iar se puse pe plâns.

Nici mamă-sa nu l-a putut împăca! Și toată noaptea a suspinat prin somn.

NEPOATA LUI MOȘ MITRUȚ

E în toiul secerișului. Satul țiuie a pustiu, ulițele goale așteaptă zadarnic: nici copiii nu mai ies să se joace în praful lor, răscolindu-l și pierzându-se în nourașii ce se ridică deși, grei, înecăcioși, luminați de soare. Afară e un zăduf arzător, și toată suflarea câtă a mai rămas în sat, s-a tras la umbră. E către amiază și soarele e ca o bobotaie de argint. Căinii și-au căutat umbră de dimineață și nu s-ar mișca de acolo, chiar dacă ar trece o laie de corturari pe ulițe. Găinile plouate, ca vai de capul lor, s-au scaldat o vreme în țărâna de pe lângă gardurile cu streășină, iar acum, cu penele burzuluite, stau pe-o dungă, cu un picior și o aripă întinsă.

Deși se apropie amiaza, purecii lui moș Mitruț — flămânzii lumii — nu mișcă în coteciorul lor. Sunt cinci, și stau întinși pe-o lature, arătându-și pielea roză de pe pânțele cu fire rare de păr bălan, și suflă des, cât parcă i-a fugărit cineva.

De pe partea lui moș Mitruț ar putea să zacă așa până seara: el nu se mai gândește să le dea de mâncare. De vreo câteva săptămâni, părea că nu se mai gândește la nimic. Nici să mănânce.

El dormitează mereu într-un scaun cu spetează, scaun larg, de stejar, pe care îl făcuse încă moșul său, meșter bun pe vremea lui. Acum scaunul pare poleit, așa-i sclipeșc brațele. E bine încheiat și acum nu i se mișcă picioarele, nu scârțâie.

Moș Mitruț își aduce uneori aminte că în scaunul acela au șezut la bătrânețe mari și moșul său, și tatăl său, și că de acolo au fost ridicați și întinși pe laviță, cu mâinile cruce pe piept.

Acum i-a sosit rândul lui să dormiteze în scaunul acela. Și dacă i-a sosit, ce este? Nimic. El nu putea vedea moartea decât ca un nimic, sau ca o adormire. Dar mai mult nu vedea nimic, nu se gândea la nimic din viitor. Se zbăteau prin mintea lui numai frânturi din viața trăită, ca niște adieri ușoare care nu-l tulburau.

Putea rămânea nemișcat ziua întreagă, dacă nu ar avea pază pe nepoată-sa, Linuța, o copilă blondă ca o păpădie, iute și pricepută la multe, deși nu avea încă doisprezece ani.

Mai bucuros s-ar fi dus și ea să învețe a seceră, să adune mănunchiurile de spice secerate de către cei mari și să le pună legăturile făcute de ea. Legături știa face din anul trecut.

În anul trecut, moș Mitruț putea rămânea încă singur acasă, în toiul lucrului la hotar. Nu era nici o primejdie să închidă ochii fără lumânare. Iarna trecută însă l-a dat gata, a ieșit în primăvară slăbănog și nu s-a mai întremat, dimpotrivă, a tot scobâlțit în puteri.

Cine să rămână cu el acasă? Numai Linuța putea rămâne, căci ea era cea mai mică între surori.

În întâiele zile copila a fost tot supărată, și uneori parcă-

i era greu să aibă grijă de bătrân, ceea ce mai înainte nu se întâmplase; îi plăcea de bunicul și se străduia să-i afle din ochi orice dorință. Dar acum, rămasă singură cu el, parcă-i era așa de pustiu, cum pustii îi păreau casa, curtea, grădina. Și parcă tot pustiu acesta se desprindea din moș Mitruț, care moțâia mereu în scaunul cu spetează. Pustiul izvora și din gândul că toate copilele de anii ei erau acum la câmp, numai ea trebuia să păzească pe bătrân.

Dar, cu vremea, sufletul ei se liniști și se însenină, când băgă de seamă cât de neputincios ajunsese bunicul său. Oare cum era cu puțință să se ridice cu atâta greutate din scaun și ea să trebuiască să-i stea la îndemână nu cu o cârjă, ci cu două, să i le pună în mână până nu pornea din scaun? De ce i-or fi tremurând așa de tare mâinile, încât vărsa jumătate lingura de zeamă când mânca? De ce nu mai putea înghiți, numai mămăligă caldă, sau bucățele de pâine muiate în zeamă? Doamne sfinte, oare așa ajung toți oamenii când sunt tare bătrâni?

Mamă-sa îi lăsa dimineața ciorba gata în oală, Linuța trebuia numai s-o încălzească la amiază. Și, văzând cum varsă lingura, se gândi să-i dea ea de mâncare, ca la copiii cei mici, dar o vreme nu îndrăzni: parcă și-ar bate oarecum joc de el. Dar într-o zi, văzând că varsă mai tare din lingură, își luă inima în dinți și zise:

— Bunicule, las' să-ți dau eu cu lingura.

Moș Mitruț nu înțelese și nu zise nimic, iar copila îi luă lingura din mână și, umplând-o în blid, i-o apropie de gură.

Bătrânul înțelese atunci și o plesni peste lingură.

— încă nu-s neputincios ca un copil mic. Pot să mănânc încă cu mâna mea! zise el supărat, cu un glas tremurător.

Putea! Vedea Linuța cum putea! Acum, supărat cum era, îi tremura mâna și mai tare și, când ajungea cu lingura la gură, sorbea numai aer.

Linuței îi păru rău că îndrăznise și supăraseră pe bătrân. Nu știa cum să-l mai împace!

— Bunicule, vrei să-ți fac papară-jumări, din două ouă? Am două proaspete de azi.

— Ce spui?

Nepoata repetă propunerea.

— Ai două ouă. Și ce-i cu ele? Pune-le bine în cămară.

— Vreau să-ți fac o papară, bunicule.

— Păi, da, că tu știi face papară!

— Știu!

Linuța știa că bunicului îi place papara cu mămăliguță caldă. Știa face; într-o oală mică, știa face și mămăliguță.

N-a încercat să facă singură, numai când a rămas de pază lui moș Mitruț, văzând că bunicul său nu poate înghiți mămăliga rece. Dar acum, încercând de câteva ori, învățase și-i făcea la fiecare amiază.

Nu mai zise nimic, îl lăsă pe bătrân la masă, ieși în tindă și în curând se întoarse cu o crăticioară. Moș Mitruț simți îndată mirosul nou și ridică capul.

— Ai știut tu să faci?

— Știut, moșule. Uite și furculița și mămăliga caldă.

Cu furculița era mai ușor decât cu lingura. Bătrânul mănăcă jumătate din papară.

— Mănânc-o toată, bunicule.

— Mie mi-e destul. Asta-i a ta.

Din ziua aceea Linuța-i făcea la amiază și papară, când avea ouă, dar numai din câte unul. Ea nu voia să strice ouăle și pentru ea. Avea ce mânca.

După ce mânca moș Mitruț, Linuța îi dădea cele două cărje și-i ajuta să meargă iar la scaunul lui.

— Acum mă duc să dau la purcei, bunicule.

— Ce purcei?

— La purceii noștri.

Bătrânul o întreba de fiecare dată, așa că Linuța înțelese și nu se supăra că-i pune aceeași întrebare, în toată ziua.

În odaie era răcoare bună. Linuța astupa în fiecare dimineață ferestrele cu năframe negre, să nu bată soarele, să nu zboare musca.

Într-un colț al laviței, îi lăsase mamă-sa de la început o luminiță de ceară și o cutie cu chibrituri.

— Să grijești, Linuță dragă, să aprinzi luminița și să i-o ții la cap când vei vedea că suflă greu și-i cade capul în piept. Să nu-și iasă sufletul fără lumânare!

Copila ce să știe când va muri? Dar nici nu voia să se gândească la asta. De când se obișnuise să fie singură cu bunicul său, de când văzu că-i poate fi de folos, că-i poate face o mâncare ce-i place, nu mai trăia într-un pustiu și-i trecea ziua iute.

Uneori, se trezea că bunicul său îi pune întrebări ciudate, la care, de altfel, nici nu aștepta răspunsul, ci punea altele.

— Oare a venit Joiana din ciurdă? Să vezi să nu iasă vițelul din coteciorul lui până mă duc cu șusterul.

Linuța știa că Joiana avusese vițel mic înainte cu doi ani, și că acum nici nu mai era la ei, o vânduse tatăl-său.

— Am tot zis să-i puneți zgardă la grumaji lui Bălan. N-ați ascultat, și acum l-a sfâșiat lupul.

Nepoata își aducea aminte că întâmplarea cu Bălan a fost înainte cu vreo patru ani.

— Om de nimica Pavel ăla, v-am spus eu să nu vă faceți de lucru cu el.

Linuța nu mai știa de acel Pavel.

— Păi și popa ăsta ar putea să nu mai bată târgurile în zile de duminică, ci să-și vadă de biserică.

Copila nu mai înțelegea ce vorbește bunicul său...

De vreo câteva zile, moș Mitruț nu mai vorbea singur, nici nu mai mânca, făcea numai semne către cana cu apă, din când în când.

80

— Linuță dragă, să grijești de lumânare, îi zicea acum mamă-sa în toată dimineața când pleca la lucru.

Nepoata lui moș Mitruț era tot mai întristată. Stătea pe laviță, aproape de bătrân, lângă lumânare și o aprindea mai de multe ori peste zi și când bunicul său răsuflea greu și horcăia.

Acum iar ar fi dorit să fie la secere cu ceilalți. Nu mai avea nimic de lucru, numai să dea de mâncare la purcei. Bătrânul nu mai voia decât apă. Linuța îi turna într-o ulcică și i-o ducea la gură. Bunicul său nu mai putea ține nimic în mână. Pleoapele-i erau mereu închise. Dar nu bea nici apă, ci mai mult își muia buzele.

Linuța era cu gândul împrăștiat, departe de aici. Își aducea aminte de când era mică și bunicul său o lua pe genunchi și o huița. O lua și în cârcă și umbla cu ea prin odaie. O arunca mai până-n grindă și o prindea ușor.

— Uiu! Țuc-o moșul!

Când crescuse, îi lua apărarea de câte ori o sfădea ma-mă-sa.

— Dă-i pace, tu femeie! Ce aștepti mai mult de la un copil ca ea!

Dacă era în casă, n-o lăsa niciodată s-o bată, că mamă-sa era o femeie iute din fire și zgândărită mereu de cei cinci copii.

“Săracul bunicul! Și acum nici apă nu mai poate bea!” își zicea Linuța.

Uneori îi părea că odaia s-a umplut cu un aer străin, cu o răceală care-ți prinde inima. Da! Era iarăși pustiul acela de la început, care se desprindea din bătrânul ce ședea în scaunul cu spetează, dar acum pustiul era mai mult, mai greu, și pe copilă o furnicau uneori fiori de spaimă.

Nu-i era frică de moartea bunicului, nu știa ce-i moartea, dar pustiul acela rece intra în ea ca într-un adăpost, și parcă nu mai putea ieși.

Se simțea străină în casa lor, care parcă nu mai era a lor, și uneori se întreba pentru ce stă ea aici lângă bătrân...

La un suspin mai adânc al lui moș Mitruț, Linuța se trezi și aprinse repede lumânărica de ceară. Dar și de data asta în zadar. Pieptul bătrânului continua să se ridice și să coboare.

Uitându-se la fața pierită a bunicului, Linuța simți deodată cum dă năvală din ea plânsul. Încă nu plânsese până acum lângă bătrân.

Seara, părinții o aflară tot plângând pe laviță, cu lumânarea de ceară în mână. Era pierită la față și nu răspundea decât cu câte-o vorbă la întrebările părinților.

Seara, când ei credeau că ea doarme, îl auzi pe tatăl său:

— Măine să rămâi și tu acasă. E cam urâtă treabă să lăsăm o copilă ca ea lângă cineva care trage de moarte. Poate să intre în ea o spaimă pentru toată viața.

— Da' bătrânul nu moare încă, măi bărbate. Tatăl tău a stat pe scaun nemâncat și nebăut două săptămâni. Avem de lucru. Las' că nu moare!

— Cât va mai trăi, cât nu, măine să rămâi acasă. Și să vină Linuța cu noi, să-i mai iasă din cap ce vede de-atâtea zile. Rău am făcut că am ascultat de tine. Să fi rămas cu bătrânul Anuța, că-i fată mare.

— Și să fi secerat Linuța în locul ei?

Omul făcu un semn cu mâna că nu mai are gust de vorbă și ieși din odaie. Mamă-sa se culcă în odaie cu bătrânul, unde dormea și Linuța. Ruptă de oboseală, căzu îndată într-un somn greu. Deși se simți vinovată că lasă pe copilă cu bătrânul. Dar nu putea rupe de la lucru pe fata cea mare. Cine să secere?

Linuța nu putea adormi. Se bucura că va rămânea măine și mamă-sa acasă, nu va mai fi singură cu bătrânul, căci nu avea de gând să se ducă la secere. Simțea că nu se mai putea depărta de bunicul său. Nu avu nici o bucurie când îl auzi pe tatăl său vorbind de mersul ei la câmp.

De când îl îngrijea pe bătrânul se țesu între el și ea o legătură deosebită de aceea ce-a fost mai înainte și nu o mai putea rupe. Îi era prea milă de el. Mai știa că mamă-sa, cuprinsă mereu de treburi și acasă, își va uita de bunicul și când va face semn către vasele cu apă nu va fi cine să-i ducă apă în ulciă. De pe partea mamei sale el putea muri chiar fără lumânare.

Și nepoata lui moș Mitruț nu se va duce la secere. Știind-o pe mamă-sa acasă, nu va mai umplea-o pustiul și spaima. Bunicul va pleca dintre ei și era bine să nu-l părăsească, își zicea copilă liniștită acum.

Și se cufundă în somn adânc.

NICU

Casa lui Nistor e ascunsă între pomi bătrâni în fundul unei hudițe. De la ea încolo nu mai este nici o casă, încep fânețele satului. Cu poarta ei de nuiele vechi, măcinată de vremuri, cu spărturi prin care sar câinii — se închide ulița asta strâmtă.

Bine face că se ascunde între pomi casa lui Ion Nistor; nu ar avea ce arăta decât pereții scofâlciți înlăuntru, două ferestre cât palma, ușa de la tindă roasă parcă de câini pe dedesubt, cât pot intra nu numai găinile ouătoare, ci și purceii, gata să răscrolească cu răturile lor bălane peste tot.

Casa e moștenire din moși-strămoși, bulgărită și lipită din nou în răstimpuri și în rate, după cum se desprindea vechea tencuială de lut. Văruitul proaspăt o lumina oleacă, dar umflăturile și gropile din pereți nu se puteau astupa, peretele de grădele însuși se cojise.

În curte era și o poiată lăsată pe-o latură, cu acoperișul strâmb, mai prăpădită încă decât casa. De multă vreme nu mai intrară boii în ea, ci numai câte două vacuțe și vreo patru capre.

Nistoreștiiăștia sărăciseră din neam în neam, pentru că avuseră cu toții mulți copii. Au tot împărțit moșia rămasă de la bătrâni, până n-au mai avut ce împărți.

Ion Nistor care stăpânea acum casa nu mai avea pământ decât o șirincută de pe care scotea două care de porumb în foi. Nu-i ajungea nici până în postul Paștilor. Se împrumuta apoi pentru zile de lucru la vară.

Și aici era tare Ion Nistor; tot la doi ani ducea cu el un lucrător nou, îi mai ajungea un copil bun de muncă.

Acum lucra cu cinci feciorași alăturați, iar acasă sub zece ani mai avea patru: tot băieți și ăștia. Nici o fată nu se ivi între atâția. Și, Doamne, ce lipsă ar mai fi avut nevasta lui Nistor, Măriuța, de-o fată, să-i ajute în casă, la fiert, la spălat rufe, la grija de copiii mai mici. Dar nu se arăta nici o fată, parcă soarta ținuse tot cu bărbatul său, nu cu ea, și tot lui îi aducea ajutoare.

O căinau pe Măriuța și vecinele, clătînând din cap:

— Doamne, tu vecină, să nu mai vină și o fată! Atâta gloată de feciori și nici un ajutor în casă pentru tine.

O tot căinară fără nici un folos, până cresc mărișor Nicu, cel de-al șaselea fecioraș al lui Nistor — până trecuse de opt ani.

De-atunci Măriuța nu se mai lăsă văicărită de vecine.

— De-acum, nu-mi mai pasă. Am și eu un ajutor în casă.

— Ce ajutor, vecină?

— îl am pe Nicu.

— Păi tot un băiat și el.

— Nu l-aș schimba cu nici o fată din lume. Mă ajut cu el lucru mare. Da! Și nu numai de-acum, de când e mărișor.

Măriuța spunea adevărul. Nicu abia împlini cinci ani și începu să-i sară în ajutor mamei sale la multe treburi. A văzut cât era de necăjită, veșnic cu câte un copil mic în brațe sau în leagăn, plângaci mari pe care nici el nu-i mai putea auzi, dar încă mamă-sa! Cu cel mic în brațe mergea după apă la fântâna din uliță, cu el în brațe făcea de mâncare, cu el în leagăn cosea sau torcea, legănându-l tare cu piciorul, să adoarmă mai iute, sau cel puțin să nu mai plângă.

Nicu vedea necazul și zdroaba mamei sale, și de cum trecu de cinci ani, începu să-i sară în ajutor.

— Las' că-l legăn eu, mamă!

— Leagănă-l, dar nu prea tare, să nu dai leagănul peste cap.

Și femeia se ridica amețită de pe scăunelul cu trei picioare, și-i lăsa leagănul lui Nicu.

— Las' că merg eu după apă, mamă!

— Nu poți scoate din fântână.

— Ba pot!

— Să nu încerci să slobozi cu cumpăna găleata în fântână, să te tragă și pe tine. Așteaptă până vine vreo femeie după apă.

Vreun an Nicu n-a coborât singur cumpăna în fântână, dar mai târziu a încercat și a văzut că nu-i așa greu.

— Ce să mă știi face? Nu mai avem nici gaz, nici sare și plângacea ăsta nu mai tace, să pot merge cu el să cumpăr.

— Mă duc eu, mamă!

— Te duci tu! Cum să te duci, că nici nu știi singur unde-i prăvălia.

— Am fost o dată cu dumneata și știu.

— Dar nu știi nici cumpăra.

— Ba știu. Iacă așa zic: să faci bine să-mi dai sare de trei creițari și gaz de cinci.

Mamă-sa zâmbi luminată: așa ceruse ea când îl luase mai întâi pe Nicu la prăvălie cu ea. Uite că nu uitase? Bun cap are!

Nicu s-a dus întâia oară singur, a cumpărat bine, n-a pierdut nici un ban, și de-atunci numai el mergea la prăvălie.

— Nu mai avem lemne tăiate, se plângea mamă-sa. Ni- cule, ține tu copilul în brațe, să mă duc să tai câteva. în leagăn plânge prea tare.

82

Lui Nucu-i era frică să țină pe cel mic în brațe; se temea să nu-l scape.

— Las' mamă, că mă duc și tai eu niște lemne.

— Da, să-ți tai mâna ori piciorul.

— Am mai tăiat și când era tata la lemne.

Lemnele lor, ca ale celor mai mulți săteni, erau crengi, vârfuri, ce le rămâneau lor când făceau metri în pădure. Se tăiau ușor, și Nicu veni în grabă cu brațul plin.

Copilul, după ce mai cresc, era tot cu ochii după mamă- sa: cum i-ar putea ajuta? O vedea slăbită, ostentită de multe ori, trudită rău, o auzea suspinând, oftând, și atunci i se strângea inima de supărare.

El făcea asemănare între ea și tatăl său cu frații mai mari care veneau de la lucru seara și așteptau nepăsători cina.

Erau trudiți și ei, dar nu ca mamă-sa care, de vreun ceas, cu cel mic în brațe se învârtea în tindă, în jurul focului.

Cu cât creștea îi era tot mai milă de mamă-sa. Totdeauna avea unul mic în brațe sau în leagăn, el așa a pomenit-o, și când rămânea el să legene și mamă-sa era pe-afară, se uita cu dușmănie la cel ce zbiera des și repede ca un broscoi. L-ar fi dat bucuros peste cap, încai să aibă de ce plânge, dar gândul la mamă-sa îl oprea.

Nicu începu de cu vreme să-i ajute mamei sale, era gata să sară oriunde putea face și el ceva, așa că mărișor acum, trecut de opt ani, mamă-sa se putea lăuda la toate vecinele.

— Păi da! Aș fi voit să am și o fată, dar dacă n-am ce să fac? Mi l-a dat în schimb Dumnezeu pe Nicu.

— Te-ajută cu el, nu zic, dar tot nu ca și cu o fată.

— E mai bun decât o fată. Știi tu, vecină, ce-i băiatul ăsta pentru mine? E mâna mea dreaptă!

— E săritor, nu zic, îl văd și eu. Dar tot nu-i ca o fată. La mâncare, la spălat haine, la tors, la cusut tot singură rămâi.

Nicu parcă i-ar fi ghicit gândurile rele ale vecinei și, după ce trecu de opt ani, mamă-sa se trezi într-o seară cu el cu furca în cingătoare și torcând.

Izbucni în râs.

— Numai asta ar mai trebui, Nicule! Dă-o focului de furcă, nu-i pentru băieți.

Vorbind se apropie de copil, se uită la tortul de pe fus, — ajunsese rotofei fusul — și zise mirată:

— Păi, nici nu torci rău, Nicule!

— De ce să nu torc bine? Că nu-i cine știe ce lucru mare. Dumneata nu prea ai vreme de tors, dar eu am destulă.

Măriuța lui Nistor n-a mai zis nimic, copilul a tors tot mai bine, până când ghebele lui nu se mai cunoșteau dintr-ale mamei sale.

— Am spus eu că tu ești mâna mea dreaptă, Nicule, și n-am greșit, zicea Măriuța bucuroasă, numărând ghebele. Dar la vecine nu s-a lăudat niciodată cu isprava asta a lui Nicu.

Era mâna ei dreaptă în multe lucruri și sărea bucuros oriunde putea să-i fie de ajutor mamei sale. Era mereu atent, cu ochii după ea, și ajunsese să-i cunoască toate dorințele, numai din privirea ochilor ori dintr-un semn.

Tatăl său și frații mai mari se mirau văzându-l că se pricepe la atâtea lucruri, dar nu-i spuseră o dată o vorbă de laudă: ce făcea el era lucru pentru fete, nu pentru feciori.

Dar mamă-sa le zicea adeseori:

— După voi eu n-am nici un folos. Cine mi-e de folos e numai Nicu. El e mâna mea cea dreaptă, așa să știți!

Lui Nicu îi părea bine când o auzea pe mamă-sa vorbind așa și se străduia să-i fie și mai mult de ajutor.

Mila și dragostea asta față de ea, Măriuța nu o simți, nici nu o văzu la nici unul din copiii săi, nici la cei peste zece ani, nici la cei sub zece ani. Însuși tatăl lor era de credință că asta-i rânduiala femeii în lume, să aibă mereu copii mici și să facă treburile casei. Nu s-a gândit o singură dată ce mare greutate și chin era pentru nevastă-sa spălatul atâtor rufe, după atâtea liotă de om. Nici el, nici feciorașii lui, cu care lucra la câmp, nu se gândeau ce viață întunecată duce femeia acasă.

Numai în Nicu se trezise simțul milei și al dragostei în măsura în care se arăta și greul vieții ei și datoria lui de-a-i veni în ajutor...

Și într-o bună zi se apropie în tindă de ciubărul în care fură opărite hainele și începu să le zolească. Mamă-sa era la o vecină, cu cel mic și cu furca. Ieșise să mai afle și ea ce mai este în lumea asta.

Nicu privise de multe ori cum spăla mamă-sa rufele. întâi le zolea în leșia din ciubăr, apoi le ducea la fântână și le bătea cu maiul, și pe urmă iar le spăla cu săpun în apă curată.

El era la întâia lucrare, la zolitul în leșie. Dar începuse să-l usture în grabă mâinile, tăiate de leșia tare. Totuși nu se dădu bătut și lucră mai departe. Greu lucru! Numai acum vedea el cât e de greu. "Săraca mama", își zicea el, simțind o mare înduioșare.

Când veni lelea Măriuța, dădu peste el la ciubăr.

— Nu! Asta nu, odată cu capul, Nicule! Nu, dragă, nu! Lasă-le la păcate de haine. Țsta-i lucru greu!

Ea-l trase de lângă ciubăr, îl îmbrățișă, îl sărută, și deodată izbucni în plâns.

— Săracul meu copil! suspină ea. Vrea să mă ajute și la spălat. Săracul meu copil!

Și plângea să nu mai isprăvească. Nicu o privea mirat. Pentru ce se întristase așa de tare? Ce o doare, că parcă o durea ceva.

— Ce te doare, mamă? o întrebă el într-un târziu, punându-și mâna arsă de leșie pe mâneca mamei sale. — Ce te doare?

— Inima! Inima mă doare, Nicule.

încetă din plâns și începu să-l sărute pe Nicu cu patimă.

— Dragul meu! Mâna mea cea dreaptă!

SERI SENINE

Pe la începutul lui iulie se mistuiră către miazănoapte și cei din urmă nourași albi, zdrențuiți, ce se mai zăreau în înaltul cerului, și încremeni peste lume o seninătate s-o tai cu toporul. O vreme nopțile mai scuturară rouă, apoi secară și ele. Un răstimp serile mai adiară boare adusă cine știe de unde, pe urmă se puseră și ele fierbinți, ca de pe pustiuri de nisip.

Începuse secerișul și oamenii soseau seara tot mai zdrobiți acasă. Mulți începură să se culce afară pe prispă, sau chiar în grădini, căutând pretutindeni răcoarea unde s-ar putea odihni mai bine. De altfel, în toate verile, în toiul căldurilor, dormeau mulți afară. În vara asta însă poate satul jumătate căuta oleacă de răcoare prin grădini.

De vreo doi ani, băiatul cel mic al lui Dumitru Linii, Ioniță, se tot ruga de tatăl său să-l lase și pe el să doarmă afară, cu ceilalți frați mai mari, când începeau căldurile dogoritoare. Tatăl său avea același răspuns:

— Ești încă prea mic. Las' că vei avea tu vreme să dormi și afară!

Ioniță nu dorea să doarmă afară pentru că l-ar fi omorât năduful de peste noapte din casă. El nu știa dacă-i cald noaptea ori nu, pentru că de cum pune capul pe perină, până-l trezea mamă-sa, dimineața, dormea tun. Pentru altceva îl ruga mereu pe tatăl său, dar nu-i spunea nici lui. Ioniță înseta să vadă o dată cerul întreg înstelat, și nu așa, câteva stele, cum vedea pe fereastra de lângă patul lui, până nu-l copleșea somnul. El auzise pe tatăl său vorbind de "puzderia de stele"; știa ce e puzderia, își închipuia oleacă cum ar fi "cerul puzderie de stele", dar el voia să vadă cu ochii lui.

Anul acesta fu mai norocos. Nu mai era nici o primejdie să răcească, chiar dacă ar dormi descoperit, după ce încetase să mai pice roua și să adie oleacă de boare.

Ioniță nu se sătură nici de jumătate la cină, în seara aceea, atât era de luat de gândul că va dormi la noapte afară.

Frații mai mari nu fură prea bucuroși că-l vor avea tovarăș, pentru că părinții li-l deteră pe Ioniță în grija lor.

Cum să-l îngrijească? Ei, dacă adormeau odată, cum erau ruși de oboseala zilei, ce mai puteau ști de copil? Cum să aibă grija să tragă țolice pe el, când se va descoperi?

Ioniță nici nu se culcă afară cu gândul să doarmă, el voia să vadă cerul înstelat-puzderie, altceva nimic.

Până la cină era tot prin curte, pe la portiță, cu alți copii, nemaisăturându-se de joc, și în vremea asta văzu el câteva stele pe cer, ici și colo, rare de tot, aruncate parcă din prăpastie. Era una mică, numai cât o scânteie, care se ținea tot după lună tare aproape de ea. Într-alte seri văzu mai multe și mai dese, până ieșea luna, când se ascundeau toate din jurul ei. Luna o văzuse sub mai toate formele și mai tare-i plăcea când era numai cât o secere de argint, și când era plină și străvezie, subțire s-o tai c-un fir de păr.

Strigase și el destul cu alți copii pe la portițe:

— Luna, luna noua,
Taie pita-n doua Și ne da și noua.
Și-un pahar de vin Sa ne veselim.

Dar stelele abia de-acum le va putea vedea bine.

Își întinse și el ca și frații lui, peste iarba rară, o pătură, se acoperi cu o țolică ușoară. La cap avea o perină plină cu otavă proaspătă, căci mamă-sa nu-l lăsa să aducă perina din casă. Se întinse pe spate, în vreme ce frații săi se puseră pe-o latură.

— Vezi și adormi în grabă, măi Ioniță. Să nu-ți fie frică dacă vom adormi noi mai întâi. Tot lângă tine suntem.

— Nu mi-e frică, bădiță Vasile! Doar suntem în grădina noastră. Da' eu vreau să văd stelele.

— Poate vrei să le numeri?

— Dumneata le-ai numărat?

— N-am putut, c-am adormit. Vezi, poate le poți număra tu, să ne spui și nouă.

Ioniță zâmbi în sinea lui: le va număra, dar nu-i va spune nimănui câte sunt. El știa a număra până la o mie, și chiar mai departe. Era în clasa a doua a școlii din sat. Dar de ce să le spună și lor câte sunt? Las' să le numere și ei, să nu adoarmă așa în grabă!

Ioniță se miră de la început de-un lucru: cât își înfipse privirile într-un rotocol al cerului, pe lângă stelele văzute la început, se iveau mereu altele, nevăzute mai înainte. Clipeau tot mai dese, tot mai mărunțele, izvorând parcă dintr-un fund neguros. Păreau la o vreme așa de multe, încât nu mai încăpeau una lângă alta. Unele se stingeau mereu și iar se aprindeau, și unde se vedeau ele cerul

părea că cerul se înfundă tot mai departe.

Și până încremenea privind într-un rotocol al cerului, în alt cerc, când își muta ochii acolo, vedea mirat că sunt cu mult mai dese stelele și stelutele cele numai cât niște ținte, decât fuseseră înainte când se uită în partea aceea de cer, iar când privi în toată libertatea bolta întregă — la vreun ceas de când stătea întins pe spate — își zise înfiorat:

— Da! e cerul puzderie de stele, cum zice tata!

Nici poveste să-i vină somnul! Abia de acum va vedea el bine ce-i în cer!

Liniștea grea căzuse peste toate și îmbrăcase lumea ca un zăbranic nevăzut. Părea a coborî din văzduh, poate dintre stele, și uneori îi țiuia lui Ioniță în urechi. De la o vreme îi păru că o mână nevăzută a semănat în aer, până sus, o altă puzderie, care nu se vedea, ci se auzea. Trebuia să fie o ploaie de cântece mărunte de greieri venită de departe.

Lângă el frații lui respirau adânc. Se auzea și răsuflarea vitelor ce zăceau în curte.

Ioniță privea întins cerul. Văzu iar că stelele nu-s pe-o formă de mari, nici de strălucitoare. Unele erau ca cioplite în dungi din care improșcau raze ascuțite, clipind mereu; altele erau mici, cât niște degetare de argint, care nu trimiteau raze; altele parcă erau numai puncte de negură, care se vedeau pe-o clipă și iar se ascundeau. Ioniță urmări mai multă vreme o stea mai mărișoară, ce bătea în roșu, apoi pe alta care lumina verde, pe altele care parcă s-au adunat la sfat, în câte-un mic și frumos pâlcc, iar altele se înșiraseră în linii și figuri...

Da! Ce vede el acum cu uimire trăbă să fie Carul mare, pe care i l-a arătat de câteva ori tatăl său pe cer, dar pe care el atunci nu l-a putut descoperi între celelalte stele. Da! El trăbă să fie. Uite cele patru roți, uite ruda strămbă cu cele trei stele! Stele mari și luminoase, roțile mai ales trei, și destul de departe una de alta.

Seamănă cu un car cu ruda strămbă, dar cu un car gol, nu cu unul la care sunt înjuțați boi.

Dar acolo, sus de tot, în adâncul cel mai depărtat, pâlccușorul acela de ținte de argint să fie Cloșca cu puii? Și pe aceea i-a arătat-o într-o seară tatăl său, dar el atunci nu a putut-o descoperi. Ea trăbă să fie, numaicât și Cloșca nu-i mai mare decât pușorii ei.

Multă vreme s-a uitat Ioniță, întins în fundul bolții, la brăul lat de negură chindisit cu stelute și cu ținte, și care de la un loc se desface în două ramuri; un drum care taie bolta în două, și despre care știa de la tatăl său că e Calea laptelui. Lui Ioniță i-a plăcut de mic cerul înstelat, și tatăl său, când a văzut că-i place, i-a spus unele lucruri despre stele. De ceea ce s-a mirat mai mult atunci Ioniță, a fost de unde știa tatăl său cum le cheamă. Dar acum nu se mai mira. El se lămuri de mult: d'apoi de unde știm noi cum cheamă soarele, luna, luceafărul? Știm și gata!

Ceea ce văzuse când privise mai îndelungat în același cerc de stele — cum răsăreau tot altele și se îndeseau — descoperi acum pretutindenea, în Calea laptelui, oriunde-și arunca și-și ținea mai mult ochii într-un loc: adevărate roiuri de albine de argint, fumurii unele, ca și când nici nu ar avea ființă.

Somnul nu se apropia de el. Fusesese așa de însetat să vadă cerul noaptea, cerul întreg, cerul puzderie de stele, cum zicea tatăl său, încât nu se mai sătura să-l privească.

De la o vreme simți că s-a răcorit puțin aerul, părea că s-a subțiat. Acoperit cu țolice, nu-i era răcoare: se descoperi până la brău și respiră adânc! Ușor se simțea! Abia acum își dădu seama ce năduf a fost în aer mai înainte. Oare în toate nopțile a fost așa? Și în casă, unde a dormit până acum, tot așa cloceală a fost? De aceea ieșeau cu toții să doarmă afară? El n-a știut, n-a simțit nimic. Cum să știe dacă adormea butuc, cât ce pune capul pe perină!

Ioniță cerceta mereu bolta cerului suflată de puzderie de stele. De câte ori privea într-o parte, îi părea că n-a mai văzut-o până acum. Era mereu nouă, parcă tot cu alte stele.

Să le numere?

Un zâmbet larg i se risipi pe față! Ce prostie să creadă că poate număra stelele! Asta a înțeles-o îndată ce s-a întins pe spate și a văzut cerul înstelat deasupra lui. Să știi număra nu până la o mie, ci fără sfârșit, și tot nu ai putea să afli câte stele-s pe cer. Și cum să le numeri, când pe fiecare clipă unele răsar, altele se ascund? Dreptate avea bunică-sa când zicea: "Cine poate spune câtă-i frunză în codru, cât nisip în mare și câte stele-s pe cer? Numai prostul se poate lăuda că știe!"

Prostul, da!

Dar frate-său încă nu-i prost, dacă i-a cerut să-i spună și lui dacă le numără?

— Nu-i prost bădița, a glumit, de bună seamă! își zise tot el.

De atâta vreme întins pe spate, parcă înțepenise, deși-i părea că el nu mai este în trupul acesta mic și țeapăn, de sub țolică, ci se împrăștiase în văzduh.

Deodată tresări speriat: cocoșul lor cucurigă de undeva, tare aproape. Apoi, după el, altul și altul, din toate părțile satului, împânzindu-se în văzduh, un glas mai subțire, altul mai gros, altele cu răsunet în gușe: și, ținându-se după cei mari, cocoșei din primăvara asta trâmbețau și ei subțire și scurt, ca și cu niște jucării, încât lui Ioniță îi veni să rădă.

Știa el că la miezul nopții și în zori cântă cocoșii, dar nu știa ce vesteau acum: dimineța sau miezul nopții?

El nu-și mai putea da seama, se simțea oleacă zăpăcit, apoi în scurtă vreme începu să caște și adormi buștean.

Când se trezi dimineța târziu, frații lui nu mai erau de mult aici.

Se duse în casă, flămând ca un lup.

— Vezi și te spală întâi, îi spuse mamă-sa când îl văzu că dă năvală la blidul cu lapte și cu mămăligă de pe masă.

— Ei, acum te-ai săturat de stele?

Ioniță nu răspunse, dădu repede cu oleacă de apă pe la ochi și se apucă de treabă la masă. Toți ceilalți mâncaseră de mult.

— Nu ți-a fost frig afară?

— Nu. Ce frig?

— Da' către ziuă s-a răcorit puțin.

— Nu știu, dar am fost acoperit cu țolice. La noapte iar mă culc afară.

— Nu ți-a fost destul? Te vei culca în casă, unde ți-e locul.

După cină, Ioniță se puse pe plâns și nu se liniști până ce nu-i vorbi tatălui său.

— Lasă-l să se culce afară, tu muiere, nu-ți mai bate capul cu el. Din Ioniță ăsta și așa păcurar vom face și păcurarii dorm tot sub cer. Lasă-l să se obișnuiască de pe acum.

Și cât a ținut secetea, Ioniță s-a culcat tot afară, minunându-se mereu de cerul bătucit cu puzderie de stele. Dar acum nu mai auzea cântatul cocoșilor, nici de miezul nopții, nici de dimineță, adormea curând, alături de frații săi.

BOURELUL

De nici o vietate nu se miră Sandu ca de bourel, cum îi spuneau în satul lui la melc. Minunate erau toate gângăniile de prin iarbă, din grădina lor, de la puzderia furnicilor din mușuroaiele răscolite cu un băț, până la cosașii verzi, care zboară zbârnâind de la picioarele lui, fac un arc în cer și iar se lasă în iarbă. Frumușică era și găza lunguiață, cu aripi tari, tivite cu alb, cu două fire de cornițe subțiri ca ața, care, dacă o luai în mână, făcea: "Seceriș-seceriș". Oamenii spuneau că vestește apropierea secerișului. îi plăcea cum o târăia gros pe nas, ca popa lor în altar, bondarul rotund și greu, îmbrăcat în catifea neagră, cu niște puncte galbene pe la urechi. Fluturii ca fluturii, nu pune mare preț pe ei. Parcă se împiedică mereu în aer cu aripile mari și moi, și zboară fără nici o rânduială. Dar găzele cele mărunte de prin iarbă, cu aripi vârtoase, poleite în atâtea culori, unele care se luptă să treacă un fir de iarbă, îi iau mereu ochii lui Sandu.

Vorbă să fie! îi plac lui și gândacii verzi de pe floarea albă a bozilor, și cei blonzi din april, și cei mai cafenii și mai mari din mai, care umplu serile aerul, cu zborul lor ce se încurcă și se descurcă mereu, și chiar rădașca, gândacul cel mai mare, aproape cât o păsărică, cu coarne lungi, dințate, în care poate rupe un gătej uscat, dar care se rătăcește rar prin sat, ci se ține prin stejarii pădurilor.

Tot ce se mișcă și-i viu îi place lui Sandu. Adică nu chiar toate vietățile. Râmele ce se târăie pe pământul moale, după ploaie, nu-i plac, și trece pe lângă ele ca și când nu le-ar vedea, dar le vede și-i scârbă; de șerpi i-i frică, dar nu prea are unde-i vedea, iar pe broaștele cele holbate nu le poate suferi, prea seamănă la cap cu femeile bătrâne.

El se uită, privește cu băgare de seamă tot ce vede viu, și, de la o vreme, nu se mai miră așa de tare, ca atunci când le-a văzut întâia oară. începe să le cunoască.

De bourel însă nu se mai poate mira destul, oricât de adeseori l-ar vedea. Pentru Sandu, bourelul e ciudățenia lumii. Unde mai poate fi o asemenea vietate?

Primăvara prin buruienile uscate din grădina lor, găsește multe scoici de bourel, dar sunt goale. Le adună și le dă frățiorilor mai mici, să se joace cu ele. Soră-sa, Măriuța, pe cele mai mici le înșiră într-o ață, găurindu-le cu acul, și le pune, în loc de mărgele, la grumaji. Câte o scoică se sfarmă la împunsul cu acul, în care are arnici roșu, dar nu-i nici o pagubă, îi aduce el altele, sunt destule prin iarba uscată de lângă gardul grădinii.

El le ridică mereu, ușoare ca o coajă de ou, și tot adună, poate tot va afla vreuna cu bourelul înăuntru. Dar caută zadarnic: toate sună a gol. Unde vor fi bourenii din ele? Dacă-i casa lor, pentru ce au părăsit-o? Și ei unde sunt acum? Unde au iernat?

Mai târziu, când crește iarba și buruienile năpădesc grase și înalte pe lângă garduri, iată că vede unele scoici mișcându-se. Se pune buburuz și se uită cu băgare de seamă: e bourel de bună seamă! Iată-i cornițele! Iată-i trupul moale, chiar ieșit bine din găoace. Se târăște încet, parcă mai mult stă pe loc și pipăie mereu înainte cu cornițele care au la capăt un sâmbure mic, negru, ca o picătură, ca gămălia unui ac. Dacă încerci să-l atingi cât de ușor, c-un firicel de iarbă, cornițele

i se sug repede, și trupul se trage în găoace. Acum îl poți lua în mână, nu mai mișcă nimic, nu se mai vede nimic. Găoacea e grea și rece.

Dacă-l pui în iarbă și o vreme nu te mai atingi de el, iar își scoate întâi cornițele, tot pipăie și le lungește mereu, și apoi iese și o parte din trupul sur, moale și cleios, și începe a se târî, lăsând în urma lui o potecuță alburie.

Își duce casa în spate, scoica alb-vineție. Sandu nu poate ști cât mai este în găoace din trupul bourelului. A încercat el de mai multe ori să-l scoată, să vadă cât e de lung, dar melcul s-a tras cu putere mare în scoică, lunecându-i printre degete. Ce rece era și cum s-a umplut pe degete de mazăgă! Dacă a văzut așa, n-a mai încercat. Mai bine să se uite cum își scoate cornițele și cum se târâie iar.

N-are ochi, nu are glas, nu știi ce mănâncă, n-are picioare și, totuși, e și el o vietate. N-are nici un oscior în trupul lui, numai căsulia-i tare. Oare cum și-o face? Ori intră în vreuna goală? Dar pe cele goale nu ei le-au făcut?

Ce-i mai place lui Sandu, la melc, sunt cornițele. Tare seamănă cu cele ascuțite ale unei vițelușe de-a lor. Și cum simt de iute orice atingere. Parcă ele călăuzesc pe bourei în drumul lui.

Și iată și ciudățenia cea mai mare: un pui de bourel, numai cât un nod, și el cu o părere de căsălie în spinare și cu niște cornițe, minunăția lumii! Mai sunt și astea cornițe? Ceva mai gingaș n-a văzut Sandu de cându-i el. Și pipăie și ele, și simt, căci la orice atingere de-un firicel de iarbă se trag repede.

Cine a mai văzut asemenea ispravă? Îți vine să râzi, dar te cuprinde și o jale când vezi că un neputincios ca el a și pornit singur în lume. Puișorii de găină îi apără și-i hrănește cloșca săptămâni de-a rândul; cei de rândunică, din cuibul de sub streșina casei lor, stau frumos cu capetele pe marginea cuibului și deschid toți ciocurile, când aud de departe încă ciripitul mamei lor. Rândunica, într-o clipă lasă hrana ce-o aduce, încă din zbor, în ciocul tivit cu galben al unui pui. S-a uitat el bine Sandu: deși toți puii țin ciocurile deschise, pasărea cu coada-n foarfecă nu greșește niciodată: nu dă de două ori dup-olaltă la același golaș.

Așa se îngrijesc viețuitoarele de puii lor.

Dar de puiul de melc nu poartă nimeni de grijă, și, așa de mic și neputincios, e lăsat de capul lui în lume. Ce rânduială va mai fi și asta? Sandu nu crede că e o bună rânduială.

Tot urmărește mișcarea înceată a nodului viu — cu căsuță cu tot nu-i mai mare ca un nasture mic — și îi vin în minte niște vorbe auzite de la copiii mai mari:

— Bour, bour, bourel,
Scoate coarne de vițel Și te du la Dunare
Și bea apa turbure.

Alții încep așa:

— Bourel, bourel Scoate coarne de vițel.

Sandu le știe într-amândouă formele. Dar nu știe ce-i, nici *bour*, nici *Dunăre*. Înțelege atât că bourelul la cornițe seamănă cu vițelușa lor și că, dacă îl mână să bea apă din Dunăre, asta trăbă să fie o apă. Dar unde o fi, pârâu ori vale, cum să meargă bourelul pân-acolo? Și apoi, bea el apă? Cu ce să bea? N-a văzut să aibă gură!

...Fiind așa, cum să nu se minuneze Sandu de melc mai mult decât de toate viețuitoarele ce le cunoaște?

El încă n-a văzut nici arici, nici broască țestoasă. Pe la ei nu s-au pomenit broaște țestoase, arici erau, dar rar se arătau, și numai seara târziu, când el dormea.

I-au spus copiii mari care umblaseră la școală ce sunt aceste viețuitoare, că dascălul li le-a arătat și în chip, și că își duc și ele casa în spate. Broasca țestoasă are crescută în spate o scoică tare osoasă, ariciul o piele groasă, în care sunt împlântați sute de ghimpi ascuțiți ca spinii, și că la primejdie se adună și una și altul sub adăpostul din spate, încât ⁸⁷ nu se mai vede nimic din trupul lor. Dar cele două viețuitoare au și picioare, și gură, și ochi, ba broasca țestoasă are și coadă.

Sandu a încercat să-și închipuie vietățile din carte, de care îi vorbiseră copiii, dar nu putea face nici o asemenea cu bourelul: bietul de el era și mic, și fără picioare, și fără ochi și gură. Apoi avea cornițe, iar acele nu aveau.

Rămănea cu ceaurile să se uite la bourei. Văzu că-s de toate mărimile, de la puii aceia plâpânzi până la melcii mari, cu trupul sur, învârgat parcă, și cu grumaz vânjos, care-i aducea aminte de grumazul taurului din ciurda de vaci, când venea seara de la păscut, tot boncăluind și sucind capul vânăt, cu coarnele țepișe.

Hei! De unde să știe Sandu că pe vremuri, prin munții și pădurile bătrâne de pe la ei, trăia un bou sălbatic, căruia bătrânii îi ziceau b o u r, că și copiii de român din vremurile acelea au trebuit să cunoască fiara din codru, să vadă cum are coarnele, pentru a asemăna cornițele bourelului cu coarnele ascuțite și țepișe ale bourului!

Iată, poate va învăța la școală că azi numele de bour n-a mai rămas în limbă decât în versurile acestea de joc copilăresc:

Bour, bour, bourel,
Scoate coarne de vițel.

Ba, dacă-i vorba de știința lui Sandu, a rămas și într-o colindă pe care o știe și el, și care zice:

Colo jos, la mândru loc,
Este-un strat de busuioc Cu cărarea prin mijloc,
Da' cărarea cine-o face?
Da' o fiară împungace,
Un bour Cu părul sur,
Cu copite potcovite,
Cu coarnele-ntr-aurite.
Da' în coarne Ce vezi, Doamne?
Galben leagan de matasa Pentru Sora cea frumoasa.

El la colindat punea totdeauna în leagăn pe soră-sa cu numele Sora. Dar alți colindători, alți copii care știau colinda, puneau alt nume, pe al unei surori, pe mamă sau chiar pe bunica, dacă voia colindătorul să se pună bine cu bătrâna, să-i umple buzunarele cu nuci și cu mere...

Sandu se miră el de multe câte le vede la ea în grădină. Se miră mult și de niște furnici, cărora le cresc aripi și zboară, și de săculeții albi ce se împrăstie când scormonește în unele mușuroaie. Se reped ca pipărușii furnicile la sacii de trei ori mai mari și mai grei decât ele... prind cu gura și aleargă cu ei.

Dar cele care au aripi se-nțelege că pot și zbura! Când le vor fi crescut? Asta nu-i treaba lui să știe. Vorba e că au! Dar cele care duc săculeții au gură cu care te și mușcă, și se opintesc din piciorușe la povară.

Dar bietul bourel? Ce vietate va mai fi și el: fără picioare, fără gură, fără ochi, fără glas. Numai cornițele-s de el!

Și toate viețuitoarele pot fugi din culcușul lor, când e primejdie, numai bourelul nu se poate despărți de culcușul lui.

REFERINȚE CRITICE

E o mică schiță, scrisă cu mai multă îngrijire de limbă și de stil, de cum obișnuiește acest minunat povestitor, și în care se revelă cu o putere din ce în ce mai mare o întunecată și adâncă imaginație. Într-însa, Agârbiceanu ne povestește ultimele clipe ale unei biete babe — baba Măia — care bolește singură într-o căsuță de la o margine de sat și moare încercând zadarnic să pună mâna pe luminița (noi am zice: lumânărică), pe care i-o pusese alături, împreună cu chibriturile, fiica ei, Salvina, când plecase după muncă la oameni. Mult timp plouase și, neavând de lucru, Salvina, fată bătrână, trebuise să rămână cu ea în casă, fără nici de unele. Greu apăsa asupra bătrânei vremea rea, mai cu seamă că simțea cât se săturase fiica ei de această bolire; dar iată vine vremea cea bună, afară se vede soarele, Salvina pleacă lăsându-i lapte de băut și "luminița", iar baba își simte sufletul cuprins de-o bucurie, de-o nădejde, de-un dor de viață, ce parcă are să i se îplinească; bea lapte, se simte întremată, colindă cu mintea ulițele satului, vorbește cu cutare și cu cutare despre viața din sat, din care o smulsese boala — o simte iar în juru-i — e o fericire nespūsă pentru ea, că mai poate atinge *măcar cu gândul* realitatea: drumul, casele, oamenii, cerul, soarele... Dar în mijlocul acestei neașteptate vieți, moartea venise pe neașteptate; și zadarnic întinde acum mâna după lumânărică: bătrâna se rostogolește din pat și moare, în odăița mică, întunecoasă și părăsită, în care, cu o clipă mai înainte, pătrunsese parcă toată bucuria vieții, cu nesfârșitele ei speranțe și doruri. Această analiză sufletească, atât de originală și atât de simplă, nu-și poate găsi perechea decât în scrierile lui Tolstoi, neîntrecutul descriitor al ultimelor momente ale vieții.

Mihail DRAGOMIRESCU, "Luminița" de I. Agârbiceanu, în "Convorbiri literare", III, nr. 1, 25 ianuarie 1909.

Peste întreaga opera a lui Agârbiceanu se ridică... doua din povestirile sale: Luminița și Fefelega.

În Luminița asistăm la clipele din urma ale babei Măia, ujtata de vreme și de moarte, uscata, gârbovită; de teama iadului n-are alta dorința decât să poată aprinde luminița sfântă înainte de a muri; începând să se stingă din picioare și fara să fie bolnavă, i se paru că devine tot mai ușoară, ca se urca parca în vazduh ca pe o aripă; întinzând atunci mâna grabită spre luminița de ceara, baba rasturna ulcica, așa ca muri fara ultima-i mângâiere.

În Fefelega e schițata viața unei femei nenorocite, ce-și agonisește bucata ei de pâine muncind cu Bator, un cal tot atât de batrân și de nenorocit ca și dânsa. A muncit astfel din greu pâna ce și-a îngropat barbatul și cei patru copii, rând pe rând; nemaivând apoi pentru cine munci, Fefelega și-a luat calul de capastru și s-a dus cu el la târg, ca sa-l vânda. Cu banii primiți, s-a întors în sat să împodobească sicriul celei din urma copile moarte. Prin duișie, prin finețea observației, prin intuiție psihologica, amândoua schițele sunt strajele înaintate ale literaturii lui Agârbiceanu.

E. LOVINESCU, Literatura Ardealului. Cu prilejul povestitorului

I. Agârbiceanu, în "Convorbiri literare", XLIV, nr. 7, septembrie 1910.

Tratând aceste conflicte tragice și dezvaluind ranile grele lasate de razboi, Agârbiceanu s-a așezat ca observator în centrul epocii noastre. Povestirile sale te captiveaza, te tulbura, te înalță, te întaresc sufletește. Durerile morale ale altora, autorul le simte ca pe ale sale, le-nțelege adânc și le reda cu sinceritate. Ai crede că dintr-un respect religios

pentru suferințele — vazute, nu nascocite — ale semenilor sai, Agârbiceanu se ferește de orice meșteșugire, ca de o profanare... Eroii sai au inimi viteze (clasa sanatoasa!...): ranile cele mai grele sfârșesc prin a se cicatriza. In sufletele întregi, suferințele morale au putere elementară, dar și forțele regeneratoare nu se lasă mai prejos...

Il numesc diletant pe Agârbiceanu, fiindcă operele sale nu sunt scrise cu maxima încordare a minții și a sufletului, ci în ceasurile pe care i le-au lasat libere alte ocupațiuni și preocupări...

Dacă durerile de după război ale Ardealului — pe care în mod firesc atât de bine îl cunoaște — el le-ar studia oarecum științific, strângând material, dacă apoi, izolându-se pe vreun an de zile, ar organiza acest material în cadrul unui roman și ar scrie acest roman chibzuind, meditănd, frământându-se și șlefuiind fiecare rând, atunci ar crea o operă de scriitor de vocație, o operă care ar rămâne vie pentru generațiile următoare.

Dar și așa cum este, opera sa stă, în literatura noastră actuală, pe planul întâi; iar prin sinceritatea simțirii sale și prin nobletea sa morală, Agârbiceanu întrece pe toți ceilalți scriitori de astăzi.

H. SANIELEVICI, Citind pe Agârbiceanu, în "Adevărul literar și artistic", VI, nr. 234, 31 mai 1925.

Început după canonul "caracterului", la timpul prezent, stilul devine neglijent, prin alternările cu imperfectul: "In toată duminică după-amiază trebuia să meargă la popa să citească gazetele, își scotea o pereche de ochelari și-i tot tocnea o bună bucată de vreme, apoi ochii lui se încruntau; în fruntea îngustă de două degete se ridica, în mijloc deasupra nasului, o îndoitură groasă, și el citea în sine, tușind și făcând din când în când hm"; "Lunea de dimineață mergea la diacul bisericii..."; "Marțea și miercuria, Hudri pornește cu jurații și cu receptorul prin sat. Ia și el subsuoară un protocol, se face că citește din el la fiecare poartă, înseamnă ceva într-o cârtică și dă sfaturi juraților"; "Hudri umblă în aceste două zile, fără să mănânce decât seara. Mai bea câte-un păhărel de spirt, când trec pe la vreo crășmă, și-i îmbie pe toți crășmarii cu câte-un păhărel. Atunci se simte Hudri așa de bine — văzându-se socotit ca și oamenii cu slujbă domnească — încât nu se mai gândește la mâncare toată ziua. Umblă așa lihod de foame, și caută să afle toate certele și părele ce sunt între săteni, culege știri în zilele acestea de marțea și miercuria ca să poată avea de lucru joia.

Căci joia se judecă părele la primăria comunală. Și în ziua aceasta, în fiecare săptămână, Hudri e de față acolo în toate știrile ce și le-a câștigat pentru fiecare caz. Stă deoparte, încordat, și de câte ori îi trăbă primarului ceva dovadă, Hudri e gata cu ea. Aici aduce servicii mari, și primarul, din când în când, îl îmbie cu câte o țigară, iar oamenii îl blastă în gândul lor, și se miră de unde știe toate"; "Vinerea e ziua lui Hudri. Atunci e în slujbă. S-au înțeles de la comună — sunt vreo trei ani — sa-l încredințeze pe el cu amarul de dare ce traba sa plateasca vreo trei care țiganești, care aveau și ceva avere și nici nu se mai țineau, în gândul lor, de neamul lui Faraon."; "Sâmbata Hudri merge totdeauna la oraș. E târg de saptamâna și el niciodată nu poate lipsi, deși nu târguiește nimica. Da-i place sa se poarte gatit printre oameni, sa-i deie strainii binețe, crezându-se vreun diac de la biserica. Ii place lui sa-și poarte nasul sus, printre mulțimea aceea de oameni.

Un strain, care l-ar cunoaște mai așa în fuga, ar crede ca-i un smintit în toata forma. Dar nu-i. Toate patimile omenesti le are: cleveitor, mânios, pizmareț, cu nasu-n vânt și mai presus de toate leneș." Bogata și plina de nuanțe, arta portretului lui Agârbiceanu se desăvârșește stilistic prin chiar numele personajelor: Bologoaie, Fefelega, Vârvoara, baba Măia, Dan Jitarul, Ion Bodii, Culița, Gruia, Angheluș, Melentea, Ghiuțu, Teleguț, Praginel, Hudri. Sugestia lor muzicală face parte din tehnica plasticizării, pe aceeași linie de baza a viziunii epice. Ion NEGOIȚESCU, Valori stilistice în nuvelele lui Agârbiceanu, în "Viața românească", nr. 4, aprilie 1957.

Ion Agârbiceanu este scriitorul care, alături de Sadoveanu, a oferit cu generozitate — timp de peste o jumătate de secol — o bogată și substanțială literatură mai multor generații de cititori. Aceasta literatură — în ceea ce are ea mai revelator — vine parca din înseși izvorul inepuizabil al spiritului popular, are ceva din aureola aceluși epos anonim în care traiesc, sintetizate, trasaturile esențiale, specifice omului din popor, experiența lui de viață.

Povestitor prin excelență, Agârbiceanu e un maestru al genului scurt și tocmai aceasta parte a operei sale îl definește cel mai adecvat și ne obliga sa-l recunoaștem ca pe un mare poet al vieților umile, *al durerilor înăbușite*, al unei lumi ce-a trait în buna masura într-un fel de împărăție a întunericului, ca sa folosim expresia lui Dobroliubov. Aici, în povestire, Agârbiceanu — cu toate ca e atât de legat de anumite împrejurări locale și de o anumită epocă — are multe afinități cu scriitorii ruși, ca Gogol, Tolstoi, Cehov, Gorki, a caror concepție și viziune de adâncă umanitate și poezie l-au impresionat în mod hotărâtor. Scriitorul ardelean cunoaște și el, ca și ceilalți mari povestitori, secretul narațiunii, cea arta subtilă și durabila a evocării concentrate, a sintezei dintre epic și liric, în care materialul de viață se ordonează în modul cel mai firesc în vederea unei maxime eficiențe artistice. Știe să înfățișeze, cu elemente puține, viața și destinele omenesti cu acel farmec aparte pe care îl posedă numai personalitatea scriitorului profund umanist. Și un astfel de scriitor este Agârbiceanu. La el emoția estetică nu poate fi despărțită de atitudinea etică, de compasiune și simpatie, de încrederea în valorile rezistente ale sufletului omenesc. Povestirile sale

— după cum se știe — evocă sau zugrăvesc întâmplări și oameni dintr-o epocă revoluționară, oameni de condiție umilă de obicei, suferind toate nedreptățile și constrângerile unui regim nedrept, obligați adeseori să crească diform și să trăiască într-un cumplit primitivism. Agârbiceanu a avut pentru astfel de personaje *obidite* o privire sigură și înțelegătoare, de o rară căldură poetică, lipsită însă de idilism; aici atinge culmile artei sale, dăruind literaturii noastre o serie de tablouri realiste de o adâncă frumusețe, care prin specificul lor, prin culoarea și accentul lor, întregesc peisajul poetic național.

Iată două povestiri, una despre o femeie sârmană (Fefelega), cealaltă despre un cal bătrân și orb (Cerșitorul). Câtă noblete și umanitate cuprinde fiecare din ele! Despre Fefelega s-au rostit multe aprecieri elogioase și e socotită pe bună dreptate o capodoperă a prozei noastre scurte. Ea face parte dintre bucățile pe care le citești și le recitești, cu uimirea de a găsi în acel univers restrâns al eroinei atâtea lucruri nebănuite, cu înțelesurile și amara lor frumusețe. Privirea noastră, formată la școala cinematografului și deprinsă cu observarea mai atentă a amănuntelor semnificative, a detaliilor discrete, dar grăitoare, vede în Fefelega, un film de o tragică măreție, adecvat și celor mai moderne exigențe, prin sobrietatea mijloacelor utilizate, prin atmosfera lui pătrunzătoare. Aceasta e numai una din sugestiile pe care ți le

propune astăzi povestirea amintită. Pentru un cineast, aci se află un filon ce merită a fi exploatat, putând duce la rezultate din cele mai fericite.

Cerșitorul, povestea calului bătrân și orb, părăsit de stăpân să-și caute singur hrana, e la fel de tristă, pentru că soarta acestui animal se confundă, de fapt, cu soarta multor oameni pe care Agârbiceanu i-a descris în alte povestiri, arătându-i în aceeași stare jalnică, inumană, la periferia vieții și a societății. E un poem al durerilor mute, neluate în seamă, cum puține s-au scris la noi. Aș spune, ca încheiere, că trăbă să luăm mai mult aminte la aceste frumuseți care trec pe lângă noi și nu le observăm, la posibilitățile și învățatura ce se ascund în numeroasele povestiri ale maestrului. E o lume care nu a ramas numai un document de epoca; ea traiește în filele scriitorului sarbatorit și ne solicita dragostea și fantezia.

Victor FELEA, Citindu-l pe Agârbiceanu, în "Steaua", XIII, nr. 9, septembrie 1962.

Exista ... numeroase aspecte în povestirile lui Agârbiceanu care arata ca el știe sa utilizeze cuvântul în vederea obținerii unor efecte artistice. Eroul din povestirea Dragoste veche revine la aceeași idee, pe care o exprima într-o formulare aproape invariabilă și care ilustrează imposibilitatea de a evita ratarea. Alteori, ca în povestirea Popa Vasile, Agârbiceanu arunca lumina, doar prin câteva frânturi de fraza, asupra unui teritoriu vast al suferinței omenești.

Oralitatea este, fara îndoială, una din trasaturile caracteristice ale stilului lui Agârbiceanu, cum este și a lui Slavici, predecesorul sau. Oralitatea apare în primele scrieri cautate, uneori, chiar cu insistență. Pornea, când proceda așa, de la ideea ca scria "frumos", pe câtă vreme, prin excesul de oralitate, nu facea decât sa încetineasca istorisirea întâmplărilor. Locuțiunile populare îi sunt la îndemână și, cum lumea evocată este cea de peste munți, cuvintele cu circulație locală se întâlnesc frecvent. Particularitățile de grai local nu par, însă, sa fie în opera sa mai numeroase decât în cea a lui Sadoveanu și chiar Gala Galaction. Nu aceasta este însă problema principală. Agârbiceanu face, comparativ cu alți scriitori, o prea mare risipă de cuvinte. Ea se explica prin nere-venirea asupra manuscriselor, prin nesupunerea lor la reelaborari. Și tocmai acestea fac gloria marilor artiști ai cuvântului.

Dimitrie VATAMANIUC, Povestirile, în Ion Agârbiceanu, București, Editura Albatros, seria "Micromonografii", 1970, p. 84.

Povestirea lui Agârbiceanu cucerește adevărul nostru, reinnoita și inepuizabilă ca satisfacții estetice, deoarece constituie un univers uman divers și convingător prin dramatismul fiecărei vieți în parte, și pentru ca, aidoma povestirii de totdeauna, ne invita la reflecția despre valorile ireductibile ale ființei. Femei muncite de neazuri, din aceeași lume cu Fefelega (Vârvoara, Copilul Chivei), oameni înfrânți și loviți de viață, ajunși la capătul rezistenței lor fizice (Fișpanul, Săracul Toni), sunt în același timp portrete definitive. Scriitorul este un portretist și a învățat arta lui din creația marilor realiști ai secolului al XIX-lea. Unele au dimensiuni de simbol sau reclamă un strâns paralelism cu limbajul plastic. Bunica aduce aminte de procedeele picturii flamande, de tonurile ei întunecate și exacte, de sobrietatea ei, în general. În schimb Bunica Iova ne duce cu gândul spre pasta mai luminoasă și mai fluidă a picturii veacului trecut.

Agârbiceanu e adesea cehovian, asociindu-ne o literatură a provinciei (Maupassant, bunăoară). O inevitabilă apropiere se impune când e vorba de povestirea inspirată din mediul micilor slujbași. Pictura acestui mediu reține automatismul sufletească și epuizarea, vidul interior sau anchilozarea, paralizarea și atrofierea sentimentelor generoase proprii omului. O anume democratizare sufletească e însoțită de reacții dezarticulate de fantoșe, de unde nota depresivă prezentă și la Cehov. (Bolnavii, Dragoste veche, întârziatul, O zi rea).

Se pot explica unele geneze, deoarece câteva povestiri prevestesc (tematic sau prin structuri pregătitoare) unele opere mai ample de mai târziu. Arhanghelii nu e străin de povestiri cu întâmplări triste (Duhul băilor, Costinaș), sau de altele prefigurând datele conflictului: consecințele îmbogățirii. Vâlva băilor și, mai ales, Lada (cu tot caracterul ei vizibil didacticist) pregătesc motivele din roman.

Și în aceeași direcție a observațiilor de mai sus, un număr compact de povestiri pregătesc nervul satiric și liniile caricaturale dedicate stigmatizării acide a micii și marii burghezii românești din Transilvania. În tradiția unui Caragiale, scriitorul ardelean (bun cunoscător și al literaturii ruse din secolul trecut) dezvăluie neputința micii burghezii de a reuși în viață, deși voința de parvenire îi decide acțiunile (Milionul). Sau condamnă ipocrizia burgheză, filistinismul ei moral (Morală publică, Un candidat, Distanța în societate etc.).

Cele mai multe din aceste povestiri de tip satiric au valoarea unui exercițiu pentru romanele sale, dintre care Sectarii este un moment interesant în aria romanului satiric (operând cu modalitățile pamfletului). Ion VLAD, Treptele povestirii [III]. Miraculoasele însușiri ale povestirii: I. Agârbiceanu, în Descoperirea operei, Cluj, Editura Dacia, 1970, p. 140—141.